

**АКАДЕМИЯИ МИЛЛИИ ИЛМҲОИ ТОҶИКИСТОН
ИНСТИТУТИ ФАЛСАФА, СИЁСАТШИНОСӢ ВА ҲУҚУҚИ БА
НОМИ А. БАҲОВАДДИНОВ**

Бо ҳуқуқи дастнавис

ТДУ-323: 329. 78 (575.3)

ТКБ-66.3. + 66.61 (2 тоҷик)

А-94

АҲМАДЗОДА ДИЛНОЗА ДАВРОНАЛӢ

**СИЁСАТИ ДАВЛАТӢ ДАР БОРАИ ҶАВОНОН ВА ХУСУСИЯТҲОИ
ТАТБИҚИ ОН ДАР ШАРОИТИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

ДИССЕРТАТСИЯ

**барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои
сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо
ва технологияҳои сиёсӣ**

Роҳбари илмӣ:

Зокиров Г.Н., доктори илмҳои сиёсӣ,
профессори кафедраи сиёсатшиносии
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Душанбе - 2024

Т-р	МУНДАРИЧА	САҲ
	НОМГЎИ ИХТИСОРАҲО	3
	МУҚАДДИМА	4
	ТАВСИФИ УМУМИИ ТАҲҚИҚОТ	14
БОБИ I.	АСОСҲОИ НАЗАРИЯВӢ ВА МЕТОДОЛОГИИ ОМУЗИШИ СИЁСАТИ ЧАВОНОН	
1.	Асосҳои методологӣ ва концептуалии таҳқиқи масъалаҳои чавонон ва инъикоси онҳо дар сиёсати соҳавӣ.....	24
2.	Навъҳо, шаклҳо ва воситаҳои татбиқи сиёсати давлатӣ оид ба чавонон	71
БОБИ II.	СИЁСАТИ ЧАВОНОН ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН ВА НИЗОМИ РУШДИ ОН	
1.	Хусусиятҳои асосии ташаккул ва инкишофи сиёсати чавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон.....	95
2.	Вижагиҳои татбиқи сиёсати чавонон дар низоми идораи сиёсии ҷомеаи тоҷикистонӣ.....	116
3.	Масъалаҳо ва дурнамои татбиқи сиёсати чавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.....	149
	ХУЛОСА	177
	РУЙХАТИ АДАБИЁТ	184
	ИНТИШОРОТ АЗ РӯИ МАВЗУИ ДИССЕРТАТСИЯ	210

НОМГЎИ ИХТИСОРАҶО

СММ - Созмони Милали Муттаҳид

ИДМ - Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил

ИА – Иттифоқи Аврупо

ИҚШС -Иттифоқи ҷумҳуриҳои Шуравии Сотсиалистӣ

Комсомол - Коммунистический Союз Молодежи

ФАҶ - Фонди аврупоии ҷавонон

ТҒБҶ - Ташкилоти ғайридавлатии байналхалқии ҷавонон

СХШ – Созмони ҳамкориҳои Шанхай

СААД –Созмони Аҳдномаи Амнияти Дастаҷамъӣ

ИА - Иттиҳоди Авруосиё

ОМ – Осии Марказӣ

МУҚАДДИМА

Мубрамии мавзуи таҳқиқот.

Дар давраи муосири инкишофи ҷомеа бисёр масъалаҳо ва равандҳои ташаккул ёфта, маҷрои ҳосаеро ҷустуҷӯ менамоянд, ки натиҷаҳо ва оқибатҳои онҳо боиси дигаргуниҳои кулӣ ва тағйиротҳои ҷиддӣ дар низоми сиёсии олам мегарданд. Дар доираи чунин муносибатҳо кишрҳои иҷтимоӣ низ чунин мақом гирифта, дар инкишофи ҷомеаи мушаххас мақом ва ҷойгоҳи ҳосаеро пайдо менамоянд. Аз ҷумлаи чунин кишрҳои иҷтимоӣ, ки дар бештари ҳолатҳо фаъолияти онҳо вобаста ба мақомашон дар низоми муносибатҳои ҷамъиятӣ хусусиятҳои мухталифи сиёсиро касб менамоянд ҷавонон мебошанд.

Ҷавонон ҳамчун гуруҳи аз лиҳози зехнӣ ва ҷисмонӣ пуриқтидори ҷомеа дорои қобилият, сифатҳои алоҳида ва хосиятҳои мебошанд, ки ин нишондиҳандаҳо боиси зудҳаракатии иҷтимоӣ ва сиёсии онҳо гардида, дар ҳаёти ҷамъиятӣ ва иштироқашон дар ҳаёти сиёсӣ мақоми онҳоро ба таври ҳамешагӣ муҳим ва рӯзмарра мегардонанд. Онҳо аз ҳар ҷиҳат фаъоланд ва дар сатҳи зарурии рушд вобаста ба дархостҳои ҷомеа қарор доранд.

Дар ҷомеа ҷавонон бинобар аҳамияти муҳим доштанишон дар қиёс бо кишрҳои дигари иҷтимоӣ бо чунин вижагиҳо, пеш аз ҳама, доштани қобилияти баланди маълумотнокӣ, эҳсоси масъулиятшиносӣ, серҳаракатӣ, саҳмгузори ва фаъолнокии сиёсӣ иҷтимоӣ, мақоми махсусро ба худ касб мекунанд.

Ин вижагиҳо ва таҷассуми хосиятҳои фардӣ ва касбии ҷавонон онҳоро дар сафҳои аввали муносибатҳои ҷамъиятӣ қарор додаанд. Мақом ва нақши ҷавонон дар ҷомеаи муосир, омӯзиш, таҳқиқ ва натиҷагирии фаъолиятҳо ҷавононро дар маркази муносибатҳои ҷамъиятӣ ва пайвастагиҳои гуногуни акторҳои сиёсӣ қарор додаанд. Муҳимият ва рӯзмаррагии таҳқиқоти диссертатсионии мазкур низ аз ҳамин ҳолатҳо бармеоянд.

Замони истиқлолгарой, эълони истиқлоли давлатӣ ва ҳимояи он барои кишвари мо ба давраи хеле тезу тунди бӯҳрони сиёсӣ, аз байн

рафтани Иттифоқи Шуравӣ, тағйиротҳои кулӣ дар низоми сиёсии олам ва босуръат вусъат пайдо кардани раванди глобализатсионӣ мувофиқ омад. Чунин вазъият дар ҳалли масъалаҳои мухталифи ҷавонон мушкилиҳои зиёдеро ба миён овард ва то андозае ҷавонро ба гурӯҳи осебпазир табдил дод, дар раванди дарёфти роҳҳои ҳалли масъалаҳои мубрами ҳаёти иҷтимоӣ зарурати ба ин гурӯҳ таваҷҷуҳи бештар намуданро ба миён овард.

Дар марҳилаи таҳкими истиқлоли давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон тамоми ҷанбаҳои фаъолияти насли ҷавони кишвар, аз ҳама муҳим тарбияи онҳо дар руҳияи меҳандӯстӣ, оmodасозии ҷавонон дар ҳифзи марзу буми кишвар, роҳнамоӣ ва ҳидояти ин насли ояндасоз бо мақсади муҳофизати сулҳу ваҳдати миллӣ, оромӣ, арзишҳо ва манфиатҳои миллӣ самти муҳимтарин муайян карда шуда, ҳамчун вазифаи аввалиндараҷа масъалаи таҳкими ҳувияти миллӣ ва эҳтироми муқаддасоти миллӣ қарор дода шуданд. Ҷавонон дорои нерӯи қавӣ, симои миллат ва ояндаи кишвари мо буда, ҳеч як масъалаи умдаи зиндагиро бе иштирок ва назардошти манфиати онҳо пеш бурдан мумкин нест.

Дар баробари шинохти бартарияту афзалиятҳо ва хавфу хатарҳои навин ба амният, хусусан дар замони пойдеории соҳибистиклолӣ ва таҳкими ҳувияти миллӣ омӯхтани тамоми ҷанбаҳои сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон бо назардошти суръати баланди ҷаҳонишавӣ ва ба таври доимӣ таҳлили ҳамаи равандҳои мусбат ва манфии таъсиррасон ба он, тазодҳои мавҷудаи ҷомеаи ҷаҳонӣ, истилоҳоти саривақтӣ ва таҳияву амалӣ намудани санадҳои дахлдори сиёсӣ ва меъёрии ҳуқуқии муайянкунандаи самтҳои афзалиятноки фаъолияти ҷавонон ба роҳ монда шавад.

Таҳлили чунин вазъ собит менамояд, ки дар шароити имрӯзаи ҷаҳонишавӣ, рушди босуръати вуруди падидаҳои он ба ҳаёти ҷомеа тақозо менамояд, ки сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон низ марбут ба масъалаҳои мавҷуда шакл гирад ва механизмҳои татбиқи он низ бо пешниҳоди роҳҳои мусбати таъмини ташаккули ҷавонон мутобиқ ба сиёсати муайянгардида таъмин карда шавад.

Дар чунин вазъият сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон бо фарогирии масъалаҳои ҷаҳонӣ шакл гирифта, боиси эмин нигоҳ доштани ҷавонон аз падидаҳои номатлуби мавҷудаи геополитикӣ мегардад, идеологияи устувор ташаккул меёбад ва хавфи паҳни таҳдидҳои замони муосир дар байни ҷавонон коҳиш меёбад.

Ҳамзамон муҳимияти мавзуи интиҳобшудаи таҳқиқотӣ аз он иборат аст, ки на танҳо роҳу самтҳо ва тадбирҳои наву муосири баланд бардоштани мавқеъ ва нақши ҷавонони Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар марҳилаи рушди давлатдорӣ навин таҳқиқ менамояд, балки вижагиҳои таъбиқи сиёсати давлатии ҷавонон дар шароити нави геополитикӣ ва ташаккули ҷаҳони бисёркутбӣ бояд нишон дода шаванд. Дар асоси ба эътибор гирифтани чунин ҳолат ва вазъият аҳаммияти мавзуи таҳқиқотиро боз ҳам мушаххастар гардонидан лозим аст:

- мушаххассозии концепсия, моҳияти вазифаҳои иҷтимоӣ, нақш ва аҳамияти сиёсати давлатии ҷавонони Тоҷикистон дар ҳалли масъалаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ дар шароити инкишофи низоми сиёсии олам;

- зарурати такмили минбаъдаи назария ва методологияи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон бо мақсади Ҳимояи манфиатҳои миллӣ дар раванди таҳкими Истиқлоли давлатӣ;

- тағйироти амиқу сифатӣ, ки дар даври соҳибистиқлолӣ дар ҷомеаи Тоҷикистон ба вуқӯъ пайваست, албатта, ба афкори ҷавонон, ташаккули маърифати ҳуқуқӣ ва фарҳанги сиёсии онҳо таъсири дақиқи ҳудро гузоштааст. Ташаккули тафаккури сиёсӣ ва маърифати ҳуқуқӣ дар вучуди ҳар як шахси ҷомеа дар замони муосир, хусусан ҷавонон, дар асоси сиёсати муаянгардида, яъне дар доираи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон яке аз вазифаҳои асосии гузариш ба вазъи сифатан нави ҷомеа дар Тоҷикистон мебошад.

Раванди сиёсии ҷомеа нишон медиҳад, ки ҷавонон дар ҳаёти ҷомеа нақши муассир ва ҳалкунанда мебозанд. Аз ин рӯ, ҳолатҳои гуногуни объективӣю субъективӣ мавҷуданд, ки барои ҳалли самараноки тамоми

мушкилот ҳанӯз имкон намедиханд. Зеро, ҳар як раванд тағйироти пай дар пай ҳолатҳо, инкишофи амалҳо мебошад ва ҳар як раванд нерӯи тавоно дорад ва ин қувва ҷавонон мебошанд. Дар рушди ҷомеаи ҷаҳонӣ наслҳои ҷавон ҳамчун наслҳои ташаккулёфтаи замони муосир, бархӯрдор аз арзишҳои нав, иштирокчиҳои фаъоли ҳаёти сиёсӣ ва муҳофизони таъриху фарҳанг ва идомадиҳандаи миллату давлат маҳсуб меёбанд, ки чунин ҳолат имкон медиҳад, ки ба ҷавонон дар низоми иқтисодӣ рушди ҷомеа ҷои сазоворро пайдо созем.

Яке аз мушкилоти асосии олами глобалӣ таъсиррасониҳои радикалӣ ба раванди тағйироти шуури ҷавонон мебошад. Зухуроти ин тамоюл дар дигаргунсозии ҷомеаҳои муосир ба ҷашм мерасад. Глобаликунонии ҷаҳони муосир ба ташаккули майлонҳои арзишии ҷавонон бо роҳҳои гуногун таъсир мерасонад ва на ҳамеша мусбат аст. Дар робита ин ташаккули фазои ягонаи сиёсӣ, иқтисодӣ иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва шаклгирии идеологияи миллӣ бо мақсади ҷалби фаъолони ҷавонон ба раванди дигаргунсозии низоми ҷаҳонӣ нақши муҳим дорад.

Дар замони муосир, рушди техникаву технологияи коммуникатсионӣ, ворид гардидани ҷараёни рақамикунӣ ва дастрасии техникӣ ба ҳаёти ҷавонон онҳоро дар чунин муҳит мутобиқ менамояд, ки чунин вазъ на танҳо ба ҳаёти иқтисодӣ балки ба масъалаҳои тамаддуну фарҳанг ва дигар арзишҳо низ бетаъсир намеронад.

Ба шарофати глобаликунонии муносибатҳои байниҳамдигари шахсо, умумиятҳои иҷтимоӣ густариши доираи таҳаммулпазирии иҷтимоӣ ва гуногунандешии афкори сиёсӣ ва ҷамъиятӣ дар муҳити ҷавонон афзоиш меёбад. Падидаи ҷавонони муосир натиҷаи сиёсати бошууроноии иҷтимоӣ, амали мақсадноки иҷтимоӣ аст.

Масъалаҳои сиёсати давлатии ҷавонон хеле мураккабанд. Аз ин рӯ, ҳалли ин масъала дар раванди омӯзиш ва таҳлилу натиҷагириҳои амиқи роҳҳои баланд бардоштани сатҳи шуур, эътиқод, ҷаҳонбинӣ, маданияти ҷавонон дар заминаи сиёсати давлатии ҷавонон имконпазир мегардад.

Дарачаи таҳқиқи мавзуи илмӣ. Масъалаи таҳия, амалӣ ва татбиқ намудани сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, рушди ҳамаҷониба ва ҷойгоҳи онҳо дар инкишофи ҷомеаи муосир яке аз равандҳои меҳварӣ маҳсуб меёбад. Дар ҳар гуна ҷомеа ба масъалаи мазкур аҳамияти муҳимро насиб медонанд, ки чунин сатҳ ва тарзи муносибат аз мақоми масъалаи мазкур дар низоми муносибатҳои ҷамъиятӣ бармеояд. Аз ин хотир, муҳаққиқони макон ва замони гуногун ба масъалаи мазкур тавачҷуҳи хосаро касб менамоянд. Паҳлуҳои гуногуни масъаларо ҳамаҷониба таҳлил намуда, дар заминаи хулосагириҳои мантиқӣ тавсияҳои назаррас ва судмандро барои таҳия ва амалӣ намудани лоиҳаҳои рушди самараноки ҷомеаи муайян ба миён мегузоранд.

Масъалаи таҳия ва татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон кайҳост, ки дар маркази таҳқиқоти олимон ва пажӯҳишгарони сатҳи гуногун қарор гирифтааст. Адабиёти илмӣ ва оммавино мавриди омӯзиш қарор дода, ҷойгоҳи онҳоро дар мавриди муносибат ба масъалаи ҷавонон, ташаккул ва инкишофи сиёсати соҳавӣ ва тавассути он ҳаллу фасл намудани проблемаҳои мухталифу барзиёди ин умумияти бузурги иҷтимоии замони муосирро муайян намуда, онҳоро ба чунин гурӯҳҳо ҷудо намудан мумкин аст:

Ба гурӯҳи аввал адабиётро ворид намудан дарқор аст, ки асосан хусусияти назариявӣ ва методологиро касб намуда, дар дарки амиқи масъала ҷойгоҳи хосаро касб менамоянд. Адабиёти бахши мазкур таҷассуми пажӯҳишҳои назариявӣ, асосноккуниҳои методологӣ, зарурати таҳлил ва хулосагириҳои фаннӣ буда, бештар бар дарки амиқ ва натиҷагириҳои асосии раванди воқеӣ нигаронида шудаанд. Ба ҷумлаи онҳо, пеш аз ҳама, асарҳои муҳаққиқон С.В. Алешенок, И.В. Бестужев-Лада, В.М. Боряз, И.В.Илин, И.М.Илинский, А.И. Ковалева, В.А.Луков, В.Т. Лисовский, А.В. Сотникова ва дигарон ворид мегарданд. Дар таҳқиқотҳои илмӣ ва асарҳои гурӯҳи мазкур таҳлили омилҳои сиёсии пайдоиш, ташаккул ва мушкилотҳои амалигардонии сиёсати давлатӣ дар

борай ҷавонон дар ҷомеа мавриди баррасӣ қарор қарор дода шудаанд. Дикқати махсуси олимон асосан ба омӯзиши мафҳумҳо, моҳият, ҳадаф ва вазифаҳои амалигардонии сиёсати давлатии ҷавонон равона карда шудааст.

Дар осори олимони мазкур бештар ба ҷанбаҳои иҷтимоии масъала, аҳамият ва хусусиятҳои масъалаҳои сиёсӣ ва маънавию идеологии проблемаи сиёсати давлатии ҷавонон таваҷҷуҳи хоса дода мешавад. Ин олимон на танҳо хусусиятҳои муҳимтарини сиёсати ҷавонон ва робитаҳои мураккаби онро бо навъҳои дигари сиёсати соҳавӣ ва сиёсати умумӣ ошкор намуда, қонуниятҳои робитаҳои мутақобила ва низоми татбиқшавии онҳоро дар ҷомеа муайян менамоянд. Раванди мазкурро ҳамчун зарурати таърихии ҷомеаи демократӣ асоснок ва тавсиф менамоянд.

Ба гурӯҳи дуюм асарҳои муҳаққиқонро ворид намудан лозим аст, ки бевосита раванди таҳия ва татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонро ҳамчун объект ва предмети таҳқиқот қарор дода, хусусиятҳои гуногуни раванди мазкурро дар ҷомеаи мушаххас мавриди таҳлил ва натиҷагирӣ қарор медиҳанд. Аз ҷумла, асарҳои Э.С. Гареев, Ж.М. Грисенко, Н.А. Гушина, П. Данилин, А.А. Жарикова, Г.Д. Катаев, С.И. Плакский, А.В. Шаронов, В.В. Шоллерт ва як зумра асарҳои дастаҷамъӣ ва маводҳои дигари таҳқиқотӣ ба гурӯҳи мазкур дохиланд¹. Муҳаққиқон

---

¹ Ниг.: Гареев, Э.С. Молодежь индустриальной России: жизненные и социально-политические ориентации [Текст] / Э.С.Гареев, Ю.Н.Дорожкин // Социологические исследования. –1993. –№1. –С.50-56; Гриценко, Ж.М. Студенческое самоуправление: состояние, проблемы, перспективы [Текст] /Ж.М.Гриценко, Д.Г.Ротман, Л.А.Соглаева. - Минск: Университетское, 1988. - 61 с.; Гушина, Н. А. Российская молодежь в воспроизводстве региональных элит: социоструктурный аспект: автореф. ... канд... соц... наук: 22.00.04 / Гушина Н. А. – Новочеркасск, 2008. –24 с.; Данилин П. Новая молодежная политика [Текст] / П.Данилин. –М., 2006. – 292 с.; Жарикова, А.А. О политических настроениях студенческой молодежи [Текст] / А.А.Жарикова // Консенсус. Ежемесячный политический бюллетень БГУ. – 1992. – № 20. – С. 3-6.; Катаев, Г.Д. К оценке политических ориентаций студентов [Текст] /Г.Д.Катаев // Роль обществоведов в формировании мировоззрения студенческой молодежи. – Свердловск, 1990. –С.46-51; Молодёжь России: общественные объединения, органы государственной власти по делам молодёжи. [Текст]. - М., 1997; Молодёжь: социология, политика, история [Текст] // Информационный бюллетень. - М., 1991; Молодёжь России: положение, тенденции, перспективы [Текст] // Доклад Комитета Российской Федерации по делам молодёжи. - М., 1993; Молодёжь в современном российском обществе [Текст] // Научная сессия Института молодёжи, 22-23 февраля 1995 г. - М., 1995; Молодёжное движение в России [Текст] // Документы федеральных органов РФ и программные документы молодёжных объединений: Специальный выпуск информационного бюллетеня "Молодёжная политика"[Текст]. - М., 1995; Молодёжное предпринимательство в России: проблемы развития и перспективы [Текст] // Информационно-аналитический отчёт по итогам социологического исследования, проведённого в марте 1991 г. [Текст]. - М., 1991; Молодёжь России: социальное развитие [Текст] / Ред.колл. В.И.Чупров и др.- М., 1992; Плакский С.И. Молодёжные

кӯшиш намудаанд, ки сабабҳо ва омилҳои асосии рӯоварӣ ба масъалаи мазкурро тавсиф намуда, раванди таҳияи сиёсати соҳавиро дар бораи ҷавонон ва дархосту ниёзҳои онҳоро мавриди муҳокима ва хулосагириҳо қарор диҳанд. Аксари онҳо роҳи танзими муносибатҳо дар байни ҷавонон ва пайвастиҳои мухталифи онҳоро бо системаи сиёсӣ ва ҳокимияти сиёсӣ ҷустуҷӯ намуда, барномаҳои хосаеро барои танзими муносибатҳо ва муътадилгардонии масъалаҳои ҷавонон дар ҷомеа тарҳрезӣ менамоянд.

Хусусиятҳои масъалаҳои ҷавонон ва раванди ташаккули сиёсати давлатии соҳаи мазкурро вобаста ба шароити Тоҷикистон муҳаққиқон Р.Н.Асадуллоев, С. Ашуров, Н.С.Бӯриев, Қ.А.Миралиев, В.Набиев, Раҳимов И., Шамолов А.А. мавриди омӯзиш ва натиҷагириҳо қарор додаанд.¹ Ин зумра муҳаққиқон, ки бевосита ба омӯзиши масъалаҳои амалии сиёсати ҷавонон машғул гардидаанд **гурӯҳи сеюмро** ташкил медиҳанд. Онҳо дар таҳқиқоти худ бевосита ба омӯзиши сиёсати ҷавонон, сиёсати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самтҳои ҷавонон ва паҳлуҳои гуногуни ин масъалаҳо машғул гардидаанд.

группы и объединения: причины возникновения и особенности деятельности. [Текст] /С.И. Плакский. - М., 1995; Шаронов А.В. Государственная молодежная политика как фактор социального развития молодежи: автореф...канд...дис... /А.В. Шаронов. - М., 1994; Шоллерт В.В. Молодёжь. Концептуализация понятия ВКН [Текст] /В.В. Шоллерт // Молодёжь в условиях социально-экономических реформ. - СПб, 1995

¹ Ниг.: Асадуллоев Р.Н. Молодежь в процессе демократизации общественной жизни страны (на материалах Таджикистана). [Текст] /Р.Н. Асадуллоев. - Душанбе: Сарпараст, 2004. - 143с; Ашуров С. Государственная молодежная политика Таджикистана: состояние и перспективы. [Текст] /С.Ашуров. - Душанбе: Статус, 2002. -236с.; Ашуров С. Основной молодежный закон Таджикистана: состояние и перспективы его реализации [Текст] /С. Ашуров. -Душанбе: Статус, 2002. -64с.; Боз вай ва Раҳимов И. Укрепление нормативно - правовых основ государственной молодежной политики на местах. [Текст] /С.Ашуров, И.Рахимов. - Душанбе: Статус, 2001, -86с.; Миралиев К. Развитие молодежной политики в Таджикистане на рубеже XXI века. [Текст] / К.Миралиев. - Душанбе: Шуджоен, 2010,- 225с.; Боз вай. Реализация государственной молодежной политики и ее роль в укреплении потенциала молодежных движений Таджикистана в условиях развития современного общества. [Текст] / К.Миралиев. - Душанбе: Профиграф, 2006. -177с.; Боз вай. Методико - практическое пособие по реализации социальной политики молодежи Таджикистан. [Текст] / К.Миралиев. - Душанбе: Хадамот, 2009. -33с.; Боз вай. Государственная молодежная политика. [Текст] / К.Миралиев. - Душанбе: Хадамот, 2003. - 27с.; Набиев В.Н. Культура и молодежь. [Текст] /В.Н. Набиев. - Худжанд: Хуросон, 2001. -379с.; Боз вай. Саженецы цветника независимости. [Текст] /В.Н. Набиев - Душанбе: Авесто, 2001.-220 с.; Шамолов А.А. Вопросы молодежной политики в Республике Таджикистан. [Текст] / А.А. Шамолов. - Душанбе, 1998; Боз вай. Социальные проблемы молодежи [Текст] / А.А. Шамолов. // Материалы республиканской научно-практической конференции молодых учёных и специалистов. - Душанбе, 1986. - С.21-24; Боз вай. Свободное время и досуг молодежи [Текст] / А.А. Шамолов. // Материалы республиканской научно-практической конференции молодых учёных и специалистов, посвящённой 70-летию ВЛКСМ. [Текст] / Душанбе, 1989. - С.63-66.

Дар асарҳои онҳо омилҳои дохилию хориҷии татбиқи сиёсати ҷавонон мавриди таҳлил ва омӯзиши васеъ қарор гирифтаанд. Ҳамин тариқ, дар асарҳои илмию таҳқиқотӣ бештар масъалаи ташаккули давлатдорӣ миллӣ, таҳкими пояҳои истиқлолияти давлатӣ, дар рӯҳияи ватандӯстӣ тарбия намудани ҷавонон, таъсири таҳдиду хатарҳои замони муосир ба ҷавонон, шомил гардидани онҳо ба ҳизбу ҳаракатҳои иртиқӣ ва ғуруҳҳои террористию ифротгарӣ ва ғайра омӯхта шудаанд.

Давраи наватрени инкишофи мамлакатҳо, минтақаҳо ва олами глобалӣ ба масъалаҳои рӯ ба рӯ гардидааст, ки аз ҷавонон ва тамоми насли башар муносибат ва мавқеи хосаеро талаб менамояд. Зеро даъватҳо ва хатарҳои сатҳи ғуногун ба ҳаёти ошошта ва муътадилию мутаносибии инкишофи кишварҳо таъсир расонида, суботи онҳоро халалдор менамоянд. Махсусан, раванду ҳодисаҳои экстремистию террористӣ, хурофотпарастии мазҳабгарӣ, минтақароии дохилӣ ва амалҳои коррупсионӣ ба ҷавонон таъсир намуда, онҳоро аз ҷаҳорҷӯбаи муътадили инкишоф берун менамояд. Мушкилиҳои ҳаёти иҷтимоӣ дар авҷ гирифтани чунин ҳодисаю равандҳои ифротӣ ва иртиқӣ заминае мегарданд, ки дар муайян намудани рӯовариҳои ҷавонон, шинохти онҳо ва мавқеи ҷамъиятии ҳешро муайян намудани онҳо зиддиятҳо ва муқовиматҳои сатҳи ғуногунро ба амал меоранд. Аз ин ҷост, ки ғуруҳи олимони муҳаққиқон масъалаҳои мазкурро мавриди омӯзиш қарор дода, дар дарки амиқи онҳо ва идораи самараноки онҳо саҳми худро мерасонанд¹.

---

¹ Бааль Ю.Г. Современные тенденции преступности среди несовершеннолетних и молодежи: основные криминологические показатели, причинный комплекс, проблемы профилактики. [Текст] / Ю.Г. Бааль. - М., 1992; Громов, Д.В. Уличные акции (молодёжный политический активизм в России) [Текст] / Д.В. Громов. - М.: ИЭА РАН, 2012. - 510 с.; Зайналабидова, А.С. Политический экстремизм и его профилактика у студенческой молодежи Дона [Текст] / А.С. Зайналабидова, В.В. Черноус. - Ростов н/Д, 2002. - 157 с.; Касьянов, В.В. Политическая социализация молодежи в современной России: автореф. дис. ... докт. соц. наук: 09.00.11 / Касьянов Валерий Васильевич. - Ростов н/Д, 1999. - 46 с.; Киселев, А.А. Интернет. Модели и практики политического участия [Текст] / А.А. Киселев, И.В. Самаркина. - Краснодар, 2007. - 103 с.; Молодой человек в условиях кризиса [Текст] // Материалы междунар. научно-практ. конф., 28-30 июня 1994. - М., 1994; Москвин, Д.Е. Миф о молодежном экстремизме [Текст] / Д.Е. Москвин // Толерантность как инструмент профилактики экстремизма в молодежной среде: материалы круглого стола. - Екатеринбург: СОМБ, 2009. - С.44-50.; Боз вай. Изменение стереотипного отношения молодежи к общественно-политической деятельности [Текст] / Д.Е. Москвин, Г.В. Козлов // Без темы. - 2007. №1(3). - С.49-56.; Плакский, С.И. Молодёжные группы и объединения: причины возникновения и особенности деятельности. [Текст] / С.И. Плакский. - М., 1995; Россия молодая. Век XX. [Текст]. - М., 1998.

Аммо дар адабиёти мавҷуда масъалаҳои марбут ба сиёсати давлатии ҷавонон дар шакли маҷмӯӣ ва умумӣ таҳлил гардидаанд. Ё онҳо на ҳама масъалаҳои муҳими ҳаёти ҷавононро фаро мегиранд. Бештари онҳо хосияти назаривӣ дошта, масъалаҳои амалии сиёсати давлатиро дар мавриди ҷавонон, талабот ва дархостҳои онҳо ба пуррагӣ инъикос карда наметавонанд. Хусусиятҳо ва омилҳои асосии татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар замони глобализм ва рушди босуръати техникаву технология то ба имрӯз ҳам бисёр масъалаҳои баҳсталабро дар бар мегиранд. Шароит ва имкониятҳои давлатҳои миллий низ дар сатҳе қарор надоранд, ки талаботу манфиатҳои ҷавононро қонеъ гардонанд.

Дар раванди таҳқиқот, инчунин манбаъҳои дигар низ мавриди омӯзиш қарор дода шудааст. Аз ҷумла, дар рафти омӯзиш ва хулосагириҳо аз сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ба таври васеъ аз санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ истифода гардидаанд. Онҳо дар мукамал гардидани омӯзишҳо ва натиҷагириҳо ва муайян намудани самтҳои корбарӣ бо умумияти бузурги ҷавонон ёри воқеӣ расониданд¹.

Дар рафти омӯзиши масъалаҳои ҷавонон, муайян намудани мавқеъ ва рӯовариҳои онҳо, ба эътибор гирифтани талабот ва манфиатҳои онҳо ва инчунин ба таври самаранок ва мақсаднок истифода намудани нерӯҳои мухталифи ҷавонон дар раванди инкишофи мамлакат ва ҳимояи он аз асарҳо, баромаду суҳанрониҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллий - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба таври васеъ истифода шудаанд. Асарҳои мазкур тамоми бурду боҳти

---

¹ Ниг.: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон» аз 27.11.2014, №1161 [Манбаи электронӣ]. URL: http://mmk.tj/system/files/Legislation/52_tj_0.pdf; Декларация о распространении среди молодежи идеалов мира, взаимного уважения и взаимопонимания между народами [Электронный ресурс]. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/2037%28XX%29> (санаи мурочибат: 25.05.2020); Декларация о создании Молодежного совета Шанхайской Организации Сотрудничества [Электронный ресурс]. URL: http://sco2009.ru/docs/documents/youngsco_declaration.html; Европейская Молодежная Компания «Все различны, все равны» 2006-2007, Российская Федерация // Отчет о реализации Компании. – М.: Национальный Совет молодежи и детских объединений России, 2007; Европейская хартия участия молодежи в муниципальной и региональной жизни [Электронный ресурс]. URL: <http://www.soc-mol.ru/encyclopaedia/policy/238-hartiya.html>; Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН 50/81. «Всемирная программа действий, касающаяся молодежи, до 2000 года и далее». 13.05.1996 - http://vmo.rgub.ru/files/act_programm_2000-146-2.pdf (дата обращения: 25.10.2019 г.)

масъалаи ҷавонон, ташаккули сиёсати дохиливу хориҷии ҷавонон ва шарҳу тавсифи муносибатҳои байналхалқии ҷавонон ба таври ҳидоятӣ роҳнамоӣ ифода гардидаанд¹.

Дар Паёмҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дорои мазмун ва муҳтавои пурарзиш, ҳадафрас ва ифодагари вазъи сиёсӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ, фарҳангии мамлакат, дурнамо ва паёмдҳои хушоянди фардои миллат, орзуву омили халқи тоҷик дар роҳи бунёди Тоҷикистони ободу озод ва шукуфону мутараққӣ мебошад, нисбат ба ин масъала диққати махсус дода мешавад.

Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо ва ё мавзӯҳои илмӣ. Таҳқиқоти диссертатсионӣ дар ҷаҳорҷӯбаи татбиқи нақшаҳои корҳои илмӣ-таҳқиқотии шӯбаи сиёсатшиносии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон доир ба татбиқ ва амалигардонии сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар Тоҷикистон иҷро шудааст.

---

¹Ниг.: Раҳмон Э. О современном мире и основных аспектах внешней политики Республики Таджикистан. [Текст] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Контраст, 2019. –222 с.; Боз вай. Уфӯҳҳои Истиқлол. [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Эр-граф, 2018.; Боз вай. Чехраҳои мондагор. [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Эр-граф, 2016.; Боз вай. Молодежь будущее нации. [Текст] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Ирфон, 1997.; Боз вай. Молодежь будущее суверенного Таджикистана. [Текст] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Сарпараст, 1997; Боз вай. Таджики в зеркале истории. Первая книга: от арийцев до Саманидов. [Текст] / Э. Раҳмон. – Душанбе - Лондон, 1999.; Боз вай. Независимость Таджикистана и возрождение нации: В 8 т. [Текст] / Э. Раҳмон. - Душанбе: Ирфон, 2006-2010.

ТАВСИФИ УМУМИИ ТАҲҚИҚОТ

Мақсади таҳқиқотро омӯзиш ва таҳлили ҳамаҷонибаи раванди ташаккул, инкишофи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ва хусусиятҳои татбиқи он дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил менамояд.

Ба мақсади асосии таҳқиқот тавассути амалӣ гардонидани **вазифаҳои зерини таҳқиқот** расидан имконпазир аст:

- таҳқиқи асосҳои методологӣ ва концептуалии масъалаҳои ҷавонон ва инъикоси онҳо дар сиёсати соҳавӣ;

- муайян кардани навъҳо, шаклҳо ва воситаҳои татбиқи сиёсати давлатӣ оид ба ҷавонон;

- таҳлили хусусиятҳои асосии ташаккул ва инкишофи сиёсати ҷавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон

- арзёбии вижагиҳои татбиқи сиёсати ҷавонон дар низоми идораи сиёсии ҷомеаи тоҷикистонӣ;

- баррасии масъалаҳо ва дурнамои татбиқи сиёсати ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Объекти таҳқиқотро ҷавонон ҳамчун умумияти нерӯманди иҷтимоии ҷомеаи муосири Тоҷикистон ташкил менамоянд.

Предмети таҳқиқотро муайян намудан ва мушаххас гардонидани роҳу воситаҳо, усулҳо ва хусусиятҳои татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон дар шароити Тоҷикистон ташкил менамоянд.

Фарзияи таҳқиқот. Ҷавонон ҳамчун умумияти иҷтимоию сиёсӣ дар ҳаёт ва фаъолияти худ ба рӯовариҳо ва самтгириҳои гуногуни рушди ҷомеа рӯ ба рӯ мегарданд. Фаъолияти сиёсӣ чамъиятии онҳо зарурат ба даҳлаткунӣ ва таъсиррасонӣ сатҳи гуногун доранд. Сиёсати давлатӣ яке аз воситаҳои муҳими ташаккул ва инкишофи мақом ва ҷойгоҳи ҷавонон дар раванди сиёсӣ ва умуман ҳаёти ҷамъиятӣ ба ҳисоб меравад. Сиёсати давлатӣ яке аз омилҳои меҳварии рушд додани тафаккур ва худшиносии сиёсии ҷавонон буда, дар танзими фаъолияти сиёсии онҳо нақши муассир мебозад. Мақом ва нақши ҷавонон дар амалишавии

самтҳои мухталифи сиёсати бузург ва соҳавӣ, дар ҳалли мушкилот ва рафъи монеаҳои инкишофи ҷамъиятӣ муҳим аст.

Асосҳои назариявии таҳқиқот. Асосҳои назариявии кори диссертациониро асарҳои заминавии сиёсӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, таҳқиқоти сиёсии махсуси самтгирӣ ва инкишофи ҳамаҷонибаи ҷавонон ҳамчун умумияти иҷтимоию сиёсии ҷомеаи муосир ва сатҳи таъсиррасонии сиёсати давлатӣ ба он ташкил менамояд. Дар раванди таҳқиқот муаллиф ба асарҳои муҳаққиқони макон ва замони мухталиф дар бораи ҷавонон ва талаботу дархостҳои онҳо, низоми таъсиррасониҳо ба ҳаёт ва фаъолияти онҳо, мақом ва нақши ҷавонон дар ҷомеаи сиёсӣ тавачҷуҳи махсус зоҳир намуда, дар доираи таҳлили мантиқӣ ва хулосабарориҳои илмию назариявӣ тарҳи нави муносибати методологӣ ва ҳалли масъалаҳои инкишофи ҳаёти ҷавонро пешниҳод менамояд.

Муайян намудан ва мушаххас гардонидани тарзи муносибат ба масъалаҳои гуногуни ҷомеа, пеш аз ҳама, масъалаҳои доираи васеи талабот ва манфиатҳои ҷавонон ҳамчун умумияти иҷтимоӣ дар маркази тавачҷуҳи аҳли ҷомеа, бахусус, сиёсатмадорон ва ходимони давлатӣ қарор доранд. Зеро ҷавонон ҳамчун нерӯи муқтадири ҳар ҷомеа ва ҳар замон мансуб мегарданд ва онҳо метавонанд дар шаклгирӣ ва мазмунан рушд ёфтани ҳодисаҳо ва раванди сиёсӣ нақши муассир бозанд. Аз ин ҷост, ки тавачҷуҳ ба онҳо ҳарчи бештар мегардад. Дар заминаи чунин муносибатҳо зарур аст, ки дар шароити давлатҳои миллӣ сиёсати мукаммали давлатӣ дар бораи ҷавонон таҳия гардад ва он татбиқи воқеиро пайдо созад. Аз ин ҷост, ки ба андешаи мутахассисон ва муҳаққиқони ҳаёти ҷавонон диққати махсус дода мешавад.

Асосҳои методологии таҳқиқот. Асоси методологии таҳқиқотро методҳои диалектикӣ, таърихӣ-мантиқӣ, системавӣ-таҳлилӣ ва муносибати синергетикӣ ба раванди ташаккул ва инкишофи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, ба эътибор гирифтани ва муайян намудани вазифаҳо ва ҳадафҳои онҳо дар ҷомеаи муосир, ба самти муайян роҳнамоӣ намудани фаъолияти

онҳо ташкил медиҳанд. Методи таҳлил ва таҷзия имкон дод, ки таърифҳои гуногуни масъалаҳои ҷавонон ва сиёсати соҳавӣ дар бораи онҳо мавриди омӯзиш қарор гирифта, хусусиятҳои татбиқи он нишон дода шаванд. Истифодаи методи муқоисавӣ барои омӯзиши назарияи сотсиологӣ оид ба ҷавонон, ки дар мактабҳои илмии давлатҳои пешқадами олам ташаккул ёфтаанд, барои таҳқиқоти диссертатсионӣ шароити хуби методологӣ фароҳам оварданд. Таҳлили системавӣ ва сохторӣ барои омӯзиши унсурҳои таркибии раванди татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон мусоидат намуда, ба воситаи он раванди ташаккулу татбиқи сиёсати ҷавонон дар низоми давлатдорӣ Тоҷикистон муайян карда шуд. Инчунин, дар рафти таҳқиқот бо ёрии методи диалектикӣ ташаккули сиёсати ҷавонон дар раванди инкишофи эволюсионии ҷомеаи инсонӣ баррасӣ гардид.

Дар рафти омӯзиш ва таҳқиқи масъалаи мазкур муаллиф ба назарияи классикӣ ва таълимоти замони муосир таъя намуда, қонуниятҳои ташаккули сиёсати ҷавонон ва хусусияти татбиқи онро дар ҷомеаи тоҷик муайян намудааст. Манбаъ ва заминаи методологии таҳқиқотро инчунин асарҳои олимони сиёсатшиносони кишварҳо ва даврҳои гуногуни инкишоф, пеш аз ҳама, кишварҳои ИДМ, Федератсияи Россия ва Тоҷикистон, маводи омори давлатӣ ва идоравӣ, фармонҳо ва суханронҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақолаҳои илмӣ ва публицистии матбуоти даврии Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил додаанд.

Навгонии илмии таҳқиқот. Навгонии илмии таҳқиқот аз мақсад ва вазифаҳои асосии раванди омӯзиш ва натиҷагирӣ бармеоянд. Онҳоро ба таври зерин пешниҳод намудан мумкин аст:

-асосҳои методологӣ ва концептуалии масъалаҳои ҷавонон ва инъикоси онҳо дар сиёсати соҳавӣ таҳқиқ гардид;

-шаклҳо ва воситаҳои татбиқи сиёсати давлатӣ оид ба ҷавонон муайян карда шуд;

-хусусиятҳои асосии ташаккул ва инкишофи сиёсати ҷавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳлил гардид;

-вижагиҳои татбиқи сиёсати ҷавонон дар низоми идораи сиёсии ҷомеаи тоҷикистонӣ арзёбӣ шуданд;

-масъалаҳо ва дурнамои татбиқи сиёсати ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди баррасӣ қарор гирифт.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда:

1. Дар ҷомеаи муосир нақши фаъолияти мақсадноки давлат дар татбиқи равандҳои иҷтимоишавӣ хеле меафзояд. Давлат дар ин ҷараён бештар ба масъалаи мутобиқсозии ҷавонон ба ҳаёти ҷомеа, таъмини устувории онҳо дар шароити тағйирёбанда, ташаккули мавқеи устувор ва ғурури миллӣ ва тариқи амалигардонии сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ба насли ҷавонони кишвар таъсир мегузорад ва тафаккури созандаву устуворро дар равандҳои иҷтимоишавӣ талқин месозад. Давлат, иттиҳодияҳои ҷавонон, ҷавонон, умумиятҳои иҷтимоӣ, нерӯҳои сиёсӣ ва унсурҳои ҷомеаи маданӣ субъектҳои сиёсати давлатии ҷавонон мебошанд.

Мазмуни сифатии ҳамкориҳои онҳо дар соҳаи татбиқи сиёсати ҷавонон яке аз шартҳои рушд ва фаъолияти низоми сиёсии ҷомеа мебошад. Дар ташаккули сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон таҳлил ва ҷамъбасти мунтазами таҷрибаи сиёсӣ-ҳуқуқӣ ва амалияи ҳуқуқӣ, ҷустуҷӯи шаклҳо, механизмҳо ва роҳҳои муассири таъмини татбиқи манфиатҳои қонунӣ муҳим буда, ҳуқуқ ва озодиҳои ҷавононро мукаммал мегардонад.

2. Роҳҳои таҳия ва татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар кишвари мо бо санадҳои гуногуни сиёсӣ ва меъёриҳои ҳуқуқии сатҳи миллӣ танзим карда мешаванд. Ташаккул ва татбиқи сиёсати ҷавонон дар сатҳи миллӣ дар Тоҷикистон, пеш аз ҳама, бо сиёсати давлатӣ пайвасти бевоситадоранд. Фаъолият ва татбиқи он ба назар гирифтани масъалаҳои муҳимтарини ҷавонон дар соҳаҳои гуногуни ҳаётро дар бар мегирад. Сиёсати давлатии ҷавонон - маҷмӯи тадбирҳои таҷрибаӣ, ки дар доираи вазифаҳо ва салоҳиятҳои давлат амалӣ карда мешаванд ва ба фароҳам овардани шароити мусоиди сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва ташкилӣ барои рушди ҷавонон нигаронида шудаанд. Амалигардонии сиёсати давлатӣ дар бораи

ҷавонон асосан аз рӯи самтҳои марбут ба соҳаи маориф ва таҳсилоти ҷавонон, таъмини шуғлнокии онҳо ва оmodасозии онҳо ҳамчун мутахассис ва соҳибкасб, таъмини ҳифзи саломатии ҷавонон ва ҳифзи иҷтимоии шаҳрвандони ҷавон, ҳавасмандӣ, таъмини ҳифзи ҳуқуқҳои ҷавонон ва дастгирии иҷтимоии оилаҳои ҷавон ва ҷавонони ниёзманд ба роҳ монда мешавад. Дар шароити навсозии ҷомеа ва талаботи рӯзафзун ба сармояи инсонӣ сиёсати давлатии ҷавонон бояд як абзори рушд ва дигаргунсозии кишвар гардад. Ин аз ҳамаи акторони раванди ташаккули иҷтимоии ҷавонон талаб мекунад, ки равишҳои кор карда бароянд ва собитқадамона ба амал баранд, ки ба ҷалби бевоситаи ҷавонон ба ҳалли масъалаҳои худ ва вазифаҳои умумидавлатӣ нигаронида шудаанд.

3. Таҳия ва рушди сиёсати ҷавонон дар фазои пасошӯравӣ, пеш аз ҳама, вобаста бо равандҳои умумии ҳамгирӣ дар минтақа, ки ногузир дар заминаи ҳамкорӣ ва ҳамшарикии стратегии кишварҳои минтақа ба вуҷуд меоянд, сарчашма мегирад. Дар сурате, ки ин ҳамкориҳо ба таври умум бо фаро гирифтани тамоми ҷанбаҳои муносибатҳои байналхалқию минтақавии кишварҳо ба роҳ монда шуда, амалигардонии он дар шакли ташкили иттифоқи иттиҳодияҳои гуногунсамту мухталиф ҳамчун ҳадаф татбиқ карда шавад. Дар фаъолияти қисмати зиёди ташкилотҳои ҳамгироии байналхалқию минтақавӣ масъалаи ҷавонон ба таври мушаххас баррасӣ карда мешаванд.

4. Сиёсати давлатии ҷавонон дар Тоҷикистон объект ва субъекти ҳосаро пайдо намудааст. Тибқи муқаррароти қонунгузори кишвар объекти сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон шахсони аз 14 то 30 сола, оилаҳои ҷавон ва иттиҳодияҳои ҷавонон мебошанд. Инчунин, субъектҳои татбиқи сиёсати давлатӣ дар самти ҷавонон инҳо мебошанд: «шаҳрвандони ҷавони Тоҷикистон, мақомоти мухталифи идоракунии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон, мақомоти машваратии ҷавонон, ташкилотҳои ғайриҳуқуматӣ, дигар шахсони ҳуқуқӣ

ва воқеъ, ки дар татбиқи самтҳои сиёсати давлатии ҷавонон иштирок доранд».

5. Самтҳои асосии сиёсати давлат дар дохил ва хориҷи кишвар дар паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ пурра баррасӣ карда шуда, дурнамои минбаъдаи онҳо муайян карда мешаванд ва муҳтавои асосии онҳоро асосан ҷанбаҳои муҳими истиқлол ва ҳифзи арзишҳои он ва таҳкими хувияти миллӣ ташкил медиҳанд. Ҳифзи дастовардҳои даврони соҳибистиқлолӣ, муҳим будани манфиатҳои миллӣ, ваҳдату ягонагӣ, ҳуқуқбунёдиву соҳибхитиёрӣ, волоияти қонун ва таъмини амнияти миллӣ масъалаҳои меҳварии паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд, ки дар сиёсати иҷтимоии Ҳукумати кишвар ин масъалаҳо ҳамчун масъалаҳои калидӣ қарор дода шудаанд. Дар маркази ин масъалаҳо ва ҳамчунин дар сиёсати иҷтимоӣ ҷавонон қарор дода шудаанд. Дар паёмҳояшон Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, ҳаёт ва фаъолияти ҷавонон ва имкониятҳои худташаққули ҷавонон таваҷҷуҳ намуда, онҳоро ҳамчун ояндаи давлату миллат эътироф ва идомадиҳандаи қору пайкори насли калонсол мешуморанд. Ин падида ҳамчун рисолат аҳамияти бисёрҷабҳа дошта, аз як тараф масъулияти насли имрӯза, ки соҳтмон ва рушди суверенитети давлатиро ба зимма доранд ва аз дигар ҷониб уҳдадорӣ, масъулият ва вазифаи насли оянда, ки идомадиҳандаи ин сиёсат ва ҳадафҳои стратегии муайянгардида мебошанд, дар бар мегирад.

6. Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳоло таърихи зиётар аз сисола дошта, дар ташреҳи таҷрибаи таърихӣ ташаккули он таҷрибаи ҳамгирӣ ва таъйини тафовуту вижагиҳо дида мешавад. Сарфи назар аз тафовутҳои муайян дар амалигардонии сиёсати давлатии ҷавонон, асоси онро ғояи ҳамгироӣ ваҳдати ҷомеа ба хоҳири барқарорӣ муҳити ягонаи башаргарӣ, ҳамкорӣ ва ҳамдигарфаҳмӣ, таъмини рушди босуботи ҷомеа ташкил менамояд. Ташаккули муҳити мазкур ба мантиқи ягонаи вусъат ва тавсеа ёфтани ҳудуди сиёсати фарҳангии дохилӣ, ки ҷиҳати

инкишофи сатҳи васеътари самтгириҳои нави арзишӣ дар муҳити муташаккили ҷавонон мувофиқат менамояд.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки натиҷаҳои асосии таҳқиқот ва хулосаҳои муаллиф барои ташаккули стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон ва амалӣ намудани он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби мақомоти дахлдор, аз ҷумла Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиши назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонанд ба таври васеъ истифода шаванд.

Муқаррароти асосӣ, хулосаҳо ва тавсияҳои амалии таҳқиқотро метавон дар қори мақомоти идоракунии ҳокимияти давлатӣ ва ниҳодҳои ҷомеаи маданӣ, дар раванди омода намудани концепсияҳо ва стратегияҳои минбаъдаи инкишоф ва барномаҳои мақсаднок ҷиҳати рушди сиёсати давлатӣ дар мавриди ҷавонон ва дарёфти фаъолгардонии онҳо дар ҳаёти ҷамъиятӣ истифода намуд.

Тавсияҳои амалии муаллиф барои тақвияти ҳамкориҳои байналмилалӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти фаъолгардонии ҷавонон ва истифодаи таҷрибаи давлатҳои дигар дар сиёсати ҷавонон хеле муфид мебошанд.

Маводи қори диссертсиониро зимни қорҳои илмӣ–таҳқиқотӣ, гузаронидани чорабиниҳои давлатӣ, таҳияи қурсҳо, дастурҳои таълимӣ, барномаҳо доир ба қанҳои муассисаҳои таҳсилоти оӣ, инчунин гузаронидани машғулиятҳо бо донишҷӯён ва аспирантон истифода бурдан мумкин аст.

Дарҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот аз дақиқ будани маълумоти истифодашудаи муаллиф ва ҳаҷми мутаносиби маводи илмӣ–таҳқиқотии диссертатсия, инчунин қорқарди натиҷаҳои таҳқиқот ва интишороти илмии довталаб бармеояд. Хулосаҳои илмӣ ва тавсияҳои амалии натиҷаҳо, бар асоси таҳлили илмию натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва амалӣ пешниҳод мешаванд.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзӯи диссертатсия «Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ва хусусиятҳои татбиқи он дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои сиёсӣ ба шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ мутобиқат менамояд.

Саҳми шахсии докталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Муайян кардани ҳадафҳо ва вазифаҳои омӯзиш, санҷиши манбаъҳои иттилоот, муайян кардани объект ва предмети таҳқиқот, муқаррар намудани масъалаҳои асосии таҳқиқот, коркард ва тафсири маълумоти бадастомада, муқаррароти назариявӣ ва методологӣ, тавсияҳо ва хулосаҳои дар диссертатсия овардашуда натиҷаи таҳқиқоти мустақилонаи докталаб мебошанд. Муаллиф дар ҳамаи марҳилаҳои таҳқиқот иштироки бевосита намуда, натиҷаҳои таҳқиқоти мазкурро мустақилона натиҷагирӣ намудааст.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Диссертатсия дар ҷаласаи васеи шӯбаи сиёсатшиносии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови АМИТ санаи 3 майи соли 2024 (суратмаҷлиси №9) муҳокима гардида, ҳамчун кори илмии асли баҳогузорӣ ёфта, барои дифоъ дар Шӯрои диссертатсионӣ тавсия гардидааст.

Нуктаҳои асосии таҳқиқот дар конференсияҳо ва семинарҳои гуногуни илмию амалии донишгоҳию ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ, аз ҷумла конференсияи байналмилалии илмию амалӣ дар мавзӯи “Амалигардонии сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” (ш. Бишкек, с.2017), «Тадбирҳои пешгирии ҷавонон аз шомилшавӣ ба гуруҳҳои террористиву экстремистӣ дар таҷрибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон (ш.Хайнан, с.2018), “Таъмини мустақилияти иқтисодии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” (ш. Москва, с.2019), “Масъалаҳои таъмини шуғлнокии ҷавонон дар таҷрибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон” (ш. Тошканд, с.2020), “Паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун сарчашмаи ташаккули ҷаҳонбинии сиёсӣ ва

фалсафии ҷавонон” (ш.Душанбе, с.2020) ва ғайра дар шакли маърузаҳо ироа гардидаанд.

Интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия. Натиҷа ва дастовардҳои таҳқиқот ин 5 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 4 мақолаи илмӣ дар маҷмӯаи маводи конференсияҳо ва дар шакли 1 монография ба таърифи расидаанд.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсия аз номгӯи ихтисораҳо, муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, ду боб, панҷ зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот ва рӯйхати адабиёт иборат аст. Ҳаҷми умумии диссертатсия 194 саҳифаи матни компютериро ташкил мекунад.

БОБИ I. АСОСҲОИ НАЗАРИЯВӢ ВА МЕТОДОЛОГИИ ОМУЗИШИ СИЁСАТИ ҶАВОНОН

1.1. Асосҳои методологӣ ва концептуалии таҳқиқи масъалаҳои ҷавонон ва инъикоси онҳо дар сиёсати соҳавӣ

Дар шароити ҳозираи инкишофи кишварҳо ва олами пуртазод ва муқовиматбор ҷавонон ҳамчун умумияти иҷтимоӣ сиёсӣ мақом ва нақши муҳимро доранд.

Ҷавонон ҳамчун қишри аз лиҳози сиёсӣ, иқтисодиву иҷтимоӣ ва маданӣ ҷаҳол ва яке аз бузургтарин гурӯҳҳои иҷтимоӣ-демографии ҷомеаи муосир мебошанд. Ҷавонон умумияти иҷтимоӣ мансуб мегарданд, ки дар ҳаёти сиёсӣ зудҳаракат буда, мақоми хосро пайдо намудаанд. Чунин вазъияти онҳо аз сатҳи иштироки онҳо дар раванди сиёсӣ бармеояд ва дар бештари ҳолатҳо ҷавонон ба нерӯи мутахарриқи инкишофи ҷамъиятӣ табдил меёбанд.

Дар бораи ҷавонон ҳамчун умумияти бузурги иҷтимоӣ, мақом ва саҳмашон дар пешрафт ва ободии ҷомеа дар таърихи таълимоти сиёсӣ андешаҳои зиёде ибраз гардидаанд. Масъалаҳои марбут ба ҷомеа ва хусусиятҳои ташаккули маънавий-ахлоқии фардро мавриди мулоҳиза қарор

дода, М.Вебер исбот кардааст, ки он дар заминаи ду мавқеъ: ахлоқӣ-этиқодӣ ва ахлоқӣ-масъулнокӣ инкишоф меёбад. Олим М. Вебер муътақид аст, ки этиқодмандӣ ва устуворӣ ба мавқеъ ва андешаву ақидаи худ дар асоси арзишҳои ахлоқӣ-маънавӣ ташаккул мегиранд, ки дар ин робита мақоми ташаккул додани афкори тоза ва муфид дар мафкураи ҷавонон муҳим мебошад. Олим М. Вебер масъалаи омодабошӣ ва дар зехният ҷойгир намудани фикри садоқат ба Ватану миллат, қаноатмандиву шукргузорӣ аз имкониятҳои фароҳамовардашуда, баланд бардоштани ҳисси ватандӯстии шаҳрвандии ҷавонро афзал шуморида, ҷавонро ба шахсони пайгирандаи меъёр ва риоякунандаи ахлоқи иҷтимоӣ, ҳуқуқӣ ва сиёсӣ, инчунин, мавқеи афроди диндорро ба ин ҳар ду мансуб медонанд.¹

Дар таҳлилҳои Ч. Спрингхолл таъсири таҳаввулоти индустриалӣ ба фаъолияти ҷавонон ва ташаккули сиёсати байналмилалӣ ҷавонон омӯхта шудаанд. Яъне, муҳаққиқ ба масъалаҳои таъсиррасони беруна ба мақоми ҷавонон бештар диққат додааст. Кӯшидааст, ки моҳият ва хусусиятҳои ҷавонро ҳамчун умумияти иҷтимоии хоса таҳлил намояд ва мавриди хулосагирӣ қарор диҳад.

Масъалаи масъулиятшиносӣ, камолоти иҷтимоӣ ва мақоми ҷавонро дар ҷомеа боз ҳам тақвият бахшида, бояд аз мавқеи Э.Гидденс дар ин бора ёдовар шавем: “Дар ҷомеаи муосир озодии шахс бо масъулияти иҷтимоӣ бо назардошти зарурати ворид гардидан ба муносибатҳои иҷтимоӣ ва тасмимгирии мустақилона нисбат ба вазъияти иҷтимоии берунӣ тағйир меёбанд. Дар робита ба ин, дар шахс ташаккул додани мавқеи фарҳангӣ-ахлоқӣ аҳамияти бузург пайдо менамояд”. Давраи мазкур аз дигарон бо беқарорӣ ва серҳаракатӣ, қобилияти худсозӣ ва худташаккулдиҳӣ дар заминаи мутобиқшавӣ ба воқеияти зудтағйирёбандаи иҷтимоӣ дар ҳоли камбуди самтгирии универсалии ҳаётӣ, намунаҳои бечуну чарои тақлидӣ фарқ мекунад. Аммо мавқеи мазкур аз шахс камолоти фардӣ ва

---

¹ Вебер М. Избранные произведения. [Текст] / М. Вебер. - М., 1990. – С.634.

худбаҳоидиҳӣ, интихоби дуруст дар ҳолатҳои ташаннуҷӣ, яъне ахлоқи масъулиятдори инкишофёфта ро меҳаҳад.

Масъалаҳои мавҷудаи иҷтимоӣ ва ахлоқии ҷомеаи муосир нишон медиҳанд, ки дар шароити зудтағйирёбанда ва мураккаб омодагии фардӣ барои амал кардан бинобар номуайяни аз ниёзҳои иҷтимоии чунин омодагӣ қафо мемонад. Чунини ҳолат бештар дар муҳити ҷавонон, ки дар онҳо норасоии мавқеъгирии иҷтимоӣ ва таҷрибаи ками ҳаётӣ вуҷуд дорад, дида мешавад, ки ин падида сабаби гурехтан аз масъулият, тарсу ҳарос аз қабули қарорҳо ва амалҳои мустакилона мешавад¹.

Дар замири ҷавонон ташаккул додани қабули низоми амалкунандаи сиёсӣ ва арзишҳои он яке аз муҳимтарин ҷанбаҳои сиёсат дар бораи ҷавонон мебошад. Ақидаи мазкурро дар назария ва методологияи худ оид ба гегемонияи фарҳангӣ олим А.Грамши воқеан асоснок намуда, барои воқеияти замонавии аврупоӣ мутобиқ намудааст: мақсади асосӣ дар он расидан ба иттифоқ (иҷтимоӣ, сиёсӣ ва маънавӣ) мебошад. Дар раванди мазкур нақши боризро ҷомеаи маданӣ иҷро менамояд, ки он дарачаи зарурии иттифоқро таъмин менамояд. Дар натиҷаи он ҷомеаи маданӣ, дар заминаи истифодаи ин иттиҳод ташаккул меёбад².

Ҳангоми таҳқиқи масъалаҳои ҷавонон таваҷҷуҳи хосаро асосҳои методологияи он ба худ мекашанд. Ибтидои таҳқиқоти масъалаи мазкур ба солҳои 30-юм ва 40-уми асри ХХ рост меояд. Дар он давра ва марҳилаҳои минбаъдаи рушди давлатдорӣ шаклҳои махсуси муносибат ба масъалаҳои ҷавонон ташаккул ва инкишоф ёфтаанд:

-муносибати психоаналитикӣ. Ин муносибат ба концепсияи “роҳи ҳаётии шахс” асос ёфтааст. Заминаи асосии таълимоти мазкурро андешаҳои З.Фрейд ташкил менамоянд. Солҳои баъдӣ бошад таълимоти мазкурро Р. Бенедикт, Э. Фромм, Л. Фойер, Л. Шелефф, Э. Эриксон, Д. Рисмен ва

---

¹ Ниг.: Гидденс Э. Устроение общества: Очерк теории структуризации. [Текст] / Э. Гидденс. – М.: Академический проект, 2003. — 528 с.

² Ниг.: Куньшиков С.В. Идеология в структуре политического процесса: сущность и динамика функционирования: Автореф. дис. ... канд. полит. наук. [Текст] / С. В. Куньшиков. – Екатеринбург, 2006. – С.18.

дигарон инкишоф додаанд. Тарафдорони муносибати психоаналитикӣ барои маънидод намудани сабабҳои мочарогароии ҷавонон ва табиати мочароҳои байнинасли назарияи “мачмуаи эдипӣ”-ро таҳия карданд.

Муҳаққиқони давраи советии инкишоф низ ба таври васеъ принципҳои асосии муносибати психоаналитикиро дар фаъолияти худ истифода намудаанд. Аз рӯи методи мазкур вобаста ба масъалаи инкишофи шахсият рӯовариҳои системавӣ таҳия гардидаанд. Системаи мазкур бештар давраи гузариши шахсиятро аз хурдсолӣ ба синну соли шахсияти ташаккулёфта дар бар мегирифт. Масалан, олими дигар И. Кон чунин мешуморид, ки яке аз хусусиятҳои асосии ҷавонро инкишофи гуногунсатҳаи онҳо (гетерхронности) ташкил менамояд. Дар бисёр ҳолатҳо чунин махсусият сабаби зиддиятҳои асосии психологияи наврасон мегардад¹.

-муносибати таркиботию функционалӣ. Принципҳои асосии функционализми таркиботиро муҳаққиқон дар тамоми концепсияҳои илмӣ истифода намудаанд. Методи мазкурро нисбати ҷавонон Т.Парсонс мавриди истифода қарор додааст.

Т.Парсонс чунин андеша дошт: “хусусияти ҷавонон он аст, ки ба онҳо падидаи «транзитсия» ва ё гузариш аз як навъи фаъолият ба дигар, ки дар пайи худ тағйирёбии мақоми иҷтимоӣ ва камолоти иҷтимоиро дорад, таъсири бештар мерасонанд”. Аз ин лиҳоз, дар раванди транзитсия гузариши шахс аз ҳолати бемасъулияти кӯдакона ва навҷавонӣ ба масъулияти шахси баркамол ба амал меояд, ки дар ин марҳилаи ҳаёти шахс масъулиятшиносии ӯ нисбати худ, муҳит ва наздикон ва ҷомеа ташаккул ёфта, зоҳир мегардад. Кӯшиши ҷавонон нисбати соҳиб шудан ба тарзи ҳаёти баркамол бо кӯшиши онҳо ба мустақилӣ ва тасмимгириҳои ихтиёрӣ вобаста буда, ин тадбирҳо ҳамчун падидаи иҷтимоӣ ва монанди фарҳанги ҷавонон ифода меёбад. Дар заминаи таҳлилҳои анҷомдода падидаи мазкурро ба илм Т.Парсонс ворид намуда, нақши ниҳодҳои муносири иҷтимоишавӣ, ба монанди мактаб, муассисаҳои таҳсилоти олӣ ва миёнаи касбӣ ва ғайра

---

¹ Ниг.: Кон И. С. В поисках себя. Личность и её самосознание. [Текст] / И. С. Кон. – М.: Политиздат, 1984. – 336 с.

чихати ташаккул ёфтани истиқлолият ва хувияти шахсии ҷавонон муҳим арзёбӣ карда шуда, барои хорич шудани онҳо аз шаклҳои анъанавии назорати оила мусоидат менамоянд.

Вобаста ба фароҳамоварии чунин шароит ҷавонон муҳити фароғат, вақти холии оӣ аз масъулиятҳои хоҷагӣ-ичтимоӣ ва дар бисёри маврид соҳибихтиёрии худро ба даст меоваранд. Бинобар ин олим Т. Парсонс ин давраро «бемасъулияти сохторгирифта» номидааст¹.

Ғояҳои Т.Парсонсро, аз ҷумла муносибати функционализми таркиботиро ба таври комил Ш. Айзенштадт тавсиф намудааст². Ӯ таркиботи ҳар гуна гурӯҳи ҷавонро ҳамчун системаи мавқеи таркиботӣ, ки аз индивидҳо таркиб ёфтааст, тавсиф намудааст. Дар чунин мавриди индивид мақом ва нақши иҷтимоӣ пайдо менамояд. Ҳар як нақш дар баҳамтаъсиррасониҳои таркиботӣ ба сифати воҳиди асосӣ баромад менамояд. Онҳо рафтори индивидро ба танзим мебароранд.

Ба андешаи Ш. Айзенштадт ҳамаи кӯдакон пеш аз оне, ки ба давраи калонтар расанд бояд сотсиаликунонида шаванд. Бояд ба онҳо қоидаҳои ахлоқии ҷомеа таъсир расонанд. Онҳо риояи қоидаҳои умумии ҷомеаро ба зимма гиранд. Донишҳо ва малакаҳои пайдо намоянд, ки ҳангоми иҷрои нақшҳои калонсолон ба кор оянд. Проблемаҳои ҷавонон, пеш аз ҳама, дар ҳосияти маргинали доштани онҳо зоҳир мегарданд. Бисёри ҳолатҳо барои насли ҷавон номаълуманд, ноустуворанд. Аз ин хотир, онҳо ба зудӣ мавқеи худро муайян карда наметавонанд.

Ш. Айзенштадт ба мафҳуми “гурӯҳҳои баробар” диққати зарурӣ медиҳад. Дар доираи ҳадафҳои функционализм фаъолнокии ҷавонон дар шакли фаъолнокии гурӯҳӣ ба амал меояд. На танҳо мазмуни “гурӯҳҳои баробар” омӯхта мешаванд, балки муайян карда мешавад, ки ҷавонон ба кадом навъи таъсиррасонии иҷтимоӣ ворид мегарданд. “Гурӯҳҳои баробар” ҳаракатро аз арзишҳои “хусусӣ” ба арзишҳои “умумӣ” идора менамоянд.

---

¹Ниг.: Парсонс Т. О структуре социального действия. – 2-е изд. [Текст] / Т. Парсонс. – М.: Академический проект, 2002. – 246 с.

²Ниг.: Айзенштадт Ш. От поколения к поколению. [Текст] / Ш. Айзенштадт. –М., 1956.

Фаъолии “гурӯҳҳои баробар” ба маркази ҳаёти иҷтимоии ҷавонон табдил меёбанд. “Гурӯҳҳои баробар” манбаи тарзи нави дарёфти мақоми инфирод дар олами муосир баромад менамоянд.

Принсипи таҳлили таркиботию функционалиро дар давраи советӣ низ мавриди истифода қарор дода буданд. Предмети таҳлили онро тамоюли ташаккули насли ҷавони синфи коргар, деҳқонон ва зиёӣён ташкил менамуданд. Таваҷҷуҳи асосӣ ба авзои иҷтимоӣ, фаъолии меҳнатӣ ва ҷамъиятии онҳо, номувофиқии мақоми касбӣ ва омодагиҳои онҳо, сатҳи маълумотнокӣ ва таъминоти моддии онҳо дода мешуд. Инчунин таваҷҷуҳро масъалаҳои ворид намудани ҷавонон ба таркиботи идоракунӣ ва иштироки воқеии онҳо дар раванди қабули қарор ташкил менамуданд.

Чунин вазъият ҳамчун муҳолифати фундаменталӣ сифати муносибат ва робитаи ҷавонро бо ҷомеа тавзеҳ медоданд. Дар маҷмуъ таҳлили таркиботӣ ва функционалӣ ҳамчун стратегияи таҳқиқоти иҷтимоӣ мушкилотҳоро бартараф ва камбудихоро рафъ карда наметавонанд, аз ин лиҳоз таваҷҷуҳ асосан ба дифференсиякунонӣ дар худистехсолкунии ҷамъиятӣ дода шуда, муҳаққиқону пажӯҳишгарон дар симои ҷавонон эътимод ва заминаву манбаи тағйиротҳоро намебинанд. Ба тарҳи интегратсионии ҷомеа на ҳар тадбир метавонанд ҳамчун воқеияти тағйирот бошад. Дар ин раванд методи функционалию таркиботӣ имкониятҳои таҳқиқоти системавии масъалаҳои ҷавонро васеъ намуда бошад ҳам, лекин таҳлили ҷараёни равандҳои иҷтимоӣ дар муҳити ҷавонон ва пешбинии тамоюлҳои инкишофи он самаранок дониста намешавад;

- муносибати субкултурӣ, ки асосан дар шакли мочарогароию радикалӣ ва синфӣ ба амал меояд, ба сифати муносибати алтернативӣ ба методи функционалию таркиботӣ дониста мешавад. Он ба таври фаъол дар солҳои 60-ум ва 70-уми асри ХХ қорқард гардидааст. Намояндагони муносибати мазкур хатогӣ ва иштибоҳи асосии методи функционалию таркиботиро дар он медиданд, ки он ҷавонро ҳамчун оммаи якранг тасаввур мекарданд. Тавзеҳ медоданд, ки ҷавонон бояд таҷрибаи якхела ва

мушкилотҳои якхеларо дар ҷомеа дошта бошанд. Тарафдорони муносибати субкултурӣ нақши асосиро дар иҷтимоишавии ҷавонон ба мансубияти синфӣ алоқаманд медонистанд.

Дар солҳои 60-уми асри XX П. Уиллмот таъкид менамуд, ки ғояи маданияти бесинфӣ ҷавонон, ки дар бораи он функционалистони таркиботӣ андеша меронданд ғояи барвақт ва беасос буданд. Вобаста ба таъкиди мазкур П. Уиллмот андешаронӣ намуда, тарзи озоди гузаронидани вақтро, ки хоси ҷавонони табақаҳои гуногуни иҷтимоии ҷомеа мебошад, ҳамчун тарзи ба миён омадани муҳолифату фарқиятҳои ҷамъиятӣ шарҳ медиҳад:

-муносибати културологӣ дар замони муосир зимни омӯзиши масъалаҳои ҷавонон ва тадбирҳои ҳалли онҳо ба таври васеъ истифода карда мешавад. Методологияи муносибати културологӣ ба ғояҳои А. Шютс, П. Бергер, Т. Лукман асос ёфтааст. Мувофиқи он индивидро бояд дар рӯзгори ҳаррӯзааш мавриди таҳқиқ қарор дод. Маълумотҳои амали субъективӣ ҳамчун оқибатҳои объективии равандҳои иҷтимоӣ дониста мешаванд, ки дар навъҳои муайяни маданият зоҳир мегарданд. Таҳқиқотҳои, ки дар доираи муносибати културологӣ ба амал меоянд, дар бештари ҳолат ба ду омили муҳим таъяс менамоянд:

-Тамоми ғайолияти ҳаётии ҷомеа аз нуқтаи назари сатҳи умумии маданият, ки дар ҷомеа афзалият дорад дониста мешавад.

-Омиле, ки ба истифодаи муносибати эклектикӣ асос ёфтааст. Назарияи мухталиф, методҳои миқдорӣ ва сифатӣ барои фаҳми васеътари объекти таҳқиқ истифода мегарданд.

Муносибати културологӣ дар аввал дар асарҳои К. Мангейм, М. Мид, С. Фрис инкишоф ёфтаанд. Проблемаҳои ҷавонро бештар дар заминаи таҷрибаи иҷтимоӣ инкишоф додаанд. Аз ин ҷост, ки яке аз мафҳумҳои муносибати културологиро мафҳуми “насли ҷавон” ташкил менамояд. Насли муайяни ҷавонро гурӯҳи муосирон ташкил менамоянд, ки ҳамчун натиҷаи таҷрибаи умумии иҷтимоӣ амал менамоянд, ки давраи муайяни

гузариши ҳаётии тамаддунро сипарӣ намудаанд. Дар ҷомеаи ба таври доимӣ тағйирёбанда ҳар як насли ҷавон бо хусусиятҳои маконӣ ва даврагиашон фарқ менамоянд. Таҷрибаи иҷтимоӣ дар шаклҳои давраи ҷанг, тағйиротҳои технологӣ, инкишофи босуръат ва пастравии иқтисодӣ наслҳои ҷавонро аз ҳам фарқ мекунонад. Муҳим он аст, ки ҳангоми омӯзиши масъалаҳои ҷавонон таҷрибаи наслҳои гуногунро бояд ба инобат гирифт.

Дар таҳқиқоти солҳои охир оид ба ҷавонон нақши боризи ҷаҳонишавӣ ба ин падида таъкид гардида, гуфта мешавад, ки ҷаҳонишавӣ ҷавононро дар сафи аввали масъалаҳои иҷтимоиву иқтисодӣ гузоштааст. Масалан, К.Гриффин чунин меҳисобад, ки дар даврони ҷаҳонишавӣ маҳз ҷавонон бояд ба ҳайси «шоҳиси калидии вазъияти миллат баррасӣ гарданд»¹.

“Дар давлати демократӣ ва шароити озод “иштироки ҳар як фард дар ҳаёти сиёсии ҷомеа шартӣ ҳатмӣ буда, бояд иштироки шахрвандон дар қабули қарорҳо ва татбиқи ҳокимияти сиёсӣ” таъмин гардад»². Вобаста ба ин раванд сиёсати давлатии ҷавонон метавонад чун фаъолияти давлат барои ташаққул додани ҳаёти иҷтимоишавии ҷавонон равона гардад. Дар ин замина ҳамгироии муваффақи насли наврас ба муҳити иҷтимоӣ ва таҳаввули он аз объект ва субъект бояд ҳадаф ва мақсади асосӣ бошад.

Дар ҷаҳони муосир бо назардошти актуалӣ будани масъалаи ҷавонон ҳарчӣ бештар тарзу намуди иштироки ҷавонон тавачҷухпазир гардида истодааст, ки дар фаъолияти иҷтимоии аъзоёни ҷомеа бунёд меёбад. Қобили таъкид аст, ки маҳз ҷавонон гурӯҳи бештар фаъолу муҳаррик дар ҷомеа ба шумор рафта, ин ҳолат онҳоро водор менамояд, ки бо назардошти синну сол ва нерӯи ҷисмонии худ ҳарчӣ бештар ба равандҳои иҷтимоӣ ворид гарданд ва аз падидаҳои он огоҳ бошанд.

Бояд қайд намоем, ки дар шароити имрӯза ду навъи фаъолнокии иҷтимоӣ тасниф карда мешавад. Якум, бевосита бо фаъолнокии шахрвандӣ

---

¹ Griffin C. Representations of Youth: The Study of Youth and Adolescence in Britain and America. [Текст] / С. Гриффин. Oxford: Polity Press, 1993. –Р.9-10.

² Гомберт Т., Блезюс Ю., Крелль К., Тимпе М. Основы социальной демократии. [Текст] / Т. Гомберт, Ю. Блезюс, К. Крелль, М. Тимпе. –М., 2011. –С.13.

вобаста карда шуда, дуюм, марбут ба иштирок дар таҳаввулоти иҷтимоӣ мебошад¹.

Дар таҳқиқоти олимони Ғарб сиёсати ҷавонон ҳамчун уҳдадории давлат дар таъмини шароити мусоиди зиндагӣ ва татбиқи имкониятҳои насли ҷавони кишварҳо эътироф карда шуда, алоқамандии бевоситаи он бо функционализм тавзеҳ дода нашудааст. Олими дигар Ф. Денстад чунин мешуморад, ки «сиёсати миллии ҷавонон ин уҳдадории бевоситаи давлат дар роҳи таъмини шароити муносиби ҳаёт бо мақсади амалигардонии имкониятҳои ҷавонони кишвар мебошад.

Ин тадбир метавонад то андозае мақсаднок, қудратманд ва ё заиф бошад. Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ва самтҳои афзалиятноки он на ҳамеша дар ҳуччат ва стратегияи мушаххас дарҷ ва мустаҳкам карда мешавад, новобаста аз ин он метавонад ҳамчун маҷмӯи тадбирҳои муқарраршудаи сиёсӣ дар як қатор ҳуччатҳои гуногун шарҳ ёбад, ки дар маҷмӯъ тарзу тариқи кори давлатро бо ин масъала муайян менамоянд»².

Дар қатори олимони болозикр муҳаққиқи шведӣ И.Эшинг низ масъалаи сиёсати давлатиро дар бораи ҷавонон таҳқиқ намуда, чунин баён намудааст, ки «ханӯз ҳам таърифи пурраву фарогир ва аз ҷониби омма эътирофшудаи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ва ё муайянкунандаи таркиб, мафҳум ва моҳияти дақиқи он мавҷуд нест. Аз ин рӯ, ӯ чунин мешуморад, ки ҳар як кишвар сиёсати миллий ва ҳадафҳои стратегии худро дошта, мустақилона тасмим мегирад, ки мазмуну муҳтавои сиёсати давлатиро дар бораи ҷавонон кадом ҷанбаҳо ташкил диҳанд»³.

---

¹ Ниг.: DeVitis J.L., Johns R.W., Simpson D.J. To serve and learn: The spirit of community in liberal education. [text] / J.L. DeVitis, R.W. Johns, D.J. Simpson. – New York, 1998; Kohler M.C. Developing responsible youth through youth participation [text] / M.C. Kohler // Child and Youth Services. – 1982. – № 43; Youniss J., Yates M. Youth service and moral-civic identity: A case for everyday morality. [text] / J. Youniss, M. Yates. // Educational Psychology Review. – 1999. – №11.; Ginwright S., James T. From assets to agents of change: Social justice, organizing and youth development. [text] / S. Ginwright, T. James // New Directions for Youth Development. – 2002. – № 96.; Headley S. Young people at the centre: Participation and social change. [text] / S. Headley. – UK: York Publishing Services, 2002.

²Denstad F.Y. Youth policy manual. How to develop a national youth strategy Council of Europe. [text] / F. Y. Denstad. – London, 2009. – P.11.

³Ashing I. Youth and youth policy – a Swedish perspective [text] / I. Ashing // Introduction to Youth Policy – Swedish and Turkish Perspectives. – 2010. – №4. – P.6.

Дар бештари таърифҳо ва таснифоти сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон он дар чунин шакл шарҳ дода мешавад, ки «сиёсати давлатӣ дар самти ҷавонон ба ҷавонон ҷиҳати инкишоф додани дониш, малака, қобилият, истеъдод ва ҳунарҳои худ имконият медиҳад, то ин ки онҳо ҳамчун шаҳрвандони фаъоли ҷомеа ба камол расанд»¹.

Ҳадафи мазкур ва тадбирирандешӣ дар ин самт имконият медиҳад, ки ҷавононро на танҳо барои ҳаёти мустақилона омода созад, инчунин таъмини баробарии ҳуқуқии насли ҷавонро ҳамчун шаҳрванди мустақил қафолат медиҳад.

Назарияи сиёсӣ ташкили умумияти фарогирро дар асоси субъектҳои алоҳида ва абарқудратҳо, ташкилоти фаромиллиро бо мақомоти идоракунии худ дар назар дорад, дар муқоиса ба ин функционализми нав танҳо интиқол ва бовар кардани ҷузъе аз ваколатҳои давлатҳои миллиро ба мақомоти идоракунии марказӣ бо инобати нигоҳ доштани ҳувият ва ҳифзи он дар назар дорад. Д. Митрани ҳамчун олими назариётчи функционализм таъкид менамояд, ки ҳамгирии воқеӣ танҳо дар вазъе имконпазир мегардад, ки ниҳодҳои мухталифи байналхалқии махсус мавҷуд бошанд ва онҳо масъалаҳои мушаххасро ҳал намоянд. Ҳамзамон, ӯ чунин андешароӣ менамояд, ки дар ин раванд бастанӣ шартномаву иттифоқҳои сиёсии байнидавлатӣ он қадар муҳим ва актуалӣ нест².

Ақидаи мазкур дар концепсияи «лабрезшавӣ» (spillover) такмил дода шудааст, ки дар пайи ҳамгирӣ дар як соҳа оид ба ин раванд дар дигар соҳахоро ногузир дониста, ҳамаи соҳахоро пурра фаро мегирад.

Тарафдорони падидаҳои функционализми нав давлатҳо ва элитаҳои миллии онҳоро ҷӯёи роҳҳои ҳамгирӣ медонанд, агар фоидаи он бартар аз зиёнаш бошад.³ Асосгузори ин равияи шинохти равандҳои байналхалқии ҳамгирӣ Эрнст Б. Хаас ва Ф.Шмиттер мебошанд. Назарияи мазкур дар

---

¹Oktay F., Şentuna M., Cenk M., Görbil V. Youth policy in Turkey [Text] / F. Oktay, M. Şentuna, M. Cenk, V. Görbil // Introduction to Youth Policy – Swedish and Turkish Perspectives. – 2010. – №3. – P.13.

² Ниг.: Mitrany D. The Functional Theory of Politics. [Text] / D. Mitrany. – London, 1975. – P.61.

³ Ниг.: Гиниятов Ф.М. Теории европейской интеграции и текущий кризис Европейского Союза [Текст] / Ф.М. Гиниятов // Вестник экономики, права и социологии. – 2015. – № 2. – С.117.

заминаи таҳлили ҷанбаҳои иқтисодӣ ва иҷтимоии ин раванд таҳия гардида, баъдтар аз тарафи Эрнст Б. Хаас такмил дода шуд¹.

Сиёсатшиносони америкой С. Хоффман ва Э. Моравчик назарияи болозикрро, ки тарафдорони назарияи байниҳукуматӣ (интергавернментализм) танқид намудаанд, қор кардаанд.

Тибқи назарияи мазкур интегратсияи кишварҳо ҳамчун раванди байналхалқӣ дар заминаи ба роҳ мондани муносибатҳои давлатҳо, ки дар мадди аввали ин ҳамкориҳо манфиатҳои миллӣ, амнияти давлатӣ ва танзими сиёсати хориҷӣ меистанд, мушаххас мекунад.

Назарияи дигар конструктивизм бошад дар натиҷаи равандҳои иҷтимоӣ ҳамчун танзимкунандаи муносибатҳои байналхалқӣ тавзеҳ дода шуда, намояндагони он «интергавернментализм» чунин мешуморанд, ки дар мавриди қабул намудани қарор бояд аз ҳама пеш ба масъалаи хувият, манфиат ва арзишҳо эътибор дод ва дар ин маврид акторҳои сиёсӣ бошанд, танҳо хароҷот ва фоидаи амалҳои худ ва дигаронро ҳисоб менамоянд.

Тарафдорон ва эътиқодмандони назарияи конструктивизм таъкид менамоянд, ки мавқеи акторони сиёсӣ ва ҳам хувияти онҳо на танҳо аз тариқи пӯишҳои ақлонӣ ба пайдо кардани манфиатҳои худ равона гардида, инчунин тариқи гуфтушунид низ махсусан дар раванди фишор ҷиҳати пайдо кардани созиш, ки дар заминаи интизориҳо ташаккул ёфтаанд, сурат мегиранд².

Назарияи коммуникатсия дар раванди ҳамгирӣ ҳамчун назарияе, ки дар он ҷомеаи солим, амнияти тартиботи ҷамъиятӣ таъмин карда шудааст ва ҷомеаи муттаҳид бо арҷгузорӣ ба арзишҳо ва хувияти дастаҷамъӣ тавзеҳ дода шудааст, ки ин падида ва омилҳо дар байни шаҳрвандони давлатҳои мухталиф низ дида мешавад.

Вобаста ба ин мансабдорон чунин мешуморанд, ки бо назардошти ҳифзкунандаи манфиатҳои миллӣ будани ҷавонон ва ба зимма доштани

---

¹ Ниг.: Пурсийнен К. Теории интеграции и рамки отношений ЕС-РТ. Российско-Европейский Центр экономической политики. [Текст] / К. Пурсийнен. – М., 2004. –С.4.

² Ниг.: Brubaker R., Cooper F. Beyond “Identity” [Text] / R. Brubaker, F. Cooper // Theory and Society. – 2000. –№ 29 (1). –Р.1-47.

масъулияти баланди таъмини ояндаи рушди минтақа маҳз ҷавонони муосир бояд аввалин насли Осиёи Марказӣ бошанд.

Ҳанӯз аз миёнаи солҳои 1990 муҳаққиқон нисбати он далеле, ки иттиҳоди минтақавӣ метавонад ҳувиятҳои миллиро маҳдуд намояд, таъкид кардаанд¹. Чунин тахмин меравад, ки маҳз ҷавонон бо сатҳи болои шуурнокии худ, таъмингари чунин ҳувияти умумиосиёӣ хоҳанд буд, ки онро чун як падидаи нави иҷтимоӣ ташаккул хоҳанд дод.

Аз нуқтаи назари олим Ф. Шиммел масъалаи худшиносӣ ва иҷтимоъшавӣ асосҳои муҳим ва таҳлили конструктивистии равандҳои ҳамгироӣ мебошад. Мақсади ниҳоии он дар байни аҳолии ташаккул додани «дарки умумии он афкоре, ки аз нигоҳи ташкилоти сиёсӣ ва идоракунӣ қонунӣ аст, мебошад².

Яке аз ҳадафҳои сиёсии ҷавонон дар ин робита – ташаккули иттиҳоду ҳамдилии сокинони Осиёи Марказӣ, мушкилоти он аз нигоҳи ташаккули ҳувияти ягона имконияти дар оянда муттаҳид гардидан аст. Дар ин замина, барномаҳои ҷавонон бо мақсади тақвияти робитаҳои фаромиллӣ ва ташаккули ҳувиятҳо, тағйир додани аҳолии ягона, тағйири ниҳодҳои дохилӣ ва бо мақсади ташаккули тарзи ҳаёти ҷавонон дар манотиқи дахлдор амалӣ карда мешавад. Ҳамин тавр, сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар Осиёи Марказӣ ба ҳамгироии оянда равона гардидааст.

Аз нигоҳи назарияи конструктивизм барои ноил гардидан ба ҳамгироии сиёсати ҷавонон дар Осиёи Марказӣ меъёрҳои хоси умумӣ зарур аст. Дар натиҷа сухан дар бораи умумияти гуногунсатҳи Осиёи Марказӣ меравад, ки бояд яке аз силоҳҳои асосии расидан ба ҳадафи мазкур гардад.

Дар робита ба ин метавонем қайд намоем, ки ҷавонон ҳамчун насли аз лиҳози зеҳнӣ ҷисмонӣ пуриқтидор ва актори ояндадор дар раванди ҳамгироӣ дар Осиёи Марказӣ маҳсуб ёфта, аз дигар тараф сиёсати давлатӣ

---

¹ Ниг.: Wilson, T. M. Sovereignty, identity and borders: Political anthropology and European integration. [Text] / T. M. Wilson. – England: Avebury, 1996. – P.208.

² Ниг.: Schimmelfennig F. Integration Theory [Text] / F. Schimmelfennig // Research Agenda in EU Studies. Stalking the Elephant / ed. By M. Egan, N. Nurgent, W.E. Paterson. – L., 2010. – P.44.

дар бораи ҷавонон ва амалигардонии дурусти он ҳамчун силоҳи устувори ин гуна иттиҳод мебошад.

Ҳамин тавр, суҳан дар баробари дугонагии табиати сиёсати ҷавонон меравад, ки дар ҳудуди муносибатҳои сиёсии субъект-объект ҳам ҳамчун субъект ва ҳам объект баромад мекунад.

Масъалаҳои мухталифи ҷавонро дар давраи советӣ, махсусан, баъди солҳои 70-ум беш аз пеш мавриди таҳқиқ ва хулосагириҳо қарор медоданд. Истифодаи таҷрибаи давраи советӣ аз аҳамияти бештар бархӯрдор гардидааст. Дар ин давра мактабҳои махсуси омӯзиши проблемаҳои ҷавонон ташаккул ёфта, дар таҳқиқи масъала ва равандҳои вобаста ба ҳаёти ҷавонон натиҷаҳои назаррасу барҷастаро пайдо намуда буданд. Аз ҷумла, мактаби Новосибирск бо роҳбарии В.Н. Шубкин, мактаби Свердловск бо роҳбарии Ф.Р. Филиппов. М.Н. Руткевич ва Л.Я. Рубина, мактаби Ленинград бо роҳбарии В.Т. Лисовский. С.Н. Иконникова, А.В. Лисовский ва мактаби Эстония бо роҳбарии М Титма.

Концепсияи “Трансгрессия дар ҳаёти маънавии ҷавонон” охириҳои солҳои 80-ум ва аввали солҳои 90-уми қарни гузашта бештар аз худ дарак медод. Онро муҳаққиқи белорус Т. И. Яковук пешниҳод намуда буд. Дар таълимоти мазкур номуайяниҳо дар ҷомеа мақоми хосаро касб менамоянд. Т.И. Яковук масъалаҳои ҷавонро ба омили номуайяниҳои ҳаёти ҷамъиятӣ пайваستا, ҳар навъи маданиятро ҳамчун ҳодисаи худинкишофёбанда маънидод намудааст¹.

Яке аз таълимоти таваҷҷуҳпазир концепсияи гуманисти ҷавонон аст, ки аз ҷониби И.М. Илин пешниҳод гардидааст. Асоси онро фаҳми иҷтимоию фалсафии гуманизм ҳамчун эътирофи ҳудудҳои инсон ва интиҳоби ҳаётии он ташкил менамояд. Ҳудудҳои таҷассуми давраи ҷавонист. Он ҳосияти биоиҷтимоии индивид ба ҳисоб меравад. Ҷавонон ҳамчун умуҷиати иҷтимоӣ арзиши умумиинсониро касб намудааст. Хусусияти асосии концепсияи мазкурро вай худ ба худ ҳамчун яке аз

---

¹ Ниг.: Яковук Т.И. Неопределенность как регулятор духовной жизни молодежи. [Текст] / Т. И. Яковук. - Брест: БГТУ, 2005.

назариёт дар бораи ҷавонон вучуд надорад. Он самти махсуси асоснокгардидае дар раванди таҳия ва татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон мебошад. Концепсияи гуманистии ҷавонон 8 ҳолати заминавиеро дар бар мегирад, ки дар таҳия ва татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ҷойгоҳи хосаеро пайдо пайдо намудааст¹.

-ҷавонон ҳодисаи объективии ҷамъиятӣ буда, доимо ба сифати зергурӯҳи махсуси синнусолӣ амал менамоянд. Вобаста ба синну солашон ҷавонон масъалаҳои гуногунро пайдо менамоянд. Онҳо ба ғояҳои вобаста будан бевосита пайвастанд. Бештари ҷавонон ба раванди истехсоли ворид нагардида, зиндагии хосаеро сипарӣ менамоянд. Аксари онҳо дар рафти қабули қарорҳо худмухтор нестанд. Дар назди ҷавонон доимо масъалаи интихоби тарзи фаъолият ва касб истодааст. Онҳо кӯшиш менамоянд, ки масъалаҳои марбути худмуайянкунии маънавӣ ва ахлоқиро ҳал намоянд:

-ҷавонон табиатан хосияти духела доранд. Онҳо ҳодисаи биологӣ ва иҷтимоӣ мебошанд;

-ҷавонон ҳодисаи мушаххаси таърихӣ ба шумор мераванд, яъне онҳо маҳсули давраи инкишофи таърихианд;

-ҷавонон барандаи эҳтимолии иқтисодии бузурги интеллектуалӣ мебошанд ва қобилияти хосае барои эҷоду фаъолият доранд;

-ҷавонон дар як вақт ҳам объект ва ҳам субъекти сотсиализатсия мебошанд. Ҳолати мазкур мақоми иҷтимоии онро муайян менамояд;

-ҷавонон мақоми субъектро замоне соҳиб мегарданд, ки то кадом андоза худшиносиро пайдо намудаанд ва манфиатҳои хешро дарк намуда, дараҷаи зарурии ташкилиро соҳиб гардидаанд;

-ҷавонон барандаи равандҳои мебошанд, ки дар оянда ба дараҷаи баланд паҳн мегарданд;

---

¹ Ниг.: Ильинский И. М. и др. Молодежь планеты: глобальная ситуация в 90-х годах, тенденции и перспективы. [Текст] / И. М. Ильинский. - М., 1999. - С. 22-42; Ильинский И. М. Молодежь и молодежная политика. [Текст] / И. М. Ильинский. - М., - С. 108-120.

-чавонон объекти таҳқиқоти маҷмӯӣ ва байнисоҳавӣ мебошанд. Фақат чунин муносибат дар бораи онҳо маълумоти муҳим ва пурраро пешниҳод менамояд.

Ҳамин тавр, таълимоти зиёду гуногун дар бораи сиёсати давлатӣ оид ба чавонон ва вижагиҳои татбиқи он вучуд доранд, ки омӯзиш ва истифодаи самараноки онҳо аҳаммияти калони таҳқиқотӣ ва таҷрибавию амалӣ доранд.

Чавонон қишри иҷтимоие мебошанд, ки марҳилаи иҷтимоишавиро тай намуда, вазифаҳои таълимӣ, касбӣ, фарҳангӣ ва дигар вазифаҳои иҷтимоиро аз худ мекунанд. Вақтҳои охир сиёсати давлатӣ дар бораи чавонон ба шакли эътирофшудаи ҳамкориҳои наслҳо табдил ёфтааст, ки татбиқи бомуваффақияти он метавонад барои рушди инноватсионии ҷомеа ва давлат имкониятҳои зиёд фароҳам оварад.

Сиёсати давлатӣ дар бораи чавонон дар низоми мураккаби бисёрҷанбаи муносибатҳо, ки дар он унсурҳои сохторӣ аз ҷумла, маҷмуи ғояҳо, концепсияҳо, принципҳо, вазифаҳо ва дигар меъёрҳои муҳим муайян гардидаанд, ташаккул меёбад.

Инчунин сиёсати давлатӣ дар бораи чавонон ин фаъолияти давлат дар қисми таҳияи самтҳои концептуалии фаъолият ва таъмини низоми ҷудонашавандаи ҳифзи ҳуқуқ ва таъминоти иҷтимоии чавонон мебошад, ки татбиқи босамари он барои рушди ҳамаҷонибаи онҳо дар ҷомеаи имрӯза замина мегузорад.

Сиёсати давлатӣ дар бораи чавонон дар давлати пешрафтаи демократӣ қисми таркибии сиёсати умумии давлат буда, ҳадафи асосии он нигоҳ доштани мақоми муносиби иҷтимоӣ ва сифати зиндагии чавонон мебошад.

Дар ин раванд сиёсати давлатӣ вобаста ба чавонон дар Тоҷикистон низ дар радиҳои дигар давлатҳои ҷаҳон ҳамчун низоми ягонаи тадбирҳои ташкилӣ ва ҳуқуқӣ, иҷтимоию иқтисодӣ, сиёсиву фарҳангӣ ташаккул ёфта, тибқи талаботи қонунгузориҳои кишвар аз ҷониби субъектҳои сиёсати давлатии чавонон бо мақсади худташаккулёбӣ ва камолоти чавонон, ҳифзи

ҳуқуқ ва манфиатҳои онҳо, истифодаи босамари нерӯи зехнӣ ба манфиати ҷамъият амалӣ карда мешавад¹.

Дар шароити демократикунонии ҷомеа ва ҷаҳонишавии муносибатҳо, баҳусус, таҳкими рукҳои идоракунии давлат ва ташаккули ҷомеаи муосири маданӣ нерӯи ҳам ғоявӣ ва ҳам ташкилию амалии ҷавонон бисёр арзишманд баҳогузорӣ мегардад. Ин аст, ки пайваста мавриди таҳқиқ қарор додани масъалаи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, мазмун ва моҳияти татбиқи он барои дарёфти механизмҳои нав, ки барои рушди онҳо, дурнамои ҳалли мушкилотҳо ва интиҳоби роҳи дурусти фаъолияти ҷавонон ва таъмини устувори кишварамон зарур мебошад.

Бинобар ин, сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон яке аз самтҳои афзалиятнок ва масъалаи мубрами омӯзиши илмҳои сиёсӣ буда, мавзӯ ва моҳияти иҷтимоии сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ҳамчун зухуроти мураккаб ва муҳим дар илмҳои сиёсӣ арзёбӣ гардида, бо таҳлили масоили сиёсати ҷаҳонӣ дар ин самт алоқамандӣ дорад.

Ш.Қ. Ҳасанов ва Н.С. Бӯриев қайд менамоянд: «Сиёсати давлатии ҷавонон бевосита ба пайдоиши давлат ҳамчун ташкилоти сиёсӣ робита дошта, яке аз самтҳои мустақили сиёсати он маҳсуб мегардад»². Аммо чунин андеша сатҳӣ буда, моҳияти сиёсати соҳавиро инъикос гардонида наметавонад. Дар давраи пайдоиш дар назди давлат чунин мақсад ва вазифаҳо намеистоданд ва чунин андешаҳо низ ҳосияти реалӣ надоранд.

«Муҳимияти масъалаи сиёсати давлатии ҷавонон, тавачҷуҳи маҳсус барои иштирок ва мавқеъёбии ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ ва ҷамъиятии кишвар, ташаккули иттиҳодияи мустақил ва бонуфузи ҷавонон ҳамчун масъалаи мубрам дар мустақамии пояҳои давлати демократӣ, ҳуқуқбунёд

---

¹ Ниг.: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон” // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 15 июли соли 2004, № 52

² Ҳасанов Ш.Қ., Бӯриев Н.С. Сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Матн] / Ш. Қ. Ҳасанов, Н. С. Бӯриев. – Душанбе: “Эр—граф”, 2012. – С. 13.

ва муосири Тоҷикистон дар марҳилаи бозсозии Тоҷикистони соҳибистиклол қарор гирифтаанд»¹ [43, с.51].

Зеро марҳилаи аввали давлатдории тоҷикон пас аз эълони истиқлоли давлатӣ ва сар задани ҷанги таҳмилии шаҳрвандӣ имкон наметоданд, ки тадбирҳои муҳим ва самтҳои асосии фаъолияти давлат ва сохторҳои он, инчунин низоми идоракунии давлатӣ мушаххас карда шаванд. Дар даврони 70 соли ҳукмронии собиқ давлати Шӯравӣ яке аз самтҳои фаъоли ташкилии ҷамъиятӣ–сиёсӣ ва ё мактаби омодаسازی кадрҳои аз лиҳози иҷтимоӣ ва сиёсӣ обутобёфта, ин соҳаи кор бо ҷавонон бо номи «Комсомол» ба ҳисоб мерафт. Комсомол (бо забони русӣ — Коммунистический Союз Молодежи) ягона низоме буд, ки ҳамчун шоҳаи фаъоли Ҳизби коммунистӣ ба омодаسازی ва таъмини кадрҳои болаёқат ва ватандӯст барои давлати Шӯравӣ хизмат мекард².

Бо аз байн рафтани давлати Шӯравӣ, барои Тоҷикистони тозаистиклол ба монанди дигар кишварҳои узви Иттифоқи ҷумҳуриҳои Шӯравии Сотсиалистӣ (ИҶШС) зарур буд, ки аз як тараф, ин низоми муҳими иҷтимоиро аз даст надихад, зеро он натиҷа ва дастовардҳои хуб ба бор оварда, мактаби ташаккули захираҳои қобилиятноки инсонӣ ва ё кадриро ташкил медод. Аз тарафи дигар, тамоми кишварҳои узви ИҶШС, аз ҷумла Тоҷикистон сохти нави давлатӣ – идоракунии демократиро интиҳоб намуда буданд, ки ин тамоюл ба идома ёфтани фаъолияти комсомол бо назардошти принципҳои идоракунии мутлақи он (сохти коммунистӣ) муҳолиф буд. Яъне, наметавонист, ки комсомол, минбаъд, ҳадафҳои воқеии худро татбиқ созад, зеро низоми ҳукмронии якҷаҳизбӣ — Ҳизби коммунистӣ барҳам хӯрда буд.

Ҳамин тариқ, дар сатҳи тамоми кишварҳои узви собиқ ИҶШС хулоса карда шуд, ки бо назардошти таҷрибаи мамолики пешрафтаи демократӣ идеяи «мактаби комсомол» дар шакли нави хусусияти давлатидошта —

---

¹ Ниг.: Асадуллоев, Р.Н. Молодежь в процессах демократизации общественной жизни страны (На примере Республики Таджикистан). [Текст] / Р. Н. Асадуллоев. – Душанбе: Издательство «Сарпараст», – С. 51.

² Ниг.: Миралиев, К. Развитие молодежной политики в Таджикистане на рубеже XXI века [Текст] / К. Миралиев. – Душанбе: Шучоен, 2010. – 225 с.

сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, ки ба сохти идоракунии демократӣ хос мебошад, ташаккул ва инкишоф ёбад. Ин қарор дар он шароит рӯи кор омад, ки дигар низоми ташкилию амалӣ, аз ҷумла идоракунии соҳаи кор бо ҷавонон ба таври муташаккил вучуд надошт. Он ё дар шакли худмаблағгузор ва ё дар шакли давлатӣ бояд амал мекард, мувофиқан барои кишварҳои пасошӯравӣ, ягона василаи муътамад, ин ҳамгирии соҳаи кор бо ҷавонон бо ҳокимияти давлатӣ ба ҳисоб мерафт.

Пас аз ҳафт моҳи эълони истиқлоли давлатӣ, бинобар муҳим ва афзалиятнок будани масъалаи алоқманд бо насли ҷавони ҷомеа ва саҳми ин кишри ҷомеа дар ҳаёти давлатӣ ва ҷамъиятӣ дар асоси қарори Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13 март соли 1992 заминаи меъёрии ҳуқуқии муайянкунанда ва устуворкунандаи мавқеи ҷавонон, ки ба ташаккули ҳамаҷонибаи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон замина гузошт, ин қабул ва мавриди амал қарор гирифтани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сиёсати давлатии ҷавонон» мебошад.

Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сиёсати давлатии ҷавонон» пурра муайян гардида, дар ҳамон давраи ҳассос мақсад ва вазифаҳо, уҳдадорихо ва дурнамои рушди ҷавононро ҳамчун умумияти иҷтимоӣ ва муҳаррики пешбарандаи ҷомеа ифода ва мавқеи ҷавононро аз лиҳози ҳуқуқӣ муайян ва устувор менамуд.

Тибқи муқаррароти Қонуни мазкур сиёсати давлатии ҷавонон ҳамчун қисми ҷудонашавандаи сиёсати иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда шудааст. Ҳамзамон салоҳиятҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва вазифаҳои давлат мушаххас карда шуда, мақсади асосии татбиқ ва амалигардонии Қонуни мазкур ин ба воситаи ташкил ва баргузор намудани чорабиниҳои мухталифи сиёсиву фарҳангӣ ва иҷтимоиву иқтисодӣ таъмини имконияти худташаккулёбӣ ва рушди зехнии ҷавонон ва аз ҳама муҳим ҳифзи манфиатҳои онҳо мебошад.

Ҳамзамон заминаи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи чунин принципҳо, ки роҳ, восита ва усулҳои ин сиёсатро муайян менамуданд, мушаххас карда шуда буданд:

-ҳамоҳангии фаъолияти мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва иттиҳодияҳои шахрвандӣ дар ташаккул ва татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон таъмин карда шуданд;

-тадбирҳои амалӣ бо мақсади ҷалби ҷавонон барои иштирок дар ҳаёти ҷамъиятӣ ва сиёсии кишвар, фаъолияти давлатӣ ва идоракунӣ, иштирок дар амалигардонии лоиҳаҳо ва барномаҳои алоқаманд бо рушди ҷумҳурӣ, марбут ба ҷавонон амалӣ карда мешуданд;

-таъмини ҳифзи ҳуқуқ ва таъминоти иҷтимоии ҷавонон, дастгирии онҳо;

-иҷрои тадбирҳои муҳими таҳқиқотӣ, пажӯҳишӣ, илмӣ, назариявӣю методӣ ва амалӣ дар татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон;

-тарбияи ахлоқиву динӣ, риояи меъёрҳои иҷтимоӣ, меъёрҳои ҳуқуқӣ, талқини интиҳоби тарзи ҳаёти солим, таъмини таҳсилоти муносиб, омодагии касбӣ, омодагии ҷавонон ба ҳаёти мустақилона¹ ва таъмини мустақилияти иқтисодӣ.

Дар қабули Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи сиёсати давлатии ҷавонон” дар Тоҷикистони муосир ва тозаистиклол, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон саҳми босазо гузоштанд. Дар марҳилаи таҳияи лоиҳаи матни қонун ва қабули он муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҳамчун вакили Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолият доштанд.

Қонуни мазкур дар марҳилаи аввали бозсозӣ ҳамчун қонуни фундаменталии соҳавӣ барои ҳалли аксар масъалаҳои ҷавонон, хоса дар самти иҷтимоӣ ва иқтисодӣ, муайян намудани ҳадафҳои стратегӣ барои ояндаи ҷавонон, эмин нигоҳ доштан аз таҳдидҳои замони муосир, баҳусус

---

¹ Ниг.: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сиёсати давлатии ҷавонон» //Ахбори Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон.– 1992. –№9. –С.3.

дар марҳилаи гузариш ва мутобиқати ба иқтисоди бозаргонӣ мусоидат намуд.

Бо устувор намудани пояҳои ҳокимияти конституционӣ, қабули Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ Президенти мамлакат Э.Ш.Раҳмонов 23 майи соли 1997 бо намояндагони ҷавони кишвар мулоқот анҷом доданд. Ҳамзамон ҳамон сол фармони алоҳида дар ин самт «Дар бораи баъзе тадбирҳои беҳтар намудани кор бо ҷавонон» ба имзо мерасонанд. Баъдан бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 майи соли 1997, № 240 мақоми ваколатдори соҳавӣ -Кумитаи кор бо ҷавонони назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис меёбад.

Омӯзиши таърихи таъсисёбии Кумитаи кор бо ҷавонон нишон медиҳад, ки бинобар ноустувории соҳавӣ, муайян набудани самтҳои афзалиятнок дар давраи солҳои 1990-1997 ба ин сохтори навтаъсис ғайр аз қабули Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи сиёсати давлатии ҷавонон” дигар ягон тадбир набуд.

Чораандешӣ нагардидани тадбирҳои соҳавӣ, набудани механизми татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон вазифаҳои сохтори навтаъсисро дучанд гардонид, ки дар ин замина зумраи санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ, ҷанбаҳои илмӣ, дастурҳои методӣ, тадбирҳои тафаккурсозӣ, заминаҳои моддию техникӣ, омодагии кадрҳои соҳавӣ ва низоми муайяни татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон таҳия ва амалӣ карда шуданд.

Ҳамзамон дар он давра ду қарори муҳим ва саривақтии Ҳукумати кишвар тасдиқ гардид, ки заминаи ташкилӣ ва имкониятҳои молиявии Кумитаи кор бо ҷавононро устувор намуд.

Дар марҳилаҳои минбаъдаи рушди соҳа дар фаъолияти сохтори Кумита низоми амудии роҳбарӣ, пешбурди сиёсати кадрӣ ва маблағгузори мақомоти кор бо ҷавонон, инчунин мақоми Кумита, чун мақомоти идораи давлатӣ ва ҳамоҳангсози байнисоҳавӣ оид ба татбиқи сиёсати давлатӣ дар самти ҷавонон, пурра муайян ва мушаххас карда шуданд. Инчунин дар ҳар вилояти ҷумҳурӣ идораи алоҳида ва дар 60 шаҳру ноҳияи кишвар шубҳаҳои

шаҳриву ноҳиявии қор бо ҷавонон бо муайян намудани низоми фаъолият ва ҷудо намудани воҳидҳои алоҳидаи қорӣ таъсис дода шуданд.

Ислоҳоти анҷомдодаи соҳавӣ то охири соли 1997 ҷиҳати ташкилҳои сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар Тоҷикистон бомуваффақият буд.

Марҳилаи дуҷуми ташаккул, рушд ва ислоҳот дар сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз моҳи январӣ соли 1998 шуруъ гардид.

Дар ин давраи фаъолият мақоми ваколатдори давлатӣ сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонро дар шакли муайян муаррифӣ намуд, заминаҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор таҳия ва тасдиқ гардид, дар раванди таҳкими сиёсати давлатии ҷавонон механизмҳои татбиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ ҷиҳати дастгирии ҷавонони лаёқатманду боистеъдод ва ташаккули хадмоти иҷтимоӣ барои ҷавонон ва устувор намудани идеологияи миллӣ ҳамчун ҳадафи муҳим барои рушди соҳа қарор дода шуданд.

Баъдан бинобар муҳимияти масъалаи ҷавонон ва дар меҳвари сиёсати иҷтимоии Ҳукумати кишвар қарор гирифтани сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, ислоҳоти идораи давлатӣ анҷом дода шуд, ки дар натиҷа дар асоси қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 декабри соли 2006 №609 Кумитаи ҷавонон ба Кумитаи ҷавонон, вазорат ва сайёҳии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон табдил дода шуд, ки фаъолиятро дар самти татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, вазорат ва тарбияи ҷисмонӣ ва сайёҳӣ амалӣ намуд.

Бо назардошти муҳимияти масъалаҳои алоқаманд ба ҷавонон ва васеъ гардидани ваколатҳо, босифат татбиқ намудани самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон моҳи майи соли 2018 Кумитаи ҷавонон, вазорат ва сайёҳии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бинобар таҷдиди сохтор Кумитаи қор бо ҷавонон ва вазорати назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон гардид, ки имрӯз фаъолияти худро дар самти татбиқи босамари сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ва рушди тарбияи ҷисмонӣ ва вазорат амалӣ менамояд.

Ҳамин тавр, таҳлил ва таҷрибаи таърихӣ, ислоҳоти соҳавӣ ва таҷдидҳои сохторӣ муайян намуд, ки сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар шароити муосир ҳамчун ченаки ягонаи иҷтимоӣ–ҳуқуқӣ, фарҳангӣ, идоракунӣ, иқтисодӣ, сиёсӣ, илмӣ, иттилоотӣ ва ниҳоди омодаسازی кадрӣ баромад менамояд.

Инчунин ин сиёсат чиҳати ташкили имкониятҳои мусоид барои интиҳоби ҳаёти шахсии ҷавонон, амалигардонии самтҳои афзалиятнок ва таъмини иштироки онҳо дар марҳилаи демократикунонии Тоҷикистони соҳибистиклол дар шароити муосир равона гардидааст.

Аз таҳлили гуфтаҳои боло бармеояд, ки сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар Тоҷикистон дастоварди даврони соҳибистиклолӣ мебошад ва ташаккули он низ ба ҳамон давра рост меояд. Он сиёсати соҳавӣ буда, барои мусоидату дастгирӣ ва ҳавасмандгардонии насли наврасу ҷавон равона гардида, шароити мусоидро барои худгустариш ва иштироки ҷавонон дар ҳаёти ҷамъиятӣ–сиёсии ҷомеа таъмин менамояд.

«Вобаста ба ин таҳлил А.С. Ашӯров низ чунин тавсифро пешниҳод менамояд: «Сиёсати давлатии ҷавонон қисми таркибӣ ва ҷудонопазири сиёсати иҷтимоии давлат маҳсуб гардида, аз системаи ҷорабиниҳои иҷтимоӣ–иқтисодӣ, сиёсӣ, ташкилӣ ва ҳуқуқӣ, ки бо мақсади ташкил ва таъмини кафолатҳои иҷтимоии ташаккул ва инкишофи ҷавонон, ки баҳри татбиқи нерӯи эҷодӣ ва инноватсионии он ба манфиати ҷамъият нигаронида шудаасту аз тарафи мақомотҳои давлатӣ роҳандозӣ мешавад, иборат аст»»¹ [44, с.29].

«Сиёсатшинос В.А.Луков масъалаи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавононро таҳқиқ намуда, зикр менамояд, ки «Сиёсати давлатии ҷавонон ин фаъолияти давлатӣ буда, дар баробари фароҳам овардани шароити ҳуқуқӣ, иқтисодиву ташкилӣ ва кафолати худташаккулёбии ҷавонон инчунин таъмини рушди иҷтимоӣ- иқтисодӣ, сиёсиву фарҳангӣ, таҳкими ҳувияти миллӣ ва ҳисси ватандӯстии ҷавонон, эҳтиром ба таъриху фарҳанг,

---

¹ Ашӯров А.С. Сиёсати давлатии ҷавонони Тоҷикистон: ҳолат ва пешбиниҳо. [Матн] / А. С. Ашӯров. – Душанбе, 2002. –С.29.

тахаммулпазирӣ ва ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ва шахрвандро чун ҳадафи стратегии ин сиёсат муайян намудааст»¹[70, с.13].

Дар шароити имрӯза метавон мафҳуми пешниҳоднамудаи сиёсатшинос В.А.Луковро ҳамчун яке аз таърифҳои васеъ, ки фарогири тамоми самтҳои худташаққули ҷавонон аст эътироф намоем. Олим рӯкҳои актуалии марбут ба ҷавонро бо назардошти масъалаҳои ҷаҳонишавӣ таҳқиқ намудааст, ки дар натиҷаи дарёфт ва коркарди механизмҳои татбиқи таъсирбахши он метавон, аз омилҳои номатлуб ва таҳдидҳои замони муосир насли наврасу ҷавонро эмин нигоҳ дошт.

Ҷараёни ташаққули сиёсати давлатии ҷавонон аз заминаҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва мақомоти давлатӣ дар самти кор бо ҷавонон, ки ҳамчун мақомоти давлатии ваколатдор мебошад, вобастагии амиқ дорад.

Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар марҳилаи ҷаҳонишавӣ яке аз масъалаҳои мубрам гардида, ҳамчун вектори сиёсати иҷтимоӣ мушкилоти иҷтимоишавии ҷавонон ва мутобиқсозии онҳоро ба шароит фаро гирад.

Барои ҷалби ҳарчи бештари ҷавонон ба равандҳои ҷамъиятию сиёсӣ ва дифференсатсияи онҳо аз рӯи табақаҳои дахлдори ҳошиявӣ давлат ва ҷомеа дар ин самт кӯшишҳои зиёд ба харҷ медиҳанд.

Аксарияти мутлақи давлатҳои ҷаҳон аҳамияти аввалиндарача ва махсуси кор бо насли ҷавони ҷамъиятро эътироф мекунанд, зеро маҳз онҳо барандаи ормонҳои нави шахрвандӣ ва сифатҳои нави сиёсӣ гарданд.

«Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон зимни суханронии худ бахшида Рӯзи ҷавонони Тоҷикистон таъкид намуданд, ки «асри XXI ҳамчун даврони пешрафти бесобиқаи илму технология моро водор месозад, ки барои тарбияи истеъдодҳо аз ҳисоби насли наврасу ҷавони мамлакат, яъне ташаққул ва тарбияи кадрҳои замони нав ва номбардорони ояндаи миллат

---

¹ Луков В.А. Сиёсати давлатии ҷавонон дар Федератсияи Россия. [Текст] / В. А. Луков. - М.,1997. - С.13

аз тамоми захираву имкониятҳои мавҷуда истифода намуда, чиҳати таълиму тарбияи шоиста ва рушди маънавию ҷисмонии онҳо ҳамаи шароити заруриро фароҳам созем»»¹[34, с.9].

Аз тарафи ҷавонон дарк кардани мансубияти худ ба таҳаввулот ва табаддулоти таърихӣ, иштирок ва саҳми онҳо дар ҳаёти сиёсии кишвар, муайян намудани мавқеи шахрвандӣ барои нигоҳ доштани тавозуни раванди ислоҳоти сохтори иҷтимоӣ-иқтисодии ҷомеа мусоидат менамояд. Ин амал шароити мувофиқро барои таъмини сатҳу сифати рушди кишвар барои солҳои оянда фароҳам меоварад. Мусоидат ва тақвият бахшидани раванди ҷалбшавии ҷавонон ба соҳаи ҳаёти сиёсӣ бо роҳи мустаҳкам намудани арзишҳои демократӣ ва шахрвандии ҷомеа бояд сурат гирад.

Ташкилоти иҷтимоии ҷавонон на танҳо имкониятҳои ниҳодсозии татбиқи манфиатҳои мухталифи ҷавонони Тоҷикистонро дар худ таҷассум менамоянд, ки онҳо иборат аз ҳамкориҳо дар соҳаи ҳалли муштараки масъалаҳои иҷтимоии умумӣ, ҳифзи манфиатҳои гурӯҳии худ мебошанд, балки онҳо ҳоло ба субъекти сиёсати дохилӣ ва хориҷии давлатӣ ва шахрвандии ҷавонон низ мубаддал гардидаанд.

Ҳамкориҳо дар самти ҷавонон дар муҳити умумии сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Осиеи Марказӣ низ бо чунин ташкилотҳои бонуфузи байналмилалӣ чун Созмони Милали Муттаҳид, Иттиҳоди Аврупо ва ғайра ба роҳ монда шудааст, лекин фаъолият дар ин самт муназзам ва босамар намебошад.

Ба ғайр аз ин, бояд ки самтҳои афзалиятноку муҳимми фаъолияти сохтори кор бо ҷавонон, иттиҳодия ва ташкилотҳои ҷавонон ҳамчун объекти таҳқиқоти сиёсӣ назар карда шавад.

Дарк ва тақвияти бештари фаъолияти соҳавӣ, амалигардонии равандҳои иҷтимоӣ-сиёсии дохили ташкилотҳои ҷавонон ва ҳамкориҳои байналмилалии онҳо, инчунин чиҳати шарҳи пурраи комили ояндабинии

---

¹ Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба ифтихори Рӯзи ҷавонон [манбаи электронӣ]. URL: <http://president.tj/node/15446> (санаи мурочиат: 25.01.2022)

сиёсати ҷавонон, тархрезии дурнамои фаъолият дар ин самт дар ҷомеаи Тоҷикистон зарур мебошад.

Маврид ба қайд аст, ки сармояи инсонӣ дар ҳар давлати ҷаҳон яке омилҳои асосии таъмини пешрафт ва рушд мебошад.

«Ин боис мегардад, ки ҷавонон ва масъалаҳои алоқаманд ба ташаккул ва рушди онҳо омӯзиш, такмил ва мавриди корбарии доимӣ қарор дода шавад. Афзоиши мунтазам ва вазъи демографӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон собит менамояд, ки нақши ҷавонон ва сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон аз нуқтаи назари сиёсӣ ва иҷтимоӣ аҳамияти калон ва муҳим дорад» ¹[33, с.6].

Тоҷикистон кишвари ҷавон аст, аз шумораи умумии аҳоли 35 фоизро насли ҷавон ташкил медиҳад, ки омили рушди бемайлони демографӣ аз лиҳози ҷанбаҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ самтҳои муҳими сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонро муайян менамояд.

Омӯзиши таърихи ташаккул ва таҳаввули масъала собит менамояд, ки мафҳуми «сиёсати ҷавонон» ҳамчун мафҳуми мустақил ва муайян дар адабиёти илмӣ солҳои 60-уми асри XX пайдо гардидааст, ки дар он давра ҷавонон ҳамчун қувваи алоҳидаи иҷтимоӣ ва пешбарандаи ҷомеа ташаккул ёфта, худро дар муҳити иҷтимоӣ-сиёсӣ зоҳир намуданд².

Қобили таваҷҷуҳ аст, ки сиёсати давлатӣ дар самти ҷавонон дар аксари кишварҳои пешрафта ҳанӯз аз оғози солҳои 70-уми асри XX ба таври бориз ҳамчун соҳаи мустақили сиёсати давлатӣ шакл гирифта буд.

Бо назардошти такмил ёфтани масъала ва тадбирҳо дар самти ҷавонон ҳоло мафҳуми «сиёсати ҷавонон» ба таври гуногун вобаста ба хусусиятҳои зоҳирёбии ин қишри зудҳаракати ҷомеа шарҳ дода мешавад.

Инро метавон бо ҷолиш ва хавфу хатарҳои нав, ки дар ҷаҳон тӯли даҳсолаҳои охир ба вучуд омадаанд ва ба ин ҷараён таъсири зиёд

---

¹ Ниг.: Стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 // Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз “4” октябри соли 2011, № 480.

² Ниг.: Осипова Л.Б., Панфилова Е.А. Молодежная политика как фактор развития социальной активности молодежи [Текст] / Л. Б. Осипова, Е. А. Панфилова // Вестник Челябинского государственного университета. Философия. Социология. Культурология. – 2014. – № 24 (353). – С.61.

гузоштаанд ва метавонанд гузоранд алоқаманд намуд. Бахусус марҳилаи вуруди босуръати ҷаҳонишавӣ заминаи ба вучуд омадани хавфу хатар ва чолишҳои навро дар муҳити ҷавонон афзуд, ин падидаи таъсиргузор онҳоро хеле босуръат ба раванди ташаккули низоми нави ҷаҳонӣ ва таҳаввули муҳити тому ягонаи сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ ҷалб менамояд. Таҷриба собит менамояд, ки муносибатҳои ҷавонон бо ҷаҳонишавӣ якмарому яксон ва сода намебошад.

Бо назардошти таҳлили вазъ дар шароити муосири ҷомеа ва талаботи рӯзафзун нисбат ба сармояи инсонӣ сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ҳамчун василаи рушд ва дигаргунсозихо дар кишвар бояд баромад намояд. Ин аз ҳамаи иштирокчиёни раванди истиқрори иҷтимоии ҷавонон таҳия ва муттасил татбиқ намудани муносибатҳоро талаб менамояд, ки ба ҷалби мустақими насли ҷавон ба ҳалли проблемаи худӣ ва вазифаҳои умумимиллӣ нигаронида шудааст.

Ба ҳаёти иҷтимоӣ ҷалб намудани ҷавонон ин на фақат интиқоли одии арзиш ва концепсияҳои ташаккулёфта мебошад, балки ҷавонон ҳамчун нерӯи созанда падидаҳои муосиру таъсирбахш ва манфиатборро дар ҳаёт ҷустуҷӯ мекунанд ва дар аксар ҳолат аз арзишҳои маъмул даст мекашанд.

Марҳилаи босуръати ҷаҳонишавӣ ба ҳаёти ҷавонон таъсири бевосита ва бавосита дорад, ки ин вазъият равандҳои таснифи иҷтимоиро дар ин кишр шиддат мебахшад.

Масъалаи ҷаҳонишавӣ ва таъсироти он ба ҷомеа замина гузошт, ки мақоми насли ҷавон, амнияти онҳо ва сиёсати давлатӣ дар ин самт дар кишварҳо тағйир ёфта, ҷораҳои саривақтӣ амалӣ карда шуда, устувории мавқеи ҷавонон, зиракии сиёсӣ ва ҳавасмандии дахлдор роҳандозӣ гардад.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон таъкид менамоянд, ки «Сиёсати давлатии ҷавонон дар қатори масъалаҳои стратегии давлатӣ ва амнияти миллии кишвар дар як сатҳ қарор гирифта,

авзои иҷтимоӣ ва иқтисодии насли наврас, аз қабилӣ чараёни демографӣ ва муҳофизати ҷавонон, сатҳи саводнокии ҳуқуқӣ ва сиёсӣ, танзими оила, афзудани иллатҳои нашъамандӣ, зӯроварӣ дар байни ҷавонон ва ғайраро мавриди таҳлилу омӯзиши ҷиддӣ ба таври доимӣ қарор диҳем»¹.

Чунин шакли таъриф вобаста ба сиёсати давлатии ҷавонон масъулияти давлатро ҷиҳати фароҳам овардани шароити мусоид ба ҷавонон муайян менамояд. Инчунин, масъулияти ҷавонро барои тарафдориашон аз сиёсати давлату Ҳукумат муайян менамояд.

Таҷрибаи ташкилотҳои байналмилалӣ марбут ба масоили ҷавонон исбот менамояд, ки сиёсати миллии ҷавонон бояд барои рушд ҷавонон шароит ва имконият фароҳам оваранд. Дар ин ҳолат насли ҷавон ба як қудрати тавонманди ҷомеа мубаддал мегардад. Ин амал ҳамоҳангсозии ҳамаи сиёсатҳоро таҷассум намуда, таъсири бевосита ва бавоситаро барои рушди ҷавонон шарҳ медиҳад.

Дар заминаи чунин пешниҳоди таҷрибавӣ ташкилотҳои байналмилалӣ ҷавонон тавсия медиҳанд, ки сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон бояд сиёсати тамоми давлат бошад, он бояд ба тамоми кишрҳои гуногуни ҷавонон равона гардида, ҳамоҳангӣ ва робитаи мунтазами байнисоҳавӣ ва бисёрмуассисавӣ таъмин намояд.

Масъалаҳои алоқаманд ба ҷавонон хусусияти ҳамагиро дорад ва ташкилотҳои байналмилалӣ сиёсати ҷавонро ҳамчун сиёсати васеъ, ки тамоми соҳаи ҳаёти ҷавонон, аз ҷумла солимии репродуктивиро фаро мегирад, шарҳ медиҳад².

Дар заминаи ин таснифот бо таъя ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон”, ки 17 декабри соли 2021, № 203 қабул гардидааст, бо назардошти самтҳои мушаххасу афзалиятноки сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, ки дар қонуни мазкур

---

¹ Раҳмон Э. Ҷавонон – созандагони фардои ҷомеа. [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Деваштич, 2008. - С.125

² Инициативная молодежь [Электронный ресурс] // URL: <https://www.usaid.gov/ru/kyrgyz-republic/fact-sheets/enhancing-employability-and-civic-engagement-youth> (дата обращения: 25.03.2020 г.)

мустаҳкам карда шудааст, сиёсати давлатии ҷавононро бисёрҷанба ва фарогири пурраи ҳаёти ҷавонон мешуморем.

Тибқи ин мафҳум ҳам Ҳукумат ва ҳам мақомоти давлатӣ дар амалигардонии сиёсати давлатӣ дар самти ҷавонон иштирок менамояд. Зеро ин навъи сиёсат, ки тағйирот ва навгониҳоро дар сатҳи байналмилалӣ вобаста ба сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон фаро мегирад, донишу таҷриба, назар ва майли ҷомеаро бояд ба мадди назар гирад¹.

Масъалаи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, мафҳуми мушаххас ва самтҳои афзалиятноки ин сиёсат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон васеътар пешбинӣ гардида, ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии ҷавонон, тарбияи шаҳрвандӣ, таҳкими ҳувияти миллӣ, таъмини иштирок ва тадбирҳои воқеӣ ҷиҳати ҷалб намудани ҷавонон ба соҳаҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ, ҷамъиятӣ ва сиёсии кишварро ҳамчун вазифаи асосӣ муайян намудааст.

Аз натиҷаи таҳлилҳои анҷомдода дар ҷаҳон вобаста ба муайян намудани мафҳуми сиёсати ҷавонон метавонем андешаи олим Кочетков А.В.-ро қайд намоем: «сиёсати ҷавонон низоми ҷораҳоеро пешбинӣ менамояд, ки барои ҳалли масоили насли ҷавон, ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ равона гардидаанд»².

Ҳадафи асосии он рушди гуногунсамти шахсият, ташаккули қобилияти истеъдод, маҳорату малака, майлу рағбат ба шуғли муносиб ва таъмини лаёқатмандии ҷавонон буда, дар робита ба ин фароҳам овардани шароити сифатан созгор барои онҳо мебошад.

Бо назардошти тавсифҳои болозикр ва таҳлилҳои анҷомдодашуда метавонем чунин андеша намоем, ки шакли универсиалии сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавононро чунин масъалаҳо, ба монанди таъмини ташаккули шахсият, рушди зехнӣ, ҷисмонӣ, қобилияти эҷодӣ, имконияти

---

¹ National Youth Policy - Towards 2020. A Shared Vision for the Future of Young People. : The Parliamentary Secretariat for Research, Innovation, Youth and Sport. – 2015. – P.7.

² Кочетков А.В. Анализ законов субъектов Республики Таджикистан в сфере государственной молодежной политики [Текст] / А. В. Кочетков // Закон и право. –2009. –№3. –С.123.

худташаккулёбӣ ва дигар ҳавасмандиҳо ва тадбирҳои амалӣ ташкил медиҳанд.

Ҳуҷҷатҳои СММ, ки алоқаманд ба ҷанбаҳои ҳуқуқии амалигардони сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон мебошанд, чанд самти мушахассро пешбинӣ ва тасдиқ намудааст.

Аз рӯи самтҳои мушаххаснамуда, метавонем қайд намоем, ки дар раванди қабули қарорҳо мавқеи ҷавонон ба инобат гирифта шуда, иштироки фаъоли онҳо низ таъмин карда мешавад, инчунин ҷавонон метавонанд аз тамоми номгӯи хизматрасониҳо бо мақсади рушд ва инкишофи худ истифода намоянд, бо шароити бехатар барои зиндагӣ ва фаъолият таъмин бошанд ва истеъдоду қобилиятҳои худро раванқ диҳанд¹.

Дар кишварҳои гуногуни ҷомеаи ҷаҳонӣ давлат ба худ қисми зиёди вазифаҳоро оид ба таҳия ва татбиқи сиёсати ҷавонро гирифта, онро бо ҷалби захираҳои хусусӣ амалӣ менамоянд. Аммо давлатҳое низ мавҷуданд, масалан Ҷумҳурии Халқии Хитой, ки танҳо сиёсати давлатии ҷавонро мепазиранд. Сиёсати ҷавонони ин кишвар пурра таҳти масъулияти ҳизби ҳоким мебошад ва он бештар ба амалӣ намудани тадбирҳо вобаста ба тафаккур ва ташаккули шуурнокии сиёсӣ, рушди иҷтимоӣ ва иқтисодӣ, мувофиқ бо идеологияи ҳизбӣ мебошад, равона шудааст².

Бо назардошти андешаҳои болозикр чунин мешуморем, ки зарурати татбиқ ва амалигардони тадбирҳои боз ҳам мубрам ва таъсирбахши алоқаманд ба ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои онҳо ҷой дошта, таъмини иштироки ҷавонон дар ҳалли масъалаҳои барои ҳаёт ва фаъолияти онҳо таъсиргуздор ва имкони қабули қарорҳои дахлдор ба манфиат мебошад. Инчунин таҳия ва қабули барномаҳои муҳими соҳавӣ ва таъмини татбиқи босифати онҳо дар сатҳи марказӣ, минтақавӣ ва маҳаллӣ, коркарди

---

¹ Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН 50/81 / «Всемирная программа действий, касающаяся молодежи до 2000 года и далее» [Электронный ресурс] URL: http://vmo.rgub.ru/files/act_programm_2000-146-2.pdf (дата обращения: 25.10.2019 г.)

² Молодежная политика Китая [Электронный ресурс] URL: <http://www.molodparl.ru/vmire/molodezhnaya-politika-kitaya/> (дата обращения: 14.09.2019 г.)

самтҳои муҳими татбиқи барномавӣ ва таҳлили ҳамаҷонибаи таъсирбахшии ин тадбирҳо афзал шуморида мешавад.

Дар робита ба ин самтҳои калидӣ инчунин мусоидат намудан ба фаъолияти иттиҳодияҳои ғайридавлатии ҷавонон ва дастгирии ташаббусҳои онҳо дар самти ҷавонон ин таъмини робитаи ҷавонон бо ҷомеаи шаҳрвандӣ мегардад¹.

Дар робита ба таҳлилҳои болозикр инчунин метавон шарҳ дод, ки фарқи асосӣ дар байни сиёсати давлатии ҷавонон ва сиёсати иҷтимоии ҷавонон он қадар зиёд набуда, сиёсати давлатии ҷавонон ҳамчун сиёсати фарогир ва фаррохи масъалаҳои марбут ба ҷавонон мебошад. Дар ин қарина қобили зикр аст, ки ба ҳайси субъекти сиёсати ҷавонон дар замони муосир метавон чанде аз онҳоро номбар кард: ҷавонон; оилаҳои ҷавон; иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон ва ниҳодҳои ҷомеаи маданӣ; шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ; мақомоти давлатӣ ва дигар ташкилотҳои, ки дар доираи ваколатҳои худ дар амалисозии сиёсати давлатии ҷавонон иштирок менамоянд.

Ҳамин тавр, метавонем хулоса намоем, ки дар ҷаҳони муосир сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ва самтҳои он хеле гуногун буда, ҳаматарафа фарогири масъалаҳои алоқаманди насли наврасу ҷавон дар ҷомеа мебошад. Вобаста ба ин дар кишварҳои ҷаҳон самтҳои татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон, амалинамоии иқдомҳо ва ҳавасмандиҳо мутобиқи имкониятҳои иқтисодиву иҷтимоӣ ва сиёсиву фарҳангии кишвари дахлдор роҳандозӣ карда мешавад. Дар ин замина муҳимияти талаботи ҳар як давлат дар алоҳидагӣ муайяну мушаххас карда шуда, вобаста ба пешбурди ин фаъолияти муҳими ҷавонон самтҳои афзалиятноки ин сиёсат мушаххас ва дурнамои он тарҳрезӣ мегардад.

---

¹ United Nations, General Assembly resolution, A/RES/50/81, Fiftieth session, 1996. World Program of Action for Youth to the Year 2000 and Beyond. United Nations, General Assembly, Economic and Social Council, A/62/61/Add.1-E/2007/7/Add.1, Substantive Session of 2007, Goals and targets for monitoring the progress of youth in the global economy. United Nations, General Assembly, Economic and Social Council, A/64/61-E/2009/3, Substantive Session of 2009, Implementation of the World Program of Action for Youth: progress and constraints with respect to the well-being of youth and their role in civil society.

Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон аз рӯи таҷрибаи ҷаҳон ба таври васеъ шарҳу тавзеҳ дода мешавад ва дар доираи сиёсати иҷтимоии кишвар масъалагузорӣ гардида, бо назардошти ҳалли масъалаҳои муҳим такмил меёбад.

Айни замон ҷавонони муосир бидуни шак «бештар аз ҳама гурӯҳи мақсаднок» боқӣ мемонанд. Зеро дар тамоми ҷаҳон фаҳмиши он, ки аз ҷавонони имрӯза ояндаи ҷаҳон вобаста аст, васеъ паҳн шуда, ба яке аз масъалаҳои муҳим мубаддал гардидааст.

Дар ин раванд ҷалби ҷавонон ба ҳалли масъалаҳои бевосита алоқаманд ба ҳаёт ва фаъолияти онҳо ва заминагузорӣ ба ташаккули андешаи он, ки ҷавонон ҳамчун нерӯи пуриқтидор ва захираи асосии ҷомеаи муосир мебошанд ва онҳо иқтидоре доранд, ки метавонанд, барои пешрафти ҷомеа ҳамарӯза саҳм гузоранд.

Маҳз ҳамин бархӯрди ғоявӣ имконияти таъмини ворисияти наслҳо ва ҳифзи ҳувияти миллии халқу давлатҳо, истодагариҳои ҳувиятҳои милливу фарҳангиро фароҳам меоварад.

Вобаста ба ташаккули ҳувияти ҷавонон дар қаринаи сиёсати давлатии ҷавонон муҳаққиқи тоҷик Ҳайдаров Р.Ҷ. чунин андешаро баён доштаанд: “Ҳувияти миллии ҳамчун падидаи иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва фазоӣ барои муттаҳид намудани ҷомеа замина гузошта, бо падидаи давлатдорӣ иртиботи кавӣ дорад. Ҳувияти миллии як меъёри фарҳангӣ мебошад, ки аксуламали эҳсосоти ҳар фарди ҷомеаро нисбат ба миллат ва низоми миллии сиёсии худ инъикос намуда, ба таври фаррох хусусиятҳои муайяни ҷомеаи сиёсӣ, таърих, шахрвандӣ, қаламрав, арзишҳо, забон ва анъанаҳои муштаракро дар бар мегирад.

Ҷомеашиносони маъруф Р.Ҷ.Браунгарт ва М.М.Браунгарт дар таҳлилҳои худ масъалаи баланд бардоштани нақш ва мақоми сиёсии ҷавононро дар сатҳи байналхалқӣ дар шароити замони муосир ба пайомадҳои тағйироти демографӣ, ки дар асри XX ба вуҷуд омаданд ва

сабаби зиёд шудани аҳолии ҷавони то 30 сола дар кишварҳо шуданд, рабт медиханд.

Дар таҷрибаи давлатдорӣ дар ҷаҳон аслан се навъи сиёсатро бевосита дар самти ҷавонон метавонем бубинем, ки ин сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, навъи ҷамъиятӣ-давлатӣ дар самти ҷавонон ва навъи амалигардонии сиёсати давлатии ҷавонон бидуни иштироки давлат (ғайридавлатӣ) мебошанд.

Аз се навъи муайянгардида метавонем бештар ба масъалаи амалигардонии сиёсати давлатии ҷавонон бидуни иштироки давлат, яъне аз ҷониби ташкилотҳои ғайридавлатӣ ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ тавачҷух намоем, ки ин навъи татбиқ ва амалигардонии сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар шароити имрӯза ва низоми демократии давлатҳо хос мебошад ва нақши муҳим дорад.

Таҳқиқи ин навъи сиёсат дар бораи ҷавонон муайян намуд, ки сиёсати ғайридавлатии ҷавонон ҳамчун сиёсати ифодакунандаи на танҳо манфиати давлат аз тарафи ташкилотҳои ғайридавлатӣ ва иттиҳодияҳои озоди ҷамъиятӣ татбиқ ва амалӣ карда мешавад.

Дар муҳити байналхалқӣ ба масъалаи мазкур тавачҷуҳи хело зиёд дода мешавад, масалан дар ҳудуди Иттиҳоди Аврупо бо назардошти таносуби ду сатҳи мазкур таърифи концептуалӣ пайдо гардидааст.

Инчунин ин ду навъи сиёсат бо риояи баробарӣ ва таъмини тавозуни татбиқ дар ҳудуди Иттиҳоди Аврупо пурра амалӣ мегардад.

Вобаста ба таҳқиқот метавонем дар мисоли равшан аз фаъолияти Шӯрои машваратии ғайридавлатии “Advisory Council”, ки самтҳои фаъолиятро дар бораи сиёсати давлатии ҷавонон дар баробари Кумитаи аврупоии роҳнамо оид ба корҳои ҷавонон анҷом медиханд, таъкид намоем.

Шӯрои мазкур низ дар баробари Кумитаи болозикр дар масъалаи алоқаманд ба сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ҳуқуқи ибрази ақидаро дорад. Инчунин Шӯрои мазкур аъзогии зиёда аз 30 намояндаи ташкилоти ҷамъиятии ҷавонон ва шабакаҳо таъси ёфта, манфиати бахши

ғайридавлатии ҷавононро ҳамчун кафили он, ки ҷавонон дар тамоми ҷорабиниҳои Шӯро иштирок менамоянд, ҳимоя менамояд¹.

Соли 1972 зарурати ташкил кардани ҳамшарикии Фонди аврупоии ҷавонон ва Ташкилоти ғайридавлатии байналхалқии ҷавонон низ дар ҳамин буд. Инчунин, дар Олмон беш аз нисфи тамоми муассиса ва ҷорабиниҳо оид ба расонидани кӯмак ба ҷавонон аз тарафи Иттиҳодияҳои ғайридавлатӣ, ки ҳомилони озод ном доранд, татбиқ мегардад.

Ташкилоти ғайридавлатии байналхалқии ҷавонон фаъолияти худро дар тамоми ҳудуди Аврупо бо фарогирии зинаҳои маҳаллӣ ва федералӣ ба роҳ монда бошад, ҳам лекин таъсири мақомоти давлатӣ ва нуфузи он дар Олмону Фаронса пурра нигоҳ дошта шудааст.

Мақомоти давлатии Олмону Фаронса бо назардошти мавҷудияти таҳдидҳо ва хатарҳои ҷаҳонишавӣ чихати ҳифзи ҷавонон аз падидаҳои бухронӣ таъсири худро ҷиддӣ ба роҳ монда, сиёсати давлатиро дар ин самт асосан бо мақсади пешгирии гаравиши ин қишри ҷомеа ба гуруҳҳои тундгаро ва иртиҷоӣ амалӣ менамоянд.

Дар натиҷа аз оғози соли 2000-ум дар Иттиҳоди Аврупо ду шакли асосии татбиқи сиёсат дар бораи ҷавонон муайян карда мешавад, ки яке хусусиятҳои давлатӣ дошта, дигар ғайридавлатӣ мебошад.

«Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, ки шакли яқини татбиқи сиёсат дар Иттиҳоди Аврупо мебошад, аз таъсири сиёсии ба роҳ мондаи мақомоти давлатии Фаронса ва Олмон шакл гирифтааст. Шакли ғайридавлатии сиёсат дар бораи ҷавонон бошад асосан дар давлатҳои Британияи Кабир, Испания ва Шветсия дар натиҷаи ҳамкориҳои густурдаи давлат ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ташаккул ёфтааст»² [138, с.163].

---

¹ Ниг.: Алиева Я.Н. Государственная молодежная политика как важнейшее направление деятельности государства (на примере Азербайджанской Республики) [Текст] / Я. Н. Алиева // Актуальные проблемы социологии молодежи, культуры, образования и управления. – Екатеринбург, 2014. – Т.4. – С.11; Кузьмина О. Государственная молодежная политика: международный опыт составитель обзора [Текст] / О. Кузьмина. [Электронный ресурс]. URL: http://vmo.rgub.ru/files/1_gmp_mejdunarod_opit-781-2.pdf (дата обращения: 12.04.2019 г.)

² Ниг.: Молодежная политика: европейский опыт. Доклад Института Европы РАН №163. – М.: ИЕРАН «ОгниТД», 2005.

Коршиноси аврупоӣ Л.Сиурала таъкид менамояд, ки иштироки ташкилотҳои ғайридавлатӣ дар сиёсати ҷавонон таъсири амалӣ дошта метавонад ва нақши он барои ҷавонон «ҳаққи сухани» мустақилу танқидӣ ато намояд.¹ Солҳои охир дар қори Котиботи эълумияи ҳудудӣ оид ба тағйирёбии иқлими СММ ташкилотҳои ғайридавлатии ҷавонон, ки одатан ҳадафҳои сиёсӣ надоранд, ширкат варзида истодаанд, ки ташкили ин гуна иттиҳодияҳо тарзи босамари ҷалби ҷавонон ба ҳалли масоили глобалии замони навинро муайян менамояд.

Шароити имрӯза аз аҳли ҷомеа ва давлат тақозо менамояд, ки нерӯи ҷавонро истифода баранд, онро ба самти созанда равона созанд. Амалисозии чунин орзуҳо аз сиёсати мутавозин ва асоснок, тавассути эҷоди механизмҳои қори дастгирии шахрвандони ҷавон ва ташаббусҳои иҷтимоии онҳо, кумаки мустақим ба ҷавонон дар татбиқи лоиҳаҳо бо иштироки онҳо, ноил шудан ба манфиатҳои онҳо имконпазир аст.

Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон аз рӯи принципҳои демократӣ барои инкишофи шахсият, пурра ошкор намудани нерӯи шахси ҷавон ва таъмини ҳуқуқи баёни андешаро тақозо менамояд. Ин ягона роҳи баланд бардоштани нақши ҷавонон, таъмини иштироки самараноки ҳуди шахрвандони ҷавон дар татбиқи сиёсати самараноки давлатии ҷавонон мебошад. Бинобар ин, сиёсати ҷавонон саъю кӯшиши муштаракӣ ҳам давлат, ҳам ҷавонон ва иттиҳодияҳои онҳост, ки ҳамдигарро мукамал намуда, имкон медиҳад, ки он ба манфиати тамоми ҷомеа инкишоф ёбад.

Ҳангоми таҳияи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ба назар гирифтани чунин ҷанбаҳо, аз қабилӣ имкониятҳои баробар доштан, пурра татбиқ намудани ҳуқуқҳои инсон ва шахрванд, эҳтиром, ҳифзи намудани шаъну шарафи инсон ва шахрванд; таъмини иштироки ҷавонон; баробарии пурраи гендерӣ, иттилоотонӣ вобаста ба муҳити зист ва вазъияти ҷомеаи ҷаҳонӣ, осон кардани дастрасӣ ба иттилоот ва машварат зарур аст. Сиёсати ҷавонон бояд ба арзишҳои умумибашарии демократияи гуногунандешӣ ва

---

¹ Ниг.: Siurala L. A. European framework for youth policy: What is necessary and what has already been done? [Text] / L. A. Siurala // DiskursKindheits- und Jugendforschung Heft. – 2007. – №4. – P.383.

ҳуқуқи инсон асос ёфта, ба ҳадафҳо, аз қабилӣ адолат, эҳтиром ба шахсият, дастрасӣ ба фарҳанги худ, имкониятҳои баробар, аз ҷумла барои мардону занон ва ваҳдати ҷомеаро ноил гардад. Ба марҳилаи ҳозираи тараққиёти ҷамъият дар тамоми соҳаҳои ҳаёт, яъне иқтисодиёт, сиёсат, фарҳанг беандоза баланд шудани нақши ҷавонон хос аст. Ҷавонон дар арсаи байналхалқӣ торафт бештар қувваи намоён ва бонуфузе мегарданд. Фаъолияти ҷамъиятии насли наврас ва ҷавон муҳимтарин қувваи пешбарандаи тараққиёти ҷамъият мебошад. Дар ҷаҳон диққат ба ҷавонон меафзояд. Имрӯз ҷавонон ҳамчун манбаи стратегии рушд ба ҳисоб мераванд. Муайян гардидани сиёсат нисбат ба ҷавонон ин маҷмуи тадбирҳои мебошад, ки ба ҳарҷониба беҳтар намудани мавқеи писарону духтарон дар ҷамъият нигаронида шудаанд. Дар татбиқи он субъектҳои гуногуни сатҳи инкишофи инсонӣ иштирок ва ҳамкорӣ мекунанд. Амалия нишон медиҳад, ки ҳамаи унсурҳои татбиқи сиёсати ҷавонон муҳим ва зарур ба ҳисоб мераванд. Дар баробари нигоҳ доштани меъёрҳои умумие, ки ба сиёсати ҷавонон хос аст, ҳар як сатҳи мушаххаси татбиқи он хусусиятҳои худро дорад.

Ҳамин тавр, масъалаҳои сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонро аз нуқтаи назари асосҳо ва заминаҳои назариявӣ таҳқиқ намуда ба чунин хулоса омадем, ки:

–дар замони муосир сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ҳамчун сиёсати афзалиятноки иҷтимоӣ буда, самтҳои мухталиф ва ҷанбаҳои гуногунро дар бар мегирад. Мавҷудияти бархӯрди назар ва тадбирҳо дар ин самт мушкилотро дар татбиқи дурусти ин сиёсат ва муайян намудани дурнамои он ба миён меорад. Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон бахши таркибии сиёсати давлат дар тамоми давлатҳои рӯ ба рушд дошта, мебошад. Яке аз муҳимтарин самтҳои ин сиёсат ин масъалаҳои хоси фаромиллӣ мебошад.

–омӯзиши таҷрибаи муосир вобаста ба сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон таърифи пурраи ин сиёсатро мушаххас намуд. Ҳамин тавр, сиёсати

давлатӣ дар бораи ҷавонон аз тарафи мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва иттиҳодияву ташкилотҳои ҷамъиятӣ асосан бо мақсади иҷтимоисозии ҷавонон, таъмини ҳифзи ҳуқуқи манфиат ва пешниҳодҳои ҷавонон, ба инобат гирифтани манфиатҳои ҷавонон, тарбияи ватандӯстӣ, ахлоқиву фарҳангӣ, талқини интиҳоби роҳи дурусти зиндагӣ ва пеш бурдани тадбирҳо ҷиҳати ҳифзи саломатӣ, ҷалби ҷавонон ба фаъолияти соҳибкорӣ ва таъмини мустақилияти иқтисодии ҷавонон, таъмини иштироқи фаъоли ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ ва амалӣ намудани ҳавасмандиро ҷиҳати дастгирии моддиву маънавии ҷавонон мебошад, ки бо воситаи ташкил намудани чорабиниҳои гуногунмазмун ва маҷмӯи тадбирҳои рӯзмарра амалӣ карда мешаванд.

Ин шакли таърифи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон бештар шаклҳои муосири сиёсати давлатро дар самти ҷавонон ва мафҳумҳои асосии онро тавзеҳ медиҳад, ки он аз тарафи аъзоёни ҷомеаи ҷаҳонӣ ба таври васеъ татбиқ ва амалӣ карда мешавад.

-ҷавонон ҷиҳати амалӣ намудани мақсадҳои худ ва истифодаи малакаву маҳорати кориашон тавассути фаъолияти иттиҳодияҳои ҷавонон бо татбиқи лоиҳаҳо ва ташаббусҳои иҷтимоӣ ва шаклҳои гуногуни худидоракунӣ ташаккул меёбанд.

Иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ як ниҳоди ягонаи иҷтимоии ҷавонон мебошанд, ки дар он ҳуди ҷавон қарор қабул мекунад, фаъолиятро ба нақша мегирад ва барои он масъулият дорад.

1.2. Навъҳо, шаклҳо ва воситаҳои татбиқи сиёсати давлатӣ оид ба ҷавонон

Раванди сиёсии глобалӣ ва рушди минтақаҳои гуногуни олам, ки дар доираи қонуниятҳои инкишофи низоми сиёсии олам рушд меёбанд ба раванду ҳодисаҳо ва масъалаҳои гуногун таъсири муассир мерасонанд. Ин таъсиррасониҳо тамоми соҳаҳои қор бо ҷавононро фаро гирифта,

масъалаҳо ва ҳолатҳои мухталифро мавриди омӯзиш ва таҳлилгароиро қарор медиҳанд.

Низоми сиёсии олам раванди душворест, ки инсонро ба доираи муносибатҳои сатҳи мухталиф мекашад. Суръати баланди инкишофи низоми сиёсии олам равандҳои дохилии кулли кишварҳоро зери назорат қарор медиҳад.

Низоми сиёсии олам ҷавононро мисли тамоми аҳоли маҷбур мекунад, ки бо ҳамсолони худ, ки баъзан дар кишварҳои дур зиндагӣ мекунанд, рақобат кунанд ва он дар амал аксаран оқибатҳои ғайричашмдошт ва номатлуб дорад. Бештар ва бештари ҷавонон эҳтиёҷ ба нишон додани афзалияти илмӣ худро дар синни барвақт эҳсос мекунанд. Ҷавононе, ки сари вақт ба касб қардани малакаҳои зарурӣ ва бартариятҳои рақобатӣ нисбат ба дигарон муяссар намешаванд, новобаста аз мавқеи волидайн ва низоми дастгирии давлатӣ дар пайдо қардани ҷои сазовор дар бозори меҳнат ба мушкилот дучор мешаванд. Ин дар назди сиёсати ҷавонон талаботи наvero ки барои таъмини иҷрои ўҳдадорихои шаҳрвандӣ дар назди намояндагони насли наврас ба миён мегузорад.

Бояд қайд намоем, ки ҷаҳонишавӣ ва масъалаҳои марбут ба он дар низоми муосири илм мавқеъ ва ҷойгоҳи махсусро пайдо намудааст.

Масъалаи ҷаҳонишавӣ, пайдоиш, ташаккул, падида ва оқибатҳои он дар илм ҳамчун масъалаи таҳқиқотӣ дар миёнаи асри XX ворид гардид, ки дар алоқамандӣ бо дигар илмҳо омӯзиш, таҳлил ва таҳқиқи он низ аҳамияти ҷаҳонӣ дорад.

Мафҳуми ҷаҳонишавӣ дар илм аз солҳои 90–уми асри XX мавриди истифода қарор гирифтааст, ки барои ифодаи ҳодисаҳои равандҳои фарогири ҷаҳон, дорои аҳамияти сайёравӣ истифода қарда мешавад.

Олимону мутахассисон мафҳуми ҷаҳонишавиро вобаста ба ҳар ҷанбаи он ҳар гуна шарҳу тавзеҳ медиҳанд.

Бархе аз олимон дар он фанни алоҳидаи илмро мебинанд, қисмати дигар онро соҳаи фаъолияти иҷтимоӣ мешуморанду гурӯҳи дигар онро соҳаи фарофаннии дониши илмӣ мепиндоранд¹.

Мафҳуми ҷаҳонишавӣ ба таври гуногун шарҳ дода мешавад. Дар бархе аз назарҳо он ҳамчун сабаби масоили ҷаҳонӣ шарҳ дода мешавад. Дар мавриди дигар бошад он ба сифати натиҷа фаҳмида мешавад. Новобаста аз ин назару мавридҳо дар як мавқеъ ҳамақидагии умумӣ низ дида мешавад, ки ин ҳамчун раванди объективӣ қабул шудани он ва мавриди баррасии глобалистика ҳамчун раванд ва натиҷаи таъсири ҷаҳонишавӣ будани он мебошад.

Пас аз анҷоми Ҷанги якум ва дуёми Ҷаҳон, ки таъсири харобиовари фарогир дошт, дар арсаи байналхалқӣ як қатор ташкилотҳои муҳим бо раёи ақсарияти кишварҳои ҷаҳон таъсис дода шуданд, ки мақсади асосии онҳо-таъмини сулҳу осудагии башар ва масоили фарогири марбут ба он буд.

Дар ин раванд бо тавачҷуҳ ба шароит ва рушди ҷомеа дар сатҳи ҷаҳон дар асри 20 собит менамояд, ки дар он асосан ташкилоте таъсис дода шудаанд, ки самти фаъолияти онҳо дар омодагии гузориш ва ҳалли масъалаҳои глобалӣ равона карда шудаанд.

«Ба чунин ташкилотҳо метавонем фаъолияти Ташкилоти омӯзиши ояндаи ҷаҳон дар Вашингтон (соли 1966), Ниҳоди масоили оянда дар Вена (соли 1965), Маҳфили Рим (соли 1968), ки бо коркарди мавзӯҳои марбут ба башарият зери унвони «Ниҳояти рушд» (соли 1972), Бунёди байналхалқии «Башар дар соли 2000» дар Нидерланд (соли 1965), «Башарият дар ҷаҳорсӯ» (соли 1974), «Бозрасии тартиби байналхалқӣ» (соли 1974), Берун аз қарни исрофкорӣ (соли 1976) ва дигар ташкилотҳои ба онҳо монанд ба зудӣ маъруфияти ҷаҳонӣ пайдо намуда, агар аз як ҷиҳат вазифаи кашшофӣ ва назариявии соҳаи нави дониши байнифанниро

---

¹ Ниг.: Чумаков А.Н. О предмете и границах глобалистики [Текст] / А. Н. Чумаков // Век глобализации. – 2008. – №1. – С.7.

гузошта бошанд, аз ҷиҳати дигар нақши муҳими маърифатиро бозиданд»¹[56, с.893-896].

Ин чораандешӣ ба инсоният маълум намуд, ки ҳамаи соҳаҳои ҳаёти иҷтимоӣ дар ҷаҳон бо ҳам алоқаманд мебошанд, ки ин пайвандиву алоқамандӣ ҳарчӣ бештар қувват мегиранд ва мустаҳкам мешаванд ва дар ин ҷараён таъсири мутақобилаи кишварҳо ба ҳамдигар меафзояд ва ҳар яке истиқлол ва манфиатҳои миллии худро ҳифз намуда, ҷиҳати таҳким бахшидани он дар арсаи байналхалқӣ ҳамкорӣ менамоянд ва ин ҳамкорӣ зиддиятҳои комилан навро метавонад ба миён оварад.

«Ба роҳ мондани чунин ҳамкориҳо ва натиҷагирӣ аз он собит намуд, ки рушди босуръати ҷаҳонишавӣ ва таъсироти он дар асри 20 ҳеҷ як тадбири ислоҳнопазир набуда, балки он замина гузошт, ки таҳаввулоти ҷиддии сифативу миқдориро дар рушди иҷтимоии тамаддуни инсонӣ ба миён орад, ки онро ҳамчунин падидаи нав дар низоми «ҷомеа-табиат» метавонем шуморем»²[129, с.13]. Чунин зиддият бевосита дар асоси ташаккулу тақомули тамаддуни муносири индустриаливу технократӣ ва фарҳанги он пайдо шудааст.

Маврид ба қайд аст, ки бо назардошти рушди ҷомеаи ҷаҳонӣ солҳои охир назарҳои мухталиф ба масъалаи идеология, бархӯрдҳо ва гуногуншарҳиву ихтилофҳо вобаста ба таърихи ташаккул ва мавҷудияти фарҳанг, дин ва масъалаҳои иқтисодӣ ба вуҷуд омаданд, ки дар натиҷа фарқиятҳо дар тамаддунҳои кишварҳои ҷаҳон ва миллатҳо муайян карда шуда, дар низоми байналмилалӣ ба худ номҳои ғарбӣ, аврусиёӣ, шарқӣ, исломӣ ва ғайраҳоро гирифтаанд.

Новобаста аз он, ки масъалаи ҷаҳонишавӣ ва омӯзиши он майдони фарроҳи таҳқиқотро аз ҳар ҷабҳа талаб менамояд, мо зимни омӯзиши ин масъала марбут ба сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар марҳилаи ҷаҳонишавӣ асосан масъалаи инкишоф ва рушди илм ва техника, фарҳангу

---

¹ Ниг.: Глобалистика. Энциклопедия. –М.: Радуга, 2003. –С.893-896.

² Ниг.: Чумаков А.Н. О предмете и границах глобалистики [Текст] / А. Н. Чумаков // Век глобализации. – 2008. – №1. –С.13.

ҳуқуқ ва тандурустиву маорифро таҳқиқ намуда, равияи фарҳангшиносии онро дар самти ҷавонон афзал шуморидем.

Зеро маҳз дар ҳамин соҳаҳо пайдо кардану омӯхтани масоили марбут ба ҷавонон, алалхусус, таъсири ҷаҳонишавӣ ба ин қишри ҷомеа мувофиқ мебошад.

Барлыбаев Х.А. мавзуйи глобалии марбут ба инсон ва ҷомеаи онро таҳлил намуда, таснифи масоилеро, ки ба таносуби рушди устувор ворид ҳастанд, пешниҳод кардааст.¹ Ин чадвалро ба чунин тарз анҷом додааст: дар сатҳи табиати инсон ҷаҳоншиносӣ ва ҷаҳонбинӣ ӯ дар мавриди аввал гузошта шуда, соҳаву самтгирии ҷаҳонишавиро равонашуда нисбати ҷаҳонбинӣ муайян менамояд ва чорякҳои гузариш ба рушди устуворро иборат аз бозсозии ҷаҳоншиносӣ ва ҷаҳонбинӣ инсон муайян менамояд. Дар раддаи дуюм ӯ ниёзмандиҳои моддии инсонро гузошта, дар ин соҳа самту мазмуни ҷаҳонишавиро дар ҷаҳонӣ гардидани ниёзмандиҳо ва чораҳои гузариш ба рушди устуворро иборат аз ақлонӣ намудани онҳо медонад.

Масъалаи меҳнат ва шуғлокӣ дар зинаи сеюм ҳамчун омили асосии ташаккулёбии инсон баррасӣ гардидааст. Ҷаҳонишавии соҳаи касбу меҳнат ва шуғлокӣ ҳамчун фаъолияти инсон вобаста ба талаботи экологӣ тавзеҳ дода шудааст.

Аз байни ин мавзӯҳо, ки ҳар яке бо масъалаи ҷавонон вобастагӣ дорад ва самтҳои мубрам ба ҳисоб мераванд, махсусан ҷавҳари иҷтимоии инсон, иттилоот чун захираи муоширати одамон, масоили марбут ба ҳаёти маънавии инсон, демография, рушди интеллектуалӣ, тарзи ҳаёт, рушди илмӣ-техникӣ, сиёсат ва варзиш ба ҷавонон дахл дорад. Ба таври мушаххас мавзӯҳои таъсирвар ба ҳаёт ва фаъолиятҳои ҷавононро дар чадвали мазкур ба чунин тарз тавзеҳ нишон додаем:

<p align="center">«Чадвали даврии низомии «инсон – ҷаҳонишавӣ – рушди устувор» марбут ба масоили ҷавонон</p>
---

¹. Ниг.: Барлыбаев Х.А. Глобализация: вопросы теории и практики [Текст] / Х. А. Барлыбаев // Век глобализации. – 2008. – №2. – С.15-16.

№ р/т	Худудҳои табиати инсон	Соҳаву самтҳои ҷаҳонишавӣ	Чораҳои гузариш ба рушди устувор
1	Ҷавҳари иҷтимоии инсон	Ҷаҳонишавии иҷтимоӣ	Табаддулоти иҷтимоӣ
2	Забон ҳамчун воситаи муоширати инсон	Ҷаҳонишавии забонӣ	Рушди бисёрзабонӣ
3	Иттилоот чун захираи муоширати инсон	Ҷаҳонишавии иттилоотӣ	Рушди амнияти иттилоотӣ
4	Нимёзмандии тамдиди насли инсон	Ҷаҳонишавии демографӣ	Танзими равандҳои демографӣ
5	Ниёзмандии инсон ба эътиқоди динӣ	Ҷаҳонишавии динӣ	Мустаҳкамшавӣ ва татбиқи нақши созандаи дин
6	Рушди интеллектуалии инсон	Ҷаҳонишавии маърифатӣ	Рушди маълумоти интенсивӣ
7	Ҳаёти маънавии инсон	Ҷаҳонишавии фарҳанг	Ҳамкориҳои созандаи фарҳангҳо
8	Тарзи ҳаёти инсон	Ҷаҳонишавии тарзи ҳаёт	Бозсозии тарзи ҳаёти одамон
9	Инсонро чун мавҷуди сиёсӣ	Ҷаҳонишавии сиёсӣ	Ислоҳоти низомҳои сиёсӣ
10	Падидаҳои ғайриинсонӣ дар инсон	Ҷаҳонишавии ҷиноятӣ	Муборизаи ҷаҳонӣ бар зидди ҷинояткорӣ
11	Рушди ҷисмонии инсон	Ҷаҳонишавии варзишӣ	Тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш чун воситаи ҳаёттаъминкуандаи одамон

Бо раванди ҷаҳонишавӣ дар шароити муосир таҳқиқот муайян намуд, ки вобаста ба сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон якчанд моделҳои он мавҷуд мебошанд, ки ҳамаи онҳо ҷавонон ҳамчун сармояи инсонӣ ва захираи иҷтимоӣ арзёбӣ карда шудаанд. Дар ин моделҳо ҷавонон нерӯеро инъикос менамоянд, ки бо саҳм ва иштироки онҳо пешрафти соҳаҳо ва рушду инкишофи онҳо зиёдтар таъмин карда мешавад.

Ҳарчанд, ки асоси ин моделҳо дар бораи захираи иҷтимоӣ маҳсуб ёфтани ҷавонон бошад ҳам, лекин дар умум онҳо аз ҳамдигар фарқ доранд.

Масалан дар шакли модели, ки дар Амрико, ки дар шакли неоконсервативии он татбиқ карда мешавад, фарқият дар он дида мешавад, ки онҳо хусусияти анъанавӣ дошта, дастгирӣ ва ҳавасмандиҳои давлат на ба ҳамаи ҷавонон баробар татбиқ карда мешавад, балки тавачҷуҳи давлат бештар ба гуруҳҳои ниёзманди ҷавонон равона карда шуда, давлат ҳар яки онҳоро назорат ва гирандагони онро аз ҳисоби ҷавонони ниёзманд, имкониятҳои маҳдуд ва дар шароити мушкили зиндагӣ қарор дошта муайян мекунад.

Дар айни замон, ин модели дар Амрико татбиқшавандаи сиёсати ҷавонон иштироқи камтарини сохторҳои давлатиро дар иҷтимоишавии ҷавонон дар назар дорад. «Дастгирии иҷтимоии ҷавонон кори ташкилотҳои хусусии хайриявӣ мебошад»¹ [117, с.71].

Дар кишварҳои Скандинавия модели дигарро метавон тавачҷуҳ намуд, ки дар он робитаи бевоситаи давлат бо ҷомеа ва фаъолияти соҳибкорӣ дида мешавад, ки ин шакли танзимшудаи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонони он кишварҳо мебошад. Мақсад аз ташаккул ва татбиқи ин модел ин бештар дар заминаи ҳамкориҳои иҷтимоӣ расонидани кӯмак ба кӯдакон, наврасон ва ҷавонон буда, инчунин ҷиҳати таъмини самаранокии фаъолияти онҳо, дарёфти шуғли муносиб ва фаъолияти соҳибкорӣ мебошад.

Шакли мазкур дар давлатҳои, монанди Шветсия, Финляндия ва бештар дар Олмон амалӣ карда мешаванд, ки дар онҳо, асосан нақши давлат ва тадбирҳои давлат дар дастгирии бевоситаи ҷавонон ва ташкилотҳои ҷавонон назаррас аст. Татбиқи ин шакл дар сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонони ин давлатҳо ба консервативӣ ва неоконсервативӣ будани онҳо алоқамандӣ надорад.

---

¹ Ниг.: Зеленин А.А. Национальная модель реализации молодежной политики в Соединенных Штатах Америки [Текст] / А. А. Зеленин // Вестник КемГУ. – 2009. – №4. – С.71.

Байни ин шаклҳо як идда гунаҳои гузаришӣ мавҷуд аст, ки вобаста аз мақсаду манфиатҳои милли тағйир меёбанд. Шакли олмони ҳифзи иҷтимоии ҷавонон имрӯз аз муассиртаринҳо дар Аврупо арзёбӣ шуда, онҳо бо коркарди қонунҳо корфармоёнро барои қабули ҷавонон ба кор муваззаф менамояд.

Шакли ҷамъиятӣ-давлатии сиёсати ҷавонон нақши давлатро дар раванди нақшагирӣ ва татбиқи сиёсати ҷавонон таъкид менамояд. Дар ин ҷо ниҳодҳои, ки масъули татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон мебошанд, ба ҳайси ҳалқаи пайванди манфиати ҷавонон ва ҷомеа баромад мекунанд.

Ҳокимият ҳамчун захираи сиёсати ҷавонон ба худ сифати давлати иҷтимоиро гирифта, имконияти танзим ва назорати насли наврасро аз тариқи ниҳодҳои давлатӣ, ҳамчун гурӯҳи пешгуишавандаи иҷтимоӣ муаррифӣ менамояд.

Ин шакл хеле қоршоям ва пешгуишаванда бошад ҳам, як идда камбудӣ дорад. Эроди аввал, камтар ба назар гирифтани нақши сармоядорон дар раванди ташкил ва татбиқи сиёсати ҷавонон мебошад, дар натиҷа давлат ба худ тамоми вазифаҳои гирифта, бо ин имкониятҳои сиёсати ҷавононро ба маротиб маҳдуд менамояд. Ҷанбаи мусбати ин масъала бошад, дар он аст, ки ҳамаи қишри ҷавони кишварро фаро мегирад. Дар ҳар сурат, бояд таъкид гардад, ки ҳангоми камбуди маблағ дар давлат ва ё маблағгузориҳои нокифоя аз ҷониби давлат метавонад манфӣ арзёбӣ гардад.

Боз як шакли сиёсати ҷавонон - шакли коммуитарӣ номида шуда, дар он давлат пурра масъулият ва қори сиёсати ҷавононро ба ӯҳдаи худ мегирад. Ин гуна сиёсат дар давлатҳои авторитарӣ татбиқ гардида, ба сифати мисоли он гунаи шӯравии сиёсати давлатии ҷавононро ном гирифтани мумкин аст. Он тамоми қишри ҷавононро фаро мегирад ва дар гунаи коммуитарӣ низоми ташкили қор бо ҷавонон дар Олмони ибтидои асри XX, дигар давлатҳои тоталитарӣ мушоҳида мешавад.

Бо баррасии шаклҳои бунёдии сиёсати ҷавонон бояд таҷрибаи хоричиро оид ба танзими он низ аз назар гузаронид, ки дар осори А. Уолтер, Дж. Хечл, Т. Бэкман, А. Хейс мушоҳида мегардад. Дар онҳо шаклҳои ин сиёсат, ки дар кишварҳои алоҳидаи Аврупо мавриди истифодаанд, таҳлил шудааст. Аз онҳо маълум мегардад, ки шакли иҷтимоӣ-демократӣ аксаран дар кишварҳои Скандинавия, шакли консервативӣ дар кишварҳои Аврупои Марказӣ, шакли либералӣ дар Британияи Кабир, шакли субинституалӣ дар кишварҳои Баҳри Миёназамин истифода мегарданд¹.

Омӯзиш муайян намуд, ки дар Аврупо оид ба татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ниҳодҳои мухталиф таҳқиқотҳои заруриро анҷом медиҳанд. Масалан, IARD шаклҳои аврупоии сиёсати ҷавонро ба чор гурӯҳ тасниф намуда, тибқи механизми мавҷудбуда дар кишварҳо, тавсифи сиёсати ҷавонро пешниҳод менамояд. Чунончӣ, шаклҳои универсалӣ, протекционистӣ, дар заминаи ҷамоатҳо, шакли марказонидашуда². Дар тавсифи модели «скандинавӣ» чунин метавон гуфт, ки он барои фарогирии тамоми ҷавонони ҷомеа равона гардидааст. Дар ин навъи модел ҳадафи асосии сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон мустақилият ва хувият мебошад. Таҷриба нишон медиҳад, ки дар баъзе аз кишварҳои скандинавӣ (масалан, дар Шветсия) масъулияти татбиқ ва амалигардонии сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ба дӯши мақомоти ҳокимияти марказӣ дар шахси вазорат ва ё ташкилотҳои махсуси ҷавонон вогузор гардидааст.

Дар кишварҳои дигар (Дания) ин сиёсат аз тарафи якҷанд вазорати марбут коркард ва татбиқ мегардад. Дар онҳо ҳамкориҳои фарроҳи давлат ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар омодагӣ ва татбиқи сиёсати ҷавонон ба роҳ монда шудааст. Шакли универсалии сиёсати ҷавонон аз дигар шаклҳо фарқ мекунад, зеро дар он ҳуқуқ, имтиёзҳо ба ҳамаи ҷавонон равона гардида,

---

¹Ниг.: Youth Transitions, Youth Policy and Participation – State of the Art Report. [Text]. – Copenhagen, 2002. – P.29.

² Ниг.: Study on the state of young people and youth policy in Europe [Text] // Comparative Report. – 2001. –№1.

сиёсати давлатии ҷавононро хеле муассир менамояд. Яке аз хусусиятҳои он самтгирии қавии давлатии он бо иштироқи ташкилоти ғайридавлатӣ ва ҷомеа мебошад.

Шакли протекционистӣ таърихи тӯлонии худро дар кишварҳои аврупоӣ дорад. Дар давраи байниҷангӣ, баъд аз он дар давраи баъди Ҷанги дуюми ҷаҳон диққати махсус ба насли наврасу ҷавонон дода шуд. Шакли мазкур ба фарогирии ҳамаи ҷавонон равона гардида, аз ҷумла татбиқи барномаҳои мақсаднокро низ дар назар дорад. Дар айнаи ҳол ҷавонон дар ин бархӯрд ҳамчун қисми осебпазирӣ ҷомеа шинохта шуда, талабгори диққати махсус аз ҷониби давлат ба ҳисоб меравад. Ҳадафҳои асосии шакли протекционистӣ ҳамгироии ҷавонон ба ҷомеа ва ҳаёти иҷтимоӣ, пешгирӣ аз мушкилоти гуногуни иҷтимоӣ ба ҳисоб меравад, ки масалан дар Олмон дар шакли кӯмак ба ҷавонон татбиқи мегардад. Ҷанбаи мусбати шакли мазкур дар он аст, ки он воқеан ба ҷомеа равона гардидааст. Ҷанбаи манфӣ бошад, ниҳодишавии хеле зиёд, ки онро камтар муҳаррику фаъол мекунад.

Шакли сиёсати ҷавонон дар сатҳи ҷамоатҳо дар Британияи Кабир қор қарда шуда, як навъи сиёсатест, ки нақши давлатро дар қорқард ва татбиқи он ночиз мегардонад. Ин навъи шакл бо шакли консервативӣ ва неоконсервативӣ мутобиқ мебошад. Ҷавонон дар ин гуна сиёсат ҳамчун мушкилот баромад менамоянд ва масъалаҳои алоқаманд ба онҳо бошад, ҳамчун масъалаи мушкилтарини ҷомеа ва гурӯҳи ҷавонон ҳамчун гурӯҳи осебпазир шинохта мешавад¹.

Шакли марказонидашуда низ фаъолона дар кишварҳои собиқ сотсиалистӣ васеъ истифода мешаванд, ки дар он сиёсати ҷавонон тавсифи васеъ ва маҳдуд дошта, дар он се шакли асосии сиёсатро фарқ қардан мумкин аст: нуфузӣ, гурӯҳӣ ва инфиродӣ².

---

¹ Ниг.: Press release. Cabinet Office to take on responsibility for cross-government youth policy 3 July 2013. [Electronic resources] URL: <https://www.gov.uk/government/news/cabinet-office-to-take-on-responsibility-for-cross-government-youth-policy> (date of the application: 23. 02. 2022)

² Ниг.: Kamara J. Youth Policy: What Works and What Doesn't. A report of United Way. [Text] / J. Kamara/ –Toronto, 2008. –P.7.

Дар мавриди шакли аввал чуни гуфтан мумкин аст, ки он ҷиҳати ноил гардидани мақсаду ҳадафҳои муайяне, вобаста бо дарки масоили марбут ба ҷавонон, монанди тарбияи солими наврасону ҷавонон, тақмили фаъолиятҳои иҷтимоии ҷавонон ва ғайраҳо шаклҳои мегардад.

Шакли гуруҳӣ ҷавонро ҳамчун гуруҳи алоҳидаи иҷтимоии дорои хусусиятҳои хоси худ баррасӣ намуда, ҷиҳати дастгирии ҷавонон дар соҳаҳои алоҳида равона гардидааст.

Шакли инфиродӣ тавсифи барномавии мақсаднок дорад, монанди барномаҳои мақсадноки эҳё ва ё муолиҷаи ҷавонон, ташкили мусобақаҳои сабақҳои варзишӣ, барномаҳои фарҳангӣ ва ғайра. Аммо маҳз ҳамин шакли кор бо ҷавонон дар сиёсати аврупоии ҷавонон бештар мавриди танқид қарор дорад (М.Смит)¹, ки дар он маҳз шакли инфиродии барномаҳо қобили қабул набуда, мувофиқи матлаб будани ба гуруҳу қишрҳо равона намудани барномаҳо тавсия дода мешавад. Давлат бошад, бар хилофи он, ки тавачҷуҳо нисбати худӣ ҷавонон равона намояд, баррасии масоили ҷавонро идома медиҳад.

Дар баробари ин коршиносон шаклҳои дигари мухталифи сиёсати ҷавонро пешниҳод кардаанд, ки хусусият ва шохисҳои тавсифии дигарро дар маркази диққат қарор додаанд.

Масалан, агар ба масъалаи хусусиятҳои ҷорабиниҳои марбут ба ҷавонон тавачҷу намоем, боз дигар шаклҳоро метавонем шарҳ диҳем:

-сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон бо назардошти худмухторӣ метавонад ҳамчун фаъолияти алоҳида муайян карда шавад;

-аз ҷиҳати вазифавӣ омехта, ки дар он масъалаи сиёсати ҷавонон дар ҳудуди сиёсати иҷтимоии давлат ва ё дигар сиёсатҳо гузошта ва ҳал мешавад.²

---

¹ Ниг.: Smith M. Youth work beyond Connexions. INFED. 2000 [Text] / M. Smith/ [Electronic resources] URL: www.infed.org/personaladvisers/beyond-connexions.htm (date of the application: 23. 02. 2022.)

² Ниг.: Кибанов А.Я., Ловчева М.В., Лукьянова Т.В. Социальная политика государства в отношении молодежи: модели, классификация, актуальные проблемы [Текст] / А. Я. Кибанов, М. В. Ловчева, Т. В. Лукьянова // Управление персоналом и интеллектуальными ресурсами в России. – 2013. – №6 (9). – С.25-26.

Субъектҳои он вобаста ба мақсад ва вазифаҳои гузошташуда дар татбиқи сиёсати ҷавонон амал карда, бо шаклҳои зерин фаъолият мебаранд:

-шакли иҷтимоӣ-сиёсӣ, ки он асосан бо мақсади тақвият додани фаъолиятҳои иҷтимоӣ ва сиёсии ҷавонон, иштирок ва аъзогии онҳо ба ҳизбҳои гуногун, ҳаракат, иттифок ва ташкилотҳо, ташкили ҷамоат ва ҳаракатҳои иҷтимоии ҷавонон амалӣ карда мешавад.

-шакли ҳифзи иҷтимоӣ, танҳо чиҳати амалӣ намудани тадбирҳо барои таъмини ҳифзи иҷтимоии ҷавонон, таъмини шуғлноки ва таҳсили онҳо, дастгирии иҷтимоӣ дар давраи машғул буданашон ба таҳсил татбиқ карда шуда, инчунин масъалаи дастгирии оилаҳои ҷавонро низ фаро мегирад.

-шакли идеологӣ ва ахлоқӣ, ки дар он тамоюли ташаккули идеологияи умумии фарогир бориз аст, масалан тарбияи ватандӯстӣ, ташаккули ғояи тарзи ҳаёти солим, мустаҳкам кардани бунёди одоби ахлоқи ҷавонон ва низоми арзишии онҳо мавриди назар аст.

-шакли мутобиқгардонӣ-иҷтимоӣ: шакли мазкур тамоюли ҳамгироии ҷавонро ба ҳаёти иҷтимоӣ дар назар дорад, махусусан ҷавонони номуташаккил ва дар ҷомеа мутобиқнашуда, дар навбати аввал, чунин гурӯҳҳои ҷавонон, монанди ҷавонони мансуб ба гурӯҳҳои ғайрирасмӣ, онҳое, ки зери таъсири равия ва ҳаракатҳои номатлубу ифротӣ мондаанд, тарбиятгирандагони ятимхонаҳо, ҷавононе, ки ятим ва бепарастор мондаанд, ҷавонони мувоҷеҳ ба истифодаи машрубот, онҳое, ки аз маҳкама баргаштаанд ва дигар ҷавонони мансуб ба гурӯҳҳои осебпазирро мавриди амал мегирад.

-шакли фарҳангӣ-равшаннамоӣ бо мақсади ташкил ва рушди барномаҳои маърифатӣ, маҳфилҳои зехниву эҷодӣ ва адабӣ, рушди фаъолияти иттифокҳои бадеӣ, муассисаҳои фарҳангӣ ва тарғиби хувияти фарҳансолорӣ амалӣ карда мешавад.

-шакли таҳсилоти касбӣ, асосан чиҳати омода намудани ҷавонони соҳибтаҳассус ва мутобиқ ба талаботи бозори меҳнат дар шароити муосир

амалӣ карда мешавад. Тибқи фарогирии шакли мазкур таваҷҷуҳи алоҳида ба масъалаи ҷалби ҷавонон барои омӯзиши илмҳои дақиқ, риёзӣ, табиӣ, техникаву технология, барномасозиву ихтироъкорӣ, навоарӣ (инноватсия) равона карда шуда, тақвияти сатҳу дараҷаи умумӣ - ихтисосмандии ҷавонон, соҳибтахассусӣ онҳо, рақобатпазирии ҷавонони ихтисосманд ва дорои касб дар бозори меҳнат мебошад.

-шакли иттилоотӣ-ҳамгирӣ, ки дар он ҷорабиниҳои асосии сиёсати ҷавонон вобаста ба ташаккули ҷомеаи иттилоотӣ, барномаҳои гуногуни байналхалқӣ, инкишофи алоқаҳои иттилоотӣ пешбинӣ шудааст¹.

Дар айни замон ин шаклҳои сиёсати ҷавонро самти кор низ гуфтан мумкин аст, зеро онҳо нисбатан тахассусӣ ва маҳдуд мебошанд. Аз ҷиҳати ҳаҷму сатҳи фаъолият сиёсати ҷавонро бар чанд гурӯҳи дигар низ метавонем тасниф намоем, ки дар шаклҳои зерин пешниҳод мегарданд:

-бидуни ҷудо намудани маҳал амалӣ намудани ҷорабиниҳои мухталиф барои ҷалби васеи ҷавонони кишвар ва таъмини фарогирии онҳо бо ҷорабиниҳои мақсаднок, ки ин шаклро минтақавӣ-таснифшуда ном мебаранд.

-ташкили ҷорабиниҳои мухталиф бо фарогирии ҷавонони маҳалҳо дар алоҳидагӣ, ки ин шаклро минтақавӣ таснифшуда меноманд.

Бо мурочиат ба таҷрибаи ҷаҳонӣ, дар Аврупо маъмулан ду шакли сиёсати давлатии ҷавонро дидан мумкин аст: аврупоӣ ва англо-саксонӣ, ки ҳар яке дорои хусусиятҳои хос мебошанд. Дар шакли европавӣ сохторбандии фаъолият, танзими ҳамкории соҳаҳои гуногуни сиёсат, мақсади бархӯрдҳо ва кӯмаку дастгириҳо қатъан муайян шуда бошад, дар низоми англо-саксонӣ бартарият ба фаъолиятҳои фидоқорона ва ихтиёрӣ, бе иштироки муназзами давлат дар татбиқи сиёсати ҷавонон дода мешавад².

---

¹ Ниг.: Кибанов А.Я., Ловчева М.В., Лукьянова Т.В. Социальная политика государства в отношении молодежи: модели, классификация, актуальные проблемы. Текст] / А. Я. Кибанов, М. В. Ловчева, Т. В. Лукьянова // Управление персоналом и интеллектуальными ресурсами в России. – 2013. – №6 (9). – С.25-26.

² Ниг.: Новиков В.С., Соловьёв А. П., Царьков П.Е. Зарубежный опыт нравственного воспитания молодёжи посредством культурного и природного наследия: теоретические походы [Текст] / В.С.

Аммо ба таври умумӣ нисбати ин масъала дар байни муҳаққиқон иттифоқ ба назар намерасад. Дар гузорише, ки Институти аврупоии Академияи илмҳои Федератсияи Россия дар мавриди ҷалби ҷавонон барои иштирок дар умури идории Иттиҳоди Аврупо таъкид мегардад, ки дар концепсияҳои сиёсати ҷавонон дар сатҳи милли асосан ду шакли бунёди рӯнамоӣ шудааст, ки яке франко-олмонӣ ва дигаре англисӣ аст. Агар шакли якум нақши боризи давлатро дар таҳияву татбиқи сиёсати ҷавонон пазирад ва дар ин роҳ бо ташкилотҳои ғайридавлатии гуногунсатҳ ҳамкориҳои зиҷ дошта бошад, шакли дуюм, таҳия ва мақсадгузориҳои ин сиёсатро ба уҳда гирифта, ҳамзамон дар қори татбиқи он пурра ба ҳокимияти маҳаллӣ ва ташкилотҳои ғайридавлатӣ таъя менамояд. Вале умумият дар сиёсати ҷавонони Аврупо ин аст, ки дар татбиқи сиёсати ҷавонон нақши бартариятнок ва фаъолро ташкилотҳои гуногуни ғайритиҷоратӣ ва иҷтимоӣ иҷро менамоянд. Бояд тазаққур дод, ки шаклҳои гуногуни ташкилотҳои ҷавонон вобаста ба шаклҳои муҳталифи сиёсати ҷавонон буда, бинобар он, ки сиёсати ҷавонон қадом мақсаду ҳадаф ва манфиатҳои давлатро нисбати ҷавонон матраҳ намудааст, ташкил, маблағгузорӣ ва фаъолият менамоянд. Бо таваҷҷуҳ ба ҷаҳор шакли маъмулӣ метавонем ҳулоса барорем, ки иштироки давлат дар дарқу ҳалли масоили ҷавонон, сатҳи ҳамкориҳои давлат бо ташкилоти ҷамъиятӣ ва ниҳодҳои он, сарҷашмаҳои маблағгузориҳои барномаҳои ҷавонон ва ғайра тасниф шудаанд:

–консервативӣ: шакли мазқур иштироки давлатро хеле маҳдуд ва нақши ниҳодҳои гуногуни иҷтимоӣ ва ҷомеаи шаҳрвандиро фароҳ медонад. Дар он барномаҳои мақсадноқи барои ҳалли шаклҳои интиҳобии ҳалли масоили ҷавонон мушаххасгардида бартарият доранд;

–робитаи давлат ва ҷомеа, аз рӯи ин шакл дар татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон иштироки давлат ва мақомоти маҳаллӣ маҳдуд қарда шудааст;

–шакли иҷтимоӣ-давлатӣ, ки дар он нақши давлат баланд буда, тамоми масъулиятро ба зимаи худ гирифтааст ва инчунин ҳамаи самтҳоро бо воситаи фишанги ниҳодҳои иҷтимоии давлат назорат ва роҳнамоӣ мекунад, ки фаъолияти он ба тамоми қишрҳои ҷомеаи ҷавонон равона карда мешавад;

–«дар шакли робитавӣ, ки дар он давлат ҳамаи масъулият ва вазифаҳои марбут ба татбиқи сиёсати ҷавонро муайян менамояд, ҷиҳати дастгирии молиявии он чораҷӯӣ намуда, татбиқи онро назорат менамояд»¹ [165, 16].

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки дар амалия ягон шакл ба таври мутлақ татбиқ нагардида, бештар метавон оид ба тамоюл ва самтҳои маҷрӯй сухан кард. Агар ба шакли сиёсати ҷавонон, ки дар Аврупои муосир татбиқ мегардад, баргардем, таъкид кардан бамаврид аст, ки ба таври маҷмӯӣ он шакли комплексӣ ва синтетикӣ дошта, маҷбур аст дар худ хусусиятҳои кишварҳои аъзои Иттиҳоди Аврупо ро таҷассум намояд. Шакли сиёсати ҷавонон дар Иттиҳоди Аврупо мураккаб гардида, аз танзимгарони он фаъолнокӣ ва мавқеъгирии бештарero металабад ва раванди муколама ва ҳамкориҳои стратегии кишварҳои Иттиҳоди Аврупо дар соҳаҳои гуногун вусъат мебахшад². Сохтори мураккаби Иттиҳоди Аврупо, ки вобаста ба шумораи зиёди кишварҳои узв дар шароити иқтисодӣ-иҷтимоии гуногун қарор доранд, таъриху менталитет, фарҳангу анъаноти гуногун доранд, ба ҳулосае меоварад, ки таҳияи сиёсати воҳид ва ягонаи ҷавонон дар Иттиҳоди Аврупо вазифаи хеле мушкил ва доғи рӯз мебошад.

Шӯрои Аврупо дар ҳуҷҷати таҳлилий бо номи «Омӯзиши гуногунрангии ҷавонони Аврупо» шарҳ додааст, ки ҷавонони кишварҳои Аврупо, ки бештари онҳо вобаста ба хусусиятҳои наҷодӣ ва гуногунии миллат дар дехот ва шаҳрҳо иқомат мекунанд, аз лиҳози иҷтимоӣ фарқият

---

¹ Ниг.: Dibou T. Towards a better understanding of the model of EU youth policy [Text] / T. Dibou // Studies of Changing Societies: Youth Under Global Perspective. –2012. – Vol. 1(5). –P.16.

² Ниг.: Dibou T. Towards a better understanding of the model of EU youth policy. [Text] / T. Dibou // Studies of Changing Societies: Youth Under Global Perspective. –2012. – Vol. 1(5). –P.58.

доранд. Фарқияти онҳо дар бештари ҳолатҳо дар мавҷудияти таҳдиду хатарҳо, нобаробарӣ ва осебпазирии онҳо дида мешавад.

Дар бештари кишварҳои Аврупо самти рушди ҷавонони доро ва нодор, мансуб ба қишрҳои иҷтимоии гуногун, алалхусус ақаллиятҳои миллӣ аз ҳамдигар фарқ карда меистанд¹. Лозим ба тазаққур аст, ки Шурои Аврупо дар баррасии масоили марбут ба ҷавонон дар ҳудуди Иттиҳоди Аврупо низ мавқеи худро дорад. Ин ду ташкилоти мустақил, ҳамчун ташкилоти собиқадори байналхалқӣ амал карда, дар ҳаллу фасли бештари масоил таъсири Шурои Аврупо, масалан, дар истифода аз меъёру арзишҳо бориз аст².

Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар кишварҳои Осиёи Марказӣ дар ҳошияи равандҳои воқеии ҳамгирии амалкунанда дар муҳити мазкур бояд баррасӣ гардад, на ҳамчун раванди мухтору алоҳида.

Ба ибораи дигар, сиёсати ҷавонро дар ин минтақа бояд ҳамчун яке аз фишангҳои истехкоми Осиёи Марказӣ, ба ҳайси самти фаъоли равандҳои иҷтимоӣ-сиёсӣ ҳисоб кард, ки он аз тарафи тамоми роҳбарони сиёсии кишварҳои Осиёи Марказӣ мавриди таваҷҷуҳи доимӣ қарор дорад.

Дар натиҷа сиёсати ҷавонон дар Осиёи Марказӣ самти муҳимми сиёсати давлатӣ на танҳо дар кишварҳои миллӣ, балки ташкилотҳои минтақавӣ, монанди СҲШ, СААД, Иттиҳоди Авруосиё ва ғайра қарор дорад. Чуноне, ки маълум аст, чандин назарияи ҳамгирии Осиёи Марказӣ мавҷуд аст, ки нисбати ҳар яке ба унсурҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ ва соҳаҳои дигар муқаррар кардани мақом ва нақши равандҳои ҳамгирии ин минтақа зери таваҷҷуҳ мебошад. Вобаста ба ин назарияҳои федерализм, неофункционализм ва коммуникативизм пешниҳод ва баррасӣ мегарданд.

Ду навъи меъёри сиёсӣ дар ҳувияти минтақаи Осиёи Марказӣ мебошад. Якум ин ҳувият дар сатҳи минтақа ва дуюм дар сатҳи миллӣ аст. Ҳувияти минтақавӣ ё ташаккули ҳувият дар минтақа дар заминаи арзишҳои

---

¹ Ниг.: Siurala L. A European framework for youth policy: What is necessary and what has already been done? [Text] / L. Siurala // Diskurs Kindheits- und Jugendforschung Heft. – 2007. – №4. – P.8

² Ниг.: Exploring the European Youth Mosaic. Council of Europe, 2002.

умумии Осиёи Марказӣ ба вучуд омада, ҳувияти миллӣ ин аз тарафи давлатҳои миллӣ камтар намудани майли марказшитобӣ мебошад.

Дар айни ҳол бояд таъкид гардад, ки ба ҷавонон расонидани рисолати онҳо дар мавриди татбиқи масоили ҳамгирӣ дар Осиёи Марказӣ мебошад. Ҳамин тавр, ба ташкилоти гуногуни ҷавонон тавсия дода мешавад, ки мунтазам чорабиниҳои марбутро (форум, конференсия, семинару, тренингҳо) татбиқ намоянд, ки дар онҳо возеҳу равшан дар ҳамин соҳаи сиёсати ҷавонон сухан меравад.

Бо ин кор дар аксарияти ташкилотҳои минтақавии байналхалқии Осиёи Марказӣ сохторҳои махсуси марбут бо сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон машғуланд, ки мақсади онҳо ҳамоҳангсозии барномаҳо ва чорабиниҳои иқдомҳои мебошад, ки барои ташаккули ҳувияти ягонаи Осиёи Марказӣ мусоидат менамояд.

Шакли озоди ҳамоҳангсозӣ чун василаи татбиқи сиёсати муосири ҷавонон дар Осиёи Марказӣ ҳоло мавзӯи муҳоҷисоти фаъол буда, аз нигоҳи таъсирмандии он дар минтақа баррасӣ мегардад. Дар ҳуҷҷатҳои расмӣ ташкилотҳои дар Осиёи Марказӣ мавҷуда марбут ба сиёсати ҷавонон дар бораи он сухан меравад, ки он механизми ояндадори ташаккул ва таҳкими равандҳои ҳамгирӣ дар минтақа мебошад.

Сиёсати ҷавонон дар Осиёи Марказӣ ҷанбаи хеле ҷолиби равандҳои ҳамгирӣи Осиёи Марказӣ аз рӯи як қатор сабабҳо ба шумор меравад. Сиёсати ҷавонон дар ин минтақа ҳамчун «қувваи нарме» баррасӣ мегардад, ки силоҳи робитавӣ таъмини шароити мусоид аз нигоҳи арзишҳои роиҷ дар минтақа мебошад.

Олимону муҳаққиқони соҳа бар он назаранд, ки сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ва тадбирҳои муҳим дар татбиқи он то ҳанӯз ба он нуқта ва сатҳи лозимӣ нарасидааст, ки дар бораи аҳамият ва татбиқи босамари он натиҷагирӣ карда шавад.

Яъне, ин кор- ҳадафи стратегии ояндаи сиёсати ҷавонони минтақа мебошад, ки дар танзими вазъи байналхалқии минтақавӣ ва ҷаҳонӣ

таъсирманд буда, сазовори диққати махсуси муҳаққиқону коршиносони масоили сиёсии муносибатҳои байналхалқӣ ба ҳисоб меравад.

Аз ҷониби дигар, сарфи назар аз он, ки сиёсати имрӯзаи ҷавонони Осиёи Марказӣ хеле нарм мебошад, он дар тақвияти амалҳои давлатҳои узви ташкилотҳои минтақавии Осиёи Марказӣ, монанди Созмони Ҳамкории Шанхай ва амсоли он имкониятҳои бузург дошта метавонад.

Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар Осиёи Марказӣ хеле пуриқтидор буда, имконияти ташаккул додани ҷунбишҳои когнитивии давлатҳои минтақаро дорад.

«Олим К.Норвиг чунин мешуморад, ки ҷавонон ҳамчун нерӯи созанда ва пешсаф нақши асосиро дар ҷараёни ҳамгирӣ мебозад ва солҳои зиёд аст, ки ин нақшо дорад. Дар заминаи ин ҳамгирӣ ташаббуси умумиаврупоии ҷавонон «Мо – Европа» (солҳои 1951-1958) амалӣ гардид. Фаъолнокии ҷавонон дар раванди ҳамгирӣ дар Аврупо аз солҳои 1950-уми асри 20 оғоз гардидааст».

Ҳамин тавр, шаклҳо ва воситаҳои татбиқ ва амалигардонии сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонро дар шароити глобалӣ ва минтақавиро таҳқиқ карда, метавон хулоса намуд:

-дар шароити муосир ва раванди босуръати ҷаҳонишавӣ ҷавонон як ҷузъи ҷудонашавандаи ҳар ҷомеа буда, ҳамчун гуруҳи осебпазир бо мушкилотҳои гуногун рӯбарӯ мешаванд. Масъалаҳои мубрами глобалии инсоният, равандҳо ва шаклҳои ҷаҳонишавӣ, пеш аз ҳама, таъсирот ба ҷавонро доранд.

Вазъияти ҷомеаи ҷаҳонӣ, таҳдидҳои хатарбор, ҷангу низоъҳо ва дигар падидаҳои номатлуб нишон дода истодааст, ки ҷавонон бо сабабаҳои гуногун, оқибатҳои ногувори иқтисодиву иҷтимоӣ қурбон мешаванд.

Бинобар ин ҷавонон бояд талаботҳои нави ҷаҳонӣ ва ахлоқи нави сайёро азхуд намуда, дар асоси он зиндагӣ карданро ёд гиранд. Зеро насле, ки ба ҳаёти соҳибистиклол қадам мегузорад, бояд ғояҳои фарҳанги

сулхро амалӣ созад ва дар шароити ҷаҳонишавӣ мавқеи муайян ва устуворро пайдо намояд.

–таҳлили шаклу намудҳои сиёсати ҷавонон ба таври том нишон медиҳад, ки мансуб донишони он соф ба ягон шакли алоҳида чандон дуруст набуда, зарурати омӯзиш ва таҳқиқи пурраи онҳо ҷой дорад;

–муайян гардидани мушкилоти ҷавонон дар таҳқиқот, ки мавқеъ ва нақши давлатро дар тавачҷуҳ ба ин сиёсат, дастгирӣ, таъмини рушд ва фароҳам овардани шароити инфрасохторӣ, таъмини ташаккули эҷодиву маънавии ҷавонон ва рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ талқин менамояд, шарҳ дода шудааст. Лекин шакл, усул ва воситаи табиқи сиёсат дар самти ҷавонон дар ҳар давлат мухталиф мебошад.

Ҳамкориҳои байналхалқии ҷавонон яке аз нуқтаҳои имтиёзноки сиёсати давлатии ҷавонони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад.

Ҳоло бо масъалаи таҳияву татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиши назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун мақоми ваколатдор машғул аст.

«Кумита тибқи қонунгузори давлат дорои ваколатҳо буда, аз дастуру супоришҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон асос гирифтааст, ки дар зер оварда мешавад»¹ [35, с.7].

–дар арсаи байналхалқӣ ташаккул додани симои мусбат ва обрӯву эътибори Ҷумҳурии Тоҷикистон;

–рушди ҳамкориҳои дарозмуддат ва хусни тафоҳум бо кишварҳои ҳамҷавор;

–тавсеаи равандҳои минтақавии ҳамгирӣ дар муҳити пасошуравӣ;

–неру бахшидани захираҳои кадрӣ- инноватсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тариқи ташаккули сиёсати муассири давлатии ҷавонон бо назардошти таҷрибаи нодири байналхалқӣ.

---

¹. Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба ифтихори Рӯзи ҷавонон [Матн]. [Манбаи электронӣ]. URL: <http://president.tj/node/15446> (санаи муроҷиат: 23.05.2020)

Аз соли 2008 Кумита кӯшиш дорад самтҳои асосии ҳамкориҳои байналхалқии ҷавононро дар асоси шартномаву муоҳидаҳои амалкунанда сохторбандӣ намояд. Дар натиҷа низоми нави ҳамкориҳои байналхалқии ҷавонон ташаккул ёфта истодааст, ки тақя ба самтҳои афзалиятноки рушди ҳамкориҳои яксамта ва бисёрсамтаи кишвар дар соҳаи ҷавонон равона гардидааст.

«Дар заминаи таҷрибаи амалӣ намудани ҳамкориҳои байналмилалӣ метавонем, ду самти ҳамкориро дар самти сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон муайян намоем. Ҳамкорӣ бо кишварҳои Аврупо ва ҳамкориҳо дар самти таҳсилоти ҷавонон бо Федератсияи Россия, ИДМ, Созмони Ҳамкориҳои Шанхай»¹[126, с.103].

Самтҳои мазкур ба таври комил ҷавобгӯ ба имтиёзҳои минтақавӣ мебошанд ва дар Концепсияи сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон ифода ёфтаанд. Сиёсати байналхалқии ҷавонон дар аксари кулли ташкилоти байналхалқии муҳити пасошӯравӣ ва минтақавӣ муайян ва самтдиҳӣ гардидааст.

Таҳкими муносибатҳои байналмилалӣ, ба роҳ мондани ҳамкориҳо ва таъмини табодули таҷриба бо мақсади рушди иқтисодӣ ва иҷтимоӣ ва пешравии илмӣ-техникии давлатҳои иштирокчии ИДМ яке аз муҳимтарин тадбирҳо дар Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил мебошад, ки барои нигоҳдорӣ ва густариш додани ҳамкориҳои дӯстонаи кишварҳои Иттиҳод, ҳамчунин вусъат додани рақобатпазирии он дар шароити ҷаҳонишавӣ мебошад. Аз ин рӯ, ҷоиз аст, ки Тоҷикистон низ ҳамчун актори муносибатҳои байналхалқӣ барои татбиқи он фаъолияти бештар зоҳир намояд ва дар ин роҳ аз тамоми имкониятҳо, аз ҷумла аз ширкат дар ташкилотҳои гуногуни байналхалқии минтақавӣ ва ҷаҳонӣ истифода барад. Боиси зикр аст, ки аъзои дигари ташкилотҳои мазкур низ дар татбиқи сиёсати ҷавонон кӯшиш менамоянд. Масалан, бо ташаббуси Федератсияи Россия соли 2009 дар Созмони Ҳамкориҳои Шанхай Шурои

---

¹ Ниг.: Харченко В.В. Состояние и перспективы международного сотрудничества в молодежной сфере в России [Текст] / В.В. Харченко // Вестник международных организаций. –2009. –№ 1. –С.103.

ҷавонони он таъсис дода шуда, аввалин маротиба дар ин бора дар воҳӯрии сарварони давлатҳои узви Созмони Ҳамкории Шанхай Президенти Федератсияи Россия Владимир Владимирович Путин пайғом дод. Ба сифати муассисони ин Шуро иттиҳодияҳои миллии ҷавонони кишварҳои узв баромад карданд, ки бештар аз 400 млн. ҷавононро муттаҳид менамоянд. Тибқи эълумияи дар он қабулгардида, Шуро барои татбиқи ҳамкорӣ ва табодули таҷрибаи насли ҷавони кишварҳои узви СҲШ дар соҳаҳои гуногуни инкишофи шахсияти ҷавон, меросбарии бунёди сиёсати СҲШ ва мусоидат ба татбиқи онро ҳадафи худ қарор додааст.

Дар доираи баргузории ҷаласаи якуми Шурои ҷавонони СҲШ Оиннома ва Эълумия оид ба ташкили Шурои ҷавонони СҲШ, сохтор ва самтҳои афзалиятноки фаъолият баррасӣ гардида, зимни баргузории ҷаласаи дууми Шуро масъалаҳои мубрам ва актуалии марбут ба ҷавонон, бахусус масъалаи рушди захираи кадрҳо аз ҳисоби ҷавонон ва имкониятҳои рушди фаъолияти соҳибкорӣ миёни ҷавонон дар давлатҳои СҲШ ҳаллу фасл карда шудаанд.

Ҳамин тариқ, қайд намудан лозим аст, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар рушди ҳамкории дар самти ҷавонон дар давлатҳои пасошӯравӣ манфиатдор мебошад. Лекин дар айни замон, як қатор мушкилиҳо дар самти амалигардонии ҳадафҳо дар ин самт ҷой доранд. Яке аз масъалаҳои калидӣ ин камаҳамиятии шаклҳои фаъолияти ҳамкории байналхалқии ҷавонон мебошад. Бо назардошти муҳимияти роҳандозии ҳамкории байналмилалӣ дар самти ҷавонон муҳим аст, ки моделҳои нав ва механизмҳои муосир дар ин самт таҳия ва коркард карда шаванд ва тамоми тадбирҳо ва чораҷӯиҳо мутобиқ ба талаботи ҷомеаи ҷаҳонӣ ва майлу хоҳиши ҷавонон бояд амалӣ карда шаванд.

Дар ин замина, вазифаи аввалиндарача ин рушди иқтисодии инноватсионии ҳамкории байналхалқии ҷавонон ин фароҳам овардани

имкониятҳои нишонрас барои ҷалби ҷавонони лаёқатманд ҷиҳати таҳияи бизнес лоиҳаҳои инноватсионии муштарак мебошад.¹

Созмони байналхалқии ҷавонон дӯстӣ ва равобити кори ҷавонро бо дигар гурӯҳҳои иҷтимоӣ-демографӣ мустақкам карда, дипломатияи ҷавонро татбиқ менамоянд ва барои ҳамгунсозии мақсад ва мароми ҷомеа дар роҳи рушд мусоидат мекунанд. Ҳадафи асосии созмони мазкур дар ҷомеаи шаҳрвандӣ иборат аз татбиқи дастгирии ҷавонон дар самти худшиносӣ ва худтатбиққунии онҳо дар ҳаёти иҷтимоӣ мебошад. Айни замон татбиқи дар шароити рушди доимии ҷомеаи шаҳрвандӣ танҳо бо роҳи барқарор кардани муносибатҳои ҳамкориҳои сиёсӣ, боварӣ ва ҳамкорӣ бо мақомоти давлатӣ ва маъмурӣ дар сатҳи миллӣ ва фаромиллӣ тавассути татбиқи сиёсати муназзами давлатии ҷавонони кишварҳо амалӣ мегардад.

Созмонҳои иҷтимоии ҷавонони Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади фароҳамоварии шароити зарурӣ барои худтатбиққунии ҷавонон ва фаъолона ба равандҳои иҷтимоӣ, ҷамъиятӣ ва сиёсӣ ворид шудани онҳо фаъолият менамоянд. Барои рушди созмонҳои ҷавонон дар Тоҷикистон татбиқи сиёсати давлатӣ ва шаҳрвандии ҷавонон муҳим аст. Шароити дигари ниҳодӣ ба худ имкониятҳои рушди ҳамкориҳои байнибаширо байни мақомоти давлатӣ ва маҳаллӣ, сохтору анҷуманҳои соҳибкорӣ ва ташкилотҳои ғайридавлатиро дарбар мегирад. Танҳо ҳамин гуна ҳамкорӣ имкон медиҳад, ки шароити ниҳодӣ ҷиҳати истифода аз захираҳои инноватсионии насли ҷавон ба манфиати тамоми ҷомеа ба сатҳи зарурии рақобатпазирии он фароҳам ояд.

Афзудани қудратмандии созмонҳои иҷтимоӣ дар Тоҷикистон бидуни ба таври зарурӣ истифода кардани таҷрибаи мавҷудаи таърихии ташкили иттиҳодияҳои ҷавон дар ҷаҳон муҳим аст.

Дар ин раванд таҳлилҳо аз таҷрибаи амалии давлатҳо нишон медиҳад, ки таъсис ва ба роҳ мондани фаъолияти ташкилот ва

---

¹ Ниг.: Декларация о создании Молодежного совета Шанхайской Организации Сотрудничества [Электронный ресурс]. URL: http://sco2009.ru/docs/documents/youngsco_declaration.html

иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон бо мақсади таҳкими ҷомеаи шаҳрвандӣ ва рушди иқтисодиёти кишвар, таъмини фаъолияти ташкилотҳои ғайридавлатии шаҳрвандӣ, мавқеи сиёсии он, рушди сатҳи рӯзгори мардум ва таъминоти иҷтимоӣ вобаста аст. Вобаста ба чунин аҳамият роҳбарони давлатҳо ин ташкилотҳоро ҳамчун платформаҳои ниҳодии мусоид ҷиҳати иҷтимоишавии дурусти ҷавонон ва ба ҳаёти иҷтимоӣ-сиёсӣ ва шаҳрвандӣ воридшавии онҳо истифода мебаранд.

Ҳамин тавр, хусусиятҳои татбиқи сиёсати ҷавонон дар фазои пасошӯравӣ омӯхта, мо ба чунин хулоса расидем, ки:

–ноустувории ҳамкориҳои ниҳодии созмонҳои ҷавонон дар фазои пасошӯравӣ имконияти камтареро барои татбиқи босамари манфиат ва ниёзҳои ҷавонони минтақа медиҳад.

Чунин тадбир ҷиҳати таҳкими муносибатҳои кории давлатҳои узви Иттиҳод ва созмонҳои ҷаҳониву минтақавӣ монеа гардида, ҷиҳати тақвияти ҳамкорӣ ва ташкили чорабиниҳои муштарак бо ташкилотҳои давлатӣ, васоити ахбори омма ва бо ҷалби соҳибкорон маҳдудият меорад.

–масъалаҳои асосии сиёсӣ, иҷтимоӣ ва давлатиро дар ҳамкориҳои густурдаи кишварҳои минтақа сохторҳои ташкилотҳои ҷамъиятии ҷавонон метавонанд иҷро намоянд.

Амалияи мавҷуди ниҳодишавии ҳамкориҳои мазкури ташкилоти ҷавонон бо ҳамкорони худ аз дигар кишварҳо ва ниҳодҳои сиёсии онҳо дар соҳаи сиёсати ҷавонон дар рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ мақоми боризи худро дорад. Дар шароити муосир дар заминаи ба роҳ мондани ҳамкориҳои байналхалқӣ ташкилоти ҷавонон ҳамчун ниҳоди муаррификунамда ва тарғибгари арзишҳои миллӣ ва фарҳанги миллӣ дар муҳити сиёсӣ, инчунин барқарор кардани ҳамкориҳои муҳимми иҷтимоӣ ва сиёсӣ, инчунин геополитикии кишвар бо ҳамкорони худ баромад менамояд. Ин гуна ҳамкориҳо бо ташкилоти байналхалқии ҷавонон ба рушди ҳамкориву дастгириҳои тарафайн, рушди ташаббусҳои ҷавонон ва барномаҳои муштарак татбиқ мегардад;

– агар сухан оид ба худмухтории миллӣ равад, худмухтории миллӣ дар асоси худмухтории сиёсӣ ва кӯшишҳои сохтмони давлати мустақили миллӣ ташаккул ёфта, заминаи муҳим дар пазируфта шудани он дар арсаи байналхалқӣ мегардад. Ин амр ба ҳамаи соҳаҳои муносибатҳои байналхалқии кишвар, аз ҷумла ба ҳамкориҳои байналхалқӣ дар самти ҷавонон таъсири худро мерасонад;

– таҳия ва рушди сиёсати ҷавонон дар фазои пасошӯравӣ, пеш аз ҳама, вобаста бо равандҳои умумии ҳамгирӣ дар минтақа, ки ногузир дар заминаи ҳамкорӣ ва ҳамшарикӣ стратегии кишварҳои минтақа ба ташаккул меёбанд, сарчашма мегирад. Дар сурати ба таври умум тамоми ҷанбаҳои муносибатҳои байналхалқии минтақавии кишварҳои минтақаро фаро гирифтани ин ҳамкориҳо ва ҳамчун ҳадаф татбиқ гардидани тадбирҳои дахлдор дар шакли ташкили иттифоқи иттиҳодияҳои гуногунсамту мухталиф, дар аксари ин ташкилотҳои ҳамгироии байналхалқии минтақавӣ масъалаи ҷавонон ба таври мушаххас баррасӣ карда шуда, имкониятҳои нав ба ҷавонон пайдо карда мешаванд.

БОБИ II. СИЁСАТИ ЧАВОНОН ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН ВА НИЗОМИ РУШДИ ОН

1.1. Хусусиятҳои асосии ташаккул ва инкишофи сиёсати ҷавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон

Сиёсати давлатии ҷавонон масъалаест, ки хосияти маргинали ва синергетикиро дорад. Ин хусусият онро ҳамчун сиёсати соҳавӣ дар сатҳи байнифаннӣ баррасӣ намуда, мавриди пажӯҳишу омӯзиши шохаҳои гуногуни илмҳои сиёсӣ қарор медиҳанд. «Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон соли 2017 зимни суҳанрониашон бахшида ба Рӯзи ҷавонони Тоҷикистон баён доштанд, ки барои дастгирии ҳамаҷонибаи ҷавонон, тарбияи кадрҳои ҷавон ва омодагии мутахассисони ҷавон барои тамоми соҳаҳои иқтисоди миллӣ давлат ва Ҳукумати кишвар тадбирандешӣ намуда, барои беҳтар намудани шароити зиндагии созгор ва вазъи иқтисодӣ ва иҷтимоии онҳо чораҳои амалӣ татбиқ менамояд. Дар ин рост, ҷалби ҷавонон ба илм ва азхудкунии техникаву технологияҳои муосир аз самтҳои муҳимми сиёсати давлати мо ба шумор меравад»¹ [34, с.10].

Амалӣ намудани ин ҳадафҳо яке аз тадбирҳои муҳими давлат ҷиҳати устувор намудани имкониятҳои иқтисодии кишвар мебошад ва барои рушди сармояи инсонӣ замина мегузорад.

Тоҷикистон бо эълон намудани истиқлоли давлатӣ ҳадафи бунёди давлати воқеан ҳуқуқбунёду демократиро пеша кардааст. Дар амалисозии ин ҳадафи муҳими ҳокимияти конститутсионӣ масъулияти шаҳрвандон, бахусус нақш ва саҳми ҷавонон бағоят муҳим аст. Дар робита ба ин ҷавононро мебояд, ки дорои маърифати казоӣ, илму донишҳои замонавӣ, ҷаҳонбинии васеъ, ҳушёрӣ ва аз падидаҳои сиёсӣ огоҳ бошанд ва маҳорату қобилияти хешро ба таври мунтазам такмил диҳанд. Ҷавонон, ки қишри муҳим ва фаъоли кишвар мебошанд барои рушди мухталифи соҳаҳои

---

¹ Суҳанронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба ифтихори Рӯзи ҷавонон [Манбаи электронӣ]. URL: <http://president.tj/node/15446> (санаи муроҷиат: 25.01.2022)

ҷомеа ва созандагии он бояд ҳамеша талош намоянд. Дар маркази таваҷҷуҳи ҳизбу ҳаракатҳои сиёсӣ дар тамоми давлатҳои ҷаҳон масоили тарбияи сиёсӣ аз лиҳози назариявӣ ва амалӣ қарор дорад. Таърих исбот намудааст, ки назарияву ормонҳои сиёсӣ инъикоскунандаи шуури сиёсӣ дар низоми сиёсии давлат ва унсуре асосии он ҳуди давлат мебошад. Вобаста ба тараққиёти давлат ва рушди ҷомеа ин омил шакли шарҳи худро дар шакли хос пайдо намудааст.

Падидаҳои замони муосир ва марҳилаи ҷаҳонишавӣ, ки боис ба тағйирёбии равандҳои иҷтимоӣ мегардад, ба самтҳои мухталифи фаъолияти ҷавонон дар ҷомеа низ таъсири амиқ мегузорад.

Барои мутобиқ намудани ҷавонон ба ин нағғониҳо татбиқи механизмҳои дуруст ва ҷустуҷӯи дурнамои рушди ин муносибатҳо ба миён меояд.

Муҳимияти ташаккулёбии мафкураи сиёсӣву фарҳангии ҷавонро асосан ғояҳои таҳкими соҳибистиклолии кишвар, ҳифзи сулҳу субот, худшиносӣву худогоҳӣ, ҳувияти миллӣ, ҳештаншиносӣ ва ҳифзи дастовардҳои даврони соҳибистиклолӣ ташкил менамояд.

Тарбия намудани насли ҷавони кишвар дар руҳияи ватандӯстӣ ва арзишҳои фарҳангӣ унсуре муҳими сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон мебошад. Бо назардошти муҳимияти татбиқи ин самти афзалиятнок Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1995 Барномаи давлатии тарбияи ватандӯстии ҷавонро бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати таҳкими масъалаҳои ватандӯстӣ ва эҳтироми рамзҳои давлатӣ тасдиқ намуда, дар доираи он табдирҳои муҳиму саривақтиро амалӣ намудааст. Таҷрибаи қабули барномаҳои давлатии соҳавӣ ҳанӯз ҳам амалӣ карда мешавад. Пас аз ин ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон” соли 2011 ва соли 2014 тағйиру иловаҳо ворид гардид. Новобаста аз ташкили маҷмӯи чорабиниҳои мухталиф дар самти тарбияи ватандӯстии ҷавонон, бахусус талқини ватандӯстӣ дар мафкураи ҷавонон ҳамчун масъалаи мубрам мебошад.

Дар ин раванд ҷавонон тавачҷухро ба масъалаи таълиму тарбия, таъмини робитаи доимӣ бо ҷомеа ва тақвияти муносибатҳоро дар ҷомеа тибқи талаботи замони муосир хуб мепазиранд.

Зеро дар ҷараёни рушди ҷомеа ва марҳилаи босуръати ҷаҳонишавӣ ҷаҳонбинии ҷавонон васеъ гардида, талаботи шахсони ҷавон низ меафзояд.

Вобаста ба чунин ҳолат оила ва давлат вазифадор карда мешаванд, ки ба қишри ҷавон алоҳида барномаи таъсирбахшро таҳия ва коркард намоянд ва ба масъалаи таъсирбахшии усулҳои тарбия ва дурнамои ин раванд тавачҷух диҳанд.

Таҷриба нишон медиҳад, ки бинобар амалӣ нагардидани чораҳои таъсирбахшу муосири тарбия ва исифода гардидани усулҳои кухна дар муносибати байниҳамдигарии насли калонсол ва ҷавонон муаммоҳои ҷиддиро ба вуҷуд меорад. Одатан дар чунин вазъият ҷавонро барои зоҳир намудани беэҳтиромӣ, надоштани қобилияти дарк ва ғӯш кардани суҳанҳои калонсолон, риоя накардани одобу ахлоқ ва фарҳанги муносибату муошират ва дағалғуфторӣ гунаҳкор менамоянд¹.

Ин ҳолат имкон медиҳад, ки ҳизбу ҳаракатҳои иртиҷоӣ, гуруҳҳои ифротихоҳ бо ваъдаҳои бардуруғ ҷавонро ба гумроҳӣ мебаранд.

Яке аз масъалаҳои ташвишовар ин мукамал набудани сатҳи саводнокии насли ҷавони кишвар ба ҳисоб меравад, ки ин омил боиси моҳиятан дарк накардани мақсаду маромҳои гуруҳҳои ифротгаро ва иғвоангез гардида, замина барои ҳалалдор гардидани суботи сиёсӣ ва таҳдид ба амнияти давлату ҷомеа мегардад.

«Бинобар муҳимияти ин масъалаҳо ва ҳифзи амнияти давлату ҷомеа, дар мафкураи ҷавонон ташаккул додани шуури созанда ва роҳнамоии онҳо барои интиҳоби дурусти фаъолият ва роҳи рост дар зиндагӣ яке аз тадбирҳои сари вақтӣ аз эмин нигоҳ доштани насли ҷавони кишвар аз хатару таҳдидҳои замони муосир мебошад»¹[160, с.3].

¹ Ниг.: Информационный бюллетень о социальной положение молодежи Таджикистана: Республиканский центр информации и ориентации молодежи. [Текст]. – Душанбе, 2006. – С. 12.

¹ Фарҳанги исломӣ – як рӯкни фарҳанги миллӣ [Матн] \\\ Сухани халқ, № 29 аз 25 июли соли 2013

Вобаста ба ин набояд фаромӯш кард, ки идомабахши давлат, нигоҳдорандаи таърих ва фарҳанги милли маҳз ин қишри фаъоли ҷомеа-ҷавонон мебошанд.

Раванди босуръати ҷаҳонишавӣ дар шароити муосири ҷомеаи ҷаҳонӣ, ки таъсир ба тамоми самтҳо дорад, татбиқи амалҳо бо мақсади ташаккули ҷавонон бо ҳисси баланди меҳанпарастӣ ва арҷгузорӣ ба таъриху фарҳанг ҷиддӣ корбарӣ гардида, механизмҳои таъсирбахшии он ва методҳои амалишаванда тақвият дода шавад. Инчунин, ин ҷараён набояд ба ҷанбаҳои манфиатбори ҷаҳонишавӣ зиддият ва муҳолифат эҷод намояд, зеро ҷанбаҳои хуби марҳилаи ҷаҳонишавӣ барои худташаккулдиҳии насли ҷавони кишвар ва ҷамъияти Тоҷикистон хеле ҳам зарур аст.

Таъмини тақвияти ҳамкорӣ бо ҷомеаи шахрвандӣ ва хизбу ҳаракатҳои сиёсӣ дар баробари дар фазои фарҳангӣ тарбия намудани ҷавонон муҳим мебошад. Лекин таҷриба собит менамояд, ки дар самт аз ҳама асосӣ саҳми оила ва ташкилотҳои динӣ мебошанд.

Бо дастаҷамъӣ амалӣ намудани усулҳои тарбия ва бо саҳмгузориҳои ҳар як қишри ҷомеа тадбирҳои заруриву яққоя татбиқ гардида, дар натиҷа насли ҷавони кишвар дар руҳияи фарҳангдӯстӣ ташаккул меёбад ва фаъолнокии ҷамъиятии онҳо таъмин карда мешавад.

Омодасозии модуҳои таълимӣ ва бо истифодаи усулҳои инноватсионӣ ташкил намудани машғулиятҳои таълимӣ шавқи хонандаи мактабро ба илмомӯзӣ бедор месозад, фаъолиҳои ин қишри ҷомеаро таъмин менамояд, ки ба ин васила метавон таҳкурсии тарбияи шахрвандии ватандӯстӣ ва ҳарбии ватандӯстиро дар мафкураи насли наврас ташаккул дод ва барои адои уҳдадорӣ конститусионӣ, хусусан хизмат дар сафи артиш омода сохт.

Дар давлате, ки аз шумораи умумии аҳолии он 70 %-ро ҷавонон ташкил медиҳанд, фаъолияти ҷавонон дар ҷомеа ва рафтору муносибаташон ба фарҳангу таърих ва дигар муқаддасоти давлатӣ ба рафтори умумии ҷомеа таъсири амиқ мерасонад.

«Ба амнияти давлату миллат ва тартиботи ҷамъиятӣ ҳар як амалу кирдор ва рафтори нодурусти ҷавонон дар ҷомеа метавонад таъсир расонад. Омили асосии мавҷудияти чунин хатарро марҳилаи ҷаҳонишавӣ ташкил медиҳад»¹[92, с.134].

Паҳн гардидани наворҳои ғайриматлуб, сахнаҳои намоишии таъсиргузори бераҳмиву ҷосусӣ, хушунату зӯроварӣ, қатлу куштор ва азобу шиканҷа дар шаклгирии тафаккури насли наврасу ҷавон таъсир гузошта, дар ташаккули психологияи вайрон ва тарбияи нодурусти онҳо мусоидат менамояд.

Дар замони муосир масъалаи бесаводӣ, ҷинояткорӣ ва бешуғлии насли ҷавон яке аз масъалаҳои мубрам мебошад.

Теъдоди ҷавонони бекор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аксариятро ташкил медиҳанд, ки ин ҳолат барои дуруст шакл гирифтани рафтори ҷавонон дар ҷомеа, такмили донишу малака ва интихоби тарзи ҳаёти солим аз ҷониби онҳо монеаи ҷиддӣ эҷод менамояд.

Чораҷӯии механизмҳои нави таъсиррасонӣ, ба роҳ мондани чораҳои амалӣ бо мақсади ташаккули тарзи ҳаёти солим, ба ҳаёти созанда ва муҳити таълимӣ ҷалб намудани ҷавонони зӯровару конуншикан ва истифодаи ин қишри ҷомеа ба корҳои созандагиву ободкорӣ барои таъмини суботи ҷомеа чораи муҳим мебошад.

Дар заминаи тадбирандешиҳои болозикр, инчунин зоҳир намудани тавачҷух ба солимгардонии шахсони ҷавоне, ки гирифтори майзадагиву нашъамандӣ мебошанд ва берун аз ҷамъият мондаанд, амали зарурӣ ва саривақтӣ буда, бурдани корҳои дахлдори идеологӣ ва зерин назари доимӣ қарор додани ҷавонони ҳуқуқвайронкунанда ва ҷинояткор дар муассисаҳои ислохотии нигоҳдорандаи муваққатии ҷавонон низ зарур мебошад. Инчунин ба роҳ мондани корҳои профилактикӣ бо оворагардону ҷавонони

---

¹ Ниг.: Раджабов С. Таджикистан: Светское государство (теория, опыт и проблемы). [Текст] / С. Раджабов. – Худжанд, 2000. – С.134.

умуман бешуғл барои пешгирии ҷавонон аз ҳар гуна падидаҳои номатлуби иҷтимоӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ мусоидат менамояд.

Дар тарбияи насли наврасу ҷавон ҳар як сохтори давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва динӣ масъул мебошанд. Самтҳои амалигардонии сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар сатҳи маҳал низ бояд аз чораҳои таъсирбахши ифодакунандаи ин сиёсат дар тамоми сатҳи ҷумҳурӣ бошад.

Амалигардонии босифати сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон аз сатҳи маҳал ин тартиб ва шакли дурусти фарогирии тамоми ҷавонони кишвар бо ҳадафҳои муайянгардидаи ин сиёсат мебошад.

Вобаста ба ин ташаккулёбии сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон аз рӯи ду ҷанба муайян карда шудааст: яқум ин асосҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ ва дуҷум ҷанбаҳои кадрӣ он, ки ҳамзамон механизми татбиқи сиёсати давлатро дар самти ҷавонон амалӣ мегардонад, ба ҳисоб меравад.

Таҳлили вазъ аз натиҷаи ҷараёни пайдоиш ва амалигардонии сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар Тоҷикистон муайян кард, ки дар радифи дастовардҳои соҳавӣ инчунин масъалаҳои ташвишовар ва камбудихо дар ин самт мебошанд.

Таҳлил нишон дод, ки татбиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи соҳаи марбут ба ҷавонон дар зинаи маҳал хусусияти таъмини иҷрои комплексӣ ва доимиро надорад. Таҷриба нишон дод, ки онҳо хусусияти татбиқи кӯтоҳмуддат ва яқдафъаинаро доранд.

Масъалаҳои кадрӣ дар соҳа низ камбудихо дорад. Зарур аст, ки ҳайати кадрӣ соҳаи марбут ба ҷавонон соҳиби малакаи касбӣ, донишу ҷаҳонбинӣ ва кордон бошад.

«Масъалаи такмили таҷрибаи корӣ ва ихтисоси кадрҳо дар ин соҳа дар заминаи донишкадаву марказҳои такмили ихтисоси назди мақомоти давлатӣ ва муассисаҳои таълимӣ кишвар муҳим буда, таҳия ва коркарди

дастурҳои методии соҳавӣ аз рӯи самтҳои афзалиятноки барномаҳои соҳавӣ ва курсҳои омӯзишӣ муҳим мебошад»¹[47, с.5-7].

Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон тибқи моддаи 1-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сиёсати давлатии ҷавонон» як қисми таркибии сиёсати иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби мақомоти давлатӣ бо амалӣ намудани чораҳои мақсадноки сиёсӣ, ташкиливу ҳуқуқӣ ва иқтисодиву иҷтимоӣ чӣхати ташаккули ҳамаҷонибаи ҷавонон ва истифодаи нерӯи бузурги онҳо ба манфиати давлату ҷамъият татбиқ карда мешавад.

«Соҳаи ҷавонон аз чунин самтҳои асосӣ иборат мебошад: бо воситаи ташкил ва гузаронидани чорабиниҳои гуногуни фарогир ва таъсирбахши идеологӣ, фарҳангӣ, маърифатӣ, эҷодӣ ва варзишӣ мустаҳкам намудани пояҳои ҳокимияти конститутсионӣ, сиёсати Президент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва баланд бардоштани ҳисси ватанпарастӣ дар байни ҷавонон; татбиқи асосҳои меъёрии ҳуқуқии сиёсати давлатӣ ва ба роҳ мондани механизмҳои наву таъсирбахш вобаста ба ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои ҷавонон, пешгирии шомилшавии онҳо ба ҳизбу ҳаракатҳои иртиқӣ ва дигар гуруҳҳои манфиатхоҳ, ба таври доимӣ таҳлил намудани авзои ҷомеаи ҷаҳонӣ ва дохили давлатӣ ва муайян намудани дурнамои пешгирии ҳамагуна таҳдидҳои мавҷуда дар сатҳи ҷумҳурӣ, гузаронидани таҳқиқотҳои сотсиологӣ чӣхати муайян намудани равиши сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ва майли ҷавонон вобаста ба шароит, чораандешӣ чӣхати аз байн бурдани падидаи номатлуби иҷтимоӣ аз ҷумла, паҳн шудани нашъамандӣ ва қочоқи маводи муҳаддир, амалӣ намудани тадбирҳо чӣхати баланд бардоштани ҳувияти миллӣ ва ахлоқи ҳамидаи ҷавонон дар ҷомеа ва аз ҳама муҳим ҳамаҷуза тақвият бахшидани тамоми самтҳои фаъолият дар соҳаи ҷавонон ва пурзӯр намудани тадбирҳо вобаста

---

¹ Ниг.: Ашӯров С., Раҳимов И. Таҳкими асосҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ ва кадрӣ сиёсати давлатии ҷавонон дар маҳалҳо. [Матн] / С. Ашӯров, И. Раҳимов. – Душанбе, 2001, С. 5-7.

ба таҳдидҳои замони муосир ва таъсири он ба ин насли ҷомеа мебошад»¹ [136, с.10].

Таҷрибаи амалинамудаи Ҳизби Халқии Демократии Тоҷикистон, Агентии хизмати давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилояти Суғд вобаста ба татбиқи мақсадноки иқдоми омодаسازی кадрҳои ҷавон дар заминаи ташкили маҳзани захираи кадрҳо ва ташкили курсҳои бозомӯзии кадрҳои ҷавон ба манфиат мебошад.

«Вобаста ба муҳимияти масъалаҳои болозикр ҳанӯз чанд даҳсола пеш Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар асари хеш «Масъулият барои фардои миллат» баёни назар доштанд: «Баъзеҳо бар он ақидаанд, ки ба терроризм ва ифротгароӣ танҳо бо усули низомӣ пирӯз шудан имкон дорад. Ба чунин ақида розӣ шудан мумкин нест, зеро ҳалли низомии ин масъала ҳанӯз хеле нокифоя мебошад. Он тамоми омилҳоеро, ки чун қоида, боиси пайдоиши терроризм ва ифротгароӣ мегарданд, пурра нест карда наметавонад»² [90, с.308].

Таҳлили вазъи ҷомеаи ҷаҳонӣ собит менамоянд, ки паст будани сатҳи саводнокиву маърифатнокии насли наврасу ҷавон, дур аз таълиму тарбия мондани онҳо, беназоратии волидайн, дарёфти подоши муфт ва бешуғливу бекорӣ ҷавонон боиси фирефтаву гумроҳ шудани онҳо ва зуҳури босуръати таҳдидҳои замони муосир гардидааст. Аммо ин ҳолатҳо сабабҳои пурра ва асосноки зуҳури навъҳои мухталифи таҳдидҳо дар замони муосир ба шумор намераванд.

Дар баробари ин сабабҳо дар зуҳури ин падидаи хатарафзо ва таҳлукаомез дар ҷомеа таъсири ҷаҳонишавӣ ва дигар падидаҳои байналмилалӣ низ аз зумраи омилҳо асоситарин мебошанд.

---

¹ Ниг.: Маҳфили муҳоҷисоти сиёсӣ. [Матн]. – Душанбе, 2001. - С. 10.

² Построение доверия между исламистами и секуляристами – таджикский эксперимент. [Текст]. - Душанбе, 2004. - С. 308.

«Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паём ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли чорӣ баён доштанд, ки таълим ва тарбияи насли наврас ва ҷавон яке аз масъалаҳои муҳим ва афзалиятнок дар кишвар махсус мебошад. Ҳамзамон, зикр намуданд, ки «мо вазифадорем, ки ба хотири тарбияи насли ояндасоз дар рӯҳияи ватандӯстиву сулҳхоҳӣ ва ободкориву созандагӣ, инчунин барои наслҳои ояндаи халқамон ба мерос гузоштани ин дастоварди муқаддасу нодир фарҳанги сулҳро ҳамчун ҷузъи доимии фарҳанги зиндагии мардум густариш бахшем».

Масъалаи мазкур ва ҳалли он ҳадафи фаъолияти тамоми сохтору мақомоти давлатӣ ва ҳар кадоми моро доир ба ҳалли масъалаҳои ҷавонон муайян менамояд. «Дар роҳи расидан ба ин ҳадаф мо бояд, пеш аз ҳама барои ҳарчи беҳтар гардонидани шароити рушди маънавияю ахлоқӣ, таҳсил ва қору фаъолияти ҷавонон ва дигар чораҳои ҷиҳати худташаккулёбии онҳо чораандешӣ намуда, заминаву имкониятҳои муносибро фароҳам оварем. Дар ин раванд мо бояд дар зехну шуури насли наврас ва ҷавонони мамлакат ақидаи солимро талқин кунем, ҳисси баланди миллӣ, эҳсоси худшиносиву ватандӯстӣ, ахлоқи ҳамида, эҳтироми падару модар ва калонсолон, сабру таҳаммул, омӯзиши илму дониш ва касбу ҳунарҳои муосир, меҳнатдӯстӣ ва риояи волоияти қонунро тарбия намоем, то онҳо дар оянда ҳамчун фарзандони шоиста қору пайқори насли имрӯзаро идома бахшида, Ватани азизамонро ба ҷаҳониён муаррифӣ карда тавонанд».

«Дар асоси ҳидоят ва роҳнамоӣҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар атрофи ғояи «Тоҷикистони озоду соҳибистиклол – Ватани маҳбуби ҳамаи мо» муттаҳид намудани тамоми гурӯҳҳо ва қишрҳои ҷомеаи кишвар, хоса насли ояндасози кишвар, нерӯи пуриқтидори зехниву ҷисмонии ҷомеа масъулият ва вазифаи муҳим мебошад»¹[26, с.2].

Маврид ба таъкид аст, ки мақсади асосии давлат дар шароити имрӯза ин мустаҳкам намудани пояҳои ҳокимияти конституционӣ, устуворсозии

---

¹ Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] \\\ Тирози ҷаҳон, №34, 27 апр. с. 2013.

низомии демократӣ, таҳкими фаъолияти ҷомеаи шаҳрвандӣ мебошад, ки ин тадбирҳо ҳамчун ҳадафҳои дурбинонаи тарбияи сиёсии ҷомеа муайян карда шудааст.

Бо таҳлил ва омӯзиши таъриху фарҳанги пурағновати тоҷик Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мағзи асосии низомии идоракунии давлатиро муайян намуда, баён доштанд, ки масъалаи демократикунони ҷомеа ва таъмини озодиву демократия масъалаи нав набуда, балки чандинсолаҳо дар заминаи хислати мардумсолории гузаштагони мо реша дорад.

Тамоми мутафаккирони асри миёна вобаста ба адолату баробарӣ, риояи меъёрҳои иҷтимоӣ, одобу ахлоқ, рисолати мардумсолорӣ, озодандешиву озодбаёнӣ тавачҷуҳ намуда, осори бузурги тарбиявиро офаридаанд, ки омӯзиши онҳо барои насли ҷавон муҳим мебошад. Масъалаҳои адолатхоҳиву адолатпаноҳӣ ва дигар рӯкҳои баланди фарҳангӣ дар китоби муқаддаси “Авесто” низ оварда шудааст, ҳидояткунандаи роҳи дуруст мебошанд.

Шиносоӣ бо назарияҳои сиёсии мутафаккирони гузашта барои интихоби роҳи дуруст, баҳогузорию объективӣ ва таҳкими ҳувияти миллӣ дар замири ҷавонон мусоидат менамояд.

Дар баробари тамоми афкори заминаҳои мавҷуда ҷиҳати таҳкими ҳувияти миллӣ, яке аз василаҳои муҳими ташаккули шахсияти ҷавон дар ҷомеа ин дар руҳияи тарбияи сиёсӣ тарбия ва роҳнамоӣ кардани онҳо мебошад.

Дар шароити муосир тарбияи сиёсӣ ҳамчун як қисми фаъолияти идеологӣ буда бо амалинамоии ин фаъолият насли ҷавон фарогири тарбияи сиёсӣ мегардад ва бо дарки воқеии тамоми масъалаҳои ҷойдошта, бахусус дар самти мавҷудияти таҳдидҳои замони муосир бо мавқеи устувори сиёсӣ ва ҷаҳонбинии воқеӣ мусаллаҳ карда мешавад, ки ин омил боиси таъмини амнияти ҷомеа ва давлат мегардад.

Дар илми сиёсӣ тарбияи сиёсӣ ҳамчун муносибати амалӣ-сиёсӣ шинохта шудааст, ки дар як вақт метавонем онро ҳамчун маҷмӯи шаклу мазмуни фаъолияти субъектҳои сиёсӣ шарҳ диҳем.

Инчунин яке аз рӯкҳои дигари тарбияи сиёсӣ ин ташаккули худшиносӣ ва ҳештаншиносӣ мебошад. Олимон асоси худшиносӣ ва ҳештаншиносиро дар илми сиёсӣ таърихпарастӣ (историзм) номида, онро ҳамчун қисми таркибии тарбияи сиёсӣ ва донишҳои таърихӣ, ҳифзи мероси ниёгон ва омили асосии ташаккули маърифати сиёсӣ ва ҳештаншиносӣ арзёбӣ кардаанд.

Омӯзиши ин илм мероси таърихро ҳифз ва шуури сиёсии мардумро комилан ташаккул медиҳад. Давлат ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади ташаккул, инкишоф ва талқини худшиносиву ҳештаншиносии миллӣ корҳои бузурге анҷом додааст. Бо баробари тарбияи сиёсӣ инчунин амалӣ намудани принципҳои дигареро, ки барои тарбияи ахлоқӣ, ташаккули шуурнокӣ, донишу маърифат ва ҷаҳонбинӣ замина мегузорад, барои ташаккули фарҳанги сиёсии насли ҷавон муҳим мебошад.

Мавқеи фаъоли ҳаёти сиёсии насли ҷавон ташаккули ҳамачонибаи ўро ҳамчун шахсияти комил ва сазовор муаррифӣ менамояд.

Ҷавони дорои мавқеи фаъоли сиёсӣ бояд аз ҳам пеш масъулиятшиносу зирак бошад, ба арзишҳои ахлоқии умуминсонӣ содиқона муносибат намояд ва вазифаҳоеро, ки ҷомеа муайян кардааст бо диду назари нек амалӣ созад.

Доштани мавқеи фаъоли сиёсӣ ба насли ҷавон имкониятҳои бештарро ҷиҳати худташаккулдиҳӣ, қабули қарорҳои дахлдор ва пайдо намудани мавқеъ вобаста ба масъалаҳои дахлдор фароҳам месозад.

Худинкишофдиҳӣ, муносибати эҷодкоронаву дурандешона, созандагиву навоарӣ барои дуруст муайян кардани вазъияти сиёсии ҷорӣ ва мавқеи шахрвандӣ заминаи зарурӣ омода менамояд.

Дар баробари падидаҳои худташаккулдиҳӣ ва доштани мавқеи фаъоли сиёсӣ инчунин дар шароити зудтағйирёбандаи замони муосир ва низоми

демократизатсияи ҷомеа шакли фаъолияти ҷавонон низ тағйир меёбад, ки аз эътибори ҷамъиятӣ ва ташаккули инсондӯстӣ замина мегирад.

Ин тағйирот асосан дар натиҷаи тадбирҳои дахлдор ва таъсирбахшии корҳои анҷомдодаи тарбиявӣ, ислоҳоти соҳаи маориф ва рушди маданияту фарҳанг ба вуҷуд меояд.

Дар ин раванд метавонем фаъолнокии сиёсии ҷавонро ба омилҳо тақсим намоем:

-Омили якум ин дониш мебошад, ки ин дар натиҷаи ғанӣ гардонидани мафкура, аз бар намудани илмҳои замонавӣ ташаккул меёбад ва ҳамчун нишондиҳандаи манфиату талаботи ҷамъият метавонад баромад намояд.

-Омили дуюм ин фаъолнокии сиёсӣ, ақидаву назари сиёсӣ, ки самти фаъолиятро мушаххас менамояд.

-Омили сеюм ин амали сиёсӣ аст, ки ҷиҳати комёбшавӣ ва расидан ба ҳадафҳои муайянгардида равона карда мешавад.

Вобаста ба ин омилҳо бевосита мақоми иҷтимоии ҷавонон метавонад таъсиргуздор бошад ва бо назардошти тағйирпазир будани муносибатҳо бо таъсиргузориҳои омилҳои фаъолнокии сиёсии ҷавонон низ тағйир меёбад.

Ба рафтори сиёсии ҷавонон, тағйир додани назари онҳо оид ба масъалаҳо, баёни назар зимни қабули қарор аз хусусияти маърифатӣ доштани фарҳанги сиёсӣ асос мегирад, зеро васеъ шудани дониш, дастрасӣ ба маълумоти зиёд, пайдо намудани қобилияти аналитикӣ, ки ба дигар намудани назару мавқеу ақидаи онҳо таъсир мерасонад.

Масъалаҳои ташаккули ахлоқи ҳамида ва тарзи рафтору фаъолияти барои ҷомеа ҷавобгӯро ҷавонон дар раванди тарбияи оила, ширхоргоҳ ва таълимгоҳҳо аз худ менамоянд.

Дар баробари доштани хусусиятҳои баланди инсонӣ тайёр намудани ҷавонони соҳибтахассус ва соҳибкасб дар шароити имрӯза яке аз самтҳои афзалиятнок гардидааст, ки дар сиёсати кадрӣ яке аз масъалаҳои муҳим мебошад.

Фаъолияти мутахассисони соҳибкасб ва дорои мавқеи фаъоли сиёсӣ дар шароити ташаннучи рӯзафзуни ҷомеаи ҷаҳонӣ бениҳоят мубрам мебошад.

Зеро мутахассисони соҳибкасб ва дорои мавқеи фаъоли сиёсӣ метавонанд барои дигарон ҳамчун намуна бошанд ва таъсири худро бо истифодаи қобилият, малака, истеъдод ва дониши худ барои рушди ҷомеа гузоранд ва аз рӯи гуманизм фаъолият намоянд.

Муайян намудани мавқеи сиёсӣ ва устувориҳои шахс дар мавқеъ бевосита аз тарбияи сиёсӣ асос мегардад ва дар фаъолияти ӯ дар корҳои ҷамъиятӣ ва саҳмгузориаш дар ҷорабиниҳои сиёсӣ муайян мегардад.

Дар робита ба ин вазъ низоми демократии ҷомеа ва унсурҳои он шахси ҷавонро дар руҳияи аҷом додани корҳои назаррас ба манфиати ҷомеа талқин месозад.

Ба роҳ мондани чунин механизм, яъне фарогир татбиқ намудани тарбияи сиёсӣ ва таъмини фаъолнокии сиёсии ҷавонон нишон медиҳад, ки онҳо ҳамчун як ғуруҳи дорои мавқеи устувори сиёсӣ ташаккул меёбанд ва бо назардошти омилҳои демократӣ танҳо барои манфиати ҷомеа талош меварзанд. Дар ин ҳолат онҳоро фирефтаи ҳавасмандии моддӣ намудан ғайриимкон мегардад ва онҳо аз падидаҳои мағзшӯӣ низ дар канор мемонанд.

Дар замони муосир Тоҷикистон марҳила ба марҳила барои бунёди ҷомеаи озод, давлати дунявӣ, демократӣ, иҷтимоӣ ва тақвияти ҳамкорихоро бо давлатҳои ҷаҳон ва ташаббуси иқдомҳои ҷаҳониро амалӣ намуда истодааст.

Дар робита ба ҳадафҳои бузурги миллӣ ва ояндабинии стратегии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷавонро таъкидан хушдор месозанд, ки аз ҷонфидоӣҳои бобоёну падарон дарси ватандорӣ омӯзанд ва барои хизмат ва муҳофизати Ватан ҳамеша омода бошанд. Сабакҳои таърихи халқи тоҷик барои бунёди Тоҷикистони навин хеле муҳим мебошад.

Дар самти созандагӣ ва ояндаи устувор ташаккул ва талқини андешаи қавии миллӣ ҳадафманд буда, барои такмили андешаи миллӣ анъанаҳои ғанӣ ва мероси бойи таърихӣ асос мегузорад.

Сабақи бузурги таърихӣ, бархӯрди тамаддунҳо, ташаккули тамаддуни ориёӣ, давлатдориву давлатсозӣ, шаҳрнишиниву фарҳангофарӣ, падидаҳои гуногуни сиёсиву иҷтимоӣ ва динӣ тоҷиконро ҳамчун давлатдор, донишманд ва тамаддунофару фарҳансолор ташаккул додааст.

Пайравӣ ба таълимоти мутафаккирону озодандешони тоҷик барои насли наврасу ҷавони кишвар ҷиҳати тарбияи онҳо дар руҳияи ватандӯстиву меҳанпарастӣ, худшиносиву ҳештаншиносии миллӣ бениҳоят муҳим мебошад.

Фарҳанг ҷавҳари ҳастии миллат буда, дар ташаккулу тақомули ҷаҳони маънавии ҷомеа ва тақвияти андешаву рӯҳияи миллӣ нақши муассир ва ҳатто муайянкунанда мебозад. Асоси сиёсати фарҳангии давлати мо тавассути тарғиби ҳамаҷонибаи таърихи ибратомӯзи халқамон, мероси гаронбаҳои фарҳангиву адабии миллати куҳанбунёдамон, арзишҳои милливу умумибашарӣ баланд бардоштани сатҳи худшиносиву худогоҳӣ, ифтихори миллӣ, ҳисси баланди ватандорӣ ва ҳифзи дастовардҳои даврони соҳибистиклолӣ ташкил медиҳанд.

Фарҳанг муаррификундаи миллат буда, омӯзиши он, тарғиби он ва талқини ифтихори фарҳанги миллӣ барои тарбияи ҷавонон дар руҳияи фарҳангдӯстӣ ва гиромидошти муқаддасоти фарҳангӣ муҳим буда, фарҳанг нишонаи ҳастии миллат ва купруки устувори аз насл ба насл мерос гузоштани хосияти миллии ҳар халқу миллат мебошад.

Аз ин лиҳоз, тоҷикон ҳамчун миллати фарҳангсолор барои ҳифзи мероси фарҳангӣ ва ёдгориҳои таърихӣ пайваста талош менамоянд. Ҳамзамон ҷиҳати эҳёи анъанаву суннатҳои таърихии фарҳангӣ ва омӯзишу тарғиби мероси бою ғании маданияву фарҳангӣ бо ташкили чорабиниҳои мухталиф дар дохил ва хориҷи кишвар чораҳои мақсаднок амалӣ менамояд. Имрӯз таъриху фарҳанги чандинҳазорсолаи миллати тоҷикро

муҳаққиқону пажӯҳишгарон ва мутахассиону коршиносон меомӯзанд, таҳқиқ мекунанд ва истифода менамоянд.

Инсоният дар оғози қарни навин ба марҳилаи ҷаҳонишавӣ, ки омили муҳими ба ҳам наздикшавии кишварҳо ва халқҳои сайёра, рушди илму техника ва технологияҳои муосир мебошад, ворид гардидааст.

Ҷаҳонишавӣ аз як ҷабҳа барои пешрафти илму техника ва технологияҳои муосир мусоидат намуда бошад, аз тарафи дигар вуруди падидаҳои нав, таҳдидҳои замони муосир аз қабилӣ рушди фаъолияти ҳаракатҳои радикалӣ, зиёд гардидани пайравони гуруҳҳои иртиҷой, ҷалби бештари насли ҷавон ба амалиётҳои террористиву экстремистӣ, истифодаи ин неруи бузург ҷиҳати анҷом додани ҷинойтҳои вазнин ва муташаккили байналмилалӣ ҳамчун омилҳои хатарафзо дар ҷомеаи ҷаҳонӣ паҳн гардиданд.

Бояд қайд намоем, ки ҷавонон яке аз бузургтарин гуруҳҳои иҷтимоӣ-демографии ҷомеаи муосир буда, шумораи аҳолии аз ҷиҳати иқтисодӣ фаъоли кишварро пайваста пурра мекунанд. Ҷавонон субъекти муҳими дигаргунсозии ҷамъиятӣ, қувваи бузурги навоарона мебошанд. Бо назардошти муҳимияти нақши ҷавонон дар ҷомеа, кишри аз лиҳози зеҳнӣ ҷисмонӣ пуриқтидор будани онҳо ва аз ҳама муҳим ҳамчун нерӯи созанда, симои миллату ояндаи давлат ва муҳофизони арзишҳои истиклоли давлатӣ эътироф ёфтани онҳо, аз рӯзҳои аввали эълондошти истиклоли давлатӣ, устувор намудани пояҳои ҳокимияти конституционӣ таваҷҷуҳи давлат ва Ҳукумати кишвар ба масъалаи ҷавонон ва фароҳам овардани шароитҳои худташаққули онҳо равона гардида, дар даври соҳибистиқлолии кишвар марҳила ба марҳила тамоми тадбирҳои ҷиҳати ташаққули шахсияти ҷавони даври соҳибистиқлол амалӣ карда шуданд.

Сиёсати ҷавонон дар давлати пешрафтаи демократӣ қисми таркибии сиёсати умумии давлат мебошад, ки ҳадафи асосии он нигоҳ доштани мақоми муносиби иҷтимоӣ ва сифати зиндагии ҷавонон аст.

Ин аст, ки сиёсати давлатии ҷавонон дар давлати демократии мо низ ҳамчун як рӯки муҳим ва афзалиятнок маҳсуб ёфта, ҷиҳати татбиқи масъалаҳои меҳварии ин сиёсат аз ҷумла, риояи ҳуқуқи ҷавонон ва таъмини он, мусоидат ба фаъолияти иқтисодӣ ва соҳибкории ҷавонон, ташаккули фондҳои дастгирии иҷтимоӣ ва соҳибкории ҷавонон, дастгирии давлатии оилаҳои ҷавон, дастгирии давлатии ҷавонони соҳибистеъдод, кӯмаки моддию молиявӣ ба ҷавонон ва хизматрасонии иҷтимоии онҳо, мусоидат ба ҳалли масъалаи манзил ва беҳтар кардани шароити зиндагии ҷавонон, тарбияи ҷавонон, дар рӯҳияи худшиносии миллӣ, ватандӯстӣ, эҳтиром ба рамзҳои давлатӣ, масъулияти шаҳрвандӣ, таъмини иштироки онҳо дар рушди фарҳанги миллӣ ва забони давлатӣ, кафолати таҳсили роғони ҷавонон дар муассисаҳои таҳсилоти умумии асосӣ ва махсуси давлатӣ, кафолати таъминоти шахсони ҷамоат бе парастор ва бо ҷои кор таъмин кардани онҳо, дастгирии давлатии таҳсили ҷавонон дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва таҳсилоти касбӣ, мусоидат ба шуғли мутахассисони ҷавон, таъмини кафолати ҳуқуқи ҷавонон ба меҳнат, интихоби касбу кор ва ҳимояи иҷтимоӣ, мусоидат ба ҳамкории байналмилалӣ ҷавонон, дастгирии фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон, таъмини иштироки ҷавонон дар рушди ҷомеа ва ҳалли масъалаҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ, сиёсӣ ва фарҳангӣ, ташкили фароғат ва истироҳати ҷавонон, пешгирии ҳодисаҳои номатлуби иҷтимоӣ, нашъамандӣ, майзадагӣ, экстремизм ва терроризм дар байни ҷавонон ва ба ҳаёти ҷомеа фаъолона ҷалб кардани ҷавононе, ки дар ҳолатҳои душвори зиндагӣ қарор доранд, тамоми имкониятҳо амалӣ карда мешаванд.

Ҷавонон ҳамчун объекти муҳимтарин дар ҷомеа ва давлат буда, ҳифзкуандаи манфиатҳои давлату миллат мебошанд. Кафолати аз ҷониби ҷавонон интихоб гардидани роҳи зиндагӣ, худтатбиқнамоии шахсии ҷавонон, рушд ва дастгирии иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонону кӯдакон, ҳаракат ва ташаббусҳо дар маҷмӯъ самтҳои татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон мебошанд.

Ташаккули тарбияи сиёсӣ ва фарҳанги сиёсӣ ба сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон алоқаманд мебошад.

«Дар робита ба таҳқиқи таҳдидҳои замони муосир метавонем қайд намоем, ки имрӯзо дар ҷомеаи навини Тоҷикистон ҳар гуна ғуруҳҳои иртиҷобпараст пайдо шуда, дар байни қишрҳои мухталифи ҷомеа низои меандозанд, бо фундаментализми исломиву ифротгарӣ, экстремизм таҳдид карда, кӯшиш мекунанд, ки боварии мардум ба давлати дунявӣ коста гардад, ба ваҳдати ягонагии мардум раҳна ворид созанд ва низои байни миллату ҳалқиятҳоро барангезанд. Зери ниқоби ислом амал намуда, бо ёрии ғуруҳу шахсиятҳои ғаразнок дар байни мардум ақидаҳо ва адабиёти хусусияти ифротгарӣ доштаро паҳн мекунанд»¹ [1, с.219].

«Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Сарвари давлат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми худ ба мақомоти олии қонунгузории мамлакат оиди муаммои имрӯзаи ҷомеаи ҷавононро мавриди таҳлил қарор дода, аҳли кишварро ба “ҳалли” масъалаи мубрами ҷавонон ҳидоят намуданд, ки дар он чунин омадааст: “Барои эмин мондан аз таъсири манфии раванди фарогири ҷаҳонишавӣ, ки хоҳу нохоҳ фосилаи замону вақт, сарҳадҳои маънавӣ ва асолати фарҳангии давлатдорӣ миллиро тағйир медиҳад тафаккури солими миллиро, дар зехни ҷавонон инкишоф додан, арзишҳои миллии худро аз таҳдидҳои хатарбори таҳрибкориву тундравӣ ҳифз кардан, ваҳдати миллиро таҳким бахшидан, амнияти суботи ҷомеаи кишварро мустаҳкам намудан, сатҳи огоҳии мардум, хусусан ҷавононро баланд бардоштан аз ҷумлаи қорҳои доимӣ ва заҳматталаби сиёсати давлатдорӣ ва фарҳангии мо мебошад»¹ [27, с.24].

Аз муҳтавои иқтибоси овардашуда аз суҳанронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонем хулоса кунем, ки дар марҳилаи ҷаҳонишавӣ, тағйиротҳои ҷомеавӣ, падидаҳои навин ҳар як ҳалқу миллат

---

¹ Ниг.: Коч Э., Шарипов М. Терроризм ва ифротагарӣ-роҳҳои пешгирии он. [Матн] / Коч Э., Шарипов М. – Душанбе, 2015, С. 219.

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии кишвар аз 20 апрели соли 2011. - С. 24.

вазифадор аст, ки муҳофизии таъриху фарҳанг, арзишҳои миллӣ ва манфиатҳои давлатӣ бошад. Таҷрибаи таърихӣ ва саҳифаҳои таърих собит менамояд, ки бинобар беаҳамиятӣ ва безъитбории халқу миллатҳо ҷаҳонишавӣ ва оқибатҳои он ба фарҳангу забону таърихи онҳо таъсир расонида ба нестӣ бурдааст.

Хатари ҷиддӣ ва оқибати ноустуворӣ дар марҳилаи ҷаҳонишавӣ ин шомилшавии ҷавонон ба гуруҳҳои ифротӣ, террористиву экстремистӣ ва дигар навъи ҷиноятҳои киберӣ мебошад.

Таҳдиди мазкур фарогири чанд давлатҳои пасошӯравӣ гардида, бо ақидаи носолим ва фирефтасозии ҷавонон амалиётҳои вазнини ҷиноятиро анҷом медиҳанд.

Маврид ба зикр аст, ки дар ибтидои асри ХХI падидаи ҷаҳонишавӣ рушд намуда, муносибатҳои нави иқтисодиву иҷтимоӣ ва сиёсӣ байни халқҳои давлатҳо барқарор гардиданд. Аз тарафи дигар, мутаассифона падидаҳои номатлуб, аз қабилӣ ифротгароиву экстремизми динӣ, терроризми байналҳалқӣ, гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва дигар падидаҳои номатлуб дар ҷомеаи мо реша ронданд. Мафкура ва андешаҳои, ки ба қонуну қоидаҳои ҷамъият созгор нестанд ва зидди онҳо арзёбӣ мегарданд «ифротгароӣ» - «экстремистӣ» ҳисобида мешаванд. Мақсади ибтидоии терроризм ҳалалдор сохтани амнияти ҷамъиятӣ, тарсонидани одамон, ба воҳима ва таҳлука овардани аҳоли равона буда, тавассути он фишор овардан ба мақомоти давлатӣ мебошад. Чунин ҳаракатҳо мақсади ниҳоии ҷинояткоронро чун маҷбур сохтани мақомоти давлатӣ барои қабули қарори ғайриҳуқуқӣ, ки ба манфиати онҳост ва ё бо мақсади резонидани обрӯ ва манзалати мақомоти давлатист нишон медиҳад. Агар дар ҷомеа ягон равиши диниро бархилофи моҳияти аслии дин маънидод кунем ва ба ҳаракати радикалии сиёсӣ табдил диҳем, ифротгароӣ ва экстремизми динӣ ба вучуд меояд.

Таҳлили анҷомдодаи мо якҷанд сабабҳои гумроҳшавии ҷавононро муайян намуд:

-шароити хуби иқтисодӣ ва сатҳи мутобиқи зиндагӣ вале саводноки ва фаҳмиши нокифоя;

-нокифоягии саводнокии динӣ ва фаҳмиши рукнҳои дини мубини Ислом, шарҳу тавзеҳи нодурусти он;

-чаҳонбинии маҳдуди сиёсӣ, берун мондани ҷавонон аз тарбияи сиёсӣ, фарҳанги сиёсӣ ва падидаҳои мафкураи миллӣ.

Сабабҳои муайянгардида аз натиҷаи таҷрибаҳои ҷойдошта ва таҳлилҳои мунтазамии ҷараёни шомилшавии ҷавонон ба ҳизбу ҳаракатҳои ирғиҷӣ буда, бештар фанатизми динӣ ва нокифоягии саводнокии онҳоро нишон медиҳад.

Эътиқодмандӣ ва тавачҷӯҳи ҷавонон низ ба дини мубини Ислом солҳои охир зиёд гардида, надониستاني аҳамияти мазҳабҳои пайравикунанда ва арконҳои динӣ боиси аз ҷониби гуруҳҳои манфиатхоҳ мағзшӯӣ гардидани онҳо мегардад.

Бархӯрдории ҷавонон аз илмҳои дунявӣ ва бардошти дурусти илмҳои динӣ, чаҳонбинии васеъ, дарки равандҳои сиёсӣ дар чаҳон, муайян намудани манфиатҳои ғайр ва афзал шуморидани сулҳу суботи сиёсӣ кафолати эмин нигоҳ доштани ҷавонон аз таъсироти падидаҳои ноговори чаҳонишавӣ ва оқибатҳои он мебошад.

Дар ин раванд вазифаи мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, муассисаҳои тарбиявӣ таълимӣ ва тамоми ҷомеаи шаҳрвандӣ аст, ки идеологияи солиму созанда ва иборат аз ҳадафҳои сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонро ташаккул диҳанд, механизмҳои нав ва усулҳои таъсирбахши замонавиро коркард ва пешниҳод намоянд.

Солҳои охир бо раванди босуръати чаҳонишавӣ тавачҷӯҳи насли наврасу ҷавони кишвар ба имкониятҳои шабакаи Интернет, махсусан шабакаҳои иҷтимоӣ афзуда истодааст, ки ҳамчун як раванди чаҳонӣ арзёбӣ мегардад.

Пӯшида нест, ки дар баробари манфиатнокии маълумотҳои ҷойдошта ва истифодаи онҳо, дар шабакаҳои мазкур маълумоти гуногуни барои вазъи

рухию ахлокии кӯдакону наврасон зараровар, аз ҷумла тарғибкунандаи ҳизбу ҳаракатҳои иртиқӣ, равияҳои тундрав ва идеологияи бегонапарастӣ паҳн мегарданд.

Кӯдакону наврасон бошанд, ба таври беихтиёр бо чунин маълумот шинос гардида, дар аксари маврид бо дарназардошти ҳолати синнусолии худ, ноогоҳӣ ва ё сатҳи пасти донишҳои зарурӣ зарари онро баҳогузорӣ карда наметавонанд ва ин чараён метавонад боиси дар мафкураи онҳо ташаккул ёфтани андешаҳои ифротӣ, бегонапарастӣ ва ё канораҷӯӣ аз тарзи ҳаёти солим гардад.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки аини замон дар таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ як чараёни банизомдарории истифодаи шабакаҳои иҷтимоӣ ва умуман истифодаи Интернет аз ҷониби кӯдакону наврасон идома ва то ҷое мубрам гардида истодааст.

«Масалан, 25 март соли ҷорӣ губернатори штати Флоридаи Штатҳои Муттаҳидаи Америка қонунро ба имзо расонид, ки истифодаи шабакаҳои иҷтимоиро аз ҷониби кӯдакони то 14 сола манъ карда, барои истифодаи чунин шабакаҳо аз тарафи кӯдакони 14-15 сола розигии волидайн талаб карда мешавад. Мақсади қонун бошад, ҳифзи кӯдакон аз оқибатҳои нохуши истифодаи Интернет ва таъмини сӣҳати рӯҳии онҳо баҳогузорӣ шудааст»¹[183,с.3]. Қаблан чунин санадҳои қонунгузорӣ дар Штати Ютаи ин кишвар низ қабул гардида буд.

«Дар Ҷумҳурии Халқии Хитой бошад, муҳлати истифодаи шабакаи иҷтимоии Douyin (Доу-инь)-ро, ки ҳамшабеҳи TikTok мебошад, аз ҷониби кӯдакону наврасон то 40 дақиқа дар як шабонарӯз маҳдуд ва истифодаи онро барои кӯдакони то 14 сола дар давраи аз соати 22.00 то 9.00 умуман манъ кардаанд»²[125, с.2].

---

¹ Ниг.: The Childrens Online Privace Protection Act (COPPA) [Манбаи электронӣ]. URL://epic.org

² Ниг.: Остроушко А.В., Букалеров А.А., Букалеров С.А. Защита информационной безопасности несовершеннолетних в КНР [Матн] /Legal Bulletin – Москва, 2018, С.2.

Шурӯъ аз соли 2016 дар синфҳои 4-6 мактабҳои миёнаи давлати Исроил курси махсуси “Код ва робототехника” ҷорӣ намуданд, ки дар он аз ҷумла асосҳои рафтор дар шабакаҳои иҷтимоӣ ва эътиноӣ дуруст ба шарҳҳои ҷунин шабакаҳо омӯзонида мешаванд.

«Ҷумҳурии Олмон низ соли 2021 Қонун дар бораи ҳифзи кӯдакон дар Интернетро қабул намуда, ба ин васила тадбирҳои истифодаи интернет ва шабакаҳои иҷтимоӣро аз ҷониби кӯдакон ба танзим даровард»¹[130,с.154]. Танҳо дар давлати Англия тӯли 6 соли охир 34 ҳазор ҷиноятҳои маҷозӣ бар зидди ноҳолигон ба қайд гирифта шудааст ва мутахассисони ин кишвар бар он назаранд, ки пурра манъ кардани истифодаи шабакаҳои иҷтимоӣ аз ҷониби шахрвандони то 16 сола имкони паст намудани ин шиддатро дорад. «Дар давлати Франция низ, бо ин мақсад Қонун дар бораи ҳифзи кӯдакон дар Интернет қабул гардид»²[116, с.2].

Созмони Миллати Муттаҳид низ дар яке аз гузоришҳои худ зикр карда буд, ки истифодабарандагони навраси шабакаҳои иҷтимоӣ ба ҷунин хатарҳо, ба монанди иттилоӣ бардуруғ, қаллобӣ, ангезиши бадбинӣ, иттилооти ба ҷинояткорӣ, аз ҷумла иштирок дар гурӯҳҳои экстремистӣ ва ё худкушӣ даъваткунанда рӯбарӯ мешаванд. Аз се як ҳиссаи кӯдакони зиёда аз 30 давлати дунё изҳор доштанд, ки дар шабакаҳои иҷтимоӣ мавриди ҳадафи таҳқирҳои маҷозӣ қарор гирифтанд.

Дар ҷумҳуриҳои ИДМ низ қорбарӣ дар атрофи маҳдудияти синнусолии истифодаи шабакаҳои иҷтимоӣ идома дошта, давлатҳо эътироф карда истодаанд, ки худтанзимӣ дар мавзӯи болозикр самара надода, зарурати ҷорӣ намудани ҷораҳои қонунӣ ба миён омадааст ва эҳтимолияти қабули санадҳои дахлдор дар Федератсияи Россия ва Ҷумҳурии Қазоқистон ҷой дорад. Омӯзиши таҷрибаи Федератсияи Россия нишон медиҳад, ки назорати ҳуқуқии иттилооти зараровар дар шабакаи Интернет то ҳадде ба танзим дароварда шуда, баъзан масъалаҳои мавзӯӣ дар доираи Қонуни федералӣ “Дар бораи ҳифзи кӯдакон аз иттилооти барои саломатӣ ва рушди

¹ Ниг.: Хершельман М., Защита прав детей в Германии. Вестник МГОУ. /ISSN 2072-8557– Москва, 2018, № 3. С.154.

² Ниг.: Европейская правда/ 1.03.2023. [Манбаи электронӣ]. URL://urointegration.com.ua

онҳо зараровар”, инчунин дигар санадҳои қонунгузорӣ танзим гардидааст. Новобаста аз ин, яке аз тадқиқотҳои Думаи давлатии Федератсияи Россия низ нишон додааст, 72 фоизи аз шумораи 26,6 ҳазор кӯдакони аз 6 то 18 солаи мавриди пурсиш қароргирифта дар шабакаи Интернет бо маводҳои ғайриахлоқӣ бархӯрд доштаанд. Зимнан, 15 фоизи кӯдакон иқрор шуданд, ки дар чунин шабакаҳои сахнаҳои хушунат ва даҳшатафканиро дида, 7 фоизи онҳо барои қабул шудан дар сафи гурӯҳҳои номатлуб даъват шудаанд. Баъд аз нашри натиҷаи ин тадқиқот дар моҳи июни соли 2023 ҳатто вазири маорифи Россия пешниҳод карда буд, ки истифодаи Интернетро барои шахрвандони то 15 сола умуман манъ намоянд.

Таҳлили қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон медиҳад, ки масъалаҳои мазкур ва мубрам дар шароити имрӯзаи ҷаҳонишавӣ пурра танзим нагардида, дар баробари рушди технологияҳои иттилоотӣ шавқи истифодаи шабакаҳои иҷтимоӣ зиёд ва шумораи истифодабарандагони он, махсусан аз ҳисоби насли наврас тамоюли афзоишро касб намудааст.

Мутаассифона, набудани танзими ҳуқуқӣ ва дар доираи як низоми худкор дастрасӣ доштани насли наврас ба иттилооти гуногуни ба саломатӣ ва ҳолати руҳию равонии онҳо зараровар дар шабакаи Интернет, метавонад боиси оқибатҳои нохуш ва ҳатто дар оянда даст задани онҳо ба амалҳои мудҳиши ҷинояткорона гардад.

Вобаста ба таҳқиқоти анҷомдода дар ин самт пешниҳод менамоем, ки дар асоси санади дахлдори қонунгузорӣ маҳдудияти синну соли истифодаи шабакаҳои иҷтимоӣ муқаррар гардида, пайваستшавӣ ба чунин шабакаҳо аз ҷониби шахрвандони то 14 сола ба пуррагӣ манъ ва барои шахрвандони 14-17 сола бо розигии хаттии волидайн ва ё шахсони онҳоро ивазкунанда амалӣ гардад. Бо дарназардошти ҳодисаҳои охир, ғайриқонунии гурӯҳҳои зидиҳуқуқӣ дар шабакаҳои иҷтимоӣ ва баҳогузориҳои хатарҳои эҳтимоли саривақт қабул гардидани чунин санад ба манфиат мебошад. Инчунин аз ҷониби мақомоти дахлдори давлатӣ дар доираи гурӯҳи корӣ лоиҳаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ҳифзи кӯдакон аз иттилооти барои саломатӣ ва рушди онҳо зараровар” ва лоиҳаи Қонуни Ҷумҳурии

Тоҷикистон “Дар бораи таъмини бехатарии шахрвандон дар шабакаи Интернет” таҳия ва пешниҳод гардад.

Дар вазъияти ташаннуҷи рӯзафзуни ҷомеаи ҷаҳонӣ, дигаргуншавии муносибатҳо ва афзалиятҳо нақши ҷавонон дар таҳкими давлатҳо, ташаккули фарҳанг ва дигар муқаддасоти миллӣ мубрам мегардад.

Зеро ҷавонон ҳамчун насли имрӯз, муҳофизии дастовардҳои фарҳангӣ ва интиқолдиҳандаи он барои наслҳои минбаъда баромад менамояд.

Инчунин фарҳанг василае муҳимтаринест, ки ҳамаи ҷавонро зери як ҷорабиниҳои хусусияти тарғиботӣ дошта ва муттаҳидкунандаи майлу шавқ ба ҳам меорад.

Вобаста ба муҳимияти масъала дар Ҷумҳурии Тоҷикистон якҷанд барномаҳои давлатӣ дар самти рушди иҷтимоии ҷавонон ва таҳкими ҳувияти миллӣ ва тарбияи ватандӯстии ҷавонон амал мекунад, ки тибқи самтҳои афзалиятноки ин барномаҳо вобаста ба тарбияи ватандӯстӣ, фарҳангдӯстӣ ва ахлоқи ҳамидаи ҷавонон ҷораҳои зарурӣ ва мақсаднок амалӣ карда мешаванд.

Бо назардошти хусусияти муттаҳидкунандаи доштани ҷорабиниҳои фарҳангӣ бо ташаббуси мақоми ваколатдори давлатӣ дар ин соҳа ва дигар мақомоти давлатии марказӣ ва маҳаллӣ симпозиуму форумҳо, фестивалу концертҳо, маҳфилҳои гуногуну шабҳои эҷодӣ, тамошоҳои осорхонаву маконҳои дигар таърихӣ бо фарогирии шумораи зиёди ҷавонони ҷумҳурӣ ташкил ва баргузор карда мешавад.

Дар вазъияти ҳассоси ҷомеаи ҷаҳонӣ ташаккул додани низоми тарбияи ҷавонон ва интиқоли роҳҳои миёнамуддати корбарӣ бо ин қишри ҷомеа муҳим мебошад, зеро Тоҷикистон аз лиҳози шумораи аҳолии ҷавон яке аз давлатҳои ҷавон ба ҳисоб меравад. Нерӯи асосии корӣ ва қувваи пешбарандаи ҷомеа низ ҷавонон мебошанд.

Фаъолият дар самти ҷавонон самти афзалиятноки сиёсати давлатӣ буда, амалигардонии ин сиёсат ба таври мунтазам дар маркази тавачҷӯҳи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дорад.

Пойдевори татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон бевосита Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мебошанд, ки тамоми иқдому ташаббусҳоро дар ин самт дастгирӣ ва амалӣ менамоянд.

Таъмини самаранокии татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ва нишондиҳандаҳои он омили баҳогузори пешрафти соҳа аст. Иштироки фаъоли ҷавонон дар рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ, мунтазам ҷалб намудани онҳо дар таҳия ва амалигардони барномаҳо, санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ ҳадафи муҳими Ҳукумати кишвар мебошад.

Ҳамзамон ҷиҳати васеъ намудани имконоти ҷавонон ва таъмини иштироки онҳо дар ҳаёти ҷомеа, имкони қабули қарор ва муайян намудани мавқеъ шароитҳои инфрасохтори он низ ба инобат гирифта шуда, дар сатҳи ҷумҳурӣ марказҳои ҷавонон таъсис дода шудаанд, ки бо иштироки васеи ҷавонон чорабиниҳои гуногун ва корҳои ғоиданоки ҷамъиятиро ташкил менамояд.

Барои таъмини ояндаи дурахшон, рушди соҳаҳо ва иҷрои ҳадафҳои стратегӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зарурати тарбия ва ташаккули ҷавонони босаводу равшанназар, дорои ҷаҳонбинии васеъ, истифодабарандаи дурусти техникаву технологияи иттилоотӣ ва мусаллаҳ бо донишҳои сиёсӣ ҷой дорад. Онҳо метавонанд барои ҳифзи истиқлолияти ваҳдати миллӣ талош намоянд.

«Дар ин раванд дар таҳкими заминаҳои сиёсӣ, иқтисодиву иҷтимоӣ ва фарҳангӣ саҳми ҷавонон калон мебошад, ки зарурати ташаккули идеологияи ягонаи миллиро тақозо менамояд. Асос ва ё заминаҳои асосии идеологияи миллиро бо дарназардошти таъмини рукҳои ҳуқуқии он метавонанд ғояҳо ва меъёрҳои конститусионӣ, ки аз ҷониби ҳамаи шаҳрвандони комилҳуқуқ қабул гардидаанд, ташкил диҳад»¹[1, с.66].

Вобаста ба ташаккули мафкураи миллӣ чунин нуқтаҳои муҳимро бояд ба инобат гирем:

---

¹ Ниг.: Миралиев Қ.А. Роҳнамо: идеологияи миллӣ ва ҷавонон. [Матн] / Қ. А. Миралиев. - Душанбе, 2016. – С.66.

-заминаи асосии мафкураи миллӣ аз пойдории сулҳ ва суботи сиёсӣ, ягонагиву муттаҳидӣ сарчашма гирифта, барои талқини тафаккури қавии сиёсӣ ва маънавии шаҳрвандон мусоидат мекунад;

-мафкураи миллӣ чиҳати таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, иқтисодии мудофиавӣ ва таъмини амнияти миллии давлат мусоидат менамояд. Ин мусоидат бо воситаи баланд гардидани ҳисси масъулиятшиносӣ дар адои рисолати шаҳрвандӣ, эҳсоси меҳандӯстӣ, сахми муносиб дар рушди Ватан ва ободии ҷомеа гузошта мешавад.

-мафкураи миллӣ барои арҷгузорӣ ба арзишҳои миллӣ, эҳтироми муқаддасоти давлатӣ, таъриху фарҳанг, меъёрҳои иҷтимоӣ ва анъанаву суннатҳои миллӣ мусоидат менамояд.

«Бояд қайд намоем, ки аз нуқтаи назари идеологӣ сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон аз низоми муносибатҳои дутарафаи судманд иборат буда, иқтисодии зехнӣ, раванӣ ва ҷисмонии шаҳрвандонро дар бар мегирад ва тадбирҳои давлатро барои рушди оянда ва манфиатҳои ҷомеа муҳофизат мекунад»¹[33, с.7].

Барои ба таври васеъ паҳн гардидани идеологияи миллӣ ва мустаҳкам гардидану таъмини рушди ин навъи идеология дар ҷомеа амалигардонии дуруст ва мақсадноки сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон метавонад мусоидат кунад.

Сиёсати давлатии ҷавонон системаи ягонаи тадбирҳои иҷтимоӣ иқтисодӣ, ташкилӣ, ҳуқуқӣ ва тарбиявӣ мебошад, ки аз ҷониби мақомоти ҳокимияти давлатӣ, ташкилоту муассисаҳо, сарфи назар аз шакли ташкилию ҳуқуқӣ ва моликият, иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон ва шаҳрвандон, бо мақсади таъмини таълиму тарбия, ташаккулу камолоти ҷавонон, ҳифзи ҳуқуқ ва истифодаи пурсамари иқтисодии онҳо ба манфиати ҷамъият таҳия ва татбиқ мегардад¹.

---

¹ Ниг.: Стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 // Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 4 октябри соли 2011, № 480. – С.7.

¹ Ниг.: Стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 // Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 4 октябри соли 2011, № 480. – С.7.

Ба андешаи мо сиёсати давлатӣ оид ба ҷавонон вобаста ба равандҳои гуногуни ҳам дохилӣ ва ҳам хориҷӣ муваҷҷуба бо таъмин ва таҳсилоти ҷавонон аст. Хусусан раванди ҷаҳонишавӣ, ки бо рақамикунонии ҳаёти ҳар як инсон дар руи замин марбут аст, таваҷҷуҳи дучанди давлату ҷомеа ро нисбати ҷавонон тақозо менамояд. Хусусияти асосии татбиқи сиёсати давлатӣ оид ба ҷавонон дар Тоҷикистон аз ҷиҳати асосӣ аст, ки Ҳукумати Тоҷикистон вобаста раванди ҷаҳонишавӣ ва рақамикунонии ҳаёти инсоният, муваҷҷуба ба ҳаёти ҷавонони тоҷик, раванди фаро гирифтани онҳо бо раванди таълиму тарбияи таваҷҷуҳи авлабиятдошта медиҳад. Хусусан ба масъалаи иҷтимоишавии ҷавонони тоҷик дар қаринаи ватандӯстӣ, эҳтироми арзишҳои миллий, баланд бардоштани сатҳи масъулиятшиносӣ таваҷҷуҳи махсус дода мешавад.

«Мақсад ва принсипҳои идеологияро, чун ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои ҷавонон, инкишофи маънавия, фарҳангӣ, иҷтимоӣ, ташкили имкониятҳои васеъ барои интиҳоби роҳи ҳаёт, иштироки бевоситаи ҷавонон дар раванди ташаккули татбиқи сиёсат ва ғайра фаро мегирад, ки ба воситаи ҷорабиниҳои гуногун аз ҷониби ташкилоти кор бо ҷавонон амалӣ гардонида мешаванд. Ин раванд инкишофи идеологии ҷавонро таъмин месозад ин муносибати иштироки онҳоро дар таҳкими идеологияи давлатӣ фаъол мегардонад. Қисми муҳими идеологияро иттилоот ташкил медиҳад, барои ҳамин ҳам соҳибмаълумот будани субъектҳои асосӣ худ натиҷаи идеология мебошад»¹ [33, с.14].

Ҳар як давлати муосири ҷомеаи ҷаҳонӣ новобаст аз мавқеаш дар низомии муносибатҳои байналмилалӣ соҳиби мафкураи давлатӣ мебошад. Мафкураи давлатӣ маҷмуаи маълумоти, арзишҳо ва андешаи миллий мебошад. Имрузҳои мо шоҳиди он ҳастем, ки гурӯҳҳои мухталифи экстремистӣ-динӣ ба ҷавонон дар минтақаи мо таваҷҷуҳ оварда, бо ин роҳ ҷавонони худноогоҳро ба сафҳои худ ҷалб кардан мехоҳанд. Маҳз мавҷудияти мафкураи миллий ва сиёсати давлатӣ оид ба ҷавонон ба давлатҳои миллий имконият медиҳанд, ки қишри ҷавони ҷомеаи худро аз

---

¹ Ниг.: Стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 // Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 4 октябри соли 2011, № 480. – С.14.

идеологияи тахрибкоронаи гуруҳҳои террористӣ ва экстремистони динӣ маҳфуз доранд. Дар ин қарина таъкид менамоем, ки Тоҷикистон сиёсати давлатии ҷавононро дар шароите амалӣ мекунад, ки дар яке аз ҳамсоҷишвар таҷаммуъи гуруҳҳои экстремистони динӣ ба назар мерасад, ки онҳо маҳз ҷавонони тоҷикро ҳадафи худ қарор додаанд. Ин дуҷум хусусияти муҳими татбиқи сиёсати давлатии кишвари бо оид ба ҷавонон мебошад. Дар ин рост, Тоҷикистон тавонист соҳиби як мафкураи миллӣ гардад, ки асоси онро андешаҳои фалсафӣ-сиёсии Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ташкил медиҳад ва он як унсури муҳими сиёсати давлатии ҷавононро дар кишвари мо аст. Яъне ин хусусияти сеюми татбиқи сиёсати давлатӣ оид ба ҷавонон дар Тоҷикистон мебошад.

«Яке аз василаҳои устувори ташвиқу тарғиби идеологияи ин ҳавасмандгардонии маънавӣ ба ҳисоб меравад, ки он дар доираи татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон тавассути дастгирии ҷавонони лаёқатманд ва ё истеъдодҳои ҷавон ба амал бароварда мешавад»¹[73, с.27].

Аз ин рӯ нақши мафкураи давлатӣ дар раванди иҷтимоишавии ҳар як фарди ҷомеа хеле бузург аст. Хусусан дар даврони ҷаҳонишавӣ, ки фазои иттилоотии ҷаҳонро бо ғояҳои ва ақидаҳои ғайрианъанавии ғарбӣ пур намудааст, маҳз мавҷудияти мафкураи давлатӣ ба ҷавонон имконияти ташаккул ёфтани дар руҳияи ватандӯстӣ медиҳад

«Бо таъмини иҷрои барномаҳои муҳталифи соҳавӣ, ба роҳ мондани ҷораҳо ҷиҳати дастгирии ҷавонони лаёқатманду босавод ва аз лиҳози идеологӣ устувор имкони тарбияи ҷавонон дар руҳияи баланди ватандӯстӣ ва муқаддасоти миллӣ дучанд мегардад. Таҷрибаи таҳлили вазъи психологӣ собит менамояд, ки дар ин маврид шахс худро ҳамчун фарди зарурӣ меҳисобад, масъулияти баландро эҳсос мекунад, садоқати зиёд пайдо мекунад ва ба ҷомеа ва давлат хубтару беҳтар хизмат мекунад»¹ [61, с.36].

---

¹ Ниг.: Миралиев Қ.А. Ҷавонон ва 20 соли истиқлолият. [Матн] / Қ. А. Миралиев. – Душанбе: САМТ, 2012. – С.27

¹ Ниг.: Джураев, К. К. Сборник нормативно-правовых актов в сфере реализации государственной молодежной политики в Таджикистане Сборник для органов по делам молодежи. [Текст] / К. К. Джураев, К. А. Миралиев. – Душанбе, 2011. – С.36.

Дар қисмати ташаккули мафкураи миллӣ дар ҷомеа ҷиҳати ташкил намудани ҷорабиниҳои мухталиф аз тарафи мақоми ваколатдори давлатӣ корҳои назаррас анҷом дода мешаванд, ки манбаҳои молиявии онҳо аз ҳисоби барномаҳои давлатии соҳавӣ таъмин мегардад.

Дар меҳвари фаъолият ва сиёсати иҷтимоии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаи таъминоти иҷтимоии ҷавонон ва дастгирии онҳо қарор дорад, ки вобаста ба ҳалли мушкилотҳои иҷтимоии ҷавонон, дастгирии ҷавонони ниёзманд, имконияташон маҳдуд, ҷабрдидагон, осебпазирон корҳои амалӣ анҷом медиҳад.

Бояд қайд намоем, ки дар марҳилаи эҳтиёҷмандӣ ҷавонон қобилияти дарки мафкураи миллӣ ва сиёсати давлатиро надошта, бештар бо руҳафтадагӣ гирифтور мешаванд ва ба осонӣ туъмаи гуруҳҳои манфиатҳои иртиқӣ мегарданд.

Бинобар ин амалигардонии ҷораҳо ҷиҳати рушди иҷтимоии ҷавонон барои таҳкими идеологияи миллӣ, ки ба мустаҳкамии идеологияи сиёсӣ замина мегузорад, василаи муҳим мебошад.

«Таъминоти иҷтимоӣ ва дастгирии ҷавонон асосан бо воситаи расонидани кӯмаки моддӣ, таъмин намудан бо манзили истиқоматӣ, ҳифзи саломатӣ ва мусоидат ба таъбириши ройгон ва дастрасӣ ба имтиёзҳо ва ин монанд мушкилиҳои иҷтимоӣ ба роҳ монда шудааст»¹ [74, с.36].

Бо дарёфти роҳи ҳалли мушкилотҳои ҷавонон ва ҳавасмандгардонии онҳо дар мафкураи онҳо заминаҳои тафаккури миллӣ ташаккул дода мешавад, ки устувории сиёсиро метавонад таъмин намояд.

Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон бо ташаккули мафкураи миллӣ дар байни ҷавонон пурра татбиқ карда мешавад. Ташаккули мафкураи миллӣ дар тарбияи сиёсӣ, рушди зеҳнияту маърифатнокии ҷавонон ва камолоти дурусти ҷавонон мусоидат менамояд, ки ин омилҳо низ мақсад ва ҳадафҳои сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон мебошанд.

---

¹ Ниг.: Миралиев Қ.А. Роҳнамо: идеологияи миллӣ ва ҷавонон. [Матн] / Қ. А. Миралиев. - Душанбе, 2016. – С.88

Дар робита ба таҳқиқоти анҷомдода вобаста ба хусусиятҳои ташаккули сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ва равандҳои амалисозии он дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин хулоса намудем:

– ҳар гуна сиёсати ҷавонон ба дарки ҷавонон ҳамчун як гурӯҳи мухтори иҷтимоию фарҳангӣ асос ёфтааст, ки нисбати меъёрҳо ва арзишҳои қонунии иҷтимоӣ масофаири нишон медиҳад;

– сиёсати ҷавонон, ки ба модели мутобиқшавандаи эволюсионӣ асос ёфтааст, имкон намедиҳад ки ақсуламали иҷтимоии ҷавонон комилан пешгӯи ва тақвияти самти танзими мавқеи иҷтимоӣ ва истифодаи усулҳо барои пешрафти рафтори дастовардии ҷавонон талаб карда шавад. Шакли равобити иҷтимоӣ-реактиви ҷавонон ҳангоми ба сиёсати ҷавонон додани хусусияти стратегӣ, мутобиқшавӣ ва пешрафта бартараф карда мешавад;

- рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ дар низоми сиёсӣ ва демократии ҷомеа зарур буда, иштироки ҷавонон дар шакли конструктивӣ ҷиҳати амалӣ намудани арзишҳо ва манфиатҳо ва инчунин манфиатҳои шахсии ҷавонон ва таъмини амалисозии онҳо мусоидат менамояд;

- субъектҳои татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон инҳоянд: шаҳрвандони ҷавони Тоҷикистон, мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон, мақомоти машваратии ҷавонон, ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ, дигар шахсони ҳуқуқӣ ва воқеӣ, ки дар татбиқи самтҳои сиёсати давлатии ҷавонон иштирок мекунанд.

1.2. Вижагиҳои татбиқи сиёсати ҷавонон дар низоми идораи сиёсии ҷомеаи Тоҷикистонӣ

Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи самтҳо ва шаклҳои гуногун татбиқ мегардад. Таваҷҷуҳи асосиро дар ҷомеаи муосир риояи ҳуқуқ ва таъмини низоми баҳисобгирии манфиатҳои онҳо ташкил менамояд. Барои ҷавонон ҳамаи навҳо ва шаклҳои ҳуқуқҳо муҳиманд. Мақомоти мухталифи идоракуниро зарур аст, ки ҳамаи онҳоро ба инобат гиранд ва дар самти амалӣ гардидани онҳо фаъолияти самаранок дошта бошанд.

Масъалаи татбики сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар шароити муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон дар санадҳои гуногуни меъёрии сиёсӣ ва ҳуқуқии сатҳи гуногун ифодаи худро пайдо намудаанд¹. Онҳоро дар маҷмӯъ чунин ифода намудан мумкин аст:

- мусоидат ба фаъолияти иқтисодӣ ва соҳибкории ҷавонон;
- дастгирии иҷтимоӣ ва соҳибкории ҷавонон;
- дастгирии давлатии оилаҳои ҷавон;
- дастгирии давлатии ҷавонони соҳибистеъдод;
- кӯмаки моддию молиявӣ ба ҷавонон ва хизматрасонии иҷтимоии онҳо;
- мусоидат ба ҳалли масъалаи манзил ва беҳтар кардани шароити зиндагии ҷавонон;
- тарбияи ҷавонон, аз ҷумла дар руҳияи худшиносии миллӣ, ватандӯстӣ, эҳтиром ба рамзҳои давлатӣ, масъулияти шаҳрвандӣ, таъмини иштироқи онҳо дар рушди фарҳанги миллӣ ва забони давлатӣ;
- кафолати таҳсили роғони ҷавонон дар муассисаҳои таҳсилоти умумии асосӣ ва махсуси давлатӣ;
- кафолати таъминоти шахсони یتиму бепарастор, бо ҷои кор таъмин кардани онҳо;
- дастгирии давлатии таҳсили ҷавонон дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва таҳсилоти касбӣ;
- мусоидат ба шуғли мутахассисони ҷавон;
- риояи кафолати ҳуқуқҳои ҷавонон ба таҳсил, ба меҳнат, интиҳоби касбу кор ва ҳимояи иҷтимоӣ;
- таъмини шароити мусоид ба ҳамкориҳои байналмилалӣ ҷавонон, иштироқи онҳо дар ҳаракатҳои иҷтимоии байналхалқӣ;
- фароҳам овардани шароити мусоид ба ташаккул ва рушди иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон ва фаъолияти самараноки онҳо;

---

¹ Ниг.: Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн]. –Душанбе: Ганҷ, 2016; Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон» [Матн] // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28. 06. 2011, №716.

- таъмини иштироки ҷавонон дар рушди ҷомеа ва масъалаҳои муҳими давлатӣ аз ҷумла, сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ;
- таъмини шароит барои фароғат ва истироҳати ҷавонон;
- ташаккули фаъолияти волонтерии ҷавонон, мусоидат ба фаъолнокии ҷавонон дар беҳдошти вазъи иҷтимоӣ ва дастгирии давлатии онҳо;
- пешгирии ҳодисаҳои номатлуби иҷтимоӣ, нашъамандӣ, майзадагӣ ва шомилшавии онҳо ба ҳизбу ҳаракатҳои ифротӣ;
- ҷалби ҷавонон ба ҳаёти солиму созанда ва таъмини фаъолнокии онҳо дар ҷомеа.

Асоси татбиқи сиёсати давлатии ҷавонро барномаҳои давлатии ҷавонон ташкил медиҳанд, ки аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо назардошти самтҳои асосии сиёсати давлатии ҷавонон тасдиқ карда мешаванд.

Аммо тавачҷуҳи моро бештар ҳуқуқи манфиатҳо ва дархостҳои сиёсии ҷавонон ташкил менамоянд. Дар ниҳояти қор, масъала дар бораи ба идоракунии ҷомеа, аз ҷумла идораи раванду ҳодисаҳои ҳаёти сиёсӣ ҷалб намудани ҷавонон меравад. Ҷавонон бояд имконияти воқеӣ дошта бошанд, ки ба вазифаҳои гуногуни ҳокимияти давлатӣ интихоб гарданд ва дар интихоби чунин мақомот ва вазифаҳо иштироки бевосита дошта бошанд. Муҳим он аст, ки пазируфтани пешниҳодҳои ҷавонон то чӣ андоза метавонад, аз ҷониби ҷомеа ва аҳли зиёи кишвар қабул карда шавад.

Татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон инъикоси худро бештар дар нигоштаҳои осории Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон пайдо намудаанд. Президенти мухтарам дар Паёмҳои ҳамасолаи худ ба масъалаи ҷавонон ва махсусан, вобаста ба мавқеи онҳо дар низоми муносибатҳои ҷамъиятӣ ва рушди давлатдорӣ миллӣ тавачҷуҳи хосса дода мешавад.

«Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон вобаста ба рисолат ва мавқеи ҷамъиятии ҷавонон соли 2019 дар паёмашон ба Маҷлиси олии кишвар ибрози андеша намуда, таъкид доштанд, ки

«чавонони мо давомдихандагони кору фаъолияти насли калонсол, нерӯи тавоно ва иқтидори воқеии пешрафти чома, хулоса, ояндаи давлат буда, фароҳам овардани шароити мусоид барои фаъолияти онҳо минбаъд низ ҳамчун яке аз масъалаҳои муҳимтарини сиёсати Ҳукумат боқӣ мемонад»¹[29, 12].

«Дар таҷрибаи давлатҳое, ки низоми демократӣ доранд, ироаи паём ва пешниҳоди дурнамои самтҳои ҳаёти давлатӣ аз ҷониби роҳбари давлат, яъне шахси аввали сиёсати кишвар хусусияти анъанавӣ касб намудааст. Ин навъи ироаи паём одатан дар давлатҳои демократии классикӣ яъне шакли идоракунии ҷумҳурии президентӣ, парлумонӣ ва монархияи конституционӣ (ҳуқуқи монарх, ҳокими мутлақ бо Конститутсия маҳдуд карда мешавад) дида мешавад»² [85, с.3].

Таҳқиқ муайян намуд, ки ин навъи пешбурди сиёсат дар идоракунии давлатӣ падидаи нав набуда, таърихи дароз дорад ва дар давлатҳои муттараққии ҷаҳон амалӣ карда мешавад.

Дар мисоли «нутқи тахтии» шоҳ дар ҷаласаи Парлумон дар Англияи асрҳои XIII, дар назди сенаторони Конгресс суҳанронии Президенти ИМА (1790) яъне оғоз аз таъсиси давлат, Паёми Котиби генералии хизб ба Шурои Олии Иттиҳод дар Иттиҳоди Шӯравӣ ва паёмҳои роҳбарони давлатҳое, ки бо аз байн рафтани Иттиҳоди Шӯравӣ соҳибистиклол гардиданд ва ба вакилони мақомоти қонунгузори давлатҳои худ паёмҳо ироа ва пешниҳод менамоянд.

«Чунончӣ таҷрибаи ироаи паём дар аксарияти давлатҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил аз ҷониби сарварони ин давлатҳо аз соли 1994 оғоз гардидаанд. Масалан: Президенти Федератсияи Россия, президентони Украина, Белорусия, Озарбойҷон, Тоҷикистон, Гурҷистон, Арманистон, Қазоқистон, Қирғизистон, Ўзбекистон ва ғайраҳо аз ҳамон сол то ба имрӯз

---

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ, 26.12.2019 [Манбаи электронӣ]. URL: <http://president.tj/node/21975> (санаи мурочиат: 24.02.2020)

² Ниг.: Набиев В., Сабуров Х., Шарипов Ш. Паём ва рисолати созандаи он. [Матн] / В.Набиев, Х.Сабуров, Ш. Шарипов. – Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 3.

ба вобаста ба самтҳои дохилӣ ва хориҷии кишвар паём ироа менамоянд»¹[143, с.184].

«Дар меъёрҳои ҳуқуқии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун санади олии қонунгузор ироаи Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии кишвар мустаҳкам карда шудааст. Дар асоси банди 1-и моддаи 69-и боби чаҳоруми Конститутсияи амалкунанда, ки «Президент» унвон карда шудааст, ба салоҳияти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудани самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ вогузор гардидааст. Ҳамзамон тибқи моддаи 70-и Конститутсия Президент дар доираи салоҳияти худ дар бораи вазъи кишвар дар ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон пешниҳод менамояд»²[13, с.42-45].

Дар робита ба ин меъёрҳои ҳуқуқӣ ва талаботи қонунгузори кишвар метавонем, зикр намоем, ки ироаи ҳамасолаи Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон заминаи қонунӣ дорад ва ҳамзамон, дар доираи салоҳиятҳои конститутсионии Президенти давлат амалӣ карда мешавад.

Таҳлили матнҳои паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оғоз аз соли 2000 то ба имрӯз собит менамоянд, ки дар ҳар як паёми солона марҳилаи муайяни инкишофи давлат тарҳрезӣ гардида, дар он ҳадафҳои асосӣ ва барномаҳои мушаххасгардидаи ояндаи наздик, миёнамуҳлат, инчунин перспективаи рушди устувору бонизомии давлату ҷомеаи алоҳида, ба таври таҳлилӣ ва возеҳу равшан баён гардидаанд.

Зимни ироа гардидани Паём тамоми ҷанбаҳои функсияи давлат, ки иборат аз самтҳои дохилӣ ва хориҷӣ мебошанд пурра таҳлил карда шуда, ҷиҳати таҳкими соҳаҳо ва баланд бардоштани иқтисодии давлат тибқи нишондиҳандаҳои омории тамоми соҳаҳо қадамҳои минбаъдаи рушд ва

---

¹ Ниг.: Саидов Ш. Паём: таърихи пайдоиш ва аҳамияти сиёсии он [Матн] / Ш. Саидов // Паёми ормонҳои миллат. Мавод аз Конфронси илмӣ-назариявии вилояти «Паёми Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва рушди Тоҷикистони соҳибистиклол». – Хучанд, 2017. – С. 184.

² Ниг.: Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Матн]. – Душанбе: Ганҷ, 2016. – С. 42-45.

самтҳои афзалиятноки соҳаҳо муайян карда шуда, нақшаи таъмини иҷрои он тасдиқ ва сифатнокии амалисозии он назорат карда мешавад.

Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистонро метавонем ҳамчун як ҳуҷҷати мукаммали таҳлилии сиёсӣ ва стратегӣ баҳогузорӣ намоем. Зеро, аз рӯи ин ҳуҷҷат метавонем вазъи воқеии самтҳои сиёсати давлатӣ дар дохил ва хориҷи кишварро таҳлил намуда, дастоварду мушкилотҳои онҳоро муайян намоем ва инчунин ҷиҳати беҳбудии вазъ ва баланд гардидани натиҷаҳои соҳавӣ ба дурнамои пешниҳонамудаи паёми мазкур таъия намоем.

Олимону мутахассисон ва коршиносони масоили сиёсӣ паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистонро ҳамчун стратегияи рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намуда, аҳамияти онро дар ташаккули афкори сиёсӣ ва заминаҳои устувори давлатдорӣ муосир муҳим арзёбӣ кардаанд.

Инчунин дар ин ҳуҷҷати стратегӣ ва муҳими давлатӣ тамоми нишондиҳандаҳои асосии давлат ва ҷомеа муайян карда мешаванд, ки аҳамияти дигари ин ҳуҷҷатро нишон медиҳад. Дар паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон самтҳои рушди минбаъдаи давлат ва ҷомеа муайян карда мешаванд; идомаи мантиқии сиёсати давлат инъикос мегардад; самтҳои афзалиятноки фаъолияти мақомоти давлатӣ муайян карда мешаванд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар заминаи устуворсозии пояҳои ҳокимияти конститусионӣ фаъолияти худро дар тамоми самтҳо ба роҳ монда, бо бартараф намудани оқибатҳои ҷанги таҳмилии шахрвандӣ ва таъмини ваҳдату ягонагӣ, суботи сиёсӣ инчунин ислоҳоти иқтисодиро шуруъ намуд. Бо гузашти солҳо дар натиҷаи таъмини рушди устувори иқтисодӣ имрӯз Тоҷикистон ҳамчун давлати ташаббускор ва ба таври динамикӣ рушдкунанда дар байни давлатҳои ҷаҳон муаррифӣ ёфтааст.

«Дар паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии кишвар марҳилаҳои таърихӣ рушди кишвар баён дошта шудаанд, аз қабилӣ ба имзо расидани Созишномаи умумии

истикрори сулҳ ва ризоияти миллӣ санаи 27- уми июни соли 1997, вобаста ба арконҳои Ваҳдати миллӣ, таъмину таҳкими сулҳу субот ва амнияти оромӣ дар ҷомеа, инчунин масъалаҳои калидии сиёсӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ мебошанд»¹» [127, с. 302].

Дар паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар баробари самтҳои дохилӣ инчунини самтҳои афзалиятноки сиёсати хориҷӣ, ҳамкории байналмилалӣ, муносибатҳои байналмилалии сиёсӣ, ҳамкории стратегӣ, вазъи имрӯза ва дурнамои ин ҳамкороҳо ва муносибатҳои сиёсӣ таҳлил карда мешаванд.

Бахусус масъалаҳои марбут ба ҳолат ва рушди иқтисодиёт, вазъи иҷтимоии ҷомеа, соҳаҳои маориф; илм, маънавиёт; таълиму тарбия; тандурустӣ; варзиш; масъалаҳои оила, занон, ҷавонон; беҳтар кардани сатҳи зиндагӣ ва некуаҳволии мардум; таҳкими иқтисодии муҳофизатии мамлакат, амният ва субот дар ҷомеа; мубориза алайҳи қонуншиканӣ, терроризм, экстремизм ва дигар таҳдидҳои замони муосир дар паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун масъалаҳои меҳварӣ ва ҳалталаб таҳлил ва дурнамои ин соҳаҳо вобаста ба рушди давлат ва талаботи ҷомеа муайян карда шудааст.

Дар иртибот ба ин метавонем қайд намоем, ки паёмҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҷассумкунандаи вазъи воқеии давлат буда, мазмун ва моҳияти баланди стратегӣ доранд.

Омузиш ва таҳқиқи тамоми матнҳои паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намуданд, ки дар ҳар як паём тавачҷуҳи Роҳбари давлат ба масъалаи ҷавонон ва сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон равона карда шудааст.

---

¹ Ниг.: Паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун сарчашмаи ташаккули ҷаҳонбинии фалсафӣ-сиёсии ҷавонон. [Матн] // Идоракунии давлатӣ. – Душанбе: Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2023. –С. 302.

«Ҳанӯз соли 2000 зимни ироаи паёмашон ба Маҷлиси Олӣ дар робита ба ҷавоникунонии ҳайати парлумони кишвар таъкид менамоянд: ки дар айни ҳол ҳузури ҷавононро дар кори Парламент хотирнишон кардан бамаврид аст. Зеро ҷавонон вориси ояндаи роҳу равиши ҷомеаи демократӣ ва мақомоти олии қонунгузори мамлакат мебошанд»¹[28, с.9].

Инчунин ба масъалаи иштироки амалии ҷавонон ва таъминии фаъолнокии онҳо дар муносибатҳои сиёсӣ, ҳамкориҳои байналмилалӣ, соҳаҳои иҷтимоиву иқтисодӣ тавачҷуҳ намуда, масъалаҳои мазкурро ҳамчун вазифаҳои муҳим дар замони соҳибистиклолӣ арзёбӣ мекунанд.

Бо таҳлили сиёсати хориҷӣ Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таъкид менамоянд, ки дар барқарории сулҳу субот ва истиқрори миллӣ нақши ҷомеаи ҷаҳонӣ калон мебошад, баҳусус саҳми Созмони Милали Муттаҳид, Созмони Амнияту Ҳамкорӣ дар Аврупо ва намояндагону нозирони онҳоро, ки ҳамкорӣ ва барои расидагӣ ба сулҳи комил дастгирӣ ва пойдории ягонагиро тарафдорӣ намуданд.

Пазируфтани давлати тозаистиклоли тоҷикон ва эътирофи он аз ҷониби СММ баҳусус ҳамчун давлати демократӣ, ҳуқуқбунёд ва мустақилу соҳибхитиёр дар ҳамон давраи ҳассос бениҳоят муҳим буд, ки он амалӣ гардид ва ҳамкориҳои байнамилалӣ бо давлати ҷавон ба роҳ монда шуд.

«Дар паёмашон соли 2000-ум Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон қайд менамоянд, ки дар баробари саъю кӯшиши СММ ба раванди истиқрори сулҳ дар Тоҷикистон 8 кишвари дӯст иштирок ва мусоидат намуданд, ки як иддаи онҳо, масалан Россия ва кишварҳои қафили сулҳи тоҷикон Ўзбекистон, Қазоқистон, Қирғизистон, Туркменистон, Эрон,

---

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. – Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 9.

Покистон ва Афғонистон дар ин раванд саҳми арзандаи худро гузоштанд»¹ [28, с.10].

«Ҳамзамон қайд менамоянд, ки дар баробари ҳайати нозирони СММ саҳми Комиссари Олии он оид ба гурезагон ва Фонди байналхалқии кӯдакон дар истиқрори сулҳу оштии миллӣ низ калон буда, тадбирирандешии мутақобилан судманд боиси ба эътидол овардани вазъи сиёсӣ, муътадили иқтисодиёт, бозгашти гурезаҳо ба Ватан, дастрасӣ ба кӯмаки башардӯстона гардид»² [28, 10].

«Дар робита ба қайди саҳмгузори хориҷӣ дар таъмини сулҳу ягонагӣ ва суботи сиёсӣ инчунин дар паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба иҷрои Барномаи тараққиёти СММ дар рафъи низоъ ва амалӣ гардонидани барномаҳои инкишофи иқтисодиву иҷтимоии кишвар таъкид карда мешавад. Дар маҷмӯъ бо таъкиди тамоми ҳамкориҳо Роҳбари давлат бори дигар тасдиқ менамоянд, ки ҳамкориҳои гуногунсамти Ҳукумати Тоҷикистон бо созмонҳои миёнарав ва пеш аз ҳама бо СММ, ҳайати нозирони он чиҳати ҳарчӣ зудтар ноил гардидан ба сулҳу омодагӣ ва ризоияти миллӣ таҷрибаи муҳими истиқрори сулҳ дар минтақаи даргир арзёбӣ гардид. Дар робита ба ин таъкидҳо инчунин зарурати омӯхтани онҳо, таблиғу ташвиқ ва вусъат додани таҷрибаи мазкурро ба ҷавонони ҷумҳурӣ дар мурочиаташон қайд намуданд»¹ [28, с.10].

Бо баробари таҳлил ва натиҷагирии самти сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон Президенти кишвар ба вижагиҳои он таваҷҷуҳ намуда, масъалаҳои муҳими татбиқи сиёсати хориҷиро қайд намуданд. «Аз ҷумла, таъкид карда мешавад, ки солҳои охир татбиқи сиёсати

---

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С.10.

² Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 10.

¹ Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 10.

хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон мақсаднок ба роҳ монда шуда, асосан ҷиҳати таҳкими ошти миллӣ, тақвияти муносибатҳои дӯстиву ҳамсоғӣ ва таъмини шарикӣ байналмилалӣ бо давлатҳои хориҷа равона карда шудааст»¹[1, с.9].

Дар Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон инчунин таъмини иҷрои барномаҳои ислоҳоти иқтисодӣ таҳлил гардида, ҳадаф ва амалигардонии ин барномаҳо асосан ҷиҳати беҳбудии шароити иқтисодии давлат, рушди соҳаҳои кишоварзӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва ҳалли масъалаҳои хусусигардонӣ муайян карда шудааст. Дар робита ба рушди соҳаи иқтисодӣ ҳамзамон, ба соҳаи саноати кишвар низ тавачҷуҳ карда шуда, таъкид гардида буд, ки барои таъмини зиндагии шоистаи аҳоли бо истифодаи таҷрибаи амалии давлатҳои тараққиёфта бояд соҳаи саноати Тоҷикистон низ равнақ дода шавад. Зеро, рушди соҳаи саноат ва таъмини ин соҳа бо технологияи замонавӣ ва мутахассисон замина барои баланд гардидани шароити зиндагии аҳоли, рушди зеҳнии насли ҷавон ва баланд гардидани сатҳи маънавиёти ҷомеа мегардад.

Дар робита ба ин, аҳамияти таҳлили ҷавонон дар макотиби олӣ ва махсуси соҳаҳои саноатии дохил ва хориҷи кишвар, аз ҷиҳати мутахассисони миллӣ таъмин кардани соҳаи саноат хело муфид мебошад. Дар иртибот ба ин, фароҳам овардани имкониятҳо барои ҷалби ҷавонон ба фаъолияти соҳибкорӣ саноатӣ, таҳияи лоиҳаҳои соҳибкорӣ дар соҳаи саноат мутобик ба талаботи ҷомеа имрӯза ва барои амалисозии онҳо ҷалби сармояи дохилӣ ва хориҷӣ вазифаи аввалиндараҷаи Ҳукумати кишвар мебошад.

---

¹ Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 9.

«Ҳаёти сиёсии кишвар бо назардошти таъмини сулҳи комил дар Тоҷикистон идома дода шуда, чорабиниҳои мухталиф ҷиҳати демократикунонии ҷомеа амалӣ карда шуданд»¹[28, с.9].

«Яке аз масъалаҳои актуалӣ, ки дар Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди таҳлил ва вазифагузорӣ қарор гирифтанд, ин омодагии кадрҳои замони нав ва мутобиқ ба талаботи бозори меҳнати ҷомеаи ҷаҳонӣ мебошанд. Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ниёзмандии давлатро ба мутахассисони соҳаҳои саноат, нафту газ, бонку молия, алоқа, авиатсия, туннелсозӣ, техникаи электронӣ баён намуда, таъкид доштанд, ки солҳои истиқлолият як чизро пурра собит намуд, ки кадрҳои миллӣ аз ӯҳдаи ҳама гуна вазифаи масъулиятнок мебароянд ва ба нафъи халқу Ватан софдилона хизмат менамоянд»²[28, с.16].

Дар Паёми ироанамудаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии мамлакат дар соли 2000 дар самти ҷавонон алоҳида масъалагузорӣ карда шуда, ҳамзамон яке аз мушкилоти мубрами соҳа-масъалаи таъмини ҷавонон бо ҷойи кори доимӣ муайян гардид. Президенти кишвар дар умум ба масъалаи шуғлнокии аҳоли тавачҷух намуда, вазъияти мавҷуда ва роҳи ҳалли онро вазифаи муҳими Ҳукумат арзёбӣ намуданд ва яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон будани таъмини шуғлнокиро ишора карданд.

«Хусусиятҳои бекориро дар Тоҷикистон таҳлил карда, Президенти кишвар онро дар мавҷудияти зиддият-ҷойҳои корӣ ҳастанд, вале одамон бо сабабҳои гуногун, аз ҷумла кам будани музди меҳнат, инчунин чандон мувофиқи талаб набудани фаъолияти хадамоти шуғли аҳоли дар маҳалҳо аз меҳнат барканор мондаанд, мушаххас намуданд»¹[28, с.16].

---

¹ Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. –С. 9.

² Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. –С.16.

¹ Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. –С.16.

Яке аз муҳимтарин чанбаҳои сиёсати ҷавонони Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмини имкониятҳои рушд ва таҳсили ҷавонон дар дохил ва хориҷи кишвар мебошад. Масъалаи мазкурро мавриди диққати махсус намуда, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соли 2000 дар паёмашон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи марҳилаи дуҷуми ислоҳоти соҳаи маориф шарҳ онро доданд. Пеш аз ҳама таъкид гардид, ки бояд тамоми монеаҳои расидан ба таҳсилоти хатмии 9–солаи духтарон бартараф карда шавад¹.

Инчунин вазифа гузошта шуд, ки сифати маълумот бояд меъёри асосии ислоҳот бошад. Ислоҳоти соҳаи маориф ба дигаргунсозии система ва мундариҷаи тайёр кардани муаллимон ниёзманд аст. Бояд теъдоди хонандагон, шумораи мактабҳои олии ва баланд бардоштани сифати маълумот, беҳсозии мактабҳои олии дар Тоҷикистон аз самтҳои асосии ин ислоҳот муайян карда шавад. Президенти кишвар сатҳу сифати таълимро дар назар дошта чунин афзуданд: «Ҳамкориҳои байналхалқӣ дар соҳаи маориф дар асоси шартномаву қарордодҳо оид ба табодули донишҷӯён бо кишварҳои дигар чандон хуб ба роҳ монда нашудааст». Шумораи ҳамагӣ 600 нафар ҷавонписарону духтарон аз Тоҷикистон бо истифодаи грантҳо ва стипендияҳои пешниҳодгардида дар Россия, Чехия, Америка, Хитой, Англия, Олмон, Австрия, Швейтсария, Франсия ва ғайраҳо таҳсилкунандаро хеле нокифоя номида, ин шумораро барои инкишофи соҳаҳои электроника, навовариҳои технологияи муосир ва кашфиёте, ки пешрафти мамлакатро мувофиқи талаботи замони таъмин карда тавонад хеле ночиз шуморид¹.

Дар шароити имрӯза ислоҳоти куллии сохтор ва низоми идоракунии илм ва муассисаҳои илмӣ ҷумҳурӣ ногузир ва амри воқеӣ гардидааст. Ин чораҳои бевосита ба татбиқи сиёсати байналхалқии ҷавонон дахл

---

¹Ниг.: Галлямова Д.И. Формирование ценностных ориентаций молодежи средствами общественно-государственной политики в контексте теории человеческого капитала. [Текст] /Д.И. Галлямова // Вестник Поволжского института управления. – 2016. – №1(52). –С.85.

¹Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С.23.

дошта, аз онҳо фаъолияти бештарро дар роҳи аз бар кардани донишҳои муосиру пешқадам дар дохил ва хориҷи кишвар, харҷи бештар кӯшиш кардан ҷихати аз худ намудани электроника, навоариҳои технологияи муосир ва кашфиёте, ки пешрафти мамлакатро дар соҳаҳои муосири илму техника ва технологияҳо таъмин менамояд. Ин вазифа бояд яке аз самтҳои асосии мақомоти марбут бошад. Айни замон таъкид гардид, ки ҷавонони барои таҳсил ба хориҷи кишвар сафарбаршуда бояд арзишҳои миллӣ ва сарватҳои маънавии халқи тоҷикро фаро гирифта бошанд, то ин ки бо ифтихори миллӣ, худогоҳӣ ва худшиносии миллӣ, ифтихори ватандорӣ ва эҳтироми ҳамдигар мусаллаҳ буда, минбаъд барои таъмини истиқлолияти фарҳанги мамлакат мусоидат намоянд.

«Президенти кишвар нақши созандаи фарҳангро дар муқовимат ба фишорҳои иттилоотии беруна таъкид карда афзуданд, ки яке аз бузургтарин дастовардҳои давраи истиқлолият ин ба қувваи пешбарандаи ҷомеа табдил ёфтани тафаккури давлатдорӣ, эътимоди умумихалқӣ оид ба пойдеории давлати миллӣ, тараққиёти устувори сиёсӣ ва иқтисодӣ ва фарҳангии кишвар мебошад»¹[28, 23].

Ин асосҳои маънавию пеш аз ҳама дар фазои маънавии ҷавонон мустақкам намуданро таъкид карда, чунин хидоят намуданд: «Рушду нумӯи ҳамаи соҳаҳои фаъолияти эҷодӣ, аз ҷумла адабиёт, театр, мусиқӣ, рассомӣ ва ғайра омили муҳимтарини ташаккули афкори созандаву бунёдкорона, хулоса, асоси пешрафти шуури ҷамъиятӣ ба ҳисоб меравад»²[28, с.24].

Соли 2003 дар Паёми навбатии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олӣ (4-уми апрел) пеш аз ҳама ба зарурати муқовимати шадид ба чунин зухуроти номатлуб монанди таъсиси гуруҳҳои ифротгаро ва ҷаҳолат суҳан рафта, барои ин барҳам додани нодориву

---

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 23.

² Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 24.

кашшоқиро ҳадафи кори давлат муайян карда шуд. Ба ҷавонон, ки ба синну соли коргарӣ расидаанд, мурочиат карда, нисбати онҳо даъвати фаъолона амал кардан барои рафъи камбизоатӣ дар кишвар карда шуд. Дар ин Паём Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон аз таҷрибаи таҳлилҳои СММ дар мавриди имконияти ҳалли мушкилот аз лиҳози технологӣ хабар дода, изҳор намуданд, ки ҳамаи онҳо ислоҳшавандаанд.

Коршиносони СММ қатъӣ талаб менамоянд, ки дар ҳалли мушкилотҳои ҷомеаи ҷаҳонӣ ҳамоҳангсозии фаъолияти муштаракӣ ҷомеаи ҷаҳонӣ ба роҳ монда шавад.

Оид ба истифода аз таҷрибаи прагматикии давлатҳои пешрафта сухан карда, Пешвои миллат чунин шарҳ доданд, ки прагматизм маънии дақиқан мувофиқ гардонидани самтҳои асосии сиёсати хориҷӣ бо манфиатҳои миллии кишвар, ҳимояи фаъоли онҳо дар арсаи байналхалқӣ ва бо ёрии омилҳои берунӣ мусоидат намудан ба ҳалли проблемаҳои байналхалқӣ мебошад. Бинобар ин Концепсияи сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар асоси нишондодҳои Паёми соли 2015 ба Маҷлиси Олии кишвар таҳия ва қабул гардид, заминаи хуби ҳуқуқии рушди ин тарзи маъмурияти давлат ва ҷомеа ба ҳисоб меравад¹.

Дар Паёми мазкур дар мавриди Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон сухан карда, оид ба ташаккул додани ҷомеаи шахрвандӣ ибрози андеша намуданд. «Мафҳуми истилоҳи ҷомеаи шахрвандиро шарҳ дода, Сарвари давлат таъкид карданд, ки дар давлати ҳуқуқбунёд фаъолияти ҷомеаи шахрвандӣ низ ба роҳ монда мешаванд, онҳо мазмуну мундариҷаи ҳамдигарро пурраву комил месозанд ва раванқ меёбанд»² [28,с.86]. Танҳо одамони озод соҳибмулк соҳибихтиёр метавонанд ҷомеаро ташкил диҳанд, ки онро метавон ҷомеаи шахрвандӣ номид.

---

¹ Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] // Паём ва рисолати созандаи он. – Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 86

² Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] // Паём ва рисолати созандаи он. – Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 95.

Дар чунин шакл асосан муносибатҳои ғайридавлативу ғайрисиёсӣ ва муносибатҳои гуруҳи алоҳидаи шахсони озод ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар назар дошта мешавад.

Барои ин умумияти сатҳи баланд ва мукаммали инсонҳоро ташаккул додан зарурати рушди иттиҳодияҳои ҷамъиятии шаҳрвандон дар асосҳои қонунӣ зарур аст¹.

Дар Паёми соли 2004 (30-уми апрел) волоияти қонун, интизом ва масъулият бо мафҳуми демократия пайванд дода шуда, асосҳои онро риояи интизومي қатъии иҷроия вобаста карда шуд.

«Ҳадафи муҳими ҷомеа шаҳрвандӣ ин таъмини фарҳанги сиёсӣ, фарҳангӣ сулҳ, фарҳанги созандагӣ, фарҳангии инсондӯстӣ ва таҳаммулпазирӣ, фарҳанги таъмини волоияти қонун, арзиши олий эътироф намудани ҳуқуқи озодиҳои инсон ва дар маҷмӯъ ташаккули фарҳанги демократия мебошад»¹[28, с.96].

Дар соҳаи муносибатҳои байналхалқӣ мақоми нави геополитикӣ ва геостратегии Осиёи Марказӣ таъкид гардида, мақсад ва манфиатҳои давлатҳои бузург дар атрофи он, диққати кишварҳои Авруосиёро ҷалб кардани захираҳои табииву шабакаҳои коммуникатсионии минтақа мавриди андеша қарор гирифт. Дар заминаи дурнамои рушди минтақа пешгӯӣ карда шуд, ки ҳодисаҳои марбут бо Осиёи Марказӣ дар ибтидои асри XXI омилӣ муайянкунандаи моҳияти муносибатҳои байналхалқӣ мегардад.

Дар ин паёмашон Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон махсус баён медоранд, ки бо натиҷагирӣ фаъолияти мақомоти давлатӣ дар даврони соҳибистиклолӣ ҷиҳати баланд бардоштани мавқеъ ва нуфузи давлатамон дар сатҳи байналмилалӣ тадбирҳои зиёд амалӣ карда шудааст. «Вале аз миёни ҳама қорҳои анҷомдода ва қомеъҳои

---

¹Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 96.

¹ Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 112.

бадастовардаамон дар ин давра меҳоҳам оромии ҷомеа, сулҳу суботи сиёсӣ ва сарҷамъии мардумамонро махсус таъкид намоям. Сулҳу оромӣ ва суботи сиёсӣ дар ҳақиқат неъматӣ бузург аст ва ба қадри он расидан барои ҳар як шахси бонангу номус ва худшиносу худогоҳи миллат фарз мебошад»¹[28,с.126].

Вазифаи асосии сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ин дар асл тарбия кардани ҷавонони ватандӯсту меҳанпарвар, дорандаи тафаккури солим ва мустақил дар қабули қарорҳо мебошад.

«Имруз мо шоҳиди он ҳастем, ки гурӯҳҳои террористӣ бештар бо ҷавонон сарукор дорад. Ҷавонон аз нигоҳи сиёсӣ ва идеологӣ як бахши фаъол ва қобили меҳнати ҷомеа мебошанд, ки нақши мусбати онҳо дар ҳаёти сиёсӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва маънавӣ яке аз омилҳои муҳими рушди ҷомеа мебошад. Ҷавонон нерӯи пуриқтидор, созанда, пешбарандаи ҷомеа ва ояндаи давлат мебошанд. Ба ин хотир Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мӯҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соли 2017-ро “Соли ҷавонон” эълон карданд. Зарурати таваҷҷуҳи ҷомеаи тамаддунсози тоҷик ба масъалаҳои сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ҷой дошта, дар робита ба муҳимияти масъала бояд корҳои табиғотӣ дар минтақаҳои осебпазири кишвар ва барои гурӯҳҳои осебпазир роҳандозӣ карда шаванд»¹[132, с.91].

Дар эълонномаи СММ дар мавриди сиёсати давлатии ҷавонон диққати махсус додан ба ниҳоди оила таъкид мегардад. Дар он гуфта мешавад, ки дар сиёсати пешгирӣ аз моилшавии ҷавонон ба зухуроти номатлуб бояд пеш аз ҳама дар ниҳоди оила сурат гирад, зеро он хурдтарин ва асоситарин қисми ҷомеа буда, давлатҳо ба мустаҳкамшавии ниҳоди оила, барномаву нақшаҳои ҷавонон бояд аҳаммияти аввалиндараҷа ва маблағгузори зарурӣ диҳанд.

---

¹ Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. – Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 126.

¹ Ниг.: Ҳайдаров Р.Ҷ. Роҳҳои пешгирӣ намудани раванди ҷалби ҷавонон ба ҳаракатҳои ифротгароии динӣ: ҷанбаи иҷтимоӣ-сиёсӣ (дар ҳаммуаллифӣ) [Матн] /Р.Ҷ. Ҳайдаров // Ахбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳукуки ба номи А.Баҳоваддинови АИ ҶТ. №2, 2018. – С. 91.

Паёми соли 2006, ки 20-уми апрел ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ироа гардид, ба санаи муҳими таърихӣ- понздаҳумин солгарди истиқлолияти кишвар бахшида шуда буд. Дар он таъкид гардид, ки Тоҷикистондар эътироф ва эҳтироми меъёрҳои аз ҷониби умум пазируфташудаи ҳуқуқи байналхалқӣ, ки онҳоро аввалин маротиба дар таърихи давлати соҳибистиқлол аз соли 1992 ба тасвиб расонидааст, содиқ боқӣ монда, сиёсати ҷавонони худро низ дар арсаи байналхалқӣ мувофиқи онҳо ба роҳ мондааст.

Дар Паём таъкид гардид, ки Тоҷикистон аввалин кишварест, ки дар байни 82 давлати рӯ ба инкишоф барои ноил гардидан ба Ҳадафҳои Рушди Ҳазорсола бо дастгирии СММ самтҳои асосии Стратегияи миллии рушдро барои солҳои 2007-2015-ум таҳия намуд. Мақсади асосӣ аз он ҷорӣ намудани низоми самарабахш ва шаффофи идораи давлатӣ, бунёди ҷомеаи шахрвандӣ ва таъмини минбаъдаи рушди устувори иқтисодӣ мебошад¹.

Аз тарафи СММ асосҳои ҳуқуқии татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ба таври доимӣ назорат карда мешавад. Ба ин монанд ташкилоти дигар, ки дар Иттиҳоди Аврупо аз 28 кишвари Аврупо, ки дар қитъаи Аврусиё ҷойгир мебошанд, муттаҳид намудааст, асоси ҳамгироии минтақавии иқтисодӣ ва иҷтимоиро дар ҳудуди Шартномаи соли 1993 Маастрих амалӣ менамуданд.

Он 4 самти асосиро дарбар гирифта дар татбиқи ҳамкориҳо бо кишварҳои дигар бунёдӣ ба ҳисоб меравад: ҷорабиниҳои ташаккулдиҳандаи фазои умумии фарҳангӣ, муҳити ягонаи илм ва маориф, сиёсати умумии иҷтимоӣ, кор бо ҷавонон ҳамчун давомдиҳандагони сиёсати Иттиҳоди Аврупо². Дар татбиқи ҳамкориҳои худ бо кишварҳои Осиёи Марказӣ, аз ҷумла Ҷумҳурии Тоҷикистон дар

---

¹ Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С.160.

² Ниг.: Гарчев А.Н. Молодежная политика в Европейском Союзе: национальный и наднациональные уровни: дис. ... канд. полит. наук. [Текст] / А. Н. Гарчаев. –М., 2019. – С. 123.

мавриди сиёсати байналхалқии ҷавонон Иттиҳоди Аврупо аз ҳамин ҳадафҳо роҳнамоӣ пайдо менамояд.

Дар Паёми соли 2006 ҳафт ҳадафи рушди Ҳазорсола ба чунин шакл матраҳ гардид:

1. Фароҳам овардани муҳити муносиб барои рушди инсон, тақмили нерӯи зеҳнӣ, рушди ҷомеаи шахрвандӣ ва татбиқи принсипҳои демократия.

2. Гузаронидани ислоҳот дар мақомоти давлатӣ, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва инчунин ташкили муборизаи дастаҷамъона бо зуҳуроти коррупсия ва муқовимат бо он ва дигар падидаҳои номатлуби ҷомеа.

3. Таҷдиди сохтори иқтисодӣ ва таъмини рушди соҳаҳои марбут ба иқтисодиёт.

4. Фароҳам овардани фазои мусоид барои рушди фаъолияти соҳибкорӣ ва ҷалби зиёди сармояи хориҷӣ ва дохилӣ.

5. Таъмини тавозуни буҷетӣ, паст кардани сатҳи таваррум ва инчунин коркарди нигоҳдории қобилият дар харидории асъори миллӣ.

6. Тақвияти низоми идоракунии, ба роҳ мондани фаъолияти ошкорои иқтисодӣ барои субъектони бозори иқтисодӣ.

7. Бо дарназардошти манфиатҳои иқтисодӣ тақвият бахшидани иқтисодии содиротии кишвар¹.

Дар баробари матраҳ гардидани ҳадафҳои рушд, дар Паём вазъияти муносири ниҳоят ҳассос, мураккаб ва зудтағйирёбандаи ҷаҳони оғози асри ХХI дар татбиқи стратегияи минтақавӣ ва байналхалқии Тоҷикистон дар мавриди ҷавонон муҳокима гардид ва оқибатҳои таъсироти он ба Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин тавзеҳ гардид:

- ташаккули Тоҷикистон ҳолати шадиди сиёсиву идеологӣ ва баъдан-чанги шахрвандӣ ва мушкилоти даврони баъди низоъ, мавҷуд набудани

---

¹ Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 163.

ниҳоди дахлдор ва механизмҳои фаъоли идораи давлат ва ҷомеа, инчунин мушкилоти зиёди иқтисодиву иҷтимоӣ ва даҳолати хориҷӣ сурат гирифт;

- давлати тозаистиклоли тоҷикон ҳамзамон бо таъсис ва таҳкими асосҳои сохтори конститутсионии сиёсиву идорӣ дар ҳама соҳаҳо, пеш аз ҳама дар баҳши иқтисод ногузир ба ислоҳоти бунёди даст зад, ки ин иқдом табиатан равандҳои иҷтимоиро шиддат мебахшад ва барои фаъолияти доманадори қувваҳои сиёсии дохилӣ ва талошу кӯшишҳои таъсиррасонии доираву гурӯҳҳои гуногуни минтақавию байналмилалӣ заминаи мусоид фароҳам месозад;

- ҷаҳонишавӣ чун дар ҳама ҷо барои асолат ва ҳувияти миллӣ, арзишҳои волои ахлоқиву маънавӣ, симо ва сирати миллии мо хатари ҷиддӣ эҷод намуд. Ба ин сабаб талоши мунтазам ва ҷиддии мо барои ҳифзи онҳо самти афзалиятноки фаъолияти дохилӣ ва хориҷии давлати ҷавони Тоҷикистонро ташкил дод ва силсилаи чораҳои доманадорро тақозо намуд;

- дар натиҷаи таъсири ҷиҳатҳои хоси ҷаҳонишавӣ фаъолияти доираҳои террористӣ, экстремистӣ ва қочоқи маводи муҳаддир, ки пештар доманаи нисбатан маҳдуд доштанд, хеле васеъ гардид ва ин равандро ба хатарҳои ҷиддии ҷаҳонӣ мубаддал гардиданд. Тоҷикистони тозаистиклол дар сатҳи аввали муқовимат бо онҳо таҳти фишори шадид қарор гирифт;

- ҷаҳонишавӣ ба тавозуни беҳтари муносибатҳо ва суботи бештари низоми ҷаҳонӣ ва инчунин ба рафъи хатари эҳтимолии муҳолифатҳо мусоидат карда натавонист ва ба рафъи хатари эҳтимолии муҳолифатҳои тамаддунҳо комёб нашуд, ки чунин вазъ барои ҳамаи давлатҳо ва кишварҳо, дар навбати аввал, давлатҳои ҷавон хатари нисбатан ҷиддӣ дорад.¹

---

¹Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. – Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 174 – 176.

Дар Паёми соли 2006 инчунин афзалиятҳои миллии мазкур ҷиҳати расидан ба ҳадафҳои рушд пешбинӣ гардидаанд, ки сиёсати байналхалқии ҷавононро низ дар бар мегиранд:

1. Ислоҳоти идораи давлатӣ идома дода мешавад, ки он ба тақмили низоми идоракунии ниигаронида шуда, хусусияти хосаш шаффофияти ҷаъолияти ҳокимияти давлатӣ, яъне мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои давлатӣ ва мубориза бар зидди коррупсия мебошад.

2. Рушди соҳибкории хурду миёна ва густариши ҷалби сармоя таъмин карда мешавад, ки ба риояи қонуният дар ин самт ва рушди ҳамкории давлат бо бахши хусусӣ таъмин карда шуда, дар заминаи тавсеаи озодиҳои иқтисодӣ, таҳкими ҳуқуқи моликият асос меёбад.

3. Инкишофи нерӯи инсонӣ бо роҳи зиёд кардани ҳаҷм ва сифати хизматрасониҳои иҷтимоӣ ба аҳоли ва ноил шудан ба Ҳадафҳои Рушди Ҳазорсола, иштироқи ҷаъолони аҳоли дар раванди рушди давлат ва таҳкими шарикӣ иҷтимоӣ таъмин карда мешавад.

Татбиқи афзалиятҳои зикршуда барои бунёди давлати пешрафта ва ташаккули ҷомеаи мутамаддин, алалхусус барои ҷавонон ва ҳамгироии онҳо дар муҳити байналхалқӣ шароит фароҳам меоварад, ки дар он ҳамаи аъзои ҷомеа барои истифодаи дастовардҳои рушди иҷтимоиву иқтисодӣ имкониятҳои баробар хоҳанд дошт.¹

Ҳоло давраи ҷавонӣ хеле зиёдтар тӯл мекашад, нақшҳои иҷтимоии ҷавонон тағйир ёфта, ҷавонон бештар худбин ва инфиродӣ шудаанд. Бинобар ин барои ҷавонон воридшавӣ ба ҷомеа хеле мушкил буда, кӯшиши онҳо барои иҷтимоишавӣ на ҳамеша бобарор аст. Дар ин маврид ҷомеаи ҷаҳонӣ барои Тоҷикистон даъват менамояд, ки дар соҳаи сиёсати ҷавонон равияҳои европавиро мавриди тафаккур гиранд.

«Маврид ба зикр аст, ки дар Иттиҳоди Аврупо бо мақсади баланд бардоштани мақоми шахрвандии ҷавонон ва таъмини мустақилияти онҳо

---

¹Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. – Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 187.

ва инчунин ба роҳ мондани ҳамкорихои байналмилалӣ дар самти ҷавонон дар «Китоби Сафед»-и Иттиҳоди Аврупо самтҳои алоҳида дарҷ гардидаанд, ки чиҳати таққими ин сиёсат мусоидат менамоянд»¹[104, с.5]. Дар маркази диққати сиёсати ҷавонон дар арсаи байналхалқӣ истифодаи шаффофи усули ҳамоҳангсозӣ дар соҳаи сиёсати ҷавонон ва мавриди таваҷҷӯҳ қарор доштани масъалаи ҷавонон ҳангоми таҳияи дигар сиёсатҳо, ки бевосита марбути ҷавононанд, боқӣ мемонанд.

Дар робита ба масъалаи мазкур дар паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳанӯз соли 2006 таққими муносибатҳои байналмилалӣ чиҳати ҳалли тамоми масъалаҳо ҷаҳонӣ баён гардида буд.

Ҳалли ин масоил дар сурати таъмини дахлнопазирӣ ва эътирофи нақши танзимкунандаи усул ва меъёрҳои ҳуқуқи байналхалқӣ, риояи соҳибхитиёрии давлатҳо ва баробарҳуқуқии субъектҳои равобити байнидавлатӣ, эҳтиром ва арҷгузорӣ ба арзишҳои волои умумиинсонӣ ва ҳамкориҳои созанда имконпазир аст¹.

Дар Паёми соли 2008, ки 25-уми апрел ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ироа гардид, дар навбати аввал ҷамъбасти натиҷаҳои татбиқи Ҳадафҳои Рушди Ҳазорсола дар заминаи татбиқи Стратегияи миллии рушд то соли 2015 ва Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ барои солҳои 2007-2009 пешниҳод гардид.

«Дар он паём иброз гардид, ки се ҳадафи стратегияи кишвар бояд дар вақти нақшавӣ татбиқ гарданд ва «сиёсати иқтисодиву иҷтимоии давлат дар навбати аввал ба таъмин кардани рушди устувори иқтисодӣ, баланд бардоштани сатҳу сифати зиндагии мардум, беҳбудӣ бахшидан ба ҳифзи иҷтимоии табақаҳои ниёзманди аҳоли ва фароҳам овардани шароити

---

¹ Ниг.: Шварцмайр Б. Европейский молодежный форум: голос молодых людей в формулировании Европейской молодежной политики. [Текст] / Б. Шварцмайр. –М., 2007. – С. 5.

¹ Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 177.

зарурӣ барои тарбияи насли солиму бомаърифат равона шудааст»¹ [28,с. 210].

Дар он гуфта шуд, ки дар зарфи 17 соли истиклолият барои Тоҷикистон бори аввал имкон даст дод, ки аз ҳисоби маблағҳои давлатӣ ва корхонаҳои ватанӣ, дар ҳаҷми умумии 136 миллион сомонӣ бунёди Неругоҳи обии барқии “Роғун” вусъат бахшида шавад². Ба тамоми аҳоли ва пеш аз ҳама ба ҷавонони сарбаланди тоҷик муроҷиат карда шуд, ки дар ин сохтмони таърихӣ аср фаъолона иштирок намоянд.

Ҳамин тавр, Паёми соли 2009, ки 15 -уми апрел ба Маҷлиси Олии кишвар ироа гардид, бештар дар самти таҳкими сиёсати иҷтимоӣ, ислоҳоти иқтисодӣ ва таъмини рушди он, оид ба саҳмгузорию шахрвандон, мақомоти давлатӣ ва ташкилоту муассисаҳои ҷумҳурӣ дар сохтмони нерӯгоҳҳои барқии обӣ, таҳкими муносибатҳои байналмилалӣ бо мақсади ҷалби сармояи хориҷӣ ва рушди фаъолияти соҳибкорӣ, гузариш ба сарфаи нерӯи барқ ва билохира матраҳ ва таъмини иҷрои таъмини амнияти ғизоӣ бо роҳи рушди кишоварзӣ дарак дод.

Маҳз дар ҳамин Паём тавозуни манфии рушди илмҳои гуманитарӣ бар илмҳои техникӣ ҳамчун масъалаи муҳити тарбияи кадрҳо ва таъмини кишвар бо мутахассисони зарурӣ мавриди муҳокима қарор дода шуда тасмимҳои давлат дар роҳи ислоҳи он пешниҳод гардиданд. «Таъкид карда шуд, ки имрӯз дар мамлакат ба маблағи умумии 6,4 миллиард сомонӣ лоиҳаҳои инвестиционӣ мавриди татбиқ қарор доранд, вале бинобар нарасидани мутахассисони бомаҳорати соҳаҳои иқтисодӣ ва муҳандисию техникӣ 80 фоизашонро ширкатҳои хориҷӣ ва танҳо 20 фоизи онҳоро ширкатҳои ватанӣ амалӣ мекунанд»¹[28, с.260].

Бо така ба таъкиди мазкур яке аз ҳадафҳои афзалиятноки сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон омодаسازیю мутахассисони соҳавӣ, кадрҳои

---

¹ Ҳамон ҷо. – С. 210.

² Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 216.

¹ Ниг.: Ҳамон ҷо. – С. 260.

босаводу лаёқатманд, содику ватандӯст ва дорандагони мавқеи устувори сиёсӣ муайян гардид.

Омӯзиш ва таҳқиқи паёми Президенти кишвар ба Маҷлиси Олӣ, ки соли 2010 баён карда шуд, асосан фарогири мавзӯи дастовардҳои даврони соҳибистиклолӣ то ин давра буданд. Ҳамзамон бобати сиёсати давлатӣ дар бораи қавонун тавачҷуҳ намуда, ҳамкориҳои байналмилалӣ дар самти табодули таҷриба ва рафоқату дӯстии байни халқияту миллатҳо афзал шумориданд ва аз ин қишри муҳимми ҷомеа даъват ба амал оварданд, ки дар қорҳои азими бунёдкориву созандагӣ боз ҳам фаъолона иштирок намоянд.

Зеро Ҳукумати кишвар тасмим гирифтааст, ки бунёдкориро вусъат бахшида, садҳо иншооти хурду бузурги таъминоти иқтисодиву иҷтимоиро сохта ба истифода диҳад. Дар ҳошияи ин, зарурати баланд бардоштани фарҳанги шаҳрдориву шаҳрсозӣ ҳамчун мероси арзишманди ниёгон ба миён омадааст, ки ин пеш аз ҳама вазифаи қавонун мебошад.

«Бинобар ин, сиёсати давлатӣ дар самти маориф яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати давлати мо эълон шудааст. Дар заминаи ин сиёсати муҳимтарини иҷтимоӣ зарурати ислоҳот дар соҳаи маориф ҷой дошта, баланд бардоштани сатҳи таълиму тарбия ва самаранокии татбиқи ин сиёсат дар ҷомеа вазифаи муҳим мебошад. Қорқарди механизмҳои нави татбиқкунандаи сифатнокии таълиму тарбия ва мутобиқсозии стандартҳои таҳсилот ба талаботи байналмилалӣ низ яке аз ҳадафҳои стратегии давлати мо дар соҳаи маориф мебошад ва барои муваффақ шудан ба он бояд дастаҷамъона талош варзем»¹[28,с.318].

Дар ин Паём Сарвари давлат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон инчунин иброз доштанд: «Мо инро борҳо аз минбарҳои баланд таъкид кардаем ва имрӯз низ иброз мекорем, ки дар минтақаи Осиёи Марказӣ ягон масъалае вучуд надорад, ки онро бо нияти неқ ва ҳамкориҳои созандаи кишварҳои

---

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 318.

хамсоя ҳал кардан ғайриимкон бошад. Ин мавқеъ, қабл аз ҳама, ба ҳаллу ғасли масоили обу энергетика дар минтақа дахл дорад, ки ҳамеша вирди забонҳост ва калиди ҳалли ин масъаларо мо метавонем боз ҳам бояк калима ифода намоем: Ҳамкорӣ!»¹.

Паёми соли 2012, ки 20—уми апрел ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон иброз гардид, ба таҷлили ду санаи бузургу тақдирсози давлати Тоҷикистон, яъне 20 солагии Иҷлосияи 16-уми Шурои Олӣ ва 15 солагии Рӯзи Ваҳдати миллӣ пешниҳод гардид.

Дар робита бо сиёсати ҷавонон ва самтҳои дохиливу хориҷии он дар Паёми мазкур махсус истода гузашта, аз ҷумла оид ба аҳаммияти ҳоса додан ба он, ташаккул ёфтани институтҳои муҳимми кор бо ҷавонон дар сатҳи ҳукуматӣ ва муассисаҳои таълимӣ, вусъат додани ширкати ҷавонон дар сиёсат таъкид карда шуд. Оид ба заминаи татбиқи бобарори сиёсати ҷавонон дар шакли санадҳои зарурии меъёриву ҳуқуқӣ ва Концепсияи миллии сиёсати ҷавонон, ташвишовар будани вазъи қонунвайронкунии ҷавонону ноболиғон хабар дода шуд.

Дар иртибот ба ин қайд карда шуд, ки «Дар шароити ҷаҳонишавӣ мо бо ҷалби аҳли ҷомеа, баҳусус падару модар бояд наслеро тарбия карда ба воя расонем, ки аз нигоҳи одобу ахлоқ, донишу заковат, худшиносиву ҷаҳонбинӣ ба ниёзмандии ҷаҳони муосир мувофиқ бошад»¹[28, с.359]. «Дар Паём гуфта шуд, ки нақш ва иштироки ҷавонон дар сиёсат, рушди соҳаҳои иҷтимоӣ ва иқтисодӣ хеле назаррас мебошад. Раванди ташаккули маърифати сиёсӣ моро водор месозад, ки ба ҳар як падидаву ҳаводисе, ки дар кишварамон ва минтақаҳои мухталифи олам ба вучуд меоянд, баҳои воқеӣ дода, мавқеи худ ва манфиати ватанамонро ҳимоя карда тавонем»²[28, с.359].

---

¹ Ҳамон ҷо. – С. 334.

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хучанд: Нури маърифат, 2017. –С.359.

² Ниг.: Ҳамон ҷо. – С. 359.

Зарурати вусъат бахшидани ҳамкориҳоро дар соҳаҳои гуногун, аз ҷумла сиёсати байналхалқии ҷавонон шарҳ дода, Сарвари давлати тоҷикон чунин андешароӣ намуданд: «Мо аз ҷониби худ тарафдори самимии ҳамкориҳои минтақавӣ истифодаи муштаракӣ имконот ва ҳаллу фасли мушкилот аз тариқи гуфтушунидҳои созанда ҳастем. Ҳама нияту ҳадафҳои мо на танҳо ба нафъи кишвари худамон, балки ба манфиати ҳамаи ҳамсоғон, ҳамаи шарикони минтақавӣ мо мебошанд ва бо нақшаву мақсадҳои минтақавӣ ҳамроҳангиву созгории комил доранд. Мо танҳо ба манфиати худ ва бар зарари касе кор карданӣ нестем, балки сидқан тарафдори ҳамкориҳову ҳамшарикӣ баробарнафъӣ минтақавӣ ҳастем»¹.

Маҳз дар ҳамин Паём оид ба сатҳу сифати ҳамкориҳои ҷандинсолаи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо СММ бори дигар баррасӣ ва арзёбӣ гардиданд. Дар ин маврид алалхусус гуфта шуд: «Робитаҳои густурда ва серчанбаи мо бо Созмони Милали Муттаҳид ва ниҳодҳои мухталифи он мисли пештара аз таваҷҷуҳи хос бархурдор хоҳад буд. Зеро мо аз аъзои фаъоли Созмони Милал ҳастем ва ҳамкориҳои худро бо ин ниҳоди муҳимми ҷаҳонӣ баланд арзёбӣ мекунем. Дар як муддати кӯтоҳи таърихӣ аз ҷониби он пазируфта шудани се ташаббуси мо-эълони Соли байналхалқии оби тоза, тасдиқи Даҳсолаи амалиёти «Об барои ҳаёт» ва Соли байналхалқии ҳамкорӣ дар соҳаи об эълон гардидани соли 2013 мавқеи аз ҷониби ҷомеаи байналхалқӣ эътироф гардидани сарварии Тоҷикистонро дар ин раванд собит сохт ва таҳким бахшид. ... Сиёсати хориҷии созанда ва ба ҳамкорӣ густардаву васеъ равонагардидаи мо дар маҷмӯъ бояд вазифаи анъанавӣ худ-мусоидати ҳамҷониба ба рушди устувори кишвар, таъмини амниятӣ оромии мамлакат ва сатҳи

---

¹ Ҳамон ҷо. – С. 366.

шоистаи зиндагии мардуми онро ба тариќаи беҳтарин иҷро намуда, фардои ободи Тоҷикистонро таъмин намояд»¹.

6-уми апрели соли 2013 Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар паёми навбатиашон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ироа гардид, ки дар он дар заминаи таҳлили омилҳои рушд, дар бораи беҳтар шудани вазъи иҷтимоиву иқтисодии мамлакат дар солҳои истиқлолият суҳан рафта, тадбирҳои иловагии судманд чиҳати афзун кардани нишондиҳандаҳои иқтисодии кишвар ва дар ин заминаи фароҳам овардани шароити арзандаи зиндагии аҳолии пешниҳод гардиданд. Алалхусус таъкид гардид, ки бинобар мавҷуд будани манбаъ ва иқтидорҳои бузурги захиравӣ, сатҳи зиндагии аҳолии тадриҷан баланд гардида, табаќаи миёнаҳол афзоиш меёбад. Тоҷикистон аз давлати камдаромад ба қатори давлатҳои бо даромади миёна арзёбишаванда ворид мегардад. Дар он дар баробари вазифаи фароҳам овардани шароити зиндагии шоиста барои ҳар як фарди ҷомеа инчунин омода намудани шахсиятҳои сазовор ва бо қобилияти шинохти равандҳои мураккаби ҷаҳони имрӯза зарур мебошад.

Дар ин Паём бори дигар вазифаҳои давлат ва миллат дар рушди давлатдорӣ хотирнишон ва мушаххас гардида, ба таври зайл ташреҳ ёфтаанд. Ҳадафи якум-ҳифз ва таҳким бахшидани давлатдории миллӣ, ҳадафи дуюм-ҳамаҷониба густариш додани худшиносиву ҳудогоҳии миллӣ, ҳисси ватандӯстиву ватандорӣ мардум ва баланд бардоштани маърифати сиёсӣву ҳуқуқии аҳолии кишвар, бахусус наврасону ҷавонон, ҳадафи стратегии дигар- ҳифзи истиқлоли давлатӣ ва баланд бардоштани сатҳи зиндагии мардум, сарҷамъӣ ва иттиҳоди тамоми ҷомеа дар атрофи ғояи «Тоҷикистони озоду соҳибистиклол-Ватани маҳбуби ҳамаи мо»; ҳадафи чорум- ҳарчӣ бештар густариш додани фарҳанги сулҳ ва решадор сохтани ваҳдати ризоияти миллӣ ҳамчун

---

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] // Паём ва рисолати созандаи он. – Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 368-369.

дастоварди нодиртарини мардуми Тоҷикистон; ҳадафи панҷум-фаъолияти тамоми сохтору мақомоти давлатӣ ва ҳар кадоми моро доир ба ҳалли масоили ҷавонон дарбар мегирад; ҳадафи шашум – ҳифзи хувияти миллӣ ва арзишҳои волои халқи куҳанбунёдамон дар шароити ҷаҳонишавӣ; ҳадафи ҳафтум- арҷгузорӣ ва эҳтироми забони давлатӣ, яъне забони шевоу ширин ва шоиронаи тоҷикӣ.

«Ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2019 паёми навбатии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда шуд, ки дар он Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бори дигар оид ба сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ва алоқамандии татбиқи ин сиёсат дар раванди амалинамоии самтҳои сиёсати дохилӣ ва хориҷӣ кишвар ва рафти татбиқи он дар давоми 28 соли истиқлолияти кишвар баррасӣ намуда, таъкид карданд, ки мо то имрӯз барои пешрафти соҳаҳои илму маориф, тандурустӣ, ҳифзи иҷтимоии аҳоли, фарҳанг, татбиқи сиёсати ҷавонон, занон ва оила ва рушди варзиш корҳои зиёдеро ба анҷом расонидем»¹[29,с.9].

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бештар ба самти кор бо насли навраси ҷомеа таваҷҷуҳ намуда, ба илму дониш ҷалб намудани онҳоро зарур шуморида, муқобилат нишон додани тамоми ҷомеаро нисбати майлу рағбатҳои онҳо ба фарҳангу машғулиятҳои ғайри номатлуб номид ва ба ин мазмун таъкид карданд: «Аммо дастовардҳои роҳбарияти кишвар ва кӯшишҳои ҷомеа аз мо талаб мекунад, то мо назорати азхудкунии донишҳои замонавиро пурзӯр гардонидани наврасону ҷавонро ба мутолиаи китобҳои бадеӣ ва илмӣ ташвиқ намоянд, қобилияти эҷодии онҳоро тақвият бахшанд ва ба таълими фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ таваҷҷуҳи бештар зоҳир карда шаванд». Таъкид гардид, ки беш аз 257 ҳазор нафар ҷавонон, ки 30 фоизи

---

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ, 26.12.2019 [Манбаи электронӣ]. URL: <https://www.mfa.tj/tg/main/view/5441/pajomi-prezidenti-jumhuri-tojikiston-peshvoi-millat-muhtaram-emomali-rahmon-ba-majlisi-oli> (санаи мурочиат: 22. 09. 2022.)

онҳоро духтарон ташкил медиҳанд, дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии дохил ва хориҷи кишвар ба таҳсил фаро гирифта шудаанд.

«Таҳлили амиқи масъалаи мазкурро идома бахшида Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон изҳор доштанд, ки вобаста ба ин ба хотири боз ҳам беҳтар ба роҳ мондани омӯзиши илмҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ, инчунин, барои тавсеаи тафаккури техникий насли наврас солҳои 2020 - 2040 “Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф” эълон карда шаванд»¹[29,с.10].

«Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон пайваستا таъкид менамоянд, ки таърихи Ватанро ба ҷавонон омӯзонем, зеро омӯзиш ва донишони таърихи пурифтихори халқи тоҷик мактаби бузурги худшиносӣ мебошад ва мо вазифадорем, ки ба он арҷ гузорем, саҳифаҳои дурахшони қаҳрамониву диловарии гузаштагонии худро омӯзем ва онро ҳамчун асоси ғояи ватандӯстиву садоқат ба Ватан ташвиқ намоем»¹ [29, с.11].

Дар рӯҳияи ҳисси баланди миллӣ, садоқат ба давлату миллат, таҳаммулгарой, ватандӯстиву ҳештаншиносӣ ва пос доштани арзишҳои миллӣ тарбия намудани ҷавонон вазифаи асосии ҳамаи сохтору мақомот ва аҳли ҷомеа мебошад.

Тавачҷуҳи амиқ нисбати таърих, фарҳанг ва шаъну шарафи миллии тоҷикон сипари хубест дар муқовимат нисбати фишорҳои ҷаҳонишавӣ ва фарҳангии бегона ва ба ин мазмун таъкид мегардад:... дар шароити ҷаҳонишавӣ ва рушди технологияҳои иттилоотӣ, ки воридшавии унсурҳои бегонаро ба фарҳанги миллӣ осон гардонидааст, рӯ овардан ба

---

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ, 26.12.2019 [Манбаи электронӣ]. URL: <https://www.mfa.tj/tg/main/view/5441/pajomi-prezidenti-jumhurii-tojikiston-peshvoi-millat-muhtaram-emomali-rahmon-ba-majlisi-oli> (санаи мурочиат: 22. 09. 2022.)

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ, 26.12.2019 [Манбаи электронӣ]. URL: <https://www.mfa.tj/tg/main/view/5441/pajomi-prezidenti-jumhurii-tojikiston-peshvoi-millat-muhtaram-emomali-rahmon-ba-majlisi-oli> (санаи мурочиат: 22. 09. 2022.)

таърих ва огоҳ будан аз аслу насаби хеш барои ҳар як фарди миллат, хусусан, насли наврасу ҷавон зарур ва ҳатмӣ мебошад»¹.

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба масъалаи идомадиҳандаи таъриху фарҳанг будани насли ҷавони кишвар тавачҷух намуда, изҳор доштанд, ки ҷавонони мо давомдиҳандагони қору фаъолияти насли калонсол, нерӯи тавоно ва иқтидори воқеии пешрафти ҷомеа, ҳулоса, ояндаи давлат буда, фароҳам овардани шароити мусоид барои фаъолияти онҳо минбаъд низ ҳамчун яке аз масъалаҳои афзалиятноки сиёсати Ҳукумат боқӣ мемонад.

Бинобар ин, нисбати фаъолиятҳои бештари огоҳонаи сиёсӣ ва иқтимоии ҷавонон таъкид карда шуда, иштироки ҷавонон дар арсаи байналхалқӣ, аз тариқи ширкат дар қорҳои ташкилотҳои байналхалқӣ, ҳамкориҳои фарҳангӣ, варзишӣ, илмӣ ва табодули таҷрибаро дар арсаи байналхалқӣ бо ҳамсолони хориҷии худ аз он роҳҳое ба ҳисоб меравад, ки таҳкими сулҳ, ҳамдигарфаҳмӣ ваафзоиши обрӯву эътибори мусбати Тоҷикистонро дар арсаи ҷаҳонӣ таъмин менамоянд.

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон фаъолияти ҷавонро дар арсаи сиёсати дохиливу хориҷӣ, азму талоши ҷавонон дар ободии Ватан, кӯшишҳои насли ҷавони кишвари мо дар дарки масъулияти баланди ватандорӣ изҳори қаноатмандӣ намуда, онро дар мисоли ободқориҳои ҷавонони пойтахт, ташаббус ва қору пайқори гурӯҳи соҳибқорони ҷавони тоҷик дар гӯшаву қанори ҷумҳурӣ медонанд, ки тавонистанд дар муддати кӯтоҳ эътибори сармоягузори хориҷиро ба худ ҷалб намуда татбиқи муҳимтарин ҳадафҳои рушдро дар кишвар пайқирӣ намояд.

---

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ, 26.12.2019 [Манбаи электронӣ]. URL: <https://www.mfa.tj/tg/main/view/5441/pajomi-prezidenti-jumhuri-j-tojikiston-peshvoi-millat-muhtaram-emomali-rahmon-ba-majlisi-oli> (саҳаи муруҷиат: 22. 09. 2022.)

Имрӯз дар кишвар 10 ҳазор иншооти варзишӣ фаъолият дошта, тайи солҳои 2011-2018 қариб 2200 иншооти соҳаи варзишӣ бунёд ва 1059 иншоот таъмиру таҷдид гардидааст. Танҳо дар соли 2019-ум 358 иншооти варзишӣ, аз он ҷумла зиёда аз 200 иншоот дар пойтахти кишвар сохта шудааст. Дар ин кор сардори давлат аз онҳо иродаи мустаҳкам, садоқату муҳаббати ватандорӣ, эътиқод ба арзишу муқаддасоти миллӣ ва ақлу заковати олиро талаб намуда таъкид карданд, ки амалӣ гардидани нақшаҳои ҷавонон нишон медиҳад, ки роҳи интиҳобкарда дар масири ватансозиву ватандорӣ дуруст мебошад.¹

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон саҳми ҷавонро дар ҳифзи Модар – Ватан, дар тамоми ҷузъу томҳои Қувваҳои Мусаллаҳ, хизмати содиқонаи онҳоро дар ҳимояи сарҳади давлатӣ ва дигар сохторҳои ҳарбӣ, варзиш, иштироки фаъолонаи ҷавонон дар сохтмони нерӯгоҳу корхонаҳои азими кишвар, аз ҷумла Нерӯгоҳи барқи обии “Роғун” ва корҳои бунёдкориву созандагӣ баҳои баланд дода, таъкид карданд, ки сафи ҷавонон дар соҳаҳои дигар, аз ҷумла саноату сохтмон, маорифу тандурустӣ ва кишоварзӣ низ торафт афзоиш ёфта истодааст.

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар оид ба дурнамои сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон тавачҷух намуда, дастур доданд, ки барои таҳкими заминаҳои меъёрии ҳуқуқии соҳа ва ҳифзи минбаъдаи манфиатҳои ҷавонон сохтору мақомоти дахлдор ҷиддӣ масъул мебошанд, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон”, “Стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон то соли 2030”-ро дар таҳрири нав таҳия ва ба Ҳукумати мамлакат манзур намоянд. Дар он бояд дар оянда низ ба оммавигардонии варзиш ва таблиғи тарзи ҳаёти солим, диққати аввалиндараҷа диҳем ва барои

---

¹ Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ, 26.12.2019 [Манбаи электронӣ]. URL: <https://www.mfa.tj/tg/main/view/5441/pajomi-prezidenti-jumhurii-tojikiston-peshvoi-millat-muhtaram-emomali-rahmon-ba-majlisi-oli> (санаи мурочиат: 25. 09. 2022.)

тандурустии аҳли чомеа, шароити боз ҳам беҳтар фароҳам оварем. Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзишро зарур аст, ки якҷо бо Кумитаи миллии олимпӣ ва федератсияҳои варзиш навъҳои мухталифи варзишро васеъ ҷорӣ карда, ҷиҳати баргузор намудани мусобиқаҳо мунтазам чорачӯӣ кунад.

Ҳамзамон бо ин, Ҳукумати мамлакат, роҳбарони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо вазифадор карда мешаванд, ки дар давоми даҳ соли оянда дар ҳар як деҳа ва маҳалҳои аҳолиашон аз 100 хоҷагӣ зиёд як муассисаи томақтабӣ, як толор ва як майдони варзишӣ бунёд карда, ба оммавӣ шудани варзиш ва солимгардонии аҳоли мусоидат намоянд.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мубориза бо ҳизбу ҳаракатҳои иртиҷоӣ ва гуруҳҳои ифротгароро яке аз самтҳои афзалиятноки фаъолияти кор бо ҷавонон муайян намуда, зикр доштанд, ки «Амалҳои дахшатноки террористӣ, ки солҳои охир дар гӯшаҳои гуногуни олам содир гардида, боиси марги ҳазорон одамони бегуноҳ шуда истодаанд, возеҳ нишон медиҳанд, ки терроризм имрӯзҳо ба таҳдиди воқеиву ҷиддӣ ба амнияти суботи ҷаҳон ва пешрафти инсоният табдил ёфтааст. Инсоният дар симои терроризми байналхалқӣ бо душмани бераҳму шафқат ва макқоре рӯ ба рӯ омадааст, ки тамоми меъёрҳои ахлоқӣ ва арзишҳои умумиинсониро поймол карда, барои расидан ба ҳадафҳои худ аз ягон ваҳшоният рӯй намегардонад. Созмонҳои террористӣ бо истифода аз технологияҳои муосири иттилоотӣ ва бо роҳи тафсири ғаразноки сарчашмаҳои динӣ дар мафкураи ҷавонони камтаҷрибаву ноогоҳ ғояҳои тундгароиро ҷой карда, онҳоро ба қатлу куштор, барҳам задани амният ва суботи оромӣ дар мамлакатҳои гуногун ташвиқ менамоянд...».

Сохтору мақомоти марбута, алалхусус Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиш вазифадор карда шуданд, ки бевосита бояд бо гузоштани садди устувор ба ташвиқу тарғиби тундгароии динӣ қорабрӣ намоянд, ҷавононро ба ҳушёриву зиракӣ ҳидоят кунанд ва онҳоро дар рӯҳияи

садоқат ба халқу Ватан ва эҳтиром ба арзишҳои умуминсонӣ тарбия намоянд.

Қайд кардан ба маврид аст, ки «Шарти муҳимми ба даст овардани муваффақият дар мубориза бо терроризм ва экстремизм фаъолияти ҳамоҳангшудаву босамари мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва тақвияти заминаҳои ҳуқуқии танзимкунандаи фаъолияти онҳо дар ин самт мебошад».

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мубориза бар зидди терроризм», ки соли 1999, яъне 20 сол пеш қабул шудааст, масъалаи муомилоти ғайриқонунии маводи муҳаддир, ки яке аз сарчашмаҳои асосии маблағгузори фаъолияти созмонҳои экстремистиву террористӣ мебошад, аз он чораҳои муҳимме ном бурда шуд, ки дар сатҳи дохилӣ ва хориҷӣ барои пешгирии ҷавонон аз майлу рағбатҳои номатлуб муассир мебошанд.

Дар Паёмҳои ҳамасолаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон инчунин баррасии сатҳу сифати татбиқи сиёсати дохиливу хориҷии ҷавонро пайдо менамоем, балки дар он баррасии муассири татбиқи чораҳои мушаххаси соҳа ба назар расида, дурнамо ва барномарезии сиёсати хориҷии ҷавонон, ки барои ҳифзи манфиатҳои кишвар, афзудани обрӯву эътибори байналхалқии Тоҷикистон равона гардидаанд, муайян карда шудаанд.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон чихати рушди давлат ва таъмини тараққиёти он, ҳамзамон бо мақсади баланд бардоштани сатҳи зиндагонии аҳоли чор ҳадафи муҳими стратегиро муайян намудаанд. Ба ҳадафҳои стратегии кишвар амнияти озуқаворӣ, таъмини истиқлолияти энергетикӣ, раҳой аз бунбасти коммуникатсионӣ ва саноатикунони миллӣ дохил гардида, таъмини иҷрои онҳо барои рушду тараққиёти давлат мусоидат менамоянд. Бо назардошти он, ки бештари аҳолии Тоҷикистон насли наврасу ҷавон мебошанд ҳам амалигардонӣ ва ҳам таъмини саҳми ҷавонон дар таъмини иҷрои ин ҳадафҳо муҳим буда, масъулияти дутарафаи давлат ва шахрвандонро тақозо дорад.

Дар баробари муайян намудани ҳадафҳои стратегӣ ва таъмини татбиқи иҷрои нақшаҳои он инчунин имрӯз Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун ташаббускори ҳалли масъалаҳои об дар ҷаҳон баромад намуда, иқдомҳои пешанамудаи Тоҷикистон аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ пазируфта шудааст.

Бояд қайд намоем, ки дар баробари ин иқдомҳо ва ташаббусҳои ҷаҳонӣ, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон инчунин дар заминаи ҳамкориҳои байналмилалӣ боз дигар масъалаҳои ҷаҳониро бахусус дар самти рушди демография, ҳаёти солим, таъминот бо ғизо ва оби нӯшокии тоза ва дигар захираҳои муҳим суҳанрониҳо намуда, тавачҷуҳи ҷомеаи ҷаҳониро ҷиҳати дарёфти роҳи ҳалли ин мушкилотҳо ҷалб менамоянд.

Дар таҳияи сиёсати ҷавонони Тоҷикистон воқеияти ҷаҳони муосир ба назар гирифта мешавад. Он дар дарки зарурати диверсификатсия шудани ҷавонони муосир дар самти этникӣ, динӣ, иҷтимоӣ ва забони асосӣ ба ҳисоб меравад. Ҳамчун неруи ҷавони корӣ ҷавонон имрӯз метавонанд дар кишварҳои дигар қору фаъолият намоянд.

2.3. Масъалаҳо ва дурнамои татбиқи сиёсати ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар асос ва заминаи Конститутсияи кишвар амалӣ карда мешавад.

«Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар паёми навбатиашон ба Маҷлиси Олии кишвар бо назардошти мавқеи муҳими ҷавонон дар ҷомеа соли 2017– ро Соли ҷавонон эълон карданд ва баён доштанд, ки ҷавонони мо дар ҳар ҷое, ки бошанд, бояд ҳисси баланди миллӣ дошта бошанд, бо Ватан, миллат, давлати соҳибистиклоли худ ва забону

фарҳанги миллии хеш ифтихор намојанд ва барои ҳимояи онҳо ҳамеша омода ва хушёру зирак бошанд»¹[24,с.29].

«Пояҳои устувори сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавононро асосан иштироки фаъолонаи ҷавонон дар рушди фарҳанг, тавачҷуҳ ба мутолиаи китоб, илмомӯзӣ ва рушду инкишофи маънавиёти насли наврасу ҷавон ташкил медиҳанд»²[25,с.9].

Илмомӯзии пайваста ва мутолиаи китоб ба ҷавонон барои ташаккули иродаи қавӣ, хулқу атвори инсонӣ, одоби хамида, таҳаммулпазирӣ ва покнатинатӣ мусоидат менамояд.

«Таъсироти муносибатҳои ҷаҳони сиёсӣ, рушди босуръати ҷаҳонишавӣ, таҳдидҳои мавҷуда нисбати давлатҳои рӯ ба рушд ва тараққиёт дошта, водор менамоянд, ки чораҳои амалии таъсирбахш махсусан дар қисмати таъмини амнияти давлату миллат, тартиботи ҷамъиятӣ, ҳифзи арзишҳои милливу муқаддасоти давлатӣ амалӣ карда шуда, саводноку бомаърифат, садоқатманду вафодор, худогоҳу хештаншинос ба камол расонидани насли наврасу ҷавон ва тарбияи онҳо дар муҳити созгор вазифаи муҳимтарини давлат маҳсуб ёфта, таҳкими хувияти миллии ва ҳифзи ваҳдату ягонагӣ ва сулҳи комил асоси пешрафт ва эмин будан аз таъсироти геополитикӣ ва таҳдидҳои ҷомеаи ҷаҳонӣ мебошад»¹[15, с.204].

Вазъи рушди демографияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд, ки шумораи зиёди аҳолии Тоҷикистонро насли наврасу ҷавон ташкил медиҳанд. Аз ин лиҳоз, ин гуруҳи нерӯманди ҷомеа қувваи иқтисодманд ва пешбаранда эътироф гардида, ташаккули онҳо ҳамчун шахсони дорои саводу маърифат, фарогир бо тарбияи сиёсӣ, ихтисосманду соҳибкасб асоси устувории ҳокимияти давлатӣ ва таъмини рушди давлат мебошад.

---

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон 22.12.2016. [Матн]. – Душанбе: «Шарқи Озод», 2016. – С. 29.

² Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Матн]. – Душанбе, 2014. – С. 9.

¹ Ниг.: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон” // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17 декабри соли 2021, № 204.

Мавриди қайд аст, ки масъалаи тарбияи ҷавонон ва баланд бардоштани нақши онҳо дар ҷомеа ҳамчун масъалаи мубрами рӯз гардидааст. Маҳаки асосии ҳастии миллат, хувияти миллӣ, сарчашмаи тамоми хушбахтиҳо ва ваҳдату миллату пешрафти ҷомеа ин неруи муттаҳид будани насли ҷавон маҳсуб меёбад. Солҳои охир бо роҳандозии стратегияву барномаҳои махсуси Ҳукумати кишвар баҳри баланд бардоштани сатҳи ҷаҳонбинӣ, зиракии сиёсӣ ва умуман иштироки ҷавонон дар тамоми ҷанбаҳои ҳаёти давлатӣ таваҷҷуҳи махсус равона карда шудааст. Татбиқи босамари сиёсати давлатии ҷавонон аз рӯзҳои аввали соҳибистиқлолӣ дар меҳвари фаъолияти Ҳукумати Тоҷикистон қарор дорад.

Бояд зикр намуд, ки аксарияти аҳолии Тоҷикистонро ҷавонон ташкил медиҳанд, онҳо давомдиҳандаи қору фаъолияти насли калонсол, неруи созанда ва иқтисодии воқеии пешрафти ҷомеа, ҳулоса ояндаи миллат ва давлат мебошанд. Зикр намудан ҷоиз аст, ки рушди минбаъдаи соҳаҳои мухталифи хоҷагии халқ аз тарбияи ҷавонони мусаллаҳ бо сатҳи баланди ахлоқӣ, дунёи пурғановати маънавӣ, фикру ҷисми солим, эҳсоси баланди ватандӯстӣ ва ҳудогоҳии миллӣ дошта, инчунин итоаткунандагони талаботҳои қонунгузорӣ ва меъёрҳои ҳуқуқии амалкунанда, озодиҳо, заҳматписанду зебопараст, сарфаю сариштакор ботаҳаммулу тоқатпазир, масъулиятшиносу фаъол ва созандаю эҷодкор вобаста аст.

«Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон чунин изҳор менамоянд, ки ҷавонони мо давомдиҳандагони қору фаъолияти насли калонсол, неруи тавоно ва иқтисодии воқеии пешрафти ҷомеа, ҳулоса, ояндаи давлат буда, фароҳам овардани шароити мусоид барои фаъолияти онҳо минбаъд низ ҳамчун яке аз масъалаҳои муҳимтарини сиёсати ҳукумат боқӣ мемонад»¹[29, с.12].

---

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ 26.01. 2019 [Манбаи электронӣ] URL: <https://www.mfa.tj/tg/main/view/5441/pajomi>

Дар робита ба ин изҳорот моро зарур аст, ки ба масъалаи ташаккул додани ҳештаншиносӣ ва руҳияи худогоҳии миллии ҷавонон эътибори ҷиддӣ зоҳир намоем. Зеро масъулияти ҳештаншиносӣ ва худогоҳии миллии заминаи асосии баланд бардоштани сатҳи ҷаҳонбинии ҷавонон ба ҳисоб рафта, шароит фароҳам меорад, ки ҷавонон аз падидаҳои вазъи сиёсӣ ва иқтисодии давлат огоҳ бошанд, фаъолияти худро ҳамроҳанг созанд ва дар устувор намудани ҷомеаи воқеан мустаҳкам аз тамоми нуқтаи назар саҳм гузоранд.

Асоси методологии тарбияро дар кишвари мо тафаккури нави сиёсӣ ва фарҳангӣ ташкил медиҳад, ки моҳияти он таҳкими истиқлолияти давлатӣ, ваҳдати миллии, ҳисси ватандӯстию ватанпарастӣ, таъмини амнияти давлату миллат, ҳифзи тамомияти арзӣ ва манфиатҳои умумимиллии мебошад. Муҳтавои ин методология дар Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», Консепсияи миллии тарбияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси одоби хизматчиҳои давлатӣ, Барномаи давлатии ватанпарастии ҷавонони Тоҷикистон, Консепсияи миллии инкишофи тарбияи ҷисмонӣ ва варзиши Ҷумҳурии Тоҷикистон, Барномаи таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрӣ ҳуқуқӣ таъкид ёфтааст. Яке аз дастурҳои асосии тарбияи ҷавонон дар руҳияи ватандӯстӣ, худогоҳӣ ва ҳештаншиносӣ Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Санади мазкур бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3.03.2006, №94 тасдиқ гардидааст.

«Бояд қайд намуд, ки Консепсияи миллии тарбия сиёсати кунунӣ ва дурнамои давлатро дар соҳаи тарбияи миллии оммаи васеи аҳоли, махсусан насли наврас, муайян месозад. Он моҳият, мақсаду вазифаҳо ва мазмуни тарбияи миллиро дар марҳилаи нави таърихӣ ба танзим оварда,

нақш ва мақоми онро дар ташаккули шахсияти инсони комил муайян мекунад»¹ [11, с.13].

Давлат дар сиёсати худ перомуни тарбияи миллии шахрвандонро кафолат медиҳад, инчунин дар тарбияи миллии фазои ҳуқуқӣ фароҳам оварда шуда, санадҳои ҳуқуқию меъёрӣ қабул ва дар амал татбиқ карда мешаванд. Муассисаҳои таълимӣ ҳамчун тарғибкунандаи сиёсати давлатии ҷавонон чиҳати ташаккули шахсияти ҷавон дар ҷомеа нақши асосӣ дошта, фаъолияти худро асосан чиҳати чунин хислатҳоро ба худ касб намудани ҷавонон ба роҳ мемонанд: - дар ҷомеа ба дигарақидагӣ, озодии суҳан, вичдон, иштироқи шахрвандон дар ҳаёти сиёсӣ дар доираи қонун касе ҳалал нарасонад; - тавассути адабиёти илмию оммавӣ, бадеӣ ва аз тариқи васоити ахбори умум маводи дорой мазмуни тарбияи миллии ба шахрвандон дастрас гардад.

Ҳукумати Тоҷикистон тамоми чораҳоро мебинад, ки шахрвандони ҷумҳурӣ, аз хурд то калон, дар асоси ҳуқуқҳои конституционӣ зиндагӣ, қор ва фаъолият намоянд. Намуна ва ибрати шоиста будан, пеш аз ҳама, рафтору гуфтору мансабдорони мақомоти давлатӣ, сарварони муассисаҳоро мутобиқи Кодекси одоби хизматчиӣ давлатӣ талаб карда, дарк ва ҳисси масъулиятшиносии падару модарон ва шахсони калонсолро дар тарбияи насли наврас баланд мебардорад.

Тавассути тарбияи ҳештаншиносӣ ва ҳудогоҳии миллии шахрвандон, аз ҷумла ҷавонон бояд мутааллиқи миллат, давлати соҳибистиқлол, соҳиби Ватан ва ҳуқуқу озодиҳо будани худро дарк кунанд ва онҳоро эҳтиром намоянд. Ҷавонон бояд дарк намоянд, ки вазифаи онҳо дар назди давлату миллат, ҷамъият ва оила аз ҷӣ иборат аст.

Саҳмгузориҳои ҷавонон барои пешрафти ҷомеа зарур буда, талошҳои онҳо чиҳати беҳбудии шароитҳои мавҷуда бояд равона гарданд ва

---

¹ Ниг.: Концепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон // Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3.03. 2006, №94. [Матн]. [Манбаи электронӣ] URL: <https://maorif.tj/storage/Dokument/s/Barnomaho/81c1a2a242b19928404ebdb2b1fc4754.pdf> (санаи мурочиат: 02.01. 2022)

манфиатҳои худро бо манфиати давлат, ҷомеа ва оила пайваста тавонанд.

Ин қишри тавонманду хештаншинос ва худогоҳ истиқлолияти давлатии кишвари хешро чун гавҳараки чашм ҳимоя мекунанд ва дар ҷодаи ғанӣ гардидани сарватҳои моддию маънавӣ ва фарҳангии миллат саҳм мегузоранд.

Маврид ба таъкид аст, ки ватанпарастӣ арзиши муқаддас ва аз ҳама рукни асосии ташаккули шахсият дар ҷомеа мебошад, ки он дар мафҳумҳои диёр, макон, кишвар, сарзамин, Ватан низ ифода меёбад. Ҳамаи унсурҳои дигари тарбия бо ҳамин унсур тарбия иртибот доранд ва садоқатмандии шаҳрвандро ба ватани хеш дар назар дорад. Татбиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ, бахусус Консепсия аз сатҳи маърифатнокии ҷавонон вобастагӣ дошта, имконият медиҳад, ки масъалаҳои зерин ҳалли худро ёбанд:

1. Тарбияи ҷавонон дар руҳияи ватандӯстӣ, хештаншиносӣ ва худогоҳии миллӣ.

2. Дарк ва ифтихори миллии шаҳрвандон, аз ҷумла ҷавонон аз хурд то бузург боло мегирад, афкори умум ба амал меояд.

3. Иштироқи фаъоли ҷавонон дар ҳаёти иҷтимоӣ ва иқтисодӣ, сиёсиву фарҳангии кишвар ҷоннок гардонида мешавад.

4. Ҷавонон ба кадрӣ қиммати арзишҳои миллӣ ва умумибашарӣ, рамзҳои давлатию миллӣ мерасанд ва дар натиҷаи омӯختан, дидан ва мушоҳида кардан хотираи таърихӣ худро ғанӣ мегардонанд, маърифату ахлоқи шаҳрвандон сифатан боло меравад.

5. Дар ҷавонон ҳисси баланди ватандӯстӣ бедор шуда, дар гулгул шукуфоии ватанамон мекӯшанд.

6. Ҳамгироии тарбия бо таълим боз ҳам устувор гардида, инсон ва мақоми он дар ҷомеа боло мегирад.

7. Дар натиҷаи ҳамкориҳои доимии муассисаҳои таълим бо волидон тарбия дар оилаҳо тадриҷан ба пояи касбӣ мерасад.

8. Чавонон ва аҳли чома дуруст мефаҳманд, ки ниёғони мо дар хазиначи тамаддуни олам ҳиссаи муайян гузоштаанд ва мефаҳманд, ки рисолати таърихӣ аз он иборат аст, ки ҳамин ҳиссагузори дар замони муосир ҳам бояд биафзояд.¹

Имрӯз Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун давлати соҳибхитӣ дар раванди ҷаҳонишавӣ қарор дорад, дар ин раванд қавонони моро зарур аст, ки сатҳи биниши худро васеъ кунанд, донандаи техникаву технологияи замони муосир бошанд ва ҳамчун мутахассисони соҳаҳои гуногун баҳри рушди давлат саҳм гузоранд.

Дар ҳазораи сеюми асри 21 яке аз падидаҳои ҷаҳонишавӣ ин рушди иттилоот ва фазои иттилоотии кишвар мебошад, ки дар ин фазои кушод марзҳо рӯя нагардида, тариқи имкониятҳои иттилоотии чома тамоми аҳоли бо иттилоотҳои мухталифи муътамад ва ғайримуътамад фаро гирифта мешаванд.

Вобаста ба қорқард, нигоҳдори ва интиқоли маълумотҳои гуногун тариқи шабакаи ҷаҳонии Интернет ва шабакаҳои иҷтимоии қорқардшуда дар хориҷи кишвар, таъсири онҳо, дастрасии лаҳзавӣ ва дигар оқибатҳои он ҳатто қои баҳс ҳам нест, зеро маҳз ҳамин шабакаҳои иҷтимоӣ боис гардида истодаанд, ки маълумотҳои носаҳеҳ дастраси бештари истифодабарандагони он, хосатан қавонон гардида, шумораи гумроҳон ва фирефташудагон низ аз ҳисоби онҳо меафзояд.

Дар марҳилаи ҷаҳонишавӣ дар баробари дигар таҳдидҳои мавҷудаи замони муосир вобаста ба рушди иттилоот ва таъсири он қанги бидуни истифодаи яроқу аслиҳа ва техникаи ҳарбӣ ба миён омадаанд, ки онро қанги иттилоотӣ метавонем ном барем.

Нақши васоити ахбори омма бо назардошти рушди босӯяти шабакаи ҷаҳонии Интернет ва дигар имкониятҳои ин шабака дар

---

¹ Ниг.: Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон // Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3.03. 2006, №94. [Матн]. [Манбаи электронӣ] URL: <https://maorif.tj/storage/Dokument's/Barnomaho/81c1a2a242b19928404ebdb2b1fc4754.pdf> (санаи мурочиат: 02.01. 2022)

ташаккули ҷомеа дар замони нав муҳим мебошад ва таъсироти калон ба мафкураи ҷавонон дорад.

Ҷазои иттилоотӣ дар қатори дигар омилҳо барои ташаккули афкори ҷамъиятӣ, ҳиссиёт, анъана, дониш, арзишу ангеҷаҳо ва дар маҷмӯъ ҷаҳонбинии насли ҷавон нақши назаррас дорад.

Васоити ахбори омма ҷиҳати ташаккули ҷаҳонбинии ҷавонон, қабули иттилоот, интиқоли иттилоот, паҳни иттилоот ва муайянкунии меъёрҳои ахлоқи ҷавонон, мақсадҳо ва арзишҳои иҷтимоии ҷомеа таъсир мегузорад. Аз ҳама муҳим таъсироти бевоситаи он ба маънавиёти ҷавонон ва мавқеи онҳо дар ҷомеа дида мешавад.

Васоити ахбори омма имрӯз ҷойи худро дар ҷомеа пайдо намудааст ва имрӯз кам нафареро дар ҷомеа во меҳӯрем, ки истифодабарандаи телевизион ва Интернет набошад. Бо истифодаи дурусти воситаҳои иттилоотрасонӣ ва тарғибкунанда метавон ба равонӣ ҷомеа ва мафкураи он таъсири калон гузошт, роҳнамоӣ кард ва ё гумроҳ сохт.

Беэтиборӣ ба масъалаи иттилоотрасонӣ ва фаъолияти дигар навъӣ воситаҳои иттилоотрасон метавонад ба низоми сиёсӣ ва ҳарбӣ низ таъсири ҷиддӣ расонад.

Дар баробари таъсироти равонӣ васоити ахбори омма ба истифодабарандагон ва қабулкунандагони маълумот инчунин таъсироти зеҳнӣ ва ҳиссӣ низ мерасонад. Иттилоот ҳамон вақт дақиқ ва боварибахш қабул мегардад, ки он аз нуқтаи назари қонуни мантиқ ва факту далелҳои муътамад омода гардида бошад.

Тариқи иттилоот ва таъсироти он ба мафкураи насли ҷавони кишвар ва таъсироти эҳсосӣ ба руҳияи ҷавонон нерӯҳои гуногуни сиёсӣ ва гуруҳҳои манфиатҳои кӯшиши ба тарафи худ ҷалб намудани ҷавононро бо мақсадҳои гуногун мекунад.

Бо ҷойгирсозӣ дар шабакаҳои интернетӣ ва ҷопи ҳаргуна маълумот дар нашрияҳои даврӣ ва истифодаи қувваи телевизион ва радио бо омодаسازی барномаҳои мухталифи фарогири тарбияи сиёсии ҷавонон

аҳамияти актуалӣ дошта, дар сурати ғайримақсаднок амалӣ намудани онҳо метавонад ҳолати эмотсионалии насли ҷавон таъсир ёбад, ки ин ҳолат низ чиҳати ташаккули идеологияи мустаҳками миллӣ ҳалал эҷод мекунад.

Нақши васоити ахбори омма дар таҷрибаи таърих собит намудааст, ки бениҳоят бузург буда, таъсири калон ба ҷомеа ҳам аз лиҳози мусбӣ ва ҳам аз лиҳози манфӣ дорад. Аз ҷумла нақши васоити ахбори омма дар тарбияи инсон, баланд бардоштани нуфузу эътибор, пайдо намудани назари сиёсӣ, ғанигардонии маънавӣ, дарки мазмуну моҳияти демократия ва таъмини адолати иҷтимоӣ ва ташаккули мафкураи воқеъбинона таъсиргузор мебошад. Дар қиёс ба ин ҷанбаҳои мусбӣ таъсири васоити ахбори омма ба афкори ҷомеа, бахусус насли ҷавони кишвар инчунин васоити ахбори омма ва имкониятҳои дастрасии маълумоти дигар метавонад ҷомеаро ба таҳлука, тарсу ваҳм, ноумедиву гумроҳӣ барад, ғуломи иттилооти носоҳеҳ созад, барои бедор намудани кинаву адоват, иғвову дасиса бо расонидани маълумоти ғайр моил намояд.

Таҳлили вазъи мавҷуда дар раванди иттилоърасонӣ боз як хатари дигарро ошкор намуд, ки ин бо воситаи иттилоот анҷом додани корҳои манипулятсионӣ чиҳати амалӣ намудани мақсадҳои гуруҳҳои алоҳидаи манфиатҳо мебошад. Дар ин раванд метавонем қайд намоем, ки дар амалия намудҳои равонӣ, мантиқӣ, ташкилӣ ва маросимии манипулятсияро, ки дар байни шахсон ба миён омадааст, таҷриба нишон додааст. Инчунин ин бозҳои сиёсӣ ҳамчун мавзӯи таҳқиқоти илмӣ ва истифодаи васеи амалӣ дар ҷаҳони муосир қарор дорад. Ин шакли бозҳои сиёсӣ, ки дар ҷаҳон доман паҳн кардааст, асосан бо мафкурасозӣ аз ҷониби шахсони ғайр машғул буда, бо ақидаҳои носолим, иттилооти носоҳеҳи мазмуни иҷтимоӣ-сиёсӣ дошта ба шуури ҷомеа, бахусус ҷавонон таъсир мегузоранд. Бо назардошти ин таъсирот, муваффақ гардидани гуруҳҳои манфиатҳои мағзшӯй ва манипуляторони бозҳои

сиёсӣ, ки бо ин восита ба раванди ҷомеа таъсир мерасонанд, доираи фаъолияти худро васеъ намуда, бо истифодаи технологияи замонавӣ ҳар рӯз дар ин самт кор намуда истодаанд. Ҳамзамон дар ин самт гуруҳҳои махсусро, ки иборат аз мутахассисони соҳаи равшаншиносӣ мебошанд, ҷалб намуда, падидаҳои психоанализро ҳамчун манипулятсияи шуур истифода намуда истодаанд.

Дар ҷаҳони муосир иттилоот ва иттилоотрасонӣ нақши калидӣ дар ташаккули ҳамаҷонибаи кӯдакон, назари наврасон ва афкори ҷавонон дошта, аз ҷиҳати психологӣ барои шакл гирифтани мафкураи онҳо мусоидат менамояд. Паҳни васеи иттилооти гуногун ва барзиёдии коркард ва инъикоси маълумотҳо бештар манфиати шахсеро ва ё гуруҳро тавзеҳ медиҳанд, ки аз як назар ҳамчун маълумоти наонқадар муҳим, содда ва зарурати таҳлил надошта менамояд, лекин вазъи мавҷуда собит намуда истодаанд, ки дар аксар маврид, маҳз чунин маълумотҳо метавонанд барои мафкурасозии наврасону ҷавонон хатар эҷод намоянд.

«Дар иртибот ба ин таҳқиқот метавонем қайд намоем, ки васоити ахбори омма имрӯз омили тавоноии таъсиррасонӣ ба ҳолати рӯҳӣ ва равонии насли наврасу ҷавонро дошта, ғуттаварии онҳо ба шабакаҳои барзиёди иттилоотрасон нақши васоити ахбори оммаро боз ҳам мубрамтар мегардонад»¹[110,с.21-25]. Дар соҳаҳои гуногун васоити ахбори омма дар ҳар шакл ба монанди фароғатӣ, иттилоотӣ, иртиботи иҷтимоӣ ва ба ин монанд зоҳир гардида, новобаста аз ин вазифаи худро амалӣ менамоянд.

Бо назардошти имкониятҳои рушди коммуникатсия дар ҷомеа соҳаҳои иттилоот дар шакли матбуот, радио, телевизион ва Интернет зухур ёфтааст. Дар ин соҳаҳои иттилоот шумораи зиёди рӯзнома, маҷаллаҳо (илмӣ-оммавӣ), нашрияҳои даврӣ, матбааҳои ҷопӣ ва

---

¹ Ниг.: Виниченко М.В. Инновационное развитие личности в ходе подготовки по управленческим специальностям. [Текст] / М. В. Виниченко // Управление персоналом и интеллектуальными ресурсами в России. - 2014. - № 4 (13). - С.21 - 25.

китобҳои гуногун, сомонаҳои иттилоотӣ, шабакаҳои иҷтимоӣ ва дигар навъҳои иттилоотрасон дохил карда мешаванд, ки тамоми ахборот ва маълумотҳоро дар сатҳи ҷаҳон паҳн менамоянд.

Бо назардошти таҳқиқоти анҷомдода нишонаҳои муҳими воситаҳои иттилоотиро қайд менамоем:

1. Бинобар мавҷудияти миқдори зиёди иттилоот дар ҷомеа, носаҳеҳии маълумотҳо ва бо ҳар шакл ва мазмун инъикос ёфтани онҳо таваҷҷуҳ ба иттилоотро кам менамояд, дар натиҷа фазои холигии иттилоотӣ новобаста аз мавҷудияти маълумоти барзиёд ба миён меорад.

2. Сабти наворҳои кутоҳмуддат ва ҷойгир намудани онҳо дар воситаҳои муосири иттилоот таъсири бештар ба мафкураи насли наврасу ҷавон дошта, ҷолибияти ҳаракату амалҳо зимни тамошои наворҳо, бинандаро моил месозад, ки худ иштирокчии ин ҳаракатҳо бошанд ва ё муаллифи навори дорой маълумотҳои мухталиф гарданд.

3. «Тассавуркунонӣ (Визуализатсия)». Дар замони муосир муоширати визуалӣ (визуалӣ) байни одамон асоси муоширатро ташкил медиҳад. Тасвир ва рамзҳои визуалӣ ҳамаи дигар воситаҳои интиқоли иттилоотро иваз карданд (забон, имову ишора ва ғ.). Дар ин росто, телевизион ва Интернет аз ҷиҳати маъруфият дар ҷои аввал меистанд. Хавф дар он аст, ки оянда инсон, бахусус ҷавонон қобилияти эҷодкорона фикр карданро аз даст медиҳанд, тасвирҳову рамзҳо, ки барои ӯ ва ба ҷои ӯ офарида шуданд, ба ҷои муоширати зинда истифода менамоянд. Ин ҷанбаҳоро дар марҳилаҳои аввали ташаккули шахсият баррасӣ кардан хеле муҳим аст» [10,с.21-25].

Сифати иттилоот аз рӯи чунин стандартҳо бояд омода карда шаванд:

1. Зарурати бо навгонӣ ва мавзуҳои мубрам омода намудани барномаҳои телевизионӣ ва нашрияҳои ҷопӣ, ки бинанда ва хонандаро бо вазъи ҷомеаи ҷаҳонӣ ва дигар падидаҳои замони муосир сари вақт ошно менамояд.

2. Ба мазмуни маълумот, омили пешниҳодшаванда, муҳимияти масъала, дақиқии он, воқеият ва эътимоднокии он таваҷҷуҳ бояд дода шавад.

3. Маълумот бояд мутавозин ва бегараз бошад, нуқтаи назари алтернативиро инъикос кунад, ки ба тариқи ғайриҳанноӣ пешниҳод карда шаванд.

4. Ба инобат гирифтани масъалаҳои иҷтимоӣ, таваҷҷуҳи алоҳида ба шахсони ниёзманд ва гуруҳҳои осебпазир дар доираи салоҳиятҳои васоити ахбори омма ва мусоидат ҷиҳати ҳалли мушкилотҳои онҳо.

5. Риояи талаботи қонунгузорӣ ва таъмини ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон дар фаъолияти васоити ахбори омма.

6. Таваҷҷуҳ ба мазмуни маълумотҳо дар васоити ахбори омма бо инобати услуби забонӣ ва фарҳанги сиёсии ҷомеа дода шавад.

7. Ба инъикоси маводҳои хусусияти тарбиявӣ дошта ва мероси фарҳангӣ дошта афзалият дода шавад.

8. «Воситаҳои ахбори омма бояд ба зӯҳури эҷодиёти фарҳангӣ, асолат ва сифати онҳо мусоидат кунанд (мувофиқи меъёрҳои эстетикӣ, ахлоқӣ, зеҳнӣ, касбӣ)»¹[115,с.20-25].

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ амал мекунанд, ки тарғиби амалҳои номатлуб, ҷинояту ҷинояткорӣ, фаҳшу бераҳмӣ, зӯроварӣ ва дигар хатарҳои мавҷударо манъ намуда, ҳифзи ҳуқуқҳои наврасону ҷавононро дар фазои иттилоотӣ таъмин менамоянд.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соҳаи маорифро ҳамчун самти афзалиятнок эътироф намуда, ба ин соҳаи калидии ҷомеа аҳамияти ҷиддӣ медиҳанд. Рушди соҳаи маориф, таҳияи стандартҳои нави таҳсилот, мутобиқати маводҳои таълимотӣ ба талаботи имрӯзаи омодагории мутахассисон ва аз ҳама муҳим ба роҳ мондани таълиму тарбияи насли имрӯза ва ҷорӣ намудани навгониҳои

---

¹ Ниг.: Евстратова Т.А. Мероприятия по повышению эффективности муниципальной молодежной политики малого города. [Текст] / Т.А. Евстратова //Материалы Ивановских чтений. 2015. № 5. С. 20-25.

технологияи муосир барои баланд бардоштани сатҳу сифати таълим дар ташаккул додани фаъолияти эҷодӣ ва эҷодкорӣ, рушд додани ақлу заковат вазифаи муҳими ин соҳа мебошад.

Қабул шудани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи маориф” (с.1994), Стандарти давлатии маълумоти миёнаи умумӣ (с.1997). Концепсияи миллии маълумот (2003), Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи Концепсияи миллии тарбия (03.03.2006), Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» ва дар таҳрири нав қабул шудани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи таълиму тарбияи кӯдак” бо мақсади беҳтар намудани соҳаи маориф заминаи устувор гузошт.

Бояд қайд намоем, ки бо назардошти омилҳои ҷаҳонишавӣ ва рушди ҷомеа, ворид гардидани технологияҳои муосир ба ҳаёти инсоният таи даҳ соли охир насли замони нав бо диду талаботи замони муосир ба камол расида истодаанд, ки дар баробари ҳаёти заминӣ инчунин бо олами виртуалӣ низ ошно буда, аз насли замони гузашта куллан фарқ менамоянд. Имрӯз аксари ҷавонон дар олами виртуалӣ буда, тамоми эҳсосот ва орзуҳои худро тариқи имкониятҳои он дар шакли маҷозӣ амалӣ намуда, худро қаноатманд меҳисобанд. Ин тарзи рафтор насли ҷавонро маҳдуд намуда, аз ҳаёти муқаррарӣ, муоширати зинда ва дарки воқеият дур месозад, ки ин раванд барои рушди ҷомеа ва давлат манфӣ арзёбӣ мешавад. Истифодаи забони олами виртуалӣ, терминҳои гуногуни номушаххас, ҳамчун истилоҳоти олами маҷозӣ, ки бо мафҳуми “сленг” ифода меёбад, таҳдиди ҷиддиро ҷиҳати коста намудани забони модарӣ ва аз байн бурдани он ба вуҷуд меорад. Ин гуна таҳдид бештар ба кӯдакону наврасон ва ҷавонони ҷомеа таъсир дошта, дар баробари дурсозӣ аз ҳаёти воқеӣ ва ғуттавар намудан ба олами маҷозӣ, инчунин онҳоро заифу ноустувор, нотавон, бемавқеъ ва идоранашаванда тарбия менамояд.

Ҷазои иттилоотӣ ва таъмини солимии олами маҷозӣ дар шароити муосир, фаҳмонидани моҳияти истифодаи ин ҷазо ва иттилооти он ба насли ҷавони кишвар муҳим мебошад, зеро имрӯз ин ҷазо имконияти расонидани таъсири мусбӣ ва манфиро дар ҷомеа, бахусус ба мафкураи насли аз лиҳози зеҳнӣ ҷисмонӣ тавонманд дорад.

«Бояд ба инобат гирем, ки ҷавонон ҳамчун муҳаррики пешбарандаи ҷомеа саҳмгузори рушди тамоми соҳаҳои ҳаёти давлатӣ буда, дар робита ба ин рисолат ва уҳдадории конститутсионии худро низ бомуваффақият ва сари баланд адо намуда истодаанд. Бо назардошти ин саҳми муносиб дар паёмашон ба Маҷлиси Олӣ, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон баён доштанд, ки солҳои охир саҳми ҷавонон дар рушди варзиш ва оммавигардонии он ва тарғиби тарзи ҳаёти солим дар миёни аҳли ҷомеа назаррас мебошад»¹[144,с.3].

Ҷавонон ҳамчун муҳаррики асосии пешбарандаи ҷомеа, ҳифз ва талқинкунандаи фарҳанг, тамаддун ва арзишҳои миллию анъанавӣ бояд дар таъмини сулҳу субот ва рушди иҷтимоиву иқтисодии кишвари азизамон саҳмгузор бошанд ва дар ҳаёти ҷомеаи шахрвандӣ фаъолона иштирок намоянд.

Ҳифзи ватан, ҳимояи манфиати давлат, таҳкими истиқлолият, амният ва иқтисодии муқаддасии он вазифаи муқаддас мебошад. Бо назардошти ин муқаррароти Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон давлат ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, бахусус Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба масъалаи ватану ватандорӣ, садоқатмандӣ ва иҷрои уҳдадории ҳарбии ба зиммаи ҷавонон гузошта шуда, аҳамияти хос дода, ҳифзи муқаддасоти давлатӣ ва тамомияти арзиви худудиро доимо зимни баромадҳояшон қайд мекунанд.

Дар даврони соҳибистиклолӣ тарбия намудани ҷавонони воқеан меҳандӯсту меҳанпарвар ва устувору заки вазифаи аввалиндарача буда,

---

¹ Сафаров Ш. Варзишгарон ватанпарварони асилтаринанд. [Матн] / Ш. Сафаров // “Омӯзгор”, № 5, 4-уми феввали соли 2021. – С. 3.

барои омодабошии ҷавонон ҷиҳати адои ин рисолати бузург гузашти мактаби Артиши миллӣ воқеан муҳим мебошад.

Имрӯз ҷузъу томҳои Қувваҳои Мусаллаҳи кишвар ба талаботи хизмати ҷавонон дар сафи он ҷавобгуй буда, ҷиҳати таҳкими низоми ҳарбӣ ва таъмини иқтидори техникий ҳарбӣ тамоми чораҳо татбиқ карда шудаанд.

«Бо инобати чунин тадбирҳо Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бо муроҷиат ба аҳли ҷомеа ва бахусус насли ҷавони кишвар қайд намуданд, ин дастоварди бузурги таърихӣ — ваҳдати миллиро гиромӣ доред, онро эҳтирому эҳтиёт кунед, ояндабин дурандеш бошед, парчами ваҳдатро баланд бардоред, ба Ватани маҳбубамон содиқу вафодор бошед ва ҳар порчаи сарзамини аҷдодиро чун ҷони худ азизу чун модар дӯст доред»¹[35, с.12].

Новобаста аз талошҳои давлат ва Ҳукумати кишвар имрӯз на танҳо дар Тоҷикистон балки ҷомеаи ҷаҳониро таҳлукаву изтироб ва хатарҳои замони муосир таҳдид менамояд. Аз ҳама падидаи хатарафзо ва ташвишвар ин шиддат гирифтани фаъолияти гуруҳҳои террористиву экстремистӣ дар сатҳи ҷаҳон, зиёд гардидани сафи шомилшавандагон ва доман паҳн намудани амалиётҳои онҳо дар сатҳи ҷаҳон мебошад.

Мафҳуми терроризм ва экстремизм дар илми ҳуқуқ ва сиёсатшиносӣ пурра шарҳу тавзеҳ гардида, дар маҷмуъ инъикоскунандаи амалҳои тундгаро, зӯроварӣ, фишору таҳлука, даҳшатафканӣ ва тарсонидани ҷомеа мебошад.

Дар меҳвари фаъолияти ин гуруҳҳои тундрав асосан ҷалби ҷавонон, ки ҷисман тавонову зехнан камтаҷриба эътироф мешаванд, қарор дода шудааст. Ҷавонон аслиҳаи асосии ин гуруҳҳо буда, ҳамчун ҳадафи муҳимтарин ва афзалиятноки иқтидорманд намудани пояҳои

---

¹ Суҳанронии Эмомалӣ Раҳмон, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба муносибати 18 - солагии Рӯзи Ваҳдати миллӣ, шаҳри Душанбе, 26 июни соли 2015. [Матн] // Ҷумҳурият. Нашрияти расмӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Манбаи электронӣ] URL: https://peshina.jumhuriyat.tj/index.php?art_id=19789 (санаи муроҷиат: 15. 11. 2022.)

хокимияти гуруҳҳои манфиатҳои доништа шудаанд. Барои шомил намудани сафи зиёди онҳо барномаҳои мукаммали мағзшӯй бо ҷалби коршиносони равонӣ ва муайяннамоии эҳтиёҷоти насли ҷавони ҷомеаи ҷаҳонӣ тарҳрезӣ карда мешаванд.

Дар муқобили тарҳрезии ҷунин ҳадафу барномаҳо татбиқи босамари сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, масъулияти баланди оила, мактаб, ҷомеа ва корбарии пайваста ҷиҳати ташаккули мафкураи солим, фаҳмонидани моҳияти аслии барномаҳои гуруҳҳои ифротӣ меистанд.

Устувор намудани идеологияи миллӣ ва таъминот бо шуғли пурмахсул яке аз роҳҳои асосии ҳифзи намудани ҷавонон аз таҳдиду хатарҳои замони муосир мебошад.

Ҳавасмандгардонии маънавӣ як рӯкни устувор намудани идеологияи миллӣ мебошад. Ин навъи ҳавасмандӣ дар шакли амалӣ намудани иқдомҳои дастгирикунандаи ҷавонони лаёқатманду соҳибистеъдод зоҳир карда мешавад, ки ба ин восита ҷавонон дар руҳияи ифтихорманди аз ватану ватандорӣ, посдорӣ арзишҳои миллӣ ва муқаддасоти давлатӣ тарбия меёбанд ва аз таҳдидҳои мавҷуда пурра дар канор мешаванд.

Ҷавонон нерӯи пешсафи ҷомеа, сарвати гаронарзиши идеологӣ, ояндасозони давлат ва идомадиҳандагони ҳадафҳои созандаи кишвар мебошанд. Дар муҳити пойдори идеологияи миллӣ ташаккул додани онҳо ин эътимоди комил ба ҷавонон ҳамчун сипари мустаҳками ҳифзкунандаи дастовардҳо ва дигар арзишҳои миллӣ мебошад.

«Тарбия дар ниҳоди инсон сифатҳои баланди ахлоқӣ, хуввияти миллӣ, ахлоқи ҳамидаи инсониро ташаккул медиҳад. Тарбия бояд созгору ибратбахш ва дар пояи манфиатҳои миллӣ ба роҳ монда шуда, дар амалӣ намудани ҳадафҳои созандаву бунёдкоронаи давлату миллат ва ҷомеа равона гардад»¹[11, с.6].

---

¹ Ниг.: Консепсияи милли тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 03.03.2006 таҳти №94 [Матн]. С. 6

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон бо мақсади ҷалби наврасону ҷавонон ба омӯзиши илму ҳунар ва дарёфти истеъдодҳои навин баргузорию озмунҳои мухталиф амсоли «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст», «Тоҷикистон- Ватани азизи ман», «Илм фурӯғи маърифат» ва “Тоҷикон дар оинаи таърихи миллат”-ро эълон намуданд, то ба имрӯз теъдоди зиёди наврасону ҷавонро ҷалб ва лаёқатмандону соҳибистеъдодро муаррифӣ ва ҳавасманд намуд. Ташкили ин навъи озмунҳои зехнӣ- маърифатӣ ҷиҳати ташаккули тарбияи сиёсӣ ва устувории маҳакҳои идеологияи миллӣ замина мегузорад.

Бо амалисозии ин озмунҳо дар сатҳи ҷумҳурӣ, таваҷҷуҳи мақомоти дахлдори давлатӣ ба қисматҳои ташкилӣ ва таъмини шаффофияти баргузорию онҳо эътимоди насли наврасу ҷавонро дучанд намудааст, ки зиёд гардидани сафи иштирокчиён ба мафкураи ҷомеа ва равиши он таъсири мусбӣ мерасонад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳаррӯз дар талоши пешрафту тараққиёт аст, дар баробари таъмини устувории сиёсати дохилӣ инчунин давлати тоҷикон бо ташаббусҳои ҷаҳонӣ ҳамчун давлати сулҳовару сулҳхоҳ ва сулҳофар муаррифӣ гардидааст.

Ояндаи Тоҷикистон ва рушди он ҷавонон мебошанд. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ҳар суҳанронӣ ва мулоқотхояшон баён менамоянд, ки насли наврасу ҷавони мамлакатро мо бояд дар заминаи таҷрибаи бойи падарону бобоёнамон, бо риояи арзишҳои суннатҳои миллӣ ба камол расонем, то ки онҳо меросбарони воқеии ин давлату миллати таърихӣ бошанд.

Инчунин Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар паёми худ ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ифтихор гуфтанд, ки «Ҷавонони мо дар дохил ва хориҷи мамлакат дар бахшҳои мухталиф таҳсил карда, соҳиби касбу ихтисосҳои шуда истодаанд, ки барои кишварамон зарур мебошанд. Ҳукумати

Тоҷикистонро мебояд, ки пешниҳодҳои ҷавононро дастгирӣ ва ҷиҳати татбиқ гардидани онҳо мусоидат намоянд».

«Ҷавонон бояд аз ҳама қишрҳои ҷомеа мавқеи назаррас дошта бошанд, ташаббусҳои созанда пешниҳод намоянд, муқаддасоти миллӣ ва дастовардҳои даврони соҳибистиклолиро ҳифз кунанд, дар ҳаёти сиёсӣ ва иҷтимоӣ Тоҷикистони азиз бо дасту дили гарм ва қувваи созанда иштирок намуда, шарафу номуси ватандориро ҳимоя карда, худро аз таҳдидҳои ҷаҳони муосир эмин нигоҳдоранд ва парчамбардори ин сарзамин, марзу бум ва кишвари муқаддасамон бошанд»¹[152, с.25].

Ҷавонон ҳар ҷое, ки бошанд, хоҳ дар соҳтмон, хоҳ дар хизмати ватан-модар, хоҳ дар мактабу дар муассисаҳои тиббӣ, бояд ҳисси баданди миллӣ дошта бошанд. Танҳо ҳамон вақт ҳақдоранд бо Тоҷикистон ва давлати соҳибистиклол болидахотирӣ намоянд.

Тамоми талошҳои давлат ва Ҳукумати кишвар дар шароити имрӯзаи рушд танҳо барои омода намудани ҷавонони худогоҳу хештаншинос ва истифодаи қувваву нерӯи зеҳнии онҳо барои таъмини пешрафт ва инкишофи соҳаҳои давлатӣ равона карда шудааст.

«Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ- Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар паёми навбатиашон изҳор намуданд, ки саҳми ҷавонон дар рушди ҷомеа ва иштироки фаъолонаи онҳо дар ҳаёти сиёсӣ ва иқтисодии мамлакат назаррас мебошад ва ба ин хотир пешниҳод менамоем, ки соли 2017 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон “Соли ҷавонон” эълон карда шавад»²[24, с.29]. Эълони Соли ҷавонон тавачҷуҳи калони давлат, масъулият ва вазифагузорӣ мебошад.

Насли замони истиклол аз наслҳои пешина бо савияи илму дониш, маърифату ҷаҳонбинӣ, сатҳи тафаккур ва одоби ахлоқ фарқи кулӣ доранд. Дар асоси ин фарқият ҷавонон бояд нағз хонанд, бо ҷадал

---

¹ Асламов Б.С. Ҷавонон – нерӯи созандаи ҷомеа. [Матн] / Б.С. Асламов, Ҳ.Т. Ҳабибзода, С.Н. Сафарова [Манбаи электронӣ] URL: <https://avkd.tj/tg/khabarho/2062-javonon-nerui-sozandai-jomea.html> (санаи мурочиат: 25. 11. 2022.)

² Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон 22.12.2016. [Матн]. – Душанбе: «Шарқи Озод», 2016. – С. 29.

омӯзад, то донишашон чуқур ва доираи фаҳмишашон фарох гардад. Вақте мо ҷавонон мегӯем, пеши назар на танҳо мардони ҷавон, ҳамзамон духтарон низ дар назар дошта мешаванд. Дар давлати демократӣ ҷавондухтарон ва бонувон низ дар меҳвари фаъолияти Ҳукумати кишвар ва тавачҷуҳи Президенти мамлакат мебошанд. Онҳо дар мактабҳои таҳсилоти умумӣ ва олий таҳсил намуда, завқи хониш доранд ва дар баробари мардон кӯшиш менамоянд.

Ташаббусҳои занон дар даврони соҳибистиклолӣ ҳамеша дастгирӣ меёбанд, барои амалӣ шудани онҳо тадбирҳои ҷиддӣ андешида мешаванд.

Маълумотҳои оморӣ тасдиқкунандаи он аст, ки имрӯз бонувон дар соҳаҳои маориф ва иҷтимоӣ назаррас мебошанд. Дар паёмашон Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон иброз медоранд, ки «аз шумораи умумии хизматчиёни давлатӣ 25 дарсад занонанд». «Мувофиқи мақсад аст, ки барои дастгирии занону духтарон дар зинаҳои гуногун квота ва имтиёзҳо муқаррар намоем ва чунин иқдом яке аз роҳҳои таъмин намудани баробарҳуқуқии занону мардон мебошад», - қайд менамоянд Президенти Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Фурсати он фаро расидааст, ки ба масъалаи ташаккули ахлоқӣ ва маънавии насли ҷавон эътибори ҷиддӣ диҳем. Мустаҳкам кардани пояҳои ахлоқии ҷомеа, ташаккули афкори эҷодиву созандаи халқ ва гиромидошти арзишҳои фарҳанги милливу умумибашарӣ дар сиёсати давлат мавқеи асосӣ дошта, тамоми муассисаҳои фарҳангӣ, воситаҳои ахбори омма, телевизион ва радио, шабакаҳои иҷтимоӣ вазифадоранд, ки фаъолияти худро доир ба мустаҳкамии манфиати миллӣ, пеш аз ҳама ҳифзи истиқлолият, инкишофи тафаккури миллӣ, баланд бардоштани сатҳи маърифату ҷаҳонбинии аҳли ҷомеа, ҳифзи мероси гаронбаҳои миллати тоҷик ва муаррифии шоистаи он ба ҷаҳониён тақвият бахшанд.

«Бо назардошти он, ки ҷавонон давомдиҳандаи қору фаъолияти насли калонсол, неруи созанда ва иқтидори воқеии пешрафти ҷомеа ва

ояндаи миллат ва давлат мебошанд, таъмини иҷрои вазифаҳои мазкур аз манфиат холи нест. Хушбахтона, имрӯз ҷавонон ҳунару касб меомӯзанд ва якдому ташаббусхоро барои тараққи ватани азизамон Тоҷикистон, пешрафти илму техника, соҳаҳои саноат, кишоварзӣ ва фарҳанг саҳми назаррас мегиранд. Зеро барои онҳо ба шарофати ғамхориҳои пайвастаи Сарвари давлат садҳо иншоотҳои таълимӣ, маданияу маърифатӣ ва фарҳангии фароғатӣ, толорҳои варзиш бунёд мешаванд»¹[54, с.203].

Яке аз пояҳои устувори давлату давлатдорӣ ин соҳаи маориф мебошад. Соҳаи маориф маҳаки асосии таҷаллии нерӯҳои зеҳнии кишвар мебошад. Вазифаи имониву вичдонии ҷавонон ин аз даст надодани хушёриву зиракии сиёсӣ аст, ки дар марҳилаи ҷаҳонишавӣ, рақобати давлатҳои абарқудрат масъулияти гаранро талаб менамояд. «Дар ин қисмат тарбияи ватандӯстии ҷавонон аҳамияти муҳим дорад, ҷавонон созандагони ояндаи ҷомеа мебошанд ва ҷаҳонбинию тадбирҳои ҷаҳонсозии онҳо рушду инкишофи оянда ва минбаъдаи ҷомеа алоқамандӣ дорад»²[151,с.35]. Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун давлати мустақилу соҳибхитӣ дар марҳилаи ташаккули давлати демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ ва ягона қарор дорад. Рушди минбаъдаи он ба тарбияи шахсиятҳои дорой сатҳи баланди ахлоқӣ, дунёи пурғановати маънавӣ, фикру қисми солим, эҳсоси баланди ватандӯстӣ ва худогоҳии миллӣ, риоягари қонуну ҳуқуқҳо, озодиҳо, заҳматписанду зебопараст, сарфаю сариштакор, ботаҳаммулу тоқатпазир, масъулиятшиносу ғайол ва созандаю эҷодкор вобаста аст. Тарбияи ҷунин шаҳрвандон вазифаи давлат, ҷамъият ва оила аст.

Бояд гуфт, ки худшиносии миллӣ, ҳисси ватандӯстӣ ва садоқат ба Ватан ибораҳои мебошанд, ки мазмуни онҳо ва амалисозӣ вазифаи муҳим арзёбӣ карда мешавад.

---

¹ Ниг.: Ғафоров У. Иҷлосияи наҷотбахши миллат. [Матн] / У. Ғафоров. - Хучанд, 2007. – С. 20

² Ниг.: Андешаҳои миллӣ ва тарбияи ватанпарастии ҷавонон [Манбаи электронӣ] URL: http://hakikatisugd.tj/index.php/politics/2350-andesha-oi-mill-va-tarbiyai-vatanparastiiavonon_459 (санаи мурочиат: 25. 11. 2022.)

«Таъминкунандаи пояҳои муҳими давлату давлатдорӣ ин худшиносии миллӣ, ҳисси ватандӯстӣ ва садоқат ба Ватан мебошад. Давлат ҳеҷ вақт бидуни миллат ва арзишҳои миллӣ ва миллат низ бидуни ҳамоҳангӣ соҳиби давлат бошад. Ин ҳамоҳангӣ ва мустаҳкамии давлату миллат дар ягонагӣ, муттаҳидиву сарҷамъӣ ва таҷассуми идеологияи миллӣ метавонад зуҳур ёбад. Тарғиби ҳамешагии ин мафҳумҳо барои насли ҷавони кишвар аз манфиат дур нест»¹[50,с.21].

«Тарбия падидаи иҷтимоӣ, фарҳангӣ, психологӣ ва педагогӣ буда, барои танзими ҳаёти инсон ва пешрафти ҷамъият хизмат менамояд. Он ҳамчун фаъолияти махсуси мақсадноки инсон барои рушди шахс ва ворид шудани инсон ба ҷараёни зиндагии воқеӣ ва бунёди ҳаёти маданӣ равон карда мешавад. Мақсади тарбия қисми таркибии мақсаду вазифаҳои давлат қарор мегирад, ки барои амалӣ намудани манфиатҳои давлат, ҷамъият ва ҳар як шаҳрванд равона карда мешавад. Давлат чунин тартибу низомро ҷорӣ мекунад, ки барои ҳаёт ва фаъолияти инсон ва тарбияи миллии шаҳрвандон мусоидат менамояд»²[102, с.18].

Тарбияи ватандӯстӣ дар шаҳрванд сифатҳои баланди ахлоқӣ, ҳуввияти миллӣ, инсондӯстӣ, озодадешӣ, мавқеи шаҳрвандӣ, ташаббускорӣ ва дигар сифатҳои мусбатро ташаккул медиҳад. Чунин шаҳрванд метавонад, ки дар пояи манфиатҳои миллӣ фаъолият намояд, нисбат ба зухуроти манфии ҷамъият аз лиҳози танқид назар кунад, Ватани хешро дӯст дорад ва манфиатҳои онро ҳимоя намояд, ҳамчун соҳиби тафаккури миллӣ ва посдори тамаддуни миллӣ дар пешрафти ҷамъият саҳмгузор бошад³. Мақсаду вазифаҳои ниҳонии тарбияи миллӣ ташаккули инсони комил, соҳиби Ватан, нангу номуси миллӣ, ифодагари симои зеҳнию маънавӣ, ахлоқӣ, фарҳангӣ ва арзишҳои дигари инсонӣ мебошад.

¹ Ниг.: Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: методические основы. [Текст] / Ю. К. Бабанский. – М.: Просвещение, 1982. – С. 21.

² Ниг.: Харламов И.Ф. Педагогика. [Текст] / И. Ф. Харламов. - М., 1990. – С. 18.

³ Ниг.: Тарбияи ватандӯстии ҷавонон-рисолати муқаддас [Манбаи электронӣ] URL: <https://mvd.tj/index.php/tj/az-ta-rikhi-militsiya/11472-tarbiyai-vatand-stiivonon-risolati-mu-addas> (санаи мурочиат: 25. 11. 2022.)

Асоси методологии тарбияро дар кишвари мо тафаккури нави сиёсӣ ва фарҳангӣ ташкил медиҳад, ки моҳияти он таҳкими истиқлолияти давлатӣ, ваҳдату худшиносии миллӣ, ҳисси ватандӯстию ватанпарастӣ, таъмини амнияти давлату миллат, ҳифзи тамомияти арзӣ ва манфиатҳои умумимиллӣ мебошад¹. Муҳтавои ин методология дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», Концепсияи миллии маълумоти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси одоби хизматчиҳои давлатӣ, Барномаи давлатии тарбияи ватанпарастии ҷавонони Тоҷикистон, Концепсияи миллии инкишофи тарбияи ҷисмонӣ ва варзиши Ҷумҳурии Тоҷикистон, Барномаи таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ таъкид ёфтааст².

Давлат дар сиёсати худ перомуни тарбияи миллии шаҳрвандон кафолат медиҳад, ки дар тарбияи миллӣ фазои ҳуқуқӣ фароҳам оварда, санадҳои ҳуқуқии меъёрӣ қабул ва дар амал татбиқ карда шаванд. Ҳукумати Тоҷикистон тамоми чораҳоро амалӣ менамояд, ки шаҳрвандони ҷумҳурӣ дар асоси ҳуқуқҳои конституционӣ зиндагӣ намоянд. Намуна ва ибрати шоиста будани рафтору гуфтори мансабдорони мақомоти давлатӣ, сарварони муассисаҳоро мутобиқи Кодекси одоби хизматчиҳои давлатӣ талаб карда, дарк ва ҳисси масъулиятшиносии падару модар ва калонсолонро дар тарбияи насли наврас баланд мебардорад. Ҷанбаи илмӣ, дунявӣ ва башардӯстии анъанаю расму оинҳои мусбати миллии кишварро дар тарбияи мардум дастгирӣ карда, барои истифодаи осори пурарзиши илмӣ, адабӣ, таърихӣ, динӣ ва асару дастурҳои Сарвари давлат доир ба тарбияи шаҳрвандон тадбирҳо меандешанд.

---

¹ Ниг.: Андешаҳои миллӣ ва тарбияи ватанпарастии ҷавонон [Манбаи электронӣ] URL: http://hakikatisugd.tj/index.php/politics/2350-andesha-oi-mill-va-tarbiyai-vatanparastiiavonon_459 (санаи муроҷиат: 25. 11. 2022.)

² Юсупова С.О., Курбанов Ю.А. Роҳҳои пешгирӣ кардани ҷинояткорӣ дар байни ҷавонон. [Матн] / С. О. Юсупова. – Душанбе: Ирфон, 1987. -112 с.

Миллату давлат ва сарзамини аҷдодии худро дӯст доштан, таъриху фарҳанги гузаштаи худро ҳимоя намудан, кӯшиши якҷоя ҷиҳати таъмин ва пойдории дӯстиву рафоқат ва аз ҳама муҳим пойдории сулҳу ваҳдату ягонагӣ доштан, рукнҳои муҳимтарини тарбияи ватандӯстии шаҳрвандон мебошад. Омӯхтани таърих ва дониستاني он, дарки моҳияти ватандорӣ, шинохтани хеш ва худогоҳ будани ҷавонон унсурҳои асосии тарбияи ватандӯстӣ ба ҳисоб мераванд.

Ҳамин тариқ, масъалаи фишангҳои татбиқи сиёсати ҷавонон дар Тоҷикистонро таҳлилу таҳқиқ намуда, мо ба чунин хулосаҳо расидем:

-барои расидан ба мақсад ва ҳадафҳои рушди ҷомеа ва давлат сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ карда мешавад;

– сиёсати ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳоло таърихи камтар аз сию ду сола дошта, дар ташреҳи таҷрибаи таърихии ташаккулёбии он таҷрибаи ҳамгарой ва таъйини тафовуту вижагиҳо дида мешавад. Дар татбиқи сиёсати ҷавонон, асоси онро ғояи муттаҳидшавӣ ва итегратсия ба хотири барқарории муҳити ягонаи башаргарой, ҳамкорӣ ва ҳамдигарфаҳмӣ ташкил менамояд. Ташаккули муҳити мазкур ба мантиқи ягонаи вусъат ва тавсия ёфтани ҳудуди сиёсати фарҳангӣ, ки ҷиҳати иқтишофи сатҳи васеътари самтгириҳои нави арзишӣ дар муҳити муташаккили ҷавонон мувофиқат менамояд.

ХУЛОСА

I. Натиҷаҳои асосии илмии диссертатсия

Масъалаҳои гуногуни “Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ва хусусиятҳои татбиқи он дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон”-ро мавриди омӯзиши амиқ ва хулосагириҳои мантиқӣ қарор дода, ба чунин хулосаҳо расидем:

1. Ҷумҳурии Тоҷикистон аз оғози раванди истиқлолгароӣ бо роҳи демократӣ пеш рафтандро ихтиёр намуда, пай дар пай навъҳо ва шаклҳои гуногуни ислоҳоти демократиро амалӣ мегардонад. Ҳангоми амалӣ намудани иқдомҳои гуногун умумиятҳои мухталифи иҷтимоӣ мақом ва нақши хосаеро касб менамоянд. Аз ҷумла, инкишофи ҳамаҷонибаи Тоҷикистон аз мақом ва ҷойгоҳи ҷавонон ҳамчун нерӯи муҳими инкишофи ҷомеа вобаста аст. Дар шароити муосири инкишофи мамлакат ҷавонон нисбат ба наслҳои қаблӣ дар интихоби масири рушд озодтар буда, ба навоарӣ ва истифодаи технологияҳои муосир бештар майл доранд. Чунин муносибат мақоми пешбари онҳоро дар низоми муосири пешрафт муайян менамояд.

2. Ҷавонро зарур аст, ки дар шароити муосир бо мусаллаҳи бо донишҳои замонавӣ ва тарбияи устувори сиёсӣ рисолати таҳкимбахши идеологияи умумимиллӣ, рушддиҳандаи фарҳанги миллӣ ва тақвиятбахшандаи муносибатҳои байни наслҳо буданашонро бо масъулият амалӣ намоянд. Насли наврас бояд нерӯи меҳвари рушди ҷомеаи муосир бошад ва чунин рисолатро ҳуди ҷавонон бояд эҳсос намоянд ва амиқ дарк кунанд.

3. Давраи ҳозираи инкишофи мамлакат дар назди мақомоти мухталифи давлат, низоми давлатдорӣ ва пайвастагиҳою робитаҳо бо унсурони мухталифи ҷомеаи маданӣ вазифаҳои таъхирнопазир оид ба таъмини иштироки ҷавонон дар ҳалли масъалаҳои мубрами инкишофи ҷомеа, саҳми онҳо дар танзим ва идорашавандагии раванду ҳодисаҳои

мухталиф ва ғайраро ба миён мегузорад. Ниҳодҳои идоракунии давлатӣ ва ҷомеаи маданиро зарур аст, ки ба масъалаи ташаккули худшиносии ҷавонон ва дигар масъалаҳои мубрами онҳо ҳамчун гуруҳи фаъолу зудҳаракати ҷомеаи муосир дар раванди сотсиаликунонии ҷавонон тавачҷуҳ намоянд.

4. Ҳалли масъалаҳои мухталифи ҳаёти ҷавонон, таъмини шароити воқеӣ барои рушди мутаносиби онҳо ва истифодаи самараноки нерӯ ва қудратҳои дигари онҳо аз мақомоти дигари идоракунии ҷомеа тақозо менамоянд, ки роҳу усулҳо ва воситаҳои мусоиду самараноки дар ҳаёти ҷамъиятӣ истифода намудани онҳоро пайдо созад. Яке аз чунин воситаҳои муҳим таҳия ва амалӣ намудани сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ва дарёфти роҳу воситаҳои беҳтари татбиқи он ба шумор меравад.

5. Сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон самти мустақили фаъолияти давлат буда, ташаккули шароити зарурии иҷтимоиро барои рушди умумии кишвар таъмин намуда, дар асоси ҳамкориҳои фаъол бо институтҳои ҷомеаи маданӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва ташкилотҳои ҷавонон амалӣ карда мешавад. Самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон ба таъмини беҳбуди вазъи онҳо, баланд бардоштани сатҳи ҷавонон дар рақобатпазирии Тоҷикистон дар низоми муносибатҳои байналмилалӣ нигаронида шудааст.

6. Таҳия ва амалӣ намудани сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон бо мақсади ба таври мунтазам ҷалб намудани ҷавонон ба ҳаёти ҷамъиятӣ ва сиёсӣ, ташаккул додани малакаҳои зиндагии мустақилонаи сокинони ҷавони кишвар, огоҳ намудани ҳамаи ҷавонон аз имкониятҳои рушди онҳо дар Тоҷикистон ва ҷаҳон муҳим аст. Сиёсати муваффақона имкон медиҳад, ки ҷавонон тавоноии худро пурра амалӣ гардонанд, бовариро ба қобилият ва ояндаи худ таҳким бахшанд.

7. Таҷрибаи татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон дар заминаи равандҳои муассири олами глобалӣ мақоми масъалаҳои муҳими

илми сиёсиро касб намуда, пеш аз ҳама, дар таҷрибаи чунин кишварҳои рӯ ба инкишоф, монанди Тоҷикистон, хеле мубрам мебошад.

8. Низоми нави ҷаҳонӣ, ки давраи ташаккулро аз бар менамояд ба муносибатҳои ҳамкориҳои кишварҳои дунё ва фаъолияти ташкилотҳои байналхалқӣ бетаъсир намонда сабаби ташаккулу таҳияи барномаву чораҳои ислоҳотӣ ва навароӣ мегарданд. Онҳо ба фаъолияти бонуфузтарин ташкилоти байналхалқӣ ва минтақавию локалӣ таъсири муассир расонида, онҳоро маҷбур менамоянд, ки мақому мартабаи худро дар воқеияти нави ҷаҳонӣ аз нав баррасӣ намуда, қору фаъолияти худро мувофиқи тағйироти нави геополитикӣ татбиқ намоянд. Равандҳои солҳои 80-90 –ми асри XX ташкилотҳои бонуфузи минтақавӣ ва ҷаҳониро натавон ба тағйире бозрасии мазмуну муҳтавои фаъолияти худ, балки барои таҳияву дарки равандҳо ва масъалаҳои нави инкишоф маҷбур сохтанд. Дар доираи чунин муносибатҳо рӯварӣ ба ҷавонон ва масъалаҳои гуногуни онҳо дар маркази таваҷҷуҳ қарор доштанд. Масъалаи таҳия ва татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон низ дар заминаи чунин муносибатҳо вусъат ёфта, хусусиятҳои хосро касб мекунад.

9. Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ташкилотҳои гуногуни байналхалқӣ дар самти ҷавонон бо таври давомдор фаъолият менамояд, ки соҳаҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, гендерӣ, фарҳангиву маърифатии минтақавӣ ва ҷаҳониро дар бар мегирад. Ҳамкориҳои Тоҷикистон дар самти масъалаву дархостҳои ҷавонон кишварро дар арсаи ҷаҳонӣ ба қатори давлатҳои рӯ ба инкишоф ворид намуда, аз ҳалли масъалаҳои ҳаёти ба монанди таъмини аҳолии бо об, ғизо, амният, ҳифзи иҷтимоӣ, дастрасӣ ба кор ва маориф, технологияҳои муосир ва ғайра дарак медиҳад.

10. Тавассути ҳамкориҳо ва пайвастиҳои қавӣ бо мақомоти давлатӣ ва ҷамъиятӣ ҷавонон ва ташкилоту иттиҳодияҳои сарпарастии онҳо дар раванди ҳалли масъалаҳо ва таъмини дархостҳо муваффақиятҳои назаррасе пайдо менамоянд, онҳоро рушд дода, таҳким мебахшанд.

Аммо дар баробари пешрафтҳои гуногун назаррас ҷавонон, иттиҳодияҳои сиёсии онҳо ва масъулини онҳо дар низоми идоракунии давлатӣ ба масъалаҳо ва мушкилиҳое рӯ ба рӯ мегарданд, ки ҳамчун монсаи инкишофи мутаносиби ҷомеа ва зиёда аз ин, унсуре манфию бесамари инкишоф баҳогузори мегарданд. Манзур аз ин гуфтаҳо, дуррабии қисме аз ҷавонон аз низоми мутаносиб ва равандҳои ваҳдатсози ҷомеа, рӯовариҳои қисме аз онҳо ба созмону ҳаракатҳои экстремистию ифротгароии дигар мебошад. Аз ин хотир, яке аз масъалаҳои марказии сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонро пешгириҳо аз гаравиданҳои носолими ҷавонон ташкил медиҳанд. Дар раванди сиёсӣ ҷиҳати рафъи тақаллуби сиёсӣ ва дигар падидаҳои ифротгароёна, муқовимат бо онҳо ва пешгирии хангомаву таҳлуқаҳои ҷавонон воситаи асосӣ ва беҳтарин ин татбиқи сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон мебошад.

11. Дар раванди таҳия ва амалӣ намудани сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, муҳтаво ва мазмуни шоистаи он, аз таҷрибаи сулҳофаринӣ, таъминсозии ваҳдату ягонагӣ, тавачҷуху иқдомҳо, таъкиду роҳнамоӣ ва ҳидоятҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи ҷавонон, мақому манзалати онҳо, ояндашон ва нақшу саҳми ҷавонон ва баёни назарҳояшон дар паёмҳояшон ба мақомоти қонунгузори кишвар ҳамчун ҳуҷҷатҳои стратегӣ бояд мақсаднок истифода карда, ҷораҳои дахлдори самаранок ва саривақтиро амалӣ намуд.

12. Паёмҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун ҳуҷҷати стратегӣ ва муҳими даврони соҳибистиклолӣ мебошад, ки самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии давлатро дар бар мегирад. Роҳҳои муваффақи таъмини ҳадафҳои стратегиро пешниҳод менамояд.

II. Тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо

Масъалаҳои мухталифи инкишофи ҷавонон, дархосту манфиатҳо ва талаботҳои рӯзафзуни онҳо, раванди сотсиаликунони онҳо ва ниёзу имтиёзҳои онҳо мавриди омӯзиш ва таҳлилу хулосагирӣ қарор гирифтаанд. Дар маҷмуъ чунин масъалаҳои ҷавонон ва умумиятҳои иҷтимоии ҳамтои онҳо таҷассуми худро дар сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, ки дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон» дарҷ карда шудаанд, пайдо менамоянд. Санади мазкур тавонистааст, ки масъалаҳои асосии инкишофи ҷавононро дар давраи ҳозираи инкишоф инъикос намояд. Аммо ҳаёт ва раванду ҳодисаҳо доимо дар инкишофанд.

Бинобар ин бояд сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон, самтҳои афзалиятноки он, принципҳо ва вазифаҳои ин сиёсат ҳамеша мавриди таҳқиқу омӯзиш ва бо назардошти талаботи ҷомеаи муосир такмил дода шавад ва дар раванди сиёсии замони муосир хосияти меҳвариро касб намуда, дарки ҳамаҷонибаи хешро пайдо намоянд, роҳу воситаҳо ва усулҳои татбиқи онҳо тарҳрезӣ гарданд.

Дар доираи чунин муносибатҳо ва натиҷагирӣ зарур медонем, ки барои дарки дуруст ва татбиқи самараноки сиёсати давлатӣ дар бораи ҷавонон пешниҳодот ва тавсияҳои зеринро ибраз дорем:

- зарурат ба таҳия, қабул ва амалӣ гардонидани концепсияи “Мақом ва нақши ҷавонон дар инкишофи мутаносиб ва муътадили ҷомеаи Тоҷикистон” ҳамчун санади меъёрии сиёсӣ кайҳо ба амал омадааст. Он бояд хосияти стратегӣ дошта бошад ва инкишофи ҳамаҷонибаи мамлакатро дар давраи калони таърихӣ дар бар гирад. Масъалаҳои мухталифи инкишофи ҷавонон ҳамчун масъалаҳои муҳим ва зарурии инкишоф дониста шаванд ва роҳу воситаҳои татбиқи онҳо мушаххасан нишон дода шаванд;

- объект ва субъектҳои асосӣ ва ёрирасони татбиқи концепсияи илмӣ инкишофи ҷавонон ҳамчун умумияти иҷтимоии пешбар муайян карда шаванд. Салоҳият, вазифаҳо ва масъулияти онҳо ба таври расмӣ

шинохта шаванд ва ҳамчун уҳдадорихои маъмури давлатӣ эътибор пайдо намоянд;

- ба фаъолияти сиёсии ҷавонон ва иштироки онҳо дар раванди сиёсӣ таваччуҳи махсус мебояд. Ба идоракунии давлатӣ ва ҷамъиятӣ ҷалб намудани ҷавонони лаёқатманд ва корозмуда, таълимгирифта ва дорои касбияти баланд;

- ташаккули низоме, ки иштироки боадолати ҷавонро дар раванди идоракунӣ новобаста аз мансубиятҳои иҷтимоӣ ва ҳудудӣ таъмин менамояд. Татбиқи чорабиниҳои пешгирӣ намудани ҳолатҳои бенизомӣ ва манфиатҷӯиҳои сатҳи мухталиф, пешгирии амалҳои коррупсионӣ, протексионӣ ҳангоми ҷалби ҷавонон ба фаъолияти меҳнатӣ ва ғайра.

РҶҲАТИ АДАБИЁТ

Санадҳои меъёрии сиёсӣ ва ҳуқуқӣ

1. Всеобщая декларация прав человека [Электронный ресурс]. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml
2. Декларация о распространении среди молодежи идеалов мира, взаимного уважения и взаимопонимания между народами [Электронные ресурсы] URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/> (Дата обращения: 25.05.2021)
3. Декларация о создании Молодежного совета Шанхайской Организации Сотрудничества [Электронный ресурс]. URL: http://sco2009.ru/docs/documents/youngsco_declaration.html (Дата обращения: 25.05.2021)
4. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод [Электронный ресурс]. URL: <https://www.coe.int/ru/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols> (Дата обращения: 25.05.2021)
5. Европейская Социальная Хартия [Электронный ресурс]. URL: <https://www.coe.int/ru/web/moscow/evropejskaa-social-naa-hartia>
6. Европейская хартия участия молодежи в муниципальной и региональной жизни [Электронный ресурс]. URL: <http://www.soc-mol.ru/encyclopaedia/policy/238-hartiya.html> (Дата обращения: 25.05.2021)
7. Европейская хартия участия молодежи в муниципальной и региональной жизни [Электронный ресурс]. URL: <http://www.soc-mol.ru/encyclopaedia/policy/238-hartiya.html> (Дата обращения: 25.05.2021)
8. Европейская Молодежная Компания «Все различны, все равны» 2006-2007, Российская Федерация // Отчет о реализации Компании. – М.: Национальный Совет молодежных и детских объединений России, 2007.
9. Европейская Молодежная Компания «Все различны, все равны» 2006-2007, Российская Федерация // Отчет о реализации Компании. – М.: Национальный Совет молодежных и детских объединений России, 2007.

10. Информационный бюллетень о социальной положение молодежи Таджикистана: Республиканский центр информации и ориентации молодежи. [Текст]. – Душанбе, 2006. – С. 12.

11. Концепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон // Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3.03. 2006, №94. [Матн]. [Манбаи электронӣ] URL: <https://maorif.tj/storage/Dokument's/Varnomaho/81c1a2a242b19928404ebdb2b1fc4754.pdf> (санаи мурочиат: 02.01. 2022)

12. Концепсияи сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон [манбаи электронӣ]. URL: <https://mfa.tj/tg/main/view/988/konsepsiyai-sijosati-khorijii-jumhurii-tojikiston>

13. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн]. – Душанбе: Ганҷ, 2016

14. Концепция сотрудничества государств - членов ШОС в борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом 10.08.05 // URL: http://www.ecrats.com/ru/docs/read/conception_shos_members (санаи мурочиат: 02.01. 2022)

15. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон” // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17 декабри соли 2021, № 204.

16. Қатъномаи СММ оид ба эълони Даҳсолаи байналмилалӣ амал «Об барои рушди устувор», солҳои 2018-2028 [Манбаи электронӣ]. URL: <http://president.tj/node/14107> (санаи истифодабарӣ: 28.01.2020)

17. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон” // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 15 июли соли 2004, № 52

18. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сиёсати давлатии ҷавонон» // Ахбори Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 1992. – №9. – С.3.

19. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон» [Матн] // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28. 06. 2011, №716.

20. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати дипломатӣ» аз 02.01.2019, №1574 [Манбаи электронӣ]. URL: http://mmk.tj/system/files/Legislation/52_tj_0.pdf

21. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон» аз 27.11.2014, №1161 [Манбаи электронӣ]. URL: http://mmk.tj/system/files/Legislation/52_tj_0.pdf

22. Международнй пакт об экономическйх, социальных и культурных правах [Электроннй ресурс]. URL: <https://www.un.org/ru/documents/declconv/conventions/pactecon.shtml>

23. Национальная Стратегия Республики Таджикистан по противодействию экстремизму и терроризму на 2016-2020 годы. URL:www.adlia.tj/show_doc

24. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон 22.12.2016. [Матн]. – Душанбе: «Шарқи Озод», 2016. – С. 29.

25. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Матн]. – Душанбе, 2014. – С. 9.

26. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] \\\ Тирози ҷаҳон, №34, 27 апр. с. 2013.

27. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии кишвар аз 20 апрели соли 2011. - С. 24.

28. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, апрели соли 2000 [Матн] //Паём ва рисолати созандаи он. –Хуҷанд: Нури маърифат, 2017. –С. 368-369.

29. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ, 26.12.2019 [Манбаи электронӣ]. URL: <https://www.mfa.tj/tg/main/view/5441/pajomi-prezidenti-jumhurii-tojikiston-peshvoi-millat-muhtaram-emomali-rahmon-ba-majlisi-oli> (санаи мурочиат: 22.09.2022.)

30. Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН 50/81. «Всемирная программа действий, касающаяся молодежи, до 2000 года и далее». 13.05.1996 - http://vmo.rgub.ru/files/act_programm_2000-146-2.pdf (дата обращения: 25.10.2019 г.)

31. Решение от 10 октября 2017 Совет Министров иностранных дел Содружества Независимых Государств о Плана мероприятий на 2018-2020 годы по реализации Стратегии международного молодежного сотрудничества государств – участников Содружества Независимых Государств на период до 2020 года.

32. Стратегия международного молодежного сотрудничества государств-участников Содружества Независимых Государств на период до 2020 года от 10 декабря 2010 года.

33. Стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 // Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз “4” октябри соли 2011, № 480.

34. Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба ифтихори Рӯзи ҷавонон [манбаи электронӣ]. URL: <http://president.tj/node/15446> (санаи мурочиат: 25.01.2022)

35. Суханронии Эмомалӣ Раҳмон, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба муносибати 18 - солагии Рӯзи Ваҳдати миллӣ, шаҳри Душанбе, 26 июни соли 2015. [Матн] // Ҷумҳурият. Нашрияти расмӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Манбаи электронӣ] URL: https://peshina.jumhuriyat.tj/index.php?art_id=19789 (санаи мурочиат: 15.11.2022.)

36. Ташкентская декларация глав государств-членов Шанхайской организации сотрудничества, 17.06.04 //URL: http://www.ecrats.com/ru/docs/read/tashkent_declaration

37. Устав Организации Объединённых Наций: офиц. текст. Сан-Франциско, 1945. // URL:<http://www.un.org/ru/documents/charter/chapter7.shtml>

38. Хартия Шанхайской Организации Сотрудничества 07.06.02 // URL:http://www.ecrats.com/ru/docs/read/sco_charter

Китобҳо

39. Айзенштадт Ш. От поколения к поколению. [Текст] / Ш. Айзенштадт. – М., 1956.

40. Алещенок, С.В. К проблеме новой концептуализации молодежи [Текст] / С. В. Алещенок // Методологические проблемы исследования молодежи: материалы к дискуссии. - М.: НИЦ при Институте молодежи, 1998. – С. 36-39.

41. Алиева Я.Н. Государственная молодежная политика как важнейшее направление деятельности государства (на примере Азербайджанской Республики) [Текст] / Я. Н. Алиева // Актуальные проблемы социологии молодежи, культуры, образования и управления. – Екатеринбург, 2014. – Т.4. – С.11.

42. Асадуллоев Р.Н. Молодежь в процессе демократизации общественной жизни страны (на материалах Таджикистана). [Текст] /Р.Н. Асадуллоев. - Душанбе: Сарпараст, 2004. - 143с;

43. Асадуллоев, Р.Н. Молодежь в процессах демократизации общественной жизни страны (На примере Республики Таджикистан). [Текст] / Р. Н. Асадуллоев. – Душанбе: Издательство «Сарпараст», – С. 51.

44. Ашӯров А.С. Сиёсати давлатии ҷавонони Тоҷикистон: ҳолат ва пешбиниҳо. [Матн] / А. С. Ашӯров. –Душанбе, 2002. –С.29.

45. Ашуров С. Государственная молодежная политика Таджикистана: состояние и перспективы. [Текст] /С.Ашуров. - Душанбе: Статус, 2002. -236с.;
46. Ашуров С. Основной молодежный закон Таджикистана: состояние и перспективы его реализации [Текст] /С. Ашуров. -Душанбе: Статус, 2002. -64с.;
47. Ашӯров С., Раҳимов И. Таҳкими асосҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ ва кадрӣ сиёсати давлатӣ қавонон дар маҳалҳо. [Матн] / С. Ашӯров, И. Раҳимов. – Душанбе, 2001, С. 5-7.
48. Ашуров С., Рахимов И. Укрепление нормативно - правовых основ государственной молодежной политики на местах. [Текст] /С.Ашуров, И.Рахимов. - Душанбе: Статус, 2001, -86 с.
49. Бааль Ю.Г. Современные тенденции преступности среди несовершеннолетних и молодёжи: основные криминологические показатели, причинный комплекс, проблемы профилактики. [Текст] /Ю.Г. Бааль. - М., 1992.
50. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: методические основы. [Текст] / Ю. К. Бабанский. – М.: Просвещение, 1982. – С. 21.
51. Бестужев-Лада. И.В. Прогнозирование социальных потребностей молодёжи: опыт социологического исследования. [Текст] / И.В. Бестужев-Лада -М., 1978;
52. Боряз, В.М. Молодёжь. Методологические проблемы исследования. [Текст] /В.М. Боряз. - Л., 1979;
53. Вебер М. Избранные произведения. [Текст] / М. Вебер. - М., 1990. – С.634.
54. Фафоров У. Иҷтимоӣ ва ҳаёт бахши миллат. [Матн] / У. Фафоров. - Хучанд, 2007. – С. 203
55. Гидденс Э. Устройство общества: Очерк теории структуризации. [Текст] / Э. Гидденс. – М.: Академический проект, 2003. — 528 с.

56. Глобалистика. Энциклопедия. –М.: Радуга, 2003. –С.893-896.
57. Гомберт Т., Блезиус Ю., Крелль К., Тимпе М. Основы социальной демократии. [Текст] / Т. Гомберт, Ю. Блезиус, К. Крелль, М. Тимпе. –М., 2011. –С.13.
58. Гриценко, Ж.М. Студенческое самоуправление: состояние, проблемы, перспективы [Текст] /Ж.М.Гриценко, Д.Г.Ротман, Л.А.Соглаева. - Минск: Университетское, 1988. - 61 с.;
59. Громов, Д.В. Уличные акции (молодёжный политический активизм в России) [Текст] / Д.В. Громов. – М.: ИЭА РАН, 2012. – 510 с.
60. Данилин П. Новая молодежная политика [Текст] / П. Данилин. – М., 2006. – 292 с.;
61. Джураев, К. К. Сборник нормативно-правовых актов в сфере реализации государственной молодежной политики в Таджикистане Сборник для органов по делам молодежи. [Текст] / К. К. Джураев, К. А. Миралиев. – Душанбе, 2011. – С.36.
62. Зайналабидова, А.С. Политический экстремизм и его профилактика у студенческой молодежи Дона [Текст] / А.С. Зайналабидова, В.В. Черноус. - Ростов н/Д, 2002. – 157 с.
63. Ильин, И.В. Молодежная политика: Исторический опыт, современное состояние и перспективы развития. [Текст] /И.В. Ильин. - М.: Профиздат, 2009;
64. Ильинский И. М. и др. Молодежь планеты: глобальная ситуация в 90-х годах, тенденции и перспективы. [Текст] / И. М. Ильинский. - М., 1999. - С. 22–42.
65. Ильинский, И. М. Молодежь и молодежная политика. [Текст] /И.М. Ильинский. – М.: Социум, 2012. – 644с.
66. Катаев, Г.Д. К оценке политических ориентаций студентов [Текст] /Г.Д.Катаев // Роль обществоведов в формировании мировоззрения студенческой молодежи. – Свердловск, 1990. –С.46-51.
67. Киселев, А.А. Интернет. Модели и практики политического участия [Текст] /А.А.Киселев, И.В.Самаркина. – Краснодар, 2007. – 103 с.

68. Ковалева, А.И. Социология молодежи: Теоретические вопросы [Текст] / А.И. Ковалева, В.А. Лубов. – М., 1999. – 351 с.
69. Кон И. С. В поисках себя. Личность и её самосознание. [Текст] / И. С. Кон. – М.: Политиздат, 1984. — 336 с.
70. Луков В.А. Государственная молодежная политика в Российской Федерации. [Текст] / В. А. Луков. - М.,1997. - С.13
71. Луков В.А. Молодёжные движения в социалистическом обществе: вопросы теории и практики. [Текст] /В.А. Луков. - М., 1987.
72. Миралиев Қ.А. Қоидаҳои нав дар тадбири сиёсати давлатии ҷавонон. [Матн] / Қ. А. Миралиев. – Душанбе, 2014. – С. 34.
73. Миралиев Қ.А. Ҷавонон ва 20 соли истиқлолият. [Матн] / Қ. А. Миралиев. – Душанбе: САМТ, 2012. – С.27
74. Миралиев Қ.А. Роҳнамо: идеологияи миллӣ ва ҷавонон. [Матн] / Қ. А. Миралиев. - Душанбе, 2016. – С.88
75. Миралиев К. Государственная молодежная политика. [Текст] / К.Миралиев. - Душанбе: Хадамот, 2003. - 27с.
76. Миралиев К. Методико - практическое пособие по реализации социальной политики молодежи Таджикистан. [Текст] / К.Миралиев. - Душанбе: Хадамот, 2009. -33с.
77. Миралиев К. Развитие молодёжной политики в Таджикистане на рубеже XXI века. [Текст] / К.Миралиев. - Душанбе: Шуджоен, 2010,- 225с.;
78. Миралиев К. Реализация государственной молодёжной политики и ее роль в укреплении потенциала молодёжных движений Таджикистана в условиях развития современного общества. [Текст] / К.Миралиев. - Душанбе: Профиграф, 2006. -177с.
79. Миралиев К. Развитие молодёжной политики в Таджикистане на рубеже XXI века [Текст] / К. Миралиев. – Душанбе: Шучоен, 2010. – 225 с.
80. Молодёжь в современном российском обществе [Текст] // Научная сессия Института молодёжи, 22-23 февраля 1995 г. - М., 1995;

81. Молодёжь России: общественные объединения, органы государственной власти по делам молодёжи. [Текст]. - М., 1997;
82. Молодёжь России: социальное развитие [Текст] / Ред.колл. В.И.Чупров и др.- М., 1992;
83. Молодёжь: социология, политика, история [Текст] // Информационный бюллетень. - М., 1991.
84. Маҳфили мубоҳисоти сиёсӣ. [Матн]. –Душанбе, 2001. - С. 10
85. Набиев В., Сабуров Х., Шарипов Ш. Паём ва рисолати созандаи он. [Матн] / В.Набиев , Х.Сабуров, Ш. Шарипов. – Хучанд: Нури маърифат, 2017. – С. 3.
86. Набиев В.Н. Культура и молодежь. [Текст] / В. Н. Набиев. - Худжанд: Хуросон, 2001. -379 с.
87. Набиев В.Н. Сажены цветника независимости. [Текст] / В.Н. Набиев - Душанбе: Авесто, 2001.-220 с.
88. Парсонс Т. О структуре социального действия. – 2-е изд. [Текст] / Т. Парсонс. – М.: Академический проект, 2002. – 246 с.
89. Плакский С.И. Молодёжные группы и объединения: причины возникновения и особенности деятельности. [Текст] /С.И. Плакский. - М., 1995;
90. Построение доверия между исламистами и секуляристами – таджикский эксперимент. [Текст]. - Душанбе, 2004. - С. 308.
91. Пурсиайнен К. Теории интеграции и рамки отношений ЕС-РТ. Российско-Европейский Центр экономической политики. [Текст] / К. Пурсиайнен. – М., 2004. –С.4.
92. Раджабов С. Таджикистан: Светское государство (теория, опыт и проблемы). [Текст] / С. Раджабов. – Худжанд, 2000. – С.134.
93. Раҳмон Э. Молодежь будущее суверенного Таджикистана. [Текст] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Сарпараст, 1997.
94. Раҳмон Э. Уфуқҳои Истиқлол. [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Эр-граф, 2018.

95. Раҳмон Э. Чехраҳои мондагор. [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Эр-граф, 2016.
96. Раҳмон Э. Ҷавонон – созандагони фардои ҷомеа. [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Деваштич, 2008. - С.125
97. Раҳмон Э. Молодежь будущее нации. [Текст] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Ирфон, 1997.
98. Раҳмон Э. Независимость Таджикистана и возрождение нации: В 8 т. [Текст] / Э. Раҳмон. - Душанбе: Ирфон, 2006-2010.
99. Раҳмон Э. Таджики в зеркале истории. Первая книга: от арийцев до Саманидов. [Текст] / Э. Раҳмон. – Душанбе - Лондон, 1999.
100. Раҳмон Э. О современном мире и основных аспектах внешней политики Республики Таджикистан. [Текст] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Контраст, 2019. – 222 с.
101. Россия молодая. Век XX. [Текст]. - М., 1998.
102. Харламов И.Ф. Педагогика. [Текст] / И. Ф. Харламов. - М., 1990. – С. 18.
103. Ҳасанов Ш.Қ., Бӯриев Н.С. Сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Матн] / Ш. Қ. Ҳасанов, Н. С. Бӯриев. – Душанбе: “Эр—граф”, 2012. – С. 13.
104. Шварцмайр Б. Европейский молодежный форум: голос молодых людей в формулировании Европейской молодежной политики. [Текст] / Б. Шварцмайр. – М., 2007. – С. 5.
105. Шамолов А.А. Вопросы молодёжной политики в Республике Таджикистан. [Текст] / А.А. Шамолов. - Душанбе, 1998.
106. Юсупова С.О., Курбонов Ю.А. Роҳҳои пешгирӣ кардани ҷинояткорӣ дар байни ҷавонон. [Матн] / С. О. Юсупова. – Душанбе: Ирфон, 1987. -112 с.
107. Яковук Т.И. Неопределенность как регулятор духовной жизни молодежи. [Текст] / Т. И. Яковук. - Брест: БГТУ, 2005.

Мақолаҳо

108. Барлыбаев Х.А. Глобализация: вопросы теории и практики [Текст] / Х. А. Барлыбаев // Век глобализации. – 2008. – №2. – С.15-16.
109. Боришполец К.П. Публичная дипломатия на пространстве ЕАЭС: осмысление феномена и тенденций развития [Текст] / К. П. Боришполец // Вестник МГИМО-Университета. – 2015. – № 4 (44). – С.46.
110. Виниченко М.В. Инновационное развитие личности в ходе подготовки по управленческим специальностям. [Текст] / М. В. Виниченко // Управление персоналом и интеллектуальными ресурсами в России. - 2014. - № 4 (13). - С.21 - 25.
111. Виниченко М.В. Инновационное развитие личности в ходе подготовки по управленческим специальностям. [Текст] / М.В. Виниченко // Управление персоналом и интеллектуальными ресурсами в России. - 2014. - № 4 (13). - С. 21-25.
112. Галлямова Д.И. Формирование ценностных ориентаций молодежи средствами общественно- государственной политики в контексте теории человеческого капитала. [Текст] / Д.И. Галлямова // Вестник Поволжского института управления. – 2016. – №1(52). –С.85.
113. Гареев, Э.С. Молодежь индустриальной России: жизненные и социально-политические ориентации [Текст] / Э.С.Гареев, Ю.Н.Дорожкин // Социологические исследования. –1993. –№1. –С.50-56;
114. Гиниятов Ф.М. Теории европейской интеграции и текущий кризис Европейского Союза [Текст] / Ф.М. Гиниятов // Вестник экономики, права и социологии. – 2015. – № 2. – С.117.
115. Евстратова Т.А. Мероприятия по повышению эффективности муниципальной молодежной политики малого города. [Текст] / Т.А. Евстратова //Материалы Ивановских чтений. 2015. № 5. С. 20-25.
116. Европейская правда/ 1.03.2023. [Манбаи электронї]. URL://uointegration.com.ua
117. Жарикова, А.А. О политических настроениях студенческой молодежи [Текст] / А.А.Жарикова // Консенсус. Ежемесячный политический бюллетень БГУ. – 1992. – № 20. – С. 3-6.

118. Зеленин А.А. Национальная модель реализации молодежной политики в Соединенных Штатах Америки [Текст] / А. А. Зеленин // Вестник КемГУ. – 2009. – №4. – С.71.

119. Кибанов А.Я., Ловчева М.В., Лукьянова Т.В. Социальная политика государства в отношении молодежи: модели, классификация, актуальные проблемы [Текст] / А. Я. Кибанов, М. В. Ловчева, Т. В. Лукьянова // Управление персоналом и интеллектуальными ресурсами в России. – 2013. – №6 (9). –С.25-26.

120. Кибанов А.Я., Ловчева М.В., Лукьянова Т.В. Социальная политика государства в отношении молодежи: модели, классификация, актуальные проблемы. Текст] / А. Я. Кибанов, М. В. Ловчева, Т. В. Лукьянова // Управление персоналом и интеллектуальными ресурсами в России. – 2013. – №6 (9). – С.25-26.

121. Королева Т.М. Молодежная политика Организации Объединенных Наций [Текст] / Т. М. Королева // Вестник ИрГТУ Гуманитарные науки. – 2012. – №8 (62). –С.502-507.

122. Кочетков А.В. Анализ законов субъектов Республики Таджикистан в сфере государственной молодежной политики [Текст] / А. В. Кочетков // Закон и право. –2009. –№3. –С.123.

123. Москвин, Д.Е. Изменение стереотипного отношения молодежи к общественно-политической деятельности [Текст] / Д.Е.Москвин, Г.В.Козлов // Без темы. –2007. №1(3). –С.49-56.

124. Молодёжь России: положение, тенденции, перспективы [Текст] // Доклад Комитета Российской Федерации по делам молодёжи. - М., 1993;

125. Остроушко А.В., Букалеров А.А., Букалеров С.А. Защита информационной безопасности несовершеннолетних в КНР [Матн] /Legal Bulletin – Москва, 2018, С.2.

126. Осипова Л.Б., Панфилова Е.А. Молодежная политика как фактор развития социальной активности молодежи [Текст] / Л. Б. Осипова, Е. А. Панфилова // Вестник Челябинского государственного

университета. Философия. Социология. Культурология. – 2014. – № 24 (353). – С.61.

127. Паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун сарчашмаи ташаккули ҷаҳонбинии фалсафӣ-сиёсии ҷавонон. [Матн] //Идоракунии давлатӣ. – Душанбе: Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2023. –С. 302.

128. Сотникова, А.В. Студенческая молодежь: теоретические и методологические проблемы исследования в социологической науке [Текст] / А.В.Сотникова // Теория и практика общественного развития. – 2011. – №3. –С.84-87.

129. Харченко В.В. Состояние и перспективы международного сотрудничества в молодежной сфере в России [Текст] / В.В. Харченко // Вестник международных организаций. –2009. –№ 1. –С.103.

130. Хершельман М., Защита прав детей в Германии. Вестник МГОУ. /ISSN 2072-8557– Москва, 2018, № 3. С.154.

131. Ҳайдаров Р.Ҷ. Таҳкими ҳувияти миллӣ ҳамчун абзори сиёсии муқовимат бар зидди экстремизми динӣ-сиёсӣ (дар ҳаммуаллифӣ) [Матн] / Р. Ҷ. Ҳайдаров // Ахбори ИФСҶ АМИТ.- №3.- 2021. -С. 91-92.

132. Ҳайдаров Р.Ҷ. Роҳҳои пешгирӣ намудани раванди ҷалби ҷавонон ба ҳаракатҳои ифротгароии динӣ: ҷанбаи иҷтимоӣ-сиёсӣ (дар ҳаммуаллифӣ) [Матн] /Р.Ҷ. Ҳайдаров // Ахбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови АИ ҶТ. №2, 2018. – С. 91.

133. Чумаков А.Н. О предмете и границах глобалистики [Текст] / А. Н. Чумаков // Век глобализации. – 2008. – №1. –С.13.

Диссертатсияҳо ва авторефератҳо

134. Гарчев А.Н. Молодежная политика в Европейском Союзе: национальный и наднациональные уровни: дис. ... канд. полит. наук. [Текст] / А. Н. Гарчаев. –М., 2019. – С. 123.

135. Гущина, Н. А. Российская молодежь в воспроизводстве региональных элит: социоструктурный аспект: автореф. ... канд... соц... наук: 22.00.04 / Гущина Н. А. – Новочеркасск, 2008. –24 с.;

136. Касьянов, В.В. Политическая социализация молодежи в современной России: автореф. дис. ... докт. соц. наук: 09.00.11 / Касьянов Валерий Васильевич. – Ростов н/Д, 1999. –46 с.

137. Куньщиков С.В. Идеология в структуре политического процесса: сущность и динамика функционирования: Автореф. дис. ... канд. полит. наук. [Текст] / С. В. Куньщиков. –Екатеринбург, 2006. –С.18.

138. Лисовский. В.Т. Методология и методика изучения идеалов и жизненных планов молодёжи: Автореф. канд...дис... - Л., 1968.

139. Шаронов А.В. Государственная молодёжная политика как фактор социального развития молодёжи: автореф...канд...дис... /А.В. Шаронов. - М., 1994.

Маводҳои конференсияҳо

140. Махфили мувоҳисоти сиёсӣ. [Матн]. –Душанбе, 2001. - С. 10

141. Москвин, Д.Е. Миф о молодежном экстремизме [Текст] / Д.Е.Москвин // Толерантность как инструмент профилактики экстремизма в молодежной среде: материалы круглого стола. – Екатеринбург: СОМБ, 2009. –С.44-50.

142. Молодежная политика: европейский опыт. Доклад Института Европы РАН № 163. – М.: ИЕРАН «ОгниТД», 2005.

143. Молодёжное движение в России [Текст] // Документы федеральных органов РФ и программные документы молодёжных объединений: Специальный выпуск информационного бюллетеня "Молодёжная политика"[Текст]. - М., 1995;

144. Молодёжное предпринимательство в России: проблемы развития и перспективы [Текст] // Информационно-аналитический отчёт по итогам социологического исследования, проведённого в марте 1991 г. [Текст]. - М., 1991;

145. Москвин, Д.Е. Миф о молодежном экстремизме [Текст] / Д.Е.Москвин // Толерантность как инструмент профилактики экстремизма в молодежной среде: материалы круглого стола. – Екатеринбург: СОМБ, 2009. –С.44-50.

146. Молодой человек в условиях кризиса[Текст] // Материалы междунар. научно-практ. конф., 28-30 июня 1994. -М., 1994.

147. Саидов Ш. Паём: таърихи пайдоиш ва аҳаммияти сиёсии он [Матн] / Ш. Саидов // Паёми ормонҳои миллат. Мавод аз Конфронси илмӣ-назариявӣ вилояти «Паёми Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва рушди Тоҷикистони соҳибистиклол». – Хучанд, 2017. – С. 184.

148. Сафаров Ш. Варзишгарон ватанпарварони асилтаринанд. [Матн] / Ш. Сафаров // “Омӯзгор”, № 5, 4-уми феввали соли 2021. – С. 3.

149. Шамолов А.А. Свободное время и досуг молодёжи [Текст] / А.А. Шамолов. // Материалы республиканской научно-практической конференции молодых учёных и специалистов, посвящённой 70-летию ВЛКСМ. [Текст] / Душанбе, 1989. - С.63-66.

150. Шамолов А.А. Социальные проблемы молодёжи [Текст] / А.А. Шамолов. // Материалы республиканской научно-практической конференции молодых учёных и специалистов. - Душанбе, 1986. - С.21-24;

151. Шамолов А.А. Свободное время и досуг молодёжи [Текст] / А.А. Шамолов. // Материалы республиканской научно-практической конференции молодых учёных и специалистов, посвящённой 70-летию ВЛКСМ. [Текст] / Душанбе, 1989. - С.63-66.

152. Шамолов А.А. Социальные проблемы молодёжи [Текст] / А.А. Шамолов. // Материалы республиканской научно-практической конференции молодых учёных и специалистов. - Душанбе, 1986. - С.21-24;

153. Шоллерт В.В. Молодёжь. Концептуализация понятия ВКН [Текст] /В.В. Шоллерт // Молодёжь в условиях социально-экономических реформ. - СПб, 1995.

154. Шоллерт В.В. Молодёжь. Концептуализация понятия ВКН [Текст] /В.В. Шоллерт // Молодёжь в условиях социально-экономических реформ. - СПб, 1995

Манбаъҳои электронӣ

155. Андешаҳои миллӣ ва тарбияи ватанпарастии ҷавонон [Манбаи электронӣ] URL: <http://hakikatisugd.tj/index.php/politics/2350-andesha-oi-mill-va-tarbiyai-vatanparastiiavonon> 459 (санаи муроҷиат: 25. 11. 2022.)

156. Асламов Б.С. Ҷавонон – нерӯи созандаи ҷомеа. [Матн] / Б.С. Асламов, Ҳ.Т. Ҳабибзода, С.Н. Сафарова [Манбаи электронӣ] URL: <https://avkd.tj/tg/khabarho/2062-javonon-nerui-sozandai-jomea.html> (санаи муроҷиат: 25. 11. 2022.)

157. Алиева Я.Н. Государственная молодежная политика как важнейшее направление деятельности государства (на примере Азербайджанской Республики) [Текст] / Я. Н. Алиева // Актуальные проблемы социологии молодежи, культуры, образования и управления. – Екатеринбург, 2014. – Т.4. –С.11.

158. Инициативная молодежь [Электронный ресурс] // URL: <https://www.usaid.gov/ru/kyrgyz-republic/fact-sheets/enhancing-employability-and-civic-engagement-youth> (дата обращения: 25.03.2020 г.)

159. Кочетков А.В. Доктрины, стратегии и концепции в сфере государственной молодежной политики [Текст] / А. В. Кочетков. [Электронный ресурс] URL: http://www.mgimo.ru/files2/2015_04/up32/file_bc3d68f876e8efa82768c11c4c2d0b3b.pdf (дата обращения: 24.09.2019 г.)

160. Кузьмина О. Государственная молодежная политика: международный опыт составитель обзора [Текст] / О. Кузьмина. [Электронный ресурс]. URL:

http://vmo.rgub.ru/files/1_gmp_mejdunarod_opit-781-2.pdf (дата обращения: 12.04.2019 г.)

161. Молодежная политика Китая [Электронный ресурс] URL: <http://www.molodparl.ru/vmire/molodezhnaya-politika-kitaya/> (дата обращения: 14.09.2019 г.)

162. Новиков В.С., Соловьёв А. П., Царьков П.Е. Зарубежный опыт нравственного воспитания молодёжи посредством культурного и природного наследия: теоретические походы [Текст] / В.С. Новиков, А. П. Соловьёв, П. Е. Царьков. [Электронный ресурс]. URL: <http://psihdocs.ru/zarubejnij-opit-nravstvennogo-vozpitanija-molodeji-posredstvom.html> (дата обращения: 01.03.2019 г.)

163. Тарбияи ватандӯстии ҷавонон-рисолати муқаддас [Манбаи электронӣ] URL: <https://mvd.tj/index.php/tj/az-ta-rikhi-militsiya/11472-tarbiyai-vatand-stiiavonon-risolati-mu-addas> (санаи муруҷиат: 25. 11. 2022.)

164. Фарҳанги исломӣ – як рукни фарҳанги миллист [Матн] \\\ Сухани халқ, № 29 аз 25 июли соли 2013

Адабиёт бо забони англисӣ

165. Ashing I. Youth and youth policy – a Swedish perspective [Text] / I. Ashing // Introduction to Youth Policy – Swedish and Turkish Perspectives. – 2010. – №4. – P.6.

166. Brubaker R., Cooper F. Beyond “Identity” [Text] / R. Brubaker, F. Cooper // Theory and Society. – 2000. – № 29 (1). –P.1-47.

167. Denstad F.Y. Youth policy manual. How to develop a national youth strategy Council of Europe. [Text] / F. Y. Denstad. – London, 2009. – P.11.

168. DeVitis J.L., Johns R.W., Simpson D.J. To serve and learn: The spirit of community in liberal education. [Text] / J.L. DeVitis, R.W. Johns, D.J. Simpson. – New York, 1998;

169. Dibou T. Towards a better understanding of the model of EU youth policy [Text] / T. Dibou // Studies of Changing Societies: Youth Under Global Perspective. –2012. – Vol. 1(5). –P.16.

170. Exploring the European Youth Mosaic. Council of Europe, 2002.

171. Ginwright S., James T. From assets to agents of change: Social justice, organizing and youth development. [Text] / S. Ginwright, T. James // New Directions for Youth Development. – 2002. – № 96.;

172. Goals and targets for monitoring the progress of youth in the global economy. United Nations, General Assembly, Economic and Social Council, A/64/61-E/2009/3, Substantive Session of 2009,

173. Griffin C. Representations of Youth: The Study of Youth and Adolescence in Britain and America. [Text] / C. Griffin. Oxford: Polity Press, 1993. –P.9-10.

174. Headley S. Young people at the centre: Participation and social change. [Text] / S. Headley. – UK: York Publishing Services, 2002.

175. Implementation of the guidelines for further planning and suitable follow-up in the field of youth [Electronic resources] // URL: <https://digitallibrary.un.org/record/146044/usage> (Date of access: 05/25/2021)

176. Implementation of the World Program of Action for Youth: progress and constraints with respect to the well-being of youth and their role in civil society.

177. Kamara J. Youth Policy: What Works and What Doesn't. A report of United Way. [Text] / J. Kamara/ –Toronto, 2008. –P.7.

178. Kohler M.C. Developing responsible youth through youth participation [Text] / M.C. Kohler // Child and Youth Services. – 1982. – № 43;

179. Mitrany D. The Functional Theory of Politics. [Text] / D. Mitrany. – London, 1975. –P.61.

180. National Youth Policy - Towards 2020. A Shared Vision for the Future of Young People.: The Parliamentary Secretariat for Research, Innovation, Youth and Sport. – 2015. – P.31.

181. Oktay F., Şentuna M., Cenk M., Görbil V. Youth policy in Turkey [Text] / F. Oktay, M. Şentuna, M. Cenk, V. Görbil // Introduction to Youth Policy – Swedish and Turkish Perspectives. – 2010. –№3. –P.13.

182. Press release. Cabinet Office to take on responsibility for cross-government youth policy 3 July 2013. [Electronic resources] URL: <https://www.gov.uk/government/news/cabinet-office-to-take-on-responsibility-for-cross-government-youth-policy> (date of the application: 23. 02. 2022)

183. Schimmelfennig F. Integration Theory [Text] / F. Schimmelfennig // Research Agenda in EU Studies. Stalking the Elephant / ed. By M. Egan, N. Nurgent, W.E. Paterson. – L., 2010. –P.44.

184. Siurala L. A European framework for youth policy: What is necessary and what has already been done? [Text] / L. Siurala // Diskurs Kindheits- und Jugendforschung Heft. – 2007. –№4. – P.8

185. Smith M. Youth work beyond Connexions. INFED. 2000 [Text] / M. Smith/ [Electronic resources] URL: www.infed.org/personaladvisers/beyond-connexions.htm (date of the application: 23. 02. 2022.)

186. Study on the state of young people and youth policy in Europe [Text] // Comparative Report. – 2001. –№1.

187. The Childrens Online Privace Protection Act (COPPA) [Манбаи электронӣ]. URL://epic.org

188. United Nations, General Assembly resolution, A/RES/50/81, Fiftieth session, 1996. World Program of Action for Youth to the Year 2000 and Beyond. United Nations, General Assembly, Economic and Social Council, A/62/61/Add.1-E/2007/7/Add.1, Substantive Session of 2007.

189. Wilson, T. M. Sovereignty, identity and borders: Political anthropology and European integration. [Text] / T. M. Wilson. –England: Avebury, 1996. –P.208.

190. Youniss J., Yates M. Youth service and moral-civic identity: A case for everyday morality. [Text] / J. Youniss, M. Yates. // Educational Psychology Review. – 1999. – №11;

191. Youth Transitions, Youth Policy and Participation – State of the Art Report. [Text]. – Copenhagen, 2002. – P.29.